

İDARE

Dahiliye Vekâleti Aylık Mecmuası

Yıl 6

29 Birinci Teşrin 1933

Sayı 67

CUMHURİYETİN
ONUNCU YIL DÖNÜMÜ MÜNASEBETİYLE
FEVKALÂDE NÜSHA

Vekâletin muhtelif şubelerinde on sene
zarfında yapılan işlere dair
RAPORLAR

Matbaacılık ve Neşriyat T.A.Ş. — İstanbul
1933

Vekâletin Cumhuriyet devrinde yapmış olduğu işlere dair raporlar Vekâlet dairelerinin alfabetik tertip ile isimlerine göre sıralanmıştır.

- 1 — Emniyet işleri
- 2 — Jandarma işleri
- 3 — Mahalli işler
- 4 — Nüfus işleri
- 5 — Posta, Telgraf ve Telefon işleri
- 6 — Vilâyetlerin umumî işleri

Emniyet işleri

Hülâsa

Raporun münderecatında mevcut malûmat berveçhi zir esaslar dahilinde telhis edilmiştir:

- a — Teşkilât,
- b — Mevzuat,
- c — İcraat.

TEŞKİLÂT: Merkezde:

1 — On sene zarfında Emniyet İşleri merkez teşkilâtı beş safha arzetmiştir.

Bugünün ihtiyaçlarına tekabül eden şekil, bu rapora merbut «I» numaralı grafikte de gösterildiği veçhile evvelâ üç şube üzerine kurulan teşkilât, ihtiyacın arzettiği tedricî tekâmüle tâbi olarak en son 932 senesinde altı şubeye çıkarılmıştır.

Bu altı şubelik kadro; «Emniyet», «Asayiş», «Ecanip», «Memurin» ve «levazım», «Fen ve neşriyat» ve «İdarî ve adlî ve beledî zabıta» işleriyle uğraşmaktadır.

Bu tahavvülât içerisinde en mütebariz kısım, fennî polis teşkilâtının merkezileştirilmesi ve asayiş işlerinin de Jandarma ile Emniyeti Umumiyenin faaliyet sahasında tedahüller yaptığı hâdiselerle sabit olmasına ve aynı zamanda bu yolda ittihaz olunacak kararların bir elden idaresi muvafık görülmesine binaen asayiş işleri Jandarmadan alınarak Emniyeti Umumiyeye devredilmesidir.

Vilâyetlerde:

A — Vilâyetlerin birçoğunda zabıta işleri, üçüncü ve ikinci komiser gibi küçük rütbeli zabıta amirlerinin elinde iken teş-

kilât kanunu ile ihdas edilen Emniyet Müdür ve memurluklarına tevdi edilmiş ve evvelce yalnız Belediye hududu ile mahdut vilâyet merkezleri asayiş ile iştigal eden zabıta amirleri bu suretle tekml vilâyet emniyet ve asayiş ile tavzif kılınmıştır. «1» numaralı grafikte gösterilmiştir.

Cumhuriyetin ilk devrelerinde vilâyetlerde polise ait işler yirmi vilâyette polis müdürleri, beş vilâyette merkez memurları, yirmi üç vilâyette serkomiserler ve sekiz vilâyette ikinci komiserler ve yedi vilâyette komiser muavinleri tarafından tedvir edilmekte iken, tedricî tekâmül ile bugün otuz vilâyette Emniyet Müdürlüğü yirmi yedi vilâyette ise Emniyet memurluğu tarafından görülmektedir.

B — Mukaddem kanunlar: Yüksek mektep mezunu olmıyan meslekten yetişmiş polis memurlarına 12 ci dereceden yukarı terfilerine imkân bırakmaması ve polis amirliklerinin de Emniyet müdürlüğü teşkilâtına lüzum görülmıyen vilâyetlerde ehliyetli meslek mensuplarının tavzifine mesağ vermesi noktasından faideli görülerek on bir ve onuncu derecelerde memur istihdamı suretile bu memurların istikballerinin teminine yol açılmıştır.

C — Umumî emniyet ve asayiş noktasından bütün hudut mıntakalarıyla dahilde zabıtaca ehemmiyeti haiz mevkilerde yeniden polis teşkilâtı yapılmıştır.

Polis mektepleri: 931 senesi evveline kadar Konya, Trabzon ve İstanbulda üç polis mektebi vardı. Altı aylık bir tahsil gösteren bu mektepler kurs mahiyetinde olduğundan ve buna munzam olarak Konya ve Trabzon mek-

teplerinde muktedir talim ve tedris heyetlerinin zayıf olmasından matlûp netice temin edilememiş ve bu iki mektebin lâğviyle şeraiti daha müsait olan İstanbuldaki mektep ipka edilerek tedrisatın buradan ve bir elden idaresi zarureti hasıl olmuştur.

Fakat bu mektep de, bugünün ihtiyaçlarına cevap verecek bir kabiliyette olmadığından gerek bu noktadan ve gerekse murakabe cihetinden daha mütekâmil bir tedris esası kurabilmek esasına binaen Ankara'da polis mektebi binası yapılmasına karar verilmiştir.

MEVZUAT:

Cumhuriyetten evvel yapılan Polis nizamnamesi, zamanın ihtiyaçlarına tekabül edemiyordu. Binaenaleyh:

1 — Polisi bir mesleki mahsus haline getirdi.

2 — Polisin tecrübe ve ihtisasa istinat eden sivil kısmı için kat'î ahkâm vazedildi ve sivil kadro arttırıldı.

3 — Eski mevzuatta, Mülkiye, Hukuk mezunları ancak ikinci komiserliğe girebilmekte iken yeni teşkilât kanunu, teadül kanunu ile hem ahenk olarak Mülkiye ve Hukuk mezunlarını on ikinci dereceye muadil Merkez memurluğuna ve bu memuriyette staj müddetlerini ikmalden sonra da doğrudan doğruya dokuzuncu dereceye terfilerine imkân vermiştir.

4 — Meslekî teftişe ehemmiyet verilerek bir teftiş heyeti ihdas edildi.

5 — Ahlâkî zabıtaadaki kıymet nazarı itibare alınarak kadının polis mesleğine girmesi temin edildi. Elyevm hukuktan mezun bir merkez memuru, lise ve orta mektep mezunu 3 komiser ve 9 sivil polis me-

murı olmak üzere 13 kadın polis mesleğine alınmıştır.

D — Yeni kanun mülkiye ve hukuk mezunlarının da mesleğe rağbetlerini arttırmış keyfiyet itibarile de polisin takviyesine yol açmıştır. Yukarıdaki esasları tespit eden yeni komiser teşkilâtı kanunu yapıldı.

*

* *

Ağır olan zabıta işlerinin gece ve gündüz bilâ inkıta devam etmesi mensuplarını vaktinden evvel yıpratmakta olduğunu takdir eden Cumhuriyet hükümeti tekaütlük müddetini diğer memurlardan ayırmış ve umumî olan tekaüt kanununda istisnaen yirmi iki senelik müddeti hizmeti yirmi beş sene addedererek himayekâr bir kayıt vazetmiştir.

*

* *

Polis mensuplarının maaşlarını, devlet bütçesinin vüs'ati dahilinde tedrici olarak yükseltmek suretile terfihleri esbabı da muhtelif zamanlarda yapılan malî kanunlarla temin edilmiştir.

*

* *

Kabul edilen bir kanunla vazife esnasında yakananların kendisine ve şehit olanların da ailelerine tazminat verilmesi suretile bir taraftan yüksek kadirşinaslık gösterildiği gibi diğer taraftan da mensuplarını mesleğe ve vazifeye endişesiz olarak bağlamış olan «1475» numaralı «naktî tazminat» kanunu çıktı.

**Seyrisefer tali-
matnamesi:**

Siyasî ilcaat ile millî kurtuluştan evvel ve sonra millî hudutlar haricine kaçanların memlekete tekrar sokulmaları ihtimali nazarı itibare alınarak bir takım kuyut ve şu-

rutu tespit eden 340 tarihli seyrisefer talimatnameleri yapılmış ve görülen lüzum üzerine bu talimatnameler 930 ve 931 tarihlerinde tadil edilmiştir.

1704 numaralı kanun: Memleket dahilinde dolaşan herhangi bir şahsın lüzumunda kolayca bulunabilmesi esbabını zabıtaya bahşeden ahkâmı ihtiva ve fennî zabitanın mühim bir şubesini teşkil etmek üzere 1704 numaralı kanun yapıldı.

Ecnebilerin Türkiyede ikamet ve seyyahatları hakkındaki kanunu muvakkatin sureti tatbikine dair talimatname:

Türkiye dahilinde ikamet ve seyyahat eden ve hasıl olan lüzuma mebni memleketten çıkarılacak ecnebiler hakkında kâfi ve mufassal ahkâmı ihtiva etmek üzere ecnebilerin Türkiyede ikamet ve seyyahatları hakkındaki kanunu muvakkatin sureti tatbikine dair talimatname yapıldı.

Bazı sanat ve mesleklerin Türk vatandaşlarına tahsisi hakkındaki kanun ile bu kanunu tadil eden 2247 numaralı kanun:

Memlekette muhtelif meslek ve sanatları ellerine geçiren ecnebilerin bu işleri Türklere devrini temin etmek ve bu suretle işsiz kalan vatandaşlara kolayca iş bulmak esbabını tahtı imkâna almak üzere bazı sanat ve mesleklerin Türk vatandaşlarına tahsisi hakkındaki kanun ile bu kanunu tadil eden 2247 numaralı kanun yapıldı.

Fuğuş sebebiyle intişar eden zührevi has-talıklar ve fuğuş ile mücadele nizamnamesi de hazırlanmış ve Şurayı Devlete sevk edilmiştir.

Muhtelif Avrupa devletleri polis nizamatı tetkik edilmek suretiyle yeni bir polis nizamnamesi, polis meslek terbiyesi talimatnamesi, polis mektepleri talimatnamesi ihzar edilmektedir.

İnsan ve hayvan ve nakil vasıtalarının gidiş ve gelişlerine dair nizamname:

Bu hususta muhtelif Avrupa mevzuatı tetkik edilerek bu nam altında ilmi esaslara müstenit bir nizamname hazırlanmıştır.

Polis vazife ve salâhiyet kanunu lâiyhası:

Bu kanunla polise verilmiş salâhiyetlerin sarahaten ve vazıhan bilinmesi ve tatbikatta tereddütsüz icraat yapılabilmesi ve adlî işlerle olan münasebatın ihtilafsız ve mütekâmil bir şekilde ifası istihdaf edilmiş, bu namda bir kanun lâiyhası hazırlanmıştır.

Tahdidi sin kanunu lâiyhası:

Bu kanunla; zabıta memurlarının bir hadde kadar tahdidini ve genç anasırın teşkilâtta bulunabilmesi gayesi istihdaf edilmiş, bu namda bir kanun lâiyhası ihzar edilmiştir.

Düne kadar memlekete ithal edilen filimler vilâyetler tarafından murakabe edilmekte idi Asrımızın fikriyat sahasında en büyük propaganda vasıtasını teşkil eden filim işleri son zamanlarda murakabenin bir elden yapılmasında teemmül edilen faide gözönünde tutularak İstanbulda bir heyet tarafından, ihtilâf vukuu takdirinde Ankara'da nihaî olan yine bir heyet marifetile görülmesi esasını tespit eden sinema filimlerinin kontroluna ait talimatname yapıldı.

İCRAAT:

Cumhuriyet idaresinin tesis ettiği yüksek inkılâpların aksülâmeli neticesi memlekette bir takım menfî cereyan ve hareketlerin doğması pek tabîî idi. Netekim 920 senesinde doğan ve vatana ihaneti ve rejime muhalefeti 1924 senesinde tespit edilen «tarikatı salâhiye irticai fesat cemiyeti» ve 1924 senesinde harici düşmanların tahrik ve himayeleri ile şarkta vücutlandırılan Şeyh Sait isyanı ve 1925 de filî eserleri görünen komünizm faaliyeti, Erzurum, Rize ve Maraşta şapka aleyhinde vukua gelen tahrikler ve 1926 senesinde Reisi Devlete yapılmak istenilen suikast hâdisesi, 1930 senesinde Menemende bazı serseriler tarafından vukua gelen irticai hareket ve 1933 senesinde de Bursada bir kaç mürteciin Arapça ezana sadakat suretile gösterdikleri irticâî hareketler Cumhuriyet zabıtasının devamlı teyakkuz ve dikkati sayesinde birer birer söndürüldü. Ve müsebbipleri hakkında kanunun icapları yapıldı.

Emniyet Abidesi:

Vazifeleri başında şecaat ve fedakârlıkla kanlarını akıtan ve hayatları bahasına Türk camiasının huzur ve sükûnunu koruyan zabıta mensuplarının aziz hatıralarını ebedileştirmek ve necip milletimizin bu vazife fedailerine karşı beslediği sevgi ve saygıyı Cumhuriyet merkezinde bir abide halinde canlandırmak için milletin iştiraki hamiyetile bir şehit abidesi inşa edilmektedir.

—Cumhuriyetten evvel —

**Cumhuriyetten
evvelki zabıta
teşkilâtı:**

İstibdat idaresinin meşrutiyete devrettiği zabıta anasırı muasır devlet teşkilâtıyla kabili kıyas olmıyan ve hiç bir ilmi esasa istinat etmiyen teşkilâtın ibaretti.

Meşrutiyet idaresi; bu derme çatma anasırı o devrin ve asrın icaplarına ve ihtiyaçlarına tekabül edecek bir şekilde ıslaha koyuldu. Bu meyanda polise Mülkiye ve Hukuktan mezun bir hayli genç ve muktedir anasır da alındı. Polis bir müddet tensik ve ıslah edilen genç anasırla bu münevver rüesanın sevk ve idaresinde inkişaf ve müttekâmil bir vaziyet arz etmeğe başladı ise de çok geçmeden polis rüesasında, faaliyet ve gayretlerde temayüz eden mektepli rüesanın nakil veya terfi suretile başka mesleklere ayrılmaları ve bunların yerine aynı kıymet ve kudrette anasırın ikame edilememesi ve Trablus, Balkan ve Cihan harbi dolayısıyla polisin ıslahı için lâyük olduğu ehemmiyetin verilmemesi bu inkişafı tevekkufe uğratmış ve bu vaziyet polisin emir ve kumanda itibariyle tedricen zaafına sebep olmuş idi.

—Cumhuriyet devri —

TEŞKİLÂT:

**Başlangıçtaki
müşkülât:**

A— Merkezde: Millî mücadele başlangıcında pek dar bir kadro ile Ankara'da işe başlıyan Emniyeti Umumiyyede şube teşkilâtı bile yok idi. Bütün dosyalar İstanbulda Osmanlı hükümetinin elinde kalmıştı.

Tam bir yokluk içinde Cumhuriyet polisini devralan Emniyeti Umumiye ilk işi olarak merkez teşkilâtını kuvvetlendirmek ve müteakiben asrı tekâmüller ile tedricen polisi teşkilâtlandırmak gayesini takip ve bilhassa 1931-1932 senelerinde memleketin emniyet ve asayişini daimi murakabe ve tetkik altında tutacak ve temel teşkil edebilecek esaslara vücut verdiği gibi ilmi ve fennî cephelerden de polisi tanzim ve tensik etmeğe hadım adımlar atıldı. 924 senesinde Emniyeti Umumiye «1» Adli ve siyasi «2» Seyrisefer ve ecanip «3» memurin ve levazım işlerini görmek üzere üç şube ile tedvir edilmekte idi.

925 senesinde bu şubelere istihbarat umuru ile uğraşmak üzere ıstılaat mütehasıslığı ünvanlı bir memuriyet ihdas ve ilâve edilmiştir. 926 senesinde bu memuriyet bir kadro ile takviye edilerek dördüncü şube namını almıştır. Aynı sene içinde dar kadrolu bir heyeti teftişiyeye de vücut verilmiştir.

Islahat:

927 senesinde Avusturyadan «Frederik Ramah» isminde bir polis mütehasısı getirilmiş ise de kısa bir zaman sonra vefat etmiştir. 928 senesinde levazım işlerine bakmak üzere beşinci şube ihdas edilmiştir. 929 senesinde yine Avusturyadan «Edmon Hayden Feld» isminde bir mütehasısı getirilmiş 931 senesine kadar vazife görmüştür. Esasen memlekette Jandarma zabıtlığından polis hizmetine geçmiş olan ve yalnız fennî zabıta işlerinde ihtisası olan bu zatın teşkilât noktasından mesaisinden ciddi bir istifade temin edilememiştir. Fennî hususta tecrübe ve malûmatından istifade edilmiş ve merkezdeki beşinci şube muamelâtı buna göre tanzim olunmuştur.

Yine bu sene 1624 numaralı Dahiliye Vekâleti merkez teşkilât ve vazifeleri hakkındaki kanunla Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü merkez teşkilâtı ve vazifeleri bu kanunla tasrih edilmen: suretile beş şube olarak tespit edildi. Buna nazaran birinci şube «emniyet ve asayiş», ikinci şube «İdarî, Adlî, Beledî», üçüncü şube: «Memurin ve levazım», dördüncü şube «Ecanip muamelâtı», beşinci şube «Fen ve neşriyat» işlerde uğraşmak üzere tavzif edilmişlerdi. Bu şubelerden Emniyet işlerinde tatbik edilmesi lâzım fennî usulleri memleketimizde daha esaslı bir şekilde mevkii fiile koyacak olan beşinci şube, bütçe mülâhazaları ile ancak 931 senesinde faaliyete geçebildi. Bu tarihe kadar yalnız poliste on parmak izi usulü tatbik edilmekte iken 931 senesinden itibaren tek parmak ayak ve avuç izleri ve mülâj usulleri tatbik edilmeğe başlandı. Ayrıca bu şubede 1704 numaralı kanunun sarahati dahilinde bir ihbarî ikamet kısmı vazedildi. Evvelden beri neşredilen Polis mecmuası daha zengin münderecatla çıkarıldı. Yakından bir alâka ile takip edilen bu mecmuanın bilhassa meslekî neşriyatı takviye edildi. Bu şubenin fotoğraf kısmı iyi ve şümüllü faaliyete sevk edildi. Emniyeti Umumiye; Beynelmilel zabıta ile temasa geçmiş ve bu teşkilâta aza olarak iştirak etmiştir. Beşinci şube; aynı zamanda azasından bulunduğumuz Beynelmilel zabıtai cinaiye komisyonunun Türkiye merkez bürosu vazifesini de görmektedir.

**Asayiş şubesi
nin ihdası:**

Asayiş mefhumile alâkadar mesailin Jandarma ile Emniyeti Umumiyenin faaliyet sahasında tedahüller yapması hasebiyle, aynı zamanda alınacak kararların bir el-

den idaresi daha muvafık görülerek asayiş işlerinin emniyet kanalından geçmesi sebebiyle 932 senesinde bu vazifeye bakmak üzere altıncı şube teşkil edildi. 933 martından itibaren faaliyete geçti.

*

**

Millî mücadele iptidalarında ihdas edilmiş olan mütehassıs istihbarat teşkilâtı bu işlerle alâkadar Avrupa mümasil teşkilâtına intibak edecek esasları kabul etmek suretile bugüne kadar müsmir ve muvaffak bir surette faaliyetine devam etmektedir.

*

**

Vilâyetlerde:

Vilâyet teşkilâtı:

Cumhuriyet idaresinin tesisinden evvel taşralarda polis teşkilâtı mühmel bir halde idi. Devletin umumî emniyetine teallûk eden işlerde vilâyetlerin faal ve hassas bulunabilmelerini temin edebilecek polis teşkilâtının esaslı ve şamil bir şekilde mevcut olmaması büyük bir noksanlık vücade getirmiş idi. Binaenaleyh Cumhuriyet Emniyeti Umumiye mevzuunda mühim işlerinden biri olarak taşra teşkilâtını tevsi etmek hedefini takip etti. Bu suretle 926 senesinde polise ait işler «20» vilâyette Polis Müdürleri «5» Vilâyette Merkez memuru «23» Vilâyette Serkomiserler «8» Vilâyette ikinci Komiserler «7» Vilâyette Komiser muavinleri tarafından tedvir edilecek şekilde taşra kadrosu teşkilâtlandırıldı. Müteakip senelerde vukua gelen tahavvüller ile 931 senesinde Polis Müdürlerinin bulunacağı vilâyetler «25» e Merkez memurlarının bulunacağı vilâyetler «21» e iblâğ edildi ve bu suretle Serkomiserlerin

bulunacağı vilâyetler «16» ya ve Komiser muavinlerinin ise «1» vilâyete indirildi.

Vilâyetlerde vazife tefriki:

İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Trabzon, Konya gibi vilâyetler müstesna olmak üzere diğer vilâyetler polis dairelerinde merkez büro teşkilâtı tanzim edilmiş değildi. İş bölümü mevcut olmayıp karışık bir halde görülmekte idi. 1931 senesinde Vilâyetlerde evvelce şube teşkilâtı mevcut olan İstanbul hariç olmak üzere ehemmiyet vüs'atlerine göre, merkez büro kadroları tespit ve idari, adlî, siyasî kısımlar tefrik edilerek mesaide iş bölümü temin edilmiştir. 932 senesinde polis teşkilât kanunu ile Vilâyetlerde Emniyet Müdür ve memurlukları ihdas edilerek «30» vilâyette Emniyet Müdürlüğü ve «32» vilâyette de Emniyet memurluğu teşkil olunmuş ve bu suretle Merkez memuru ve komiserlerin elinde bulunan bir kısım vilâyetlerin Emniyet işleri daha yüksek rütbede ve daha tecrübeli memurların mesuliyetlerine tevdi ve daha evvel yalnız vilâyet merkezlerini teşkil edip kasabaların asayîşi ile iştilal eden zabıta amirleri «Emniyet Müdür» ve «Memuru» sıfatiyle tek mil vilâyet hududunun siyasî asayîşile de alâkadar edilmiştir. Bundan maada: Vilâyetlerde ve bilhassa hudut sahil boylarında kadronun vüs'ati nispetinde, sivil polis teşkilâtına ehemmiyet verilmiştir. Aynı zamanda hudut ve sevahil vilâyetlerinde, teşkilâtın başında Emniyet Müdürleri bulunması hususuna bilhassa dikkat edilmiş ve hudut ve sahillerimizin mühim mevkilerine karakollar ikame edilmiştir.

Polis mektepleri. 1931 senesi evveline kadar Konya ve Trabzon ve İstanbulda üç Polis mektebi

mevcuttu. Altı aylık bir tahsil gösteren bu mektepler Kurs mahiyetinde olup daha ziyade mesleğe giren yeni namzetleri yetiştirmekte ve polis âmirlerinin meslekî ve kanunî bilgilerini yükseltecek vaziyette değiller idi. Matlûp olan netice ve faidenin temin edilememesi ve bilhassa Konya ve Trabzon mekteplerinde muktedir talim ve tedris heyetlerinin mevcut olmaması bu iki mektebin lağvını ve 1931 senesinden itibaren İstanbulda tevhidini icap ettirdi. Hali hazırda polisin talim ve terbiyesi İstanbul mektebinde temerküz ettirilmiştir.

Son günlerde Yüksek Meclisten çıkan yeni bir kanunla Ankara'da Polis mektebi binası yapılması ve tedrisatın inkılâbın beklediği esaslar dahilinde yürütülmesini temin edecek tedbirlerin ittihazı kabul edilmiştir.

Mektep Ankara'ya gelecektir

Avrupanın muhtelif memleketlerinden celbe edilen polis mektebi binaları plânları ve tedris programları tetkik edilmektedir. Bu tetkiklerin hitamında yeniden yapılacak binada, tedrisata başlanacak ve komiserlerle daha yukarıdaki zabıta amirleri için de orta ve yüksek kurslar açılacaktır.

MEVZUAT:

Cumhuriyet devrine kadar Emniyeti Umumiye işlerini alâkadar eden esaslar üzerinde yapılmış olan bazı mevzuatın yaşamil ihtiyaca nazaran noksan bulunması ve yahut inkılâbın seyri karşısında yeni yeni bazı vaziyet ve lüzumların hasıl olması, kanun ve nizamlarda tadillerle, yenilerinin yapılmasına saik olmuş idi. Ezcümle seyrüsefer talimatnameleri ihbarı ikamete müteallik 1704 numaralı kanun, Dahiliye Vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkındaki kanunun Emniyeti Umumiyeye müteallik mevaddı ve bu maddeleri muaddel 2050 numaralı kanun bazı sanat ve mesleklerin Türk vatandaşlarına hasrı hakkındaki 2007 numaralı kanun ve bu kanunun tadil eden 2249 numaralı kanun, polis teşkilât kanun, zührevî hastalıklarla mücadele nizamnamesi -Şurayı Devlettedir- Ecnebilerin Türkiyede ikamet ve seyahatleri hakkındaki kanunu muvakkatin sureti tatbikına dair talimatname gibi yeniden yapılan kanun, nizamname ve talimatnameler arzedilebilir.

Seyrüsefer talimatnameler

1 — Millî kurtuluş hareketi sırasında hiyanette bulunup millî maksada aykırı harekette bulunanların birçoğu zaferden sonra milletin hincından korkarak kaçmışlardı. Aynı zamanda Rus ihtilâli dolayısıyla memlekete birçok mülteci Rus dolmuş ve bunlar memleketin İktisadî ve İçtimaî nizamında bir anarşi unsuru olmak istidadını göstermeğe başlamışlardı. Gerek kaçanlar, gerek bunların memlekete serbestçe girmeleri ve seyahat etmeleri, birçok mah-

zurları tevlit etmesi itibarile bir takım kuyut ve şuruta tâbi tutmak zarureti hasıl olmuş ve bu maksat ile ilk olarak 2/7/340 tarihli seyrüsefer talimatnamesi yapılmıştır. Bilâhare memleketin siyasî icabatına, daima müterakki bir değişme halinde bulunan şeraite uymak üzere bu talimatname 930 ve 931 tarihlerinde iki defa tebdil edilmiştir.

1704 N. lı kanun 2 — Bu kanun; suçun önlenmesi ve suçlunun yakalanması hususunda sarfedilecek faaliyetin faideli olabilmesi için efradın seyrühareketinin takip edilebilmesi ve her hangi bir şahsın icabında kolayca bulunabilmesi imkânını zabıtaya vermiştir. Bu kanun aynı zamanda tesbiti hüviyet vasfı altında toplanan fennî zabıta vazifesinin mühim ve noksan bir kısmını da ikmal etmiştir.

Ecnebilerin Türkiyede ikamet ve seyahatleri hakkındaki kanunu muvakkatin sureti tatbikine dair talimatname

3 — Bu hususa dair eskiden mevcut talimatname memlekette ikamet ve seyahat edecek ecnebler ile memleketten çıkarılacak ecnebler hakkında gayri kâfi ve noksan hükümleri ihtiva etmekte idi. Yeniden yapılan talimatname de eski talimatnamenin bazı ahkâmına dokunulmamakla beraber noksanları telefi edilmiş ve bilhassa ecnebilerin memlekete nasıl girecekleri ve memlekete girmeyecek olanlar hakkında siyasî, idari ve emnü asayişe müteallik hususatla beraber sıhhî ve iktisadi zaruretlerde teemmül edilerek sarih ve mufassal ahkâm konulmuştur.

Polis teşkilât Kanunu

4 — Meşrutiyetin bidayetlerinde yapılan polis nizamnamesinin teşkilâta ait hükümleri ihtiyaca gayri kâfi idi. Polis nizamnamesinin hükümleri ile bilâhare mevki

meri' yete geçen muhtelif umumî kanunlar, tearuz etmekte ve bundan dolayı nizamname ahkâmı bilfiil tatbik olunamamakta idi. Yeni yapılan teşkilâtta şu esaslar kabul edilmiştir:

I— Polis bir mesleki mahsus haline konmuştur.

II— Polisin tecrübe ve ihtisasa istinat eden sivil kısmı için kati ahkâm vazedilmiştir.

III— Teadül kanunu devleti memuriyete bidayeten girecekleri II inci dereceye ve 1700 numaralı Dahiliye memurları kanunu ise Mülkiye ve Hukuk mezunlarını doğrudan doğruya 12 ci dereceye ve iki buçuk sene stajdan sonra dokuzuncu dereceye Üçüncü sınıf Emniyet Müdürlüğüne alınacakları tasrih edildiği halde polis nizamnamesinde Mülkiye ve Hukuk mezunlarının ancak ikinci komiserliğe tayin olunacakları yolunda mevzu hüküm, mesleğe yüksek tahsil görmüş anasırın girmesine mâni oluyordu. Polis teşkilât kanunu ile bu tearuz ortadan kaldırılmış, Mülkiye ve Hukuk mezunlarının doğrudan doğruya 12 inci dereceye muadil olan Merkez memurluğuna kabul edilmeleri temin olunmuş ve kanunî staj müddetlerini ikmal ettikten sonra doğrudan doğruya üçüncü sınıf Emniyet Müdürlüğüne terfilerine imkân verilmiştir.

IV— 1700 numaralı Dahiliye memurları kanununda kaymakamlar ile polis müdürleri aynı derecede ve üç sınıf olarak tesbit edildiği halde maaşatın teadülü kanununda polis müdürleri üç binden başlayarak beş sınıf olmak üzere gösterilmiş

**Meslekten
yetişen
memurların
istikbali**

idi. Teşkilât kanunu bu mütenakıs vaziyeti tashih ve Emniyet müdürlerini kaymakamlar gibi üç sınıf olarak kabul etmiştir..

V— 1700 numaralı Dahiliye memurları kanunu yüksek mektep mezunu olmıyanlara bir hat tayin etmiş ve 25 liradan yukarı terfilerine imkân bırakmamış idi. Yeni kanun ile teşkil olunan 30 ve 35 liralık Emniyet memurluklarına meslekten yetişmiş ve ehliyetli memurların tayin edilebilecekleri kabul edilmekle terfi hususunda bu memurların da istikballeri temin olunmuştur.

VI— Evvelce bir kısım vilâyetlerin polis âmirliği üçüncü, ikinci veya birinci komiser gibi dun rütbeli memurlar eline terkedilmiş idi. Bu mahzuru da izale eden yeni kanun bütün vilâyetlerde polis âmirlerini Emniyet müdürü veya Emniyet memuru namı altında toplamıştır.

VII— Polis müdürleri evvelce yalnız şehirlerin belediye hudutları ile mahdud kısımları asayişine bakmakta iken bu kanun ile vilâyetler mintakasının siyasî ve emniyet ve inzibat ve asayişine müteallik istihbarat ve istitlâat mesaili ile de tazif edilmiş bu suretle memleketin yüksek vazifelerini koruyacak ve inkılâp rejimine müteveccih suikastleri önliyecek mühim bir vazife almıştır.

VIII— Bu kanunun mer'iyet mevkiine girdiği 1/9/932 tarihinden itibaren bugüne kadar polis mesleğine üç mülkiye ve 15 hukuk mezunu intisap etmiştir. Müracaat adedinin de fazla olduğu zikre sayandır..

IX— Ankara şehrinin hükümet merkezi olması ve hususî vaziyeti nazarı itibare alarak İstanbul gibi buraya da muktedir

zevatın getirilebilmesini temin için müdürlük maaşı derece fevkinde olarak tesbit emdirmiş ve bir de müdür muavinliği ihdas olunmuştur.

X— Bu kanun ile polis mesleği teftişine de kıymet verildi. Bu suretle bir Başmüfettişlik riyasetinde müfettiş ve müfettiş muavinlerinden mürekkep bir teftiş heyeti teşkil edildi.

Kadın polisler

XI — Kadın polislerinin ahlâkî zabıta, bil-hassa genç kızları, kadınları ve çocukları koruma hizmetinde pek ziyade işe yarayacakları düşünülerek polis mesleğinde kadınlara mühim bir mevki verilmiştir.

Elyevm Hukuktan mezun bir merkez memuru, lise ve orta mektep mezunu (3) komiser, üçüncü komiser (9) sivil polis memuru olmak üzere 13 kadın memur mesleğe alınmıştır.

Merkez teşkilatı kanunu

5 — Dahiliye Vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkındaki kanunda Emniyeti Umumiye'yi alâkadar eden maddeler ile bu maddelerin tadili hakkındaki 2050 numaralı kanun 1624 numaralı kanunla Emniyet İş. U. Müdürlüğünün teşkilâtı tespit ve şubelerin vazifeleri tefrik ve tayin edilmiş idi. Bilahare muaddel 2050 numaralı kanuna göre Umum müdürlük altı şubeden ve müstakil evrak ve tahrirat bürolarından ibaret olarak tespit edilmiştir.

Bazı sanat ve mesleklerin Türk vatandaşlarına tahsisi hakkındaki 2007 numaralı kanunla ve bu ka-

6 — Birçok devletler, umumî buhran neticesi memlekette İktisadî refahın azalması ve işsizliğin artması karşısında bir kısım sanat ve mesleklerin ecnebler tarafından yapılmasını menetmiştir. Memleketimiz hakkında da varit olan aynı mülahazatla bizde de bazı sanatların vatandaş-

nunu tadil eden 2247 numaralı kanun

lara hasrı lüzumu nasıl olmuş ve bu Kanun yapılmıştır. Bu suretle hem işsiz kalan birçok vatandaşın kolayca iş bulabileceği bir saha açılmış ve hem de bir kısım paramızın dahilde kalması temin edilmiş ve bir de ecnebilerden amele takımının memlekette tekâsüfünün önüne geçilmiş olacaktır. Bu kanunun sureti tatbiki esasları tespit edilmiş ve İcra Vekilleri Heyetine sevk edilmiştir.

Fuhuş sebebi ile intişar eden zührevî hastalıklar ve fuhuş ile mücadele nizamnamesi

7 — 930 senesinde intişar eden umumî hıfzıssıhha kanunu mucibince sıhhati umumiye ve amme intizamını temin ve vikaye edecek surette bir nizamname yapılması icap ettiğinden Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletile müştereken yeni esaslara müstenit bir nizamname hazırlanmıştır. Bu nizamname halen Devlet Şurasındadır.

Yeni polis nizamnamesi

8 — Halin ihtiyaçlarına göre tamamen yeni esaslara istinaden ve yeni kanunlar ile hem ahenk olarak yapılan polis teşkilât kanununun muhtelif hükümlerinin sureti tatbikte eski polis nizamnamesi esasî ittihaz edilemeyeceği gibi yeniden sevk edilen birçok hükümleri ne suretle tatbik edileceğine dairde ahkâmı nizamiye vaz'etmek zarureti karşısında yeni bir polis nizamnamesi yapmak lüzumu hissedilmiştir.

Muhtelif Avrupa devletleri polis nizamâtı tetkik edilmek suretile hazırlanan nizamnamede polisin muhtelif vazifelerile şube teşkilâtı ve teferrüatı ve polisi alâka dar eden bilcümle hususat nazara alınmıştır.

Bu nizamname Heyeti Vekileye sevk edilmek üzeredir.

Polis meslek terbiyesi talimatnamesi

9 — Polis, vazifesinin hususiyet ve ehemmiyeti itibariyle tamamen meslekî ve ayrı bir terbiye ve disiplin altında yetiştirilmek iktiza eylediğinden bu maksat ile «Polis meslek terbiyesi talimatnamesi» namile bir talimatname hazırlanmıştır.

Polis mektepleri talimatnamesi

10 — Polisin meslekî talim ve terbiyesini, bilgisini teşekkül ve inkişaf ettirmek üzere öteden beri polis mektepleri vardı. Fakat şimdiye kadar mektep tedrisatı, asrın terakkiyatına ve polis vazifesinin günden güne artan ehemmiyetine göre olmadığı gibi yalnız polis mesleğine bidayeten giren namzetleri yetiştirmek gayesini istihdaf etmekte olduğundan ihtiyaçlara tetabuk edememesi neticesi olarak tamamen yeni esaslar dahilinde terbiye ve tahsil sistemi kuran bir talimatname hazırlanmıştır. Bu da Heyeti Vekileye derdesti şevktir.

II—İnsan, hayvan ve nakil vasıtalarının gidiş ve gelişlerine dair nizamname

Şimdiye kadar memleketimizde nakil vasıtalarının seyriseferine ait umumî bir kanun ve talimatname yoktu. Yalnız İstanbul vilâyetine münhasır olmak üzere bazı kavait mevcut olup diğer şehirlerde mahallî ve geliş güzel bazı tedabir alınmakla iktifa edilmiş idi. Bunların ihtiyaca kâfi gelmediği vukua gelen birçok kazalar ile sabit olmakta ve talimatnamesi olmayan yerlerdeki kararsızlık ve alınan tedbirlerin salim bir usule istinaden ve muayyen bir sistem dahilinde olmayışı, nizamname ihzarı zaruretini doğurmuştur.

Son zamanlarda vesaiti nakliyenin şayanı hayret tekâmül ve tekessürü karşısında müstakil bir ilim haline gelen ve Garp memleketlerinde bu işe mahsus mekteplerde uzun uzadıya tedris edilen seyrüsefer işinin memleketimizde dahi ilmî bir su-

rette zabıt ve rabıt altına alınması, memleket halkının gidiş ve geliş emniyetinin icabatından bulunmuştur. Bu maksat ile Fransa, Almanya, Avusturya ve İtalyadaki mevzuat tetkik edilmiş ve mahallî ihtiyaç ve zaruretler de düşünülerek Avrupa mevzuatından tatbikatta aksaması ihtimali olan aksam mahalleştirilmek suretile ilmi esaslara müstenit nizamname hazırlanmıştır. Bu nizamnamede işaretler beynelmilel kabul edilen şekiller dahilinde tespit edilerek memleketin her tarafındaki işaretler yeknesak bir hale getirilmiş ve beynelmilel ahkâmla ahenk ve tevafuk temin edilmiştir. Bu talimatname de İcra Vekilleri Heyetine sevkedilmek üzeredir.

Polis vazife ve 12 — Polise verilen bazı kanunî salahiyetlerin yeni çıkan adlî kanunlarla tahdit veya ref edilme
salahiyet kanunu ni neticesi olarak adlî makamat ile zabıta arasında ihtilâflar tahaddüsü her zaman varittir. Zabıta memurlarının vazifelerini ifa ederken, selâhiyetlerini istimal hususunda mevcut kanunların muhtelif ve mütereddît hükümleri karşısında tereddüde düştükleri ve önleyici tedbirler ittihazında ve hâdisatın karşılanmasında ve akabı vak’ada zafa düçar oldukları vekayi ile müsbet bir keyfiyet olduğundan ve polise ait vazife ve salahiyetlerin sarahaten ve vazihan bilinmesi, tatbikatta tereddütsüz icraat yapılmasını ve adlî vezaifin de ihtilâfsız ve müttekâmil bir şekilde ifasını temin edeceğinden bu vazife ve salahiyetlerin bir araya telifiyle muayyen ve müsbet şekilde ve bir kanun halinde tedviri icap etmiş ve muhtelif Avrupa zabıta mevzuatı nazara alınarak ve polis vazife ve salahiyet kanunu namı altında bir kanun lâyihası hazırlanmıştır.

**Tahdidi sin
kanunu lâiyhası**

13 — Polis mesleği diğer mesleklere nisbetle ağır ve yıpratıcı bir meslektir. İnzibat kuvvetlerini teşkil eden bu anasırın vazifelerini lâyikiyle yapabilmesi için kâfi dimağ ve beden kuvvetini haiz olması lâzımgeldiği ve bu kabiliyetlerin muvazi yürümesinde meslek için büyük faide memul bulunduğu cihetle zabıta memurlarının bir hadde kadar yaşlarının tahdidine mecburiyet hissedilmiş ve bu mülâhazalara binaen bir kanun lâiyhası ihzar olunmuştur.

**Sinema
filimlerinin
kontroluna ait
talimatname**

Asrımızın fikriyat sahasında en büyük propaganda vasıtasının sinema filimleri teşkil etmekte olmasına binaen bu mühim neşriyat vasıtasının devletin murakabesinden azade kalması hiç bir suretle tecviz edilemezdi. Düne kadar bu mürakabe işi vilâyetlerce resen yapılmakta idi. Fakat filimlerin mevzuu üzerindeki takdirlerde tehalüfler görülmüş olması hasebile halkın yanlış yollara sapmamasını temin için bunun bir elden ve bir baştan mürakabesi esası, Heyeti Vekilece tespit edilen on iki maddelik bir talimatname ile kabul edilmiştir.

Halen kontrol işi; İstanbulda Büyük Erkânıharbiye Reisliğinden, Maarif ve Dahiliye Vekâletlerinden seçilen birer memurdan mürekkep bir heyet marifetile yapılmaktadır. Bu heyetin halledemediği işler Ankarada teşekkül eden bir komisyon tarafından tetkik ve nihaî karara raptolunmaktadır.

İCRAAT:

Emniyete müte- allik belli baş- lı hâdiseler hü- lâsası

Cumhuriyet müessesesi; medenî hayatın icap-
larını, asrın terakki, zihniyet tekâmüllerini inkı-
lâbın hamlesinde ifade ve tatbik edecektir. Bu
yüksek vazife yapılırken, birçok menfaatler ih-
lâl edilecek, itiyatlar sarsılacak, birçok batıl ve
mevhum akideler, cezri bir icra önünde
söndürülen çekti. Bu tabîdir ki; hayatının
seyrini, cehlin ve gafletin verdiği geniş
fırsatlarda arayanlar, varlıklarının manasını
telkin ettikleri vehim ve ifsatta görenler,
hakikat ve mefkûrenin canlı adımımdan
memnun olamazlar. İnkılâp yürüdükçe,
icraatının teveccüh ettiği hedeflerde, o devre
kadar tufeyli ve asude yaşayanlar, birer birer
ikbal ve mevkilerinin ellerinden alındığını
gördüler. Nitekim saltanat ve hilâfetin ilgası,
medrese ve tekkelerin şeddi, tedrisatın tevhidî,
medenî kisvenin kabulü, Türk alfabesinin
şekillenmesi, ezan işlerinde Türk dilinin
hâkimiyeti, iktisadi sahada devletçilik esasının
tatbiki, lâyisizmin vaz'ı, birçoklarının
doğrudan doğruya menfaatlarının ihlâlini
mucip oldu. Bunlar ve itiyatlarının muhalifi
kanaatların hayat ve hakikat sahasında yer
bulması hodbin zümreler için pek tabî olan
aksülamelî yapacak idi.

Bundan başka, bu yeni müessesenin
kazandığı muvaffakiyetler, Türkiyenin canlı
ve zinde bir hayatîyetle beynelmilel âlemde
yüksek bir mevki alması neticesine varmakta
olduğundan eskisi gibi siyasî faaliyetlerine
devam imkânını göremeyeceklerini ve
menfaatlarının bu yüzden haleldar

olacağını hissedenlerin de hariçten bu gayri memnun zümreleri bir tahrik vasıtası olarak kullanmak istemeleri muhtemeldi. Hadisat, gerek dahilden ve gerekse hariçten beklenen bu son ümitlerin ihtilâcını zamanın elinde göstermekte gecikmedi. Beklenen hâdiseler oldu.. Fakat; Cumhuriyet, bu hâdiselere intizar etmekte olduğunu teyakkuz ve basirete inzımam eden yüksek tedbirleri ile isbat etti.

Bu hâdiselerden on sene zarfında şayanı nazar olanları, aşağıda hulâsalaştırılmak suretiyle arz edilmiştir.

1924 senesinde

Tarikatı Salâhiye cemiyeti

1— İstanbulda 1920 senesinde, işgal kuvvetleri siyasî mahafilince verilen müsaade ile teşekkül eden «Tarikatı salâhiye veyahut müdafaai hukuku hilâfeti kübra» namını taşıyan irticâî fesat cemiyeti mensuplarından bazılarının, millî mücadele aleyhinde bulunmak için halkın dinî hislerini vasıta ittihaz ettikleri ve Cumhuriyete ve rejime, ihanetleri filen tesbit edildiğinden mensupları 1924 senesinde tevkif ve tecziye edilmişlerdir

Hilâfetin ilgası, ve Osmanlı hanedanının hudutlar haricine çıkartılması

2— 341 numaralı kanun hükmüne göre hilâfet ilga edilmiş ve hanedan mensupları bilâ hâdis millî hudutlarımız haricine atılmıştır.

İttihaz olunan tedbirlerle bunların hariçte memleket aleyhine matuf hareketleri muntazaman takip ve tesbit edilerek dahile sokmak istedikleri propagandalar vukuundan evvel men'edilmektedir.

Şeyh Sait isyanı

3— Haricî düşmanların tahrik ve himayesiyle Suriye ve Irakta bulunan Kürt rüesası Bağdatta toplanarak hudutlarımız i-

cinde Kürt isyanının temini için tertibat almışlardır. İlk bakımda irticaî mahiyette görülen bu hâdisenin iç yüzünün Şark vilâyetlerimizde bir Kürt hükümetinin kurulmasını istihdaf eden teşkilâtli bir isyan hareketi olduğu anlaşılmıştır. Alınan tedbirler ve ordunun filî müdahalesiyle isyan bertaraf edildikten ve mütecasirlerinden birçoğu yakalanıp Şark İstiklâl mahkemesine tevdi olunduktan sonra bu hâdiseyi tevlit eden anasırın izalesine çalışılmış ve cenubu şarkî havalisinde buna mümasil zararlı faaliyetlerin tekrar canlanmaması için esaslı ve devamlı tedbirler alınmıştır.

Komünizm faaliyeti

1925 senesinde

1 — Komünizm memleketimizde 1919 senesinde mahsus bir faaliyet halinde nazarı dikkati celbetmiştir. Muvafık bir zemin husule getirmek üzere faaliyetlerine mecmua ve risaleler çıkartmak suretiyle başlayan komünistlerin hücreler, tesis ve şebeke halinde çalışarak halk arasında şumulünü arttırmağa matuf hareketleri münasip tedbirlerle önlenmiş ve muhtelif namlar altında teşkiline çalıştıkları amele cemiyetleri kanunî sebeplerle feshe-dilmiş ve üçüncü enternasyonalde tesisi irtibat ederek faaliyette buldukları tesbit edilerek mütecasirleri yakalanmış, alaka ve münasebetlerine nazaran Adliye ve Divanı harplere verilmiştir. Memleket dahil ve haricinde komünizm namına faaliyette bulunanlar ve bu gayeyi gören küçük büyük bütün elemanlar hemen bilâistisna malûm ve müsbet olduğundan bunlar ve bunlarla münasebette bulunanlar her hangi bir harekete teşebbüs edemeyecek şekilde murakabe altında bulundurulmaktadır.

Şapka aleyhinde hareket

2 — A. Erzurumda; şapka aleyhinde halkın müsellâh hareketi sevkedilen askeri kuvvetle dağılmış ve nümayışçileri muharrik ve müşevvikleriyle birlikte divanı harbe tevdi olunmuş ve bir ay müddetle örfî idare tesis olunarak bu menfî hareket yerinde bastırılmıştır.

B. Rizede; bazı ebatıla mutekit köylülerin bu hususta hassas olan ruhî haletlerinden istifade ederek Kuranın kaldırılacağı, şapka giydirileceği ve kadınların çarşafı çıkarılacağı propaganda edilmek suretiyle merkezi hükümet üzerine müteveccih silâhlı bir isyan çıkarılacağı vilâyetçe haber alınmıştır.

Bilmuhabere icap eden tedbirlerin ittihazı lüzumu bildirilmiş ve yüksek Erkânıharbiye ile muhabere üzerine Hamidiye kıravezörü Rizeye hareket ettirilmiş ve ayrıca asker ve jandarma kuvvetleri sevkolunarak hâdise bir isyan mahiyetini almadan bastırılmıştır. Bu hareketin failleri yakalanarak Ankara İstiklâl mahkemesince tecziye edilmişlerdir.

C.Maraşda: Şapka aleyhine cami avlusuna yapıştirılan bir beyanname ve imam ile müezzinin tahrîkâtı üzerine müsellâh bir halk kütlesinin hükümet konağına tecavüzü tesbit olunarak jandarma kuvvetiyle nümayışçiler dağıtılmış müşevvik ve failleri yakalanarak Ankara İstiklâl mahkemesine sevk ve tecziye olunmuşlardır.

1926 senesinde

Suikast

1 — 1926 senesinde İzmirde Reisi Cumhur Hazretlerine suikast yapılacağı istihbar olunarak zabıtaca derhal tet-

kikata girişilmiş ve bu işle alâkadar oldukları anlaşılan eşhas İzmir, İstanbul ve Ankarada yakalanarak İzmir'e giden Ankara İstiklâl mahkemesince muhtelif derecelerde cezalarla tecziye edilmişlerdir.

1930 senesinde

İrticaî hareket 1 — Menemende bazı serseri ve esrarkeşler tarafından irticaî harekette bulunmuş, medenî düşüncelerle kabili telif olmıyan bir takım ebatıla müstenit dervişlik ve şeyhlik ve tahrikâtçılık gibi sakim adetlerle iştiraki görülen bu hâdise mahallinde bastırılmıştır. Teceddüt yolunda tarihî bir engel olan bu bilüzum ve fakat son derece muzır müesseseler hakkında takibat yapılarak bu irticaî hâdise ile alâkadar olanlar Divanı harbe verilmiş ve binaenaleyh bu harekette mahallinde ve mevziî bir halde iken söndürülmüştür.

1933 senesinde

Arapça ezana sadakat suretiyle irticaî harekette bulunmak 1 —Bursada camide bir kaç mürtecinin Arapça ezan okumak hususundaki manasız arzularını başlarına topladıkları adamlarla ve nümayiş şeklinde ihzar etmeleri üzerine polis müdahalesiyle nümayişçiler dağıtılmış ve müsebbipleri yakalanarak ciheti adliyeye teslim edilmişlerdir. Bazı vilâyetlerimizde aynı mevzu üzerindeki faaliyetler ittihaz olunan tedbirler sayesinde bir hâdise zuhuruna mahal verilmeksizin bertaraf edilmiş ve mütecasirleri Adliyece tecziye edilmişlerdir.

Cumhuriyet, haricin ihtirasları, dahilin irticaî fikirleri ile zaman zaman çarpıştı. Fakat; yukarıda da arzedildiği veçhile; yüksek basiret ve dikkati, kanunlarının a-

daleti ile, bütün bu hamleler söndürüldü ve mütecasirleri, kanunun huzurunda cezalarını gördü.

Zabıta; Cumhuriyetin ve rejimin emniyetini yıkmak isteyen bu hâdiseler önünde, kendisine terettüp eden vazifesini yaptı.

Emniyet abidesi Vazifeleri başına şecaat ve fedakârlıkla kanlarını akıtan ve hayatları bahasına Türk camiasının huzur ve sükûnünü koruyan zabıta mensuplarının aziz hatıralarını ebedileştirmek ve necip milletimizin bu vazife fedailerine karşı beslediği sevgi ve saygıyı Cumhuriyet merkezinde bir abide halinde canlandırmak için milletin iştiraki hammiyetile bir Emniyet abidesi inşa edilmektedir.

Bu rapora raptedilmiş grafiklerin seneler üzerinde mukayesesi neticesi aşağıda kısaca yazılmıştır.

1— Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü merkez teşkilâtı, beş safha arz etmiştir. En müttekâmil şekil, bir numaralı grafikte gösterildiği veçhile 1624 numaralı Dahiliye Vekâleti merkez teşkilâtı ve vazife hakkındaki kanunun bazı maddelerinin tadiline mütedair 2050 numaralı kanunda kabul edilen ve şimdiye kadar jandarma tarafından görülüp bilâhare Emniyeti Umumiyyeye devredilen ve 6 şube üzerine kurulan son teşkilâttir:

2— Cumhuriyet ilân edildiği 339 senesile 340 senesinde polis kadrosu yekûnu 4250 iken 341 tarihinde ise 4464 e çıkarılmıştır. 926 senesinde 4139 e tenzil edilmiş ve 926 dan itibaren 929 senesine kadar tedrici surette yükselmiş ve 4214 e baliğ olmuştur.

930da bütçe mülâhazasile 4045 e ve 931 senesinde yine aynı mülâhaza ile 3800 ve 933 de de 3742 ye indirilmiştir. 10 sene zarfındaki bu değişikliklere ve kadronun mütemadi azalmasına rağmen asayiş işleri normal vaziyetini muhafaza etmiştir. (Grafik: 2)

3— 10 sene zarfında polis karosu mensuplarının taltif ve tecziyeleri merbut grafikte gösterilmiştir. 933 senesine ait olan kısım 6 aylıktır. (Grafik: 3)

4— Cumhuriyet ilânında birçok vilâyetlerde zabita amir olarak komiser muavini ve ikinci komiser istihdam olunmakta iken bu vaziyet tedricen ıslah edilmiş ve bugün bütün vilâyetlerde zabita amirliği Emniyet Müdürü ve Emniyet Memuru derecesindeki memurlara tevzi olunmuştur. (Grafik: 4) ve (Harita)

5— 927 senesinden 933 senesine kadar zabita memurlarından tekaüt olanlarla vefat edenlerin eytamına verilen maaş ve ikramiye yekûnu merbut 5 numaralı Grafikte gösterilmiştir. 930 senesinde mevki tatbika konulan 1683 numaralı tekaüt kanun ile tekaüt maaşları evvelki senelerle nisbet kabul etmiyecek derecede yükselmiş ve mütekait memurların ihtiyaçlarını temin edecek bir hadde iblâğ olunmuştur.

6— Evvelce uzun zaman hizmet ederek tekaüt olanlara yalnız maaş tahsisile iktifa olunurken 1930 dan itibaren 1683 numaralı kanun mucibince 30 sene bilfiil hizmet ederek tekaüt olanlara 1 senelik maaşları nisbetinde para mükâfatı verilmeğe başlanmıştır. Merbut 7 numaralı grafik 930 dan itibaren bu kabul memurlara verilen para miktarını göstermektedir.

Suç istatistik grafikleri

930 tarihli merkez teşkilât kanunu mucibince istatistik işleri beşinci şubeye yeni bir vazife olarak verilmiş ve bu tarihten itibaren polis ve jandarma mıntıklarındaki suçları da ihtiva etmek üzere yapılmış olan istatistik cetvelleri üzerinde suçların tesbitine başlanmıştır.

930 senesi cetvellerin ihzarı mümkün olamadığından bu sene ancak yalnız polis mıntakasına ait olmak üzere 8 numaralı grafikte gösterilen nevideki suçlar tesbit olunabilmiştir. 930 tarihinden evvele ait 926, 927, 928, 929, 930 seneleri suç istatistikleri kıyasen İstatistik Umum Müdürlüğüne neşredilen devlet yıllığından iktibasen alınmıştır.

926 senesinde 95531 suçlu tesbit edilmiş ve 927 ve 928 senelerinde nisbî bir surette bu adet artmış ve bilhassa 930 da 70982 ye düşmüştür. 931 de ise 99067 ye çıkmış ve 932 de ise 116219 za balığ olmuştur.

8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, numaralı grafiklere müracaat.

Jandarma işleri

KADRO

Türkiye Cumhuriyeti jandarması:

Türkiye Cumhuriyeti hududu dahilindeki sabit jandarma teşkilâtının esaslı tensik ve ıslahına 328 senesinde başlanmıştır. Ecnebi tensik heyetlerinin de iştirakile teşekkül eden komisyonlar memleketin her tarafında ve bizzat mahallinde tetkikatta bulunarak jandarmanın sabit teşkilâtının çerçevesini tesbit etmişlerdir. Kars ve Artvin vilâyetleri hariç olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti sabit jandarma kadrosu 1328 senesinde (18850) olarak tespit edilmiş ve kadroya göre teşkilât yapılarak her sene alınan neticeler ve tecrübelerle 1329 da (22070) ve 330 da (28189) a çıkarılmıştır.

338 de Kadro (35103)

339 da » (35103)

340 da » (33193)

341 de » (33288)

926 da » (30228)

927 de » (28322)

928, 929, 930 kadroları (28303) neferden ibaret bulunmuştur.

Hükümetin icra kuvveti ve memlekette sükûnun temini ve huzur vasıtası olan Cumhuriyet jandarması mevcudu, uhdesine mevdu vazifeyi müşkülâtle ifa edebilecek bir hale getirilmek gayesile ve vazifedeki tedahül ve her tarafta jandarma noksanlığının muhtelif vesilelerle hissedilmesi üzerine:

931 senesinde kadro (33300)

932 senesinde kadro (34000) e çıkarılmıştır.

Teşkilât ve es-1 — 1286 tarihine kadar Osmanlı İmparatorluğu **ki devir ile bu-** dahilinde emniyet ve asayiş işleriyle meşgul olacak **günkü jandar-** müstakil bir teşekkül mevcut değildi. Bu tarihe **ma vaziyetinin** kadar İstanbul asayışı devletin hassa ordusu mahi **mukayesesi:** yetinde olan Yeniçeri kıtaatından ayrılmış kuvvetler tarafından; eyaletler asayışı de valilerin hazarı kuvvetlerini teşkil eden Milis askerler tarafından temin olunuyordu. Umumî bir kumanda ve idare altına alacak bir kanun mevcut olmadığı gibi heyeti umumiyesini kumanda ve idare edecek bir resmî makam da yok idi.

2 — 1286 tarihinde ve umum imparatorluğun emniyet ve asayiş işleriyle meşgul olmak üzere bir Zaptiye nezareti teşkil edilmiş ise de bu nezaret de eyalet valileri üzerine imâli nüfuz ederek umum Türkiye zaptiyesini bir kumanda ve idare altına almamış olduğundan nüfuzu İstanbula inhisar etmişti.

3 — 1297 tarihinde Zaptiye sınıfı, Zaptiye nezaretinden ayrılarak Harbiye nezaretinin bir şubesi haline ifrağ edilmiş ve İngiltereden getirilen zabıtların yardımile tensikat ve teşkilâtına başlanarak vilâyetlerin umum jandarmaları birer alay, sancaklarda tabur ve kazalarda birer bölük haline konmuş. Vilâyet jandarma kumandanlarına Alay beyi, sancak kumandanlarına Tabur ağası, kaza jandarma kumandanlarına Bölük ağası, 1 inci mülâzimlere Bölük ağası muavini, mülâzimlere jurnal emini ünvanı verilmiş ve bölüklerde muhitin icabatına göre karakollara taksim olunmuştu.

Bu jandarma Alayları Harbiye nezaretine bağlı iseler de vazife noktasından valilerin emirlerine tâbi olduklarından Harbi-

ye nezaretine merbutiyetleri ilbas, teslih ve iaşe gibi şeylere münhasır idi. Bununla beraber Harbiye nezareti Türkiyenin şimali Arnavutluk ile Arabistandan maada memleketin her tarafında ilbas ve teslih noktalarında umumî bir yeknesaklık vücude getirmeğe muvaffak olmuş ise de zaptu rapt, talim ve terbiye cihetlerini ileri götürememiş olduğundan zaptiyelik yine devam etmekte idi. Jandarma alaylarının kadroları valilerin teklifleri üzerine tesbit olunurdu. Havaleleri Harbiye nezaretinden verilirdi. Jandarmalar kısmen halk sırtından geçindikleri için kadronun fazlalığı devleti alâkadar etmezdi. Her taraf eşkıyanın istilâsında olup takibat süvarilerle yapıla geldiğinden atlı jandarmaların çokluğu göze çarparak derecede idi.

319 da Makedonyada tensikata başlandığı vakit Türkiye jandarması yukarıda arzedilen şekilde idi. Makedonyada ecebiler tensikata başladıkları vakit mevcut teşkilâtın esaslarına dokunmayarak cüz'ü tamları olduğu gibi ipka ettiler, ancak efradile kumanda heyetinin keyfiyet itibarile yükselmelerini, vazife salâhiyetlerinin tahdit ve tayini ve karakol teşkilâtının daha esaslı bir surette yapılmasını istihdaf ederek bu noktalar etrafında işlediler. Teşkilâtın ziyade tensikat ve ıslahat cihetlerini iltizam ettiler.

324 tarihine kadar Makedonyada Avusturya, Fransa, İtalya ve İngiltere ve Rusya hükümetleri birer jandarma zabıt heyetleri bulundurdular. Vilayeti selasede tensik ve ıslah mıntıklarını ayırarak aralarında taksim ettiler. Selânik merkez sancağı Rusların, Siroz Fransızların, Drama İngilizlerin, Üsküp Vilâyeti Avusturyalıların,

Manastır vilâyeti İtalyanların mıntakası idi. Rus ve Fransız heyetleri birer Generalin, İngiliz heyeti bir miralayın, ve heyeti umumiyesi birinci ferik rütbesinde İtalyan Decorcsin idaresinde idiler.

324 de Meşrutiyet ilân edilince hükümet tensikatın umum Türkiyeye teşmil edileceğini ilân ettiğinden Ruslarla Avusturyalılar memleketlerine gittiler. Tensikatta kendilerinden istifade etmek ve belki Avrupalılarda emniyet ve kanaat uyandırmak için Fransız ve İngiliz zabitlerinden bazıları ile Decorcsin vefatında yerine gelen Robilân paşayı devlet hizmetinde bıraktılar.

325 senesi tensikat ve ıslahat umum Türkiyede tatbik edilmeğe başlandığından Selânik tensik merkezi İstanbula nakledildi. Harbiye nezaretine bağlı olmak üzere bir umum kumandanlık makamı ihdas olundu.

28-2. Kâ.- 327 de jandarma Dâhiliyeye bağlandı. Devlet hizmetine Türk zabiti olarak alınan ecnebi tensik heyetlerinin reisleri şunlar idi:

Ferik Robilân paşa İtalyan, Liva Bomon paşa Fransız, Miralay Hoker İngiliz, Türkiye tensik merkezleri şunlardı idi:

İstanbul, İzmir, Trabzon, Beyrut, Bağdat. Bu merkezde Türk ümerasından bir zatın riyasetinde Türk ve ecnebiden mürekkep birer tensik heyeti bulunurdu.. Bu tensik merkezlerinde birer (Debboyı umumi) şubeleri var idi. Efradın elbiseleri, maaşlarından mukassatan kesilmek üzere bu şubelerce temin olunurdu. Teçhizat ve saire hükümetçe verilirdi.

4 — Ordu zabitlerinin esirgenilmediği için az zaman zarfında memleketin en u-

zak yerlerinde bulunan jandarma kıt'aları dahi muktendir zabıtlere tevdi olunabilmişti. Tensik merkezinde birer karakol kumandanı şubelerini ihtiva etmek üzere birer efrat mektebi vardı.

İstanbul naklolunan zabıt mektebi de ordudan gelen ve sınıflarında ipka edilen meslekten yetişmiş kabiliyetli jandarma zabıtlarını okuturdu.

Türkiye jandarması umum kumandan namına beş müfettiş tarafından teftiş ve mürakabe ediliyordu. Bu suretle Türkiye jandarmasının tensikatına her tarafta faaliyetle devam olunarak büyük harp zuhur edince tabiatile iş kaldı.

Büyük harbin ilânı üzerine jandarma zabıtlarının mühim bir kısmı meslekî talimi terbiyede yetişmiş esas efradile birlikte ordu saflarında vazife aldıklarından jandarmada büyük bir boşluk hasıl oldu.

13-1-Teş.333 tarihinde neşrolunan kararname ile Jandarma umum kumandanlığı askeri hususlarda Harbiye nezaretine merbut kalmak üzere Dahiliye nezareti emrine verilmiş ve 10 mayıs 335 tarihinde neşrolunan kararname ile de Jandarma Umum kumandanlığı her türlü muamelesinde Dahiliye nezaretine bağlanarak Harbiye nezaretile hiç alâkası kalmamıştır.

338 senesinde umum kumandanlık 9 jandarma müfettişliği ve 3 efrat mektebinden ibaret iken:

339 da mektep mevcudu 7 ye çıkarılmıştır.

340 da 3 seyyar piyade; 2 Estersüvar jandarma taburu teşkil edilmiş ve 12 taburla bir müstakil bölükten ibaret olan hudut kıt'aları da jandarma, emrine verilmiştir.

341 de mektep sayısı 8e çıkarılmış, 8 seyyar jandarma alayı teşkil edilmiş ve ayrıca 3 piyade jandarma taburu ile 1 süvari ve 7 sahil bölüğü ilâve edilmiştir.

927 de 1 piyade ve seyyar jandarma alayı; daha teşkil edilmiştir.

929 da 1 mektep daha teşkil edilerek efrat mekteplerinin sayısı 9 a çıkarılmıştır.

930 da müfettişliklerin sayısı 13 e iblâğ edilmiştir.

Bugünkü teşkilâtın esası 930 senesi ağustosundan itibaren kurulmağa başlanılmış olup bu değişiklikler şunlardır:

A.) Sabit teşkilât; 13 müfettişlik lâğvedilerek bunun yerine 6 müfettişlik ve 18 mıntaka kumandanlığı kabul edilmiştir. Karakol, kaza, vilâyet jandarma kumandanlıkları olduğu gibi bırakılmıştır.

Kroki 1

B.) Seyyar teşkilât; Efrat mevcudu az birlik mevcudu fazla olan seyyar teşkilâtın kuvvetli birlikler halinde tensik ve ıslahı muvafık görülerek ikişer taburlu (7) seyyar alayı lâğvedilmiş, bunların yerine kuvvetli (7) tabur (her tabur dolgun mevcutlu 3 piyade ve 1 süvari bölüğü ile ağır makineli tüfek takımından ibaret) ile 3 taburlu bir alay teşkil edilmiştir.

Kroki 2

C.) Mektepler: Her altı ayda bir umum kadronun beşte biri kadar silâh altına alınan efradın hepsini talim ve terbiyeye 9 mektep yetişmediğinden bir kısım efrat doğrudan doğruya kıt'alara verilmekte idi. Birçok zararları olan bu vaziyet ıslah edilerek sabit ve seyyar kıt'alara talim ve terbiye görmüş ve efrat verilmek üzere efrat mektepleri 12 ye çıkarılmıştır. Kroki 2

Efrat:

A.) Jandarma efradının kâmilten jandarmada talim ve terbiye edilmiş veya orduda talim ve terbiye edilerek terhis edilmiş gönüllü ve temditli efrattan olması bir gayedir. Bütçenin müsaadesi nisbetinde bu gayeye doğru yürünecektir.

Bugün (2087) temditli nefer, onbaşı ve küçük zabıt vardır. Mütebakisi silâh altına alınmakta olan mükellef efratla temin edilmektedir. Evvelce celp ve terhis muvazenesi nazarı dikkate alınmamış olduğundan kadronun taşması veya noksan kalması mahzurları vardı. İki sene zarfında bu mahzurlar izale edilerek celp ve terhis miktarlarında, muvazene temin edilmiş her celpte kadrosunun beşte biri kadar efrat alınmağa ve aynı miktarda efrat terhis edilmeğe başlanılmıştır. Jandarmaya alınan her celp efradı, mıntıklarına göre tesbit edilmiş olan mekteplere sevkedilmekte ve altı aylık tahsillerini bitirdikten sonra da muayyen olan mıntakalarda hizmetlerini tamamlamaktadırlar.

Kroki 3

B.) Temditli nefer, onbaşı ve küçük zabıtlar: Nefer onbaşı ve küçük zabıtların kayıt ve kabul, iaşe ve maaş temditli işleri 1861 numaralı kanunla ve bu kanuna bağlı talimatla tanzim ve ıslah edilmiştir. Ankarada açılmış olan meslek mektebinde 932 senesi 31 ordu gedikli küçük zabıtine meslek tahsili gösterilmiş ve birinci devre olmak üzere yetiştirilerek kıt'alara dağıtılmıştır. Gerek jandarmada ve gerekse orduda sınıf küçük zabiti olarak yetiştirilmiş olan ve jandarma efrat kanunu mucibince jandarma gedikli küçük zabiti olmağa istekli bulunan 80 sınıf küçük zabiti 933 se-

nesi Maltepede gedikli küçük zabıt mektebinde kursa tâbi tutulmuş olup halen tahsildedirler. Bu mektebin 10 aylık tahsil devresini muvaffakiyetle ikmal ettikten sonra Ankaradaki meslek mektebine sevk edilerek ikinci devreyi teşkil edeceklerdir. Bu devreye ordudan terhis edilip te jandarmaya istekli küçük zabıtlar de aynı zamanda işıtlak edeceklerdir.

Teslihat ve teçhizat

A.) Silâh vaziyeti: 930 senesinde jandarma elinde muhtelif cinste tüfekler vardı. Bu tüfekler gelişigüzel bir vaziyette kıtaata dağıtılmış idi. İkmali ve talim ve terbiye hakkındaki müşkilât dolayısıyla mevcut silâhlar tasfiye edilmiş mevcudu en fazla ve istimale elverişli yalnız dört cins silâhın jandarma elinde kalması tensip edilmiş ve muayyen kıt'alara teksif edilmiştir. Kroki - 4, 5 B.) Bekçi silâhları: Bekçi ve korucular elinde muhtelif cinste ve ihtiyacın yarısı kadar silâh vardı. M. M. V. den ahiren verilen 5000 tüfikle bekçi silâh miktarı 23559 a çıkarılmış ve asayiş vaziyeti mühim görülen vilâyetlerin bekçi silâhları tamamen ikmal, edilmiştir. Bekçi miktarına göre 40000 silâh olması lâzımdır.

Jandarma kanunu:

Türkiye Cumhuriyeti jandarmasının temelini kanunları teşkil edecektir. İstiklâl harbinden sonra jandarmanın ıslahına doğru atılan ilk adımı 1706 numaralı jandarma kanunu teşkil eder. Bu kanun heyeti umumiyesi itibarile jandarmanın ana işlerini, vazife ve salâhiyetlerini tesbit etmiştir. Ancak tatbikatta görülen bazı müşkülâtı ve anlayıştaki farkları ortadan kaldırmak üzere bu kanunun tadiline lüzum hissedilmiş ve yeniden bir kanun lâyihası hazırlanmıştır.

Zabit:

A.) Büyük harpte İstiklâl harbinden sonra elde kalan jandarma zabit miktarı çok az olduğundan ve ayrıca zabit membaı da bulunamadığından noksanın ihtiyat zabitlerinden ve meslekten yetişmiş küçük zabitlerden jandarma zabit mektebinde bir sene tahsil etmek suretile ikmal ve temin edilmiş ve 1930 senesi iptidasında zabit mevcudu (1191) e çıkarılmıştır.

1706 numaralı jandarma kanunu mucibince zabitlerin Harbiye mektebi tahsili görmüş olmaları, her rütbede ordu kınalarında staj görmeleri lâzımdır. Bu esaslara göre 1930 senesi ortasında jandarma zabitlerinin tensik ve ıslahına başlanılmıştır.

B.) Ağustos 1930 tarihinden bugüne kadar yaş tahdidinden (180) sicil ile (121) sıhhat raporu ite (62) arzusu ile (50) olmak üzere cem'an (413) zabit tekaüt edilmiş ve (9) zabit ihtiyat sınıfına iade (9) şehit (27) zabitte vefat etmiştir.

(494) zabit muhtelif rütbelere terfi ettirilmiş (238) zabit Harbiye mektebinde ikmali tahsil etmiş (220) zabitte ordu kıt'alarına staja gönderilmiştir.

Halen Harbiye ve piyade atış mekteplerinde (147) zabit tahsildedir.

(137) zabit halen orduda stajdadır.

Şark ve garp mübadelesi kanuna tevfiakan muntazaman yapılmaktadır.

C.) Jandarma kadrosunun ikmali maksadile şimdiye kadar muvakkaten ordudan (271) zabit alınmış ve (73) zabit Orduya iade edilmiş ve halen (198) zabit jandarmada müstahdemdir.

1932 jandarma kadrosu (1548) zabit (182) askerî memur (47) sıhhiye zabiti ve memur-

rundan ibarettir. Buna mukabil (1008) zabıt (101) askerî memur (33) hekim ve baytardan ibarettir.

Ordudan alınan zabıtlardan jandarmada kalmak istemiyenler veya J. U. K. lıgınca devamı istihdamları muvafık görülmeyenler iade edileceğinden bunlara mukabil (340) mülâzime halen ihtiyaç bulunduğu gibi jandarmanın bir senelik zayıat miktarını telâfi ve temin etmek üzere ayrıca her sene (70) mülâzimin ordudan verilmesi lâzımdır. Halbuki 1931 de (16) ve 1932 de yalnız (6) mülâzım ordudan jandarmaya verilmiştir. (Cetvel: 6-7).

Jandarma zabıtlarının terfi ve tahsil ikmalı ve Ordu kıt'a staj vaziyetlerini gösterir cetvel

Jandarma zabıtlarının tahsil vaziyeti						J. Z. lerinin terfi vaziyeti
Harbiyede ikmalı tahsil edenler	Ordu kıt'a stajı görenler	Yekûn	Harbiye ve atış mektebinde tahsilde	Ordu kıta stajında bulunanlar	Yekûn	Muhtelif rütbelerde terfi edenler
238	220	458	147	137	284	494

(Cetvel - 7) Jandarma zabitlerinin mevcut ve zayıflığını gösterir cetveldir

180	121	62	50	9	9	27	458	1191	733	271	73	198	105	1008	1113	Yekün
Yaş haddine uğrayıp tekaüt edilenler		Sicil ile tekaüt edilenler		Sihhat raporu ile tekaüt edilenler		Arzusü ile tekaüt edilenler		İhtiyat sınırına iade edilenler		Şehit olanlar		Vefat edenler		Zayıflık yekünü		930 Ağustosundaki zabıt mevcudu
930 Ağustosundan itibaren jandarma zabıtları vaziyeti		930 Ağustosundan itibaren jandarma zabıtları muvakkaten jandarmada müstakdem		Baki kalan zabıt mevcudu		930 Ağustosundan şimdiki kadar Ordudan alınan Zabıt mevcudu		930 Ağustosundan şimdiki kadar Orduya iade edilen zabıt mevcudu		Bugün jandarmada bulunan Ordu zabıtı mevcudu		Jandarma hesabına harbiye mektebinde tahsisle bulunanlar		Bu günkü jandarma ve ordudan jandarma emrinde müstakdem zabıt mevcudu		

**Jandarmanın
talim ve terbiyesi:**

Jandarma zabıt ve neferinin sağlam ve kâfi malumatla teçhizini ve hükümet otoritesini temsil edecek kudret ve kabiliyeti iktisap etmesini vatanî ve millî duygu ve ahlâkî vasıflarla temayüz, eylemesini temin eylemek talim ve terbiye programının temelini teşkil eder..

Talim ve terbiye başlangıcı olan mekteplerde acemi neferin ahlâkî metanetini tebellür ve tarsin etmek millî ve vatanî mefkûrelerle olgun bir hale getirmek için Büyük Gazinin vecizeleri bir kitap halinde toplanmakta ve nutuklarından da jandarma neferine mahsus bir inkılâp tarihi vücude getirilmeğe çalışılmaktadır. Mamafih bu hususta geçen devreden itibaren mekteplerde tedrisata başlanmış ve mevcut askerî ve meslekî talim ve tedris programları da tadil ve ıslâh edilmiştir.

Mektep, sabit, seyyar jandarma kıt'alarının talim ve terbiye devre ve safhaları mevcut silâhlarla atışları, talim ve terbiye esasları, ihtisas efradının yetiştirilmesi ve teftişler hakkındaki talimatlar ihzar edilmiş ve tatbıkına başlanmıştır. Bu esaslarla temin edilmesi düşünülen gaye şudur:

A — Jandarma zabıtlerini vazifenin istediği vasıf ve şartlara göre yetiştirmek bu husus ehemmiyetle nazarı dikkate alınmış ve lâzım gelen esaslar hazırlanarak tatbikatına geçilmiştir.

B — Vazifenin istediği derecede yüksek seciye ve bilgi sahibi bir küçük zabıti heyeti yetiştirmek.

C — Jandarmaya giren neferi mekteplerde iyi yetiştirmek.

D — Sabit kıt'alara tevzi edilen bu neferleri yapılan tertip dahilinde talim mer-

kezlerinde toplıyarak askerî ve meslekî bilgilerini muntazam programlar dahilinde takviye ve tekâmül ettirmek seyyar kıt'alarda bilfiil takibat yapılmadığı zamanlarda talim ve terbiyeye muntazaman devam eylemek.

E — Hazer ve seferde memleketin emniyet ve asayişini muhafaza ve huzur ve asayişini ihlâl etmek isteyenleri kanunun pençesine teslim etmek vazifesiyle muvazzaf jandarmanın her şeyi daha evvelden görmesi, haber alması ve tedbirler ittihaz etmesi mühim ve lâzımdır. Vazifesi icabı memleketin en uzak ve en ücra köylerine giderek halkla daima temasta bulunan jandarmanın halk arasındaki müsbet veya menfi cereyanlarla ve muzır eşhasın yapacağı propagandalarla yakından alâkadar olması ve takip etmesi vazifesinin daha muvaffakiyetle ifasını temin eder. Binaenaleyh (Haber alma) işi jandarmanın esas ve en mühim vazifelerinden biridir. Jandarma neferinin talim ve terbiyesini de bu husus ehemmiyetle nazarı dikkate alınmıştır.

F — Teşkilât ve kadrosu asgarî ihtiyaca kâfi dereceye çıkarılan ve talim ve terbiyesine de büyük dikkat ve mesai sarfedilen jandarmanın mühim hedeflerinden biri de memleketin emniyet ve asayişini bizzat temin etmek ve ordumuzun muavenetinden tamamen vareste kalmağa çalışmaktır.

Zabitlerin, küçük zabit ve efradın yetiştirilmesi için kurulan esaslar hulasaten şunlardır:

**1 — Efradın
yetiştirilmesi
için**

A — Silâh altına alınan neferler (jandarma yeni efrat mekteplerine sevkedilmekte ve orada altı ay meslekî ve askerî

talim ve terbiye (18 hafta nefer ve manga talim ve terbiyesi, 4 hafta takım, 2 hafta bölük ve tabur tatbikatı) gördükten sonra, sabit ve seyyar kıt'alara tevzi olunmaktadır.

B — Kıt'alara tevzi olunan efrattan;

Seyyar kıt'adakiler; tanzim olunan talimat ve programı mucibince ve ordu kıt'alarında tatbik olunan esaslara tevfikane nefer ve manga, takım ve bölük, tabur, alay talimleri takviye ve tekâmül talimleri ve meslekî talim ve terbiye yaptırılmaktadır.

Sabit kıt'alardakiler; tanzim olunan talimat ve programı mucibince vilâyetlerin talim merkezlerinde toplatılmakta ve burada askerî ve bilhassa meslekî bilgileri takviye ve tekâmül ettirildikten sonra karakollara dağıtılmaktadır. Karakollarda; talim ve terbiyeye imkânın müsaadesi nisbetinde devam olunarak efradın öğrendiklerini unutmamalarına ve zapturapt hususundaki hassasiyetlerini kaybetmelerine, okuma ve yazma kudretlerinin arttırılmasına itina edilmektedir.

C — Jandarma küçük zabıt heyetinin kıymetli bir yardımcı olan onbaşların bu vazifeyi başarabilecek surette yetişmelerine ayrıca ehemmiyet verilmektedir.

Ç — Jandarma efradı için çok büyük bir kıymet ve ehemmiyeti haiz bulunan okuma yazma hususuna müstesna bir ehemmiyet verilmiştir. Mektep ve kıt'alarda açılan kurslarla jandarmaya alınan efrattan hiç bilmeyenlere yeniden okuma yazma öğretildiği gibi bu husustaki bilgileri noksan olanlar da ayrıca ikmal ettirilmektedir.

D — Muhabereci, borucu, sıhhiye, nalbant gibi ihtisas efradı ordudaki esaslara tevfikan jandarma efrat mekteplerinde ve ordu kıt'a ve müesseselerinde yetiştirilmektedir.

**2— Küçük za-
bitlerin yetiş-
tirilmesi:**

A — Gedikli küçük zabitin jandarma için pek müstesna olan ehemmiyeti dikkatle gözönünde tutulmakta ve bu husustaki ihtiyaçların bütçe ve imkânın müsaadesine göre kısa bir zamanda ikmaline çalışılmaktadır.

B — Jandarma meslek mektebinin gedikli küçük zabıt kısmı 932 senesi yalnız ordu membaından gelen taliplere göre bir dersanelik olarak açılmış ve burada jandarmamızın küçük zabıt heyeti yetiştirilmeye başlanmıştır.

C — 933 senesi yazında Maltepe gedikli küçük zabıt mektebi yanında jandarmaya ait tesisat vücade getirilmeye başlanmıştır.. Bu tesisata başlanmadan evvel mevcut ve gedikli talip jandarma ve ordu sınıf küçük zabıtlarının bu kısma ait malûmatlarının ikmalı için (80) sınıf küçük zabiti Maltepe gedikli küçük zabıt mektebinde 933 senesi şubatından itibaren tahsile devam ettirilmektedir.

**3 — Zabıtların
yetiştirilmesi:**

A — Yeni jandarma zabıtlarına meslek bilgisi verecek olan jandarma meslek mektebi kadroları ve programları hazırlanmıştır. Jandarma meslek mektebi binasının inşasına 933 senesi Ankarada başlanacaktır. Bu bina İkmal edilir edilmez ve ordudan jandarmaya malolarak kâfi miktarda zabıt verilir verilmez bu mektep faaliyete geçirilecektir.

B—Jandarmada mevcut (ihtiyattan alınma, meslekten yetişme) zabıtlar Harbiye

mektebinde ve Piyade ve Atış mekteplerinde tahsillerinin ikmaline devam ettirilmiştir.

C — Her rütbedeki zabitlerden terfi sırası gelenler ordu kıt'alarında bir sicil müddeti kadar staja sevk edilmektedir.

D — Terfi için her rütbenin asgari müddetinin üçte biri kadar sabit kıt'alarda bulunması esas kabul edilmiştir.

E — Ordudan alınacak zabitlerden jandarmaya kabul edilecekler, jandarma kursu göreceklidir.

F — Bütün jandarma zabitlerinin malûmatlarını bir seviyede bulundurmak ve yenilikleri icaplarına göre takviye ederek daima zinde tutmak rütbeleri ilerledikçe deruhte edecekleri yüksek hizmetleri umum kumandanlığın meslek ve vazife hakkındaki düşünceleri ve isteklerine göre pürüzsüz ifa ettirebilmek için hizmetlerinin muhtelif devrelerinde meslek kursu görmeleri düşünülmüş ve esasları tesbit edilmiştir.

G — Kıt'a ve mekteplerdeki zabitlerin yaz ve kış devrelerine göre muntazam programlar altında askerî ve mesleki tekâmül ve inkişafına çalışılmaktadır. Mümkün olan mevkiilerde ordu garnizonlarının bu husustaki mesailerini de takip ettirilmiştir.

H — Zabitlerin yetişmek ve tekâmül etmek hususundaki mesailerini feyizlendirmek, her sahaya müteallik ve tetkik ve tettebbu hususundaki ihtiyaçlarını temin etmek için kütüphaneler vücutte getirilmiştir.

İ — Jandarma zabitlerini, küçük zabıt, nefer ve onbaşlılarını daha çok çalışmaya ve daha yüksek muvaffakiyete sevk ve teş-

vik etmek için (1493) numaralı ordu ikramiye kanununa tevfikân talim ve terbiye, okuma yazma, atıcılık ikramiyeleri verilmeğe başlanıldığı gibi zabitelerin bu suretle kazandıkları bilgi ve tecrübeyi yarının jandarmasına nakledebilmek için de meslekî neşriyat sahası daha feyizli bir surette genişletilmiş ve jandarma mecmuası için yazı yazanlara, eser vücade getirenlere mükâfat ve ücret tahsis edilmiştir.

J — Askerlik hizmeti için olduğu kadar medenî ve İctimaî hayat için de kıymeti aşikâr olan spor hususu jandarmada lâyük olduğu ehemmiyetle takip edilmektedir. Bu maksatla toplu jandarma kıt'alarında ve jandarma efrat mekteplerinde spor yurtları vücade getirildiği gibi dağılık kıt'aların da mümkün olan mevkillerde ordunun spor yurtlarına devam edebilmeleri temin olunmuştur.

Asayiş vaziyeti

29-1. Teş. 339 tarihinde ilân edilen Cumhuriyeti müteakip tahakkümlerini ve dolayısıyla menfaatlarının haleldar olduğunu gören şeyhler, beyler, ağalar dahilde fesat çıkarmak teşebbüslerine başladılar. Şeyh Sait isyanı bu yoldaki teşebbüslerin başlangıcıdır.

Şeyh Sait 13-2-341 de Hınıstan kalkarak Erganinin Piran köyüne gelmiş ve orada hükümet kuvvetlerine silâh istimali suretile isyan etmiştir. Menfaatlarını Şeyh Saide iltihakta gören birçok mütegalibe bunu fırsat ittihaz ederek isyan bayrağını kaldırmışlardır.

Bu isyan az bir zamanda büyük bir tevessü istidadını göstermiş 23-2-341 tari-

hinde Urfa, Malatya, Elâziz, Diyarbekir, Mardin, Siirt, Hakkâri, Bitlis, Van vilâyetleriyle Erzurum, Hınıs, Erzincan Kiğı, Elâzizin Nazimiye, Gaziantebin Behisni, ve Nezip kazalarında idarei örfiye ilânını icap ettirmiştir. İsyân ordunun müdahalesiyle az zamanda söndürüldü. Halkın elindeki silâhların toplanmasına bağlandı. İsyânla alâkadar olan Şemdinanlı Abdülkadirin idami üzerine oğlu Sait Abdullah İrana kaçmış ve orada bazı aşiretleri teşvik ederek 19-6-341 tarihinde Şemdinanı muhasara ve işgal etmiştir. Üzerine sevk edilen kuvvetlerle merkurum tedip edilmiş ve 16-7-341 tarihinde Şemdinan istirdat edilmiştir. Ussatın tutulmayanları İrana kaçmıştır.

341 senesi ikinci teşrininde Maraş, Erzurum, Rizede tahrik eseri olarak şapka ve teceddüt aleyhine irticaî hareket baş göstermiştir. Bu hâdiseler mahalli jandarma kuvvetleriyle bastırıldı.

12-12-341 tarihinde Şeyh Sait isyanı âmillerinden İzzet ve Nuh namındaki iki sergerde Garzan kazasında bir takım aşairi teşvik ederek Hazo nahiyesini işgal etmişlerse de derhal tedip edilmişlerdir.

4-Mart-341 tarihinde 578 numaralı Takriri sükûn kanunu neşredilmiştir.

3-3-926 senesinde Şark isyanında alâkadar olanların aileleriyle bazı mütegalibe Garp vilâyetlerine nakledildi.

10-3-926 tarihinde Cumhuriyet ve şapka aleyhine propaganda yapan Nusaybinli Haco hudut karakollarını bastı. Ve Midyat, Nusaybin havalisine tecavüze başladı. Hâdisenin büyümesine meydan verilmedi. Haco ve oğulları Suriyeye kaçmağa mecbur oldu.

26-2-926 tarihinde Ağrı dağı eteklerinde Ürtülü köyünde mukim Biro, Haso Tellinin kardaşlarını yakalamaya giden jandarma kuvvetleri burada ateşle karşılandı.

Mütecasirler Ağrıya iltica ederek isyan ettiler. İran şakileri de bu gruba müzaheret ettiler. Bunların üzerine sevk edilen kuvvetler kat'î bir muvaffakiyet elde etmedi.

1-4-926 da Eruh kazasında Şeyh Abdurrahman, Eruhlu Yakup ve Karisan ağalarının kumandasındaki 400-500 kişilik bir kuvvet civara tecavüze başladı. Evelâ Bervari bilâhare Eruh kazalarını işgal ettiler. 10-4-926 tarihinde yapılan askerî bir hareketle isyan bastırıldı.

16-4-926 tarihinde Beytüşşebap ve Çölemerik civarında Artuşî reisi İsmail ağa 400 kadar avenesiyle Çölemeriği muhasara etmiş jandarma kuvvetlerinin müdafaası seyyar jandarma alayının taarruzu üzerine muhasara refedilmiş asiler tenkil dunmuş ve bir kısmı da dehalet etmişlerdir.

29- 4-926 da İran hududu yakınında bulunan bazı köyler halkı İrana kaçmak istemişlerdir. Bunlara karşı alınan tedbirler üzerine hudut bölüğümüz 500 kadar İran kazak neferleriyle Kürtlerin tecavüzüne uğramıştır.

30- 11-926 da etrafa tecavüzlerini arttıran Derimde, Koç Uşağı aşireti üzerine askerî bir hareket yapıldı. Mevzii bazı tedbirlerden sonra kıtaat garnizonlarına döndü.

927 senesi ortalarında Mutkili çete reisi Mehmet Ali Yunus idaresinde Hersan, Cerho; Silinti köyleri isyan ettiler. Müfrezelerimiz tarafından tedip edildiler.

Birinci Ağrı dağı hâdisesinin muvaffakiyetle neticelenmesi ve kıtaatin geri alın-

ması üzerine İrana kaçan eşkiya Ağrı dağında toplanmağa başladı. Şarktan Garba naklolunan ve firar eden eşhasın bir kısmı da Ağrıya iltica ettiler. Ağrı gerek ecnebi ve gerekse Taşnak ve Hoybun tahrikâtıyla asilere merkez oldu. Bunlar etrafa tecavüze başladılar. 3-9-927 de başlanan tedip hareketi eylül sonlarında muvaffakiyetle nihayet buldu. Ele geçmiyen bazı rüesa tekrar İrana kaçtılar.

928 ve 929 senelerinde memleketin asayiş vaziyeti umumiyet itibariyle iyi addedilebilir.

3-7-927 tarihinde hududumuza geçen Ferzende, Beno ve Altın Diş idaresindeki kuvvetlerle Ağrı civarında Tuzlucada yapılan müsademedede çetelerden bir kısmı imha edilmiş ve bir kısmı da kaçmıştır.

Erzurum vilâyetinde ve Şark vilâyetlerimizde şekavet yapan ve gördüğü tazyik üzerine Suriyeye kaçan Palolu Yado 5-9-929 da çetesiyle hududumuza girerek Şark asayişini bozmaya başlamış ve aynı sene içinde çetesiyle birlikte imha edilmiştir.

Bu sene zarfında Rize, Trabzon, Gümüşane mıntakalarında şekavet yapan Nusret, İsmail; Koço, Sürmeneli Ahmet çeteleri imha edilmiştir.

Senelerden beri Tokat mıntakasında şekavet yapan Beldağlı İzzet çetesi de imha edilmiştir.

Cebelibereket vilâyeti asayişini bozan Kürt Fahri çetesi imha edilmiştir.

Kırşehir, Aksaray, Konya, Ankara vilâyetlerinin asayişini bozan ve birçok vak'alar yapan katil İlyas çetesi kâmilen, Kürt Osman çetesi efradı da kısmen imha edilmiştir.

Burdur, Muğla, Denizli Antalya vilâyetleri mıntakalarında icrayi faaliyet eden katil Rıza çetesi de imha edilmiştir.

Konya, Afyon Karahisar, Isparta vilâyetleri dahilinde müteaddit soygun vak'aları yapan Nedim çetesi tamamen imha edilmiştir.

Bu sene içinde adî çapulculuk şekavet ve gerekse siyasî ihtirasları tecellisinde gösterilen cevval takipler, menfi ümitler peşinde koşanları emellerinde meyus etmiştir.

Birinci Umumî Müfettişlik mıntakasında Hoybuncuların en kuvvetli istinatgahlarının yaptıkları akınlar kendilerine pek pahalıya mal olmuş veya imhalarıyle neticelenmiştir.

Ferzendenin kumandasındaki çeteler haziran nihayetlerinde hududumuza girmek suretiyle yaptığını bir daha tekrar edememiştir. Refiki Altın dış Osman da Tuzluca mıntakasında imha edilmiştir.

Külp, Silvan, Lice mıntakalarında görülen şekavet faaliyetleri çetelerden bir kısmının imhasıyla neticelenmiştir.

28-12-929 tarih ve 86692 numaralı mahrem kararnamesile Ağrı hareketi yapılması karar verilmiştir. 930 senesi bu senenin haziranında Ağrı harekâtı icra edilmiş ve Ağustos nihayetine hitama ermiştir.

24-6-930 tarihinde Seyit Resul ve Mahmut namındaki sergerdelerin kumandasında bulunan eşkıya grupları Erciş mıntakasındaki beşinci seyyara yapmış oldukları bir baskınla alaydan hayli efradın esir ve bir kaç zabıt şehit ve yaralanmasına sebebiyet verilmiş, üzerlerine gönderilen kuvvetler bu eşkıya kuvvetlerini tamamen imha etmiştir.

Şark vaziyetinin devamı dolayısıyla şarktaki seyyar jandarma kıtaatı ordu emrine verilmiş ve 931 senesi içinde de ordu emrinde bulunması 29-3-931 tarih ve 32375 numaralı karar iktizasından bulunmuştur.

Mezkûr sene nihayetlerinde Menemende zuhur eden irticaî hareket üzerine Manisa; Balıkesir, Menemen merkez kazalarında idareyi örfiye ilân edilmiştir.

931 senesi İrandan Ağrıya sokulan Şeyh Mustafa çetesi imha edilmiştir.

Ağrı mıntakasında 4 taburla yapılan ve beş gün devam eden tarama harekâtı neticesinde kimseye tesadüf edilmemiştir.

Civarlı Ömer çetesi faaliyeti görülmüş ve sevkedilen müfrezelerin şiddetli takibatı neticesi olarak sinmeğe mecbur olmuştur.

Seyit Han çetesi 30 mevcudu ile 3-5-931 de Muşun Molla Nusret köyünü basmak suretiyle faaliyete geçmiş ve bir ay kadar Erzurum, Kars, Bayazıt vilâyetleri dahilinde şekavet yaptıktan sonra takip müfrezelerinin şiddetli takipleri neticesinde daha ziyade idame ettirememiş kendisi ve çetesinden bir hayli telefât verdikten sonra mütebaki kalan çete bakiyesi cenuba kaçmışlardır.

21-4-931 de Süphan dağı civarında Şeyh Cüneyt ve Kolihanı oğlu Bekir idaresindeki 100 kişilik çete ile Zeylânın Şehir Pazar köyünde yapılan müsademede bu çete dağıtılmıştır.

31-8-931 de Kadirli mıntakasında faaliyet gösteren Kıçı Kırık Ali çetesi efradından 14 kişi ile dehalet etmiş 4 kişi de derdest edilmiştir.

Muş, Erzurum ve Van mıntakalarında icrayı faaliyet ederek şekavet yapan Alican çetesi ile Tevfik Bey müfrezesi arasında

yapılan müsademede Alican maktul düşmüş ve çete efradından kurtulabilenlerden bir kısmı da Cenuba kaçmışlardır.

Erzurum, Erzincan vilâyetleri mıntakasında faaliyet gösteren şaki Aliko ve Topal Hüseyin çeteleriyle yapılan müteaddit müsademeler neticesinde Aliko ve Topal Hüseyin ve çeteleri efradından birçoklarının maktul düşmesiyle imha edilmiştir.

Urfa vilâyeti dahilinde şekavet yapan Ramazan çetesi efradından birçokları imha edilmiş; çete Suriyede saklanmak fırsatını bulduğundan tamamen imha edilememiştir.

Urfa vilâyeti dahilinde şekavet yapan Ramazan çetesi efradından birçokları imha edilmiş, çete Suriyede saklanmak fırsatını bulduğundan tamamen imha edilememiştir.

Şeyh Sait isyanının başlıca âmillerinden olan Şeyh Hüseyin hakkında çıkan tevkif müzekkeresini infaz maksadiyle gönderilen müfrezelerimle 26-6-931 de Kolhas köyünde ateşle mukabele edilmiş ve merkur başına topladığı 50,70 kişilik bir kuvvetle müteaddit mahallerde ve Ekrek köyünde müsademeler yapmış ve çete efradından birçoğunun maktul düşmesi üzerine kendisi de 18-2-932 tarihinde diri olarak ele geçirilmek suretiyle bu çete de imha edilmiştir.

Ankara, Yozgat, Kırşehir havalisinde şekavet yapan Kara Haydar uşakları alınan tertibat neticesi olarak 12-10-931 tarihinde 17 si kısmen ölü ve kısmen diri olarak tutulmuş mütebaki üç arkadaşları da 932 bidayetlerinde elde edilmekle bu çetenin faaliyetine nihayet verilmiştir.

Kayseri, Maraş vilâyetleri asayişini ihlâl

eden Gökçek İsmail çetesi ile Gedik Ahmet çetesi efradı kısmen ölü ve kısmen dehalet suretiyle faaliyetlerine nihayet verilmiştir.

Diyarbakir, Bitlis, Muş vilâyetleri asayişlerini ihlâl eden Sabri Ahmo çetesiyle 20 kişiden ibaret olan Mehmet Çavuş çetesi ve Hanili şaki Refo çeteleri ile Homan çeteleri efradı kısmen ölü ve kısmen de diri olmak suretiyle yakalanmıştır.

Siirt, Hakkâri vilâyetleri muntakasında asayiş ihlâl eden şaki Reyso çetesiyle Ali Abdo, Reşit Tahir ve şaki Bozu çeteleri efradından bir kısmının diri ve bir kısmının da ölü olarak ele geçirilmesiyle bu çeteleri faaliyetine dahi nihayet verilmiştir.

Senelerdenberi icrayı şekavet eden Kör Şemo çetesi imha edilmiş ise de oğulları faaliyete geçmiş fakat sinmiş bir vaziyettedirler.

Siirt, Van Muş havalisinde faaliyet gösteren Gürgür çetesi yapılan şiddetli takibat neticesi olarak 18 refiki ile dehalet etmiş ve bu suretle bu çetenin faaliyetine nihayet verilmiştir.

Siirt vilâyeti dahilinde faaliyet gösteren Remanlı Emin oğlu Şükrü çetesi üzerine devam eden şiddetli takibat neticesi olarak Cenuba kaçmıştır.

Muş muntakasında 5 kişiden ibaret avenesiyle şekavette bulunan Cansurlu Abdullah çetesi takibine memur müfrezelerle yaptığı müsademede avenesinden biri ölü, diğeri yaralı yakalanmış ve kendisi de avenesi efradından iki kişi tarafından öldürülmüştür. Öldüren bu iki adam Hükümete dehalet etmişlerdir.

Abdullahın ölümünden sonra biraderi Mecit şekavete başlamış ise de şimdiye kadar ancak bir vak'ası kaydedilmiştir.

Van vilâyetinin asayişini ihlâl eden Kindisli şaki Esat oğlu ile beraber yakalanmıştır.

Mardin vilâyetinin asayişini ihlâl ederek senelerdenberi şekavet yapan Nuri Halil Hamo çetesi kısmen ölü ve kısmen diri olarak imha edilmiştir.

Bir kaç senedenberi şekavet yaparak Van, Bayazıt, Bitlis asayişini ihlâl eden Müküslü Arif öldürülmüş ve çete efradı imha edilmiştir.

932 senesi Bayazıt, Van vilâyetleri mıntakasında icrayı faaliyet ederek sıkışınca İrana kaçan Müküslü Arif ile Reşo çetelerinin ehemmiyetsiz bir iki vak'asından başka faaliyetleri görülmemiş ve müfrezelerimizin takibatı neticesi olarak İrana kaçmak mecburiyetinde kalmışlardır.

Van mıntakasında şekavette bulunan ve İran topraklarında barınan Dünya malı çetesiyle muhtelif müsademeler yapılmış ve çetenin azılı efradından bir kaçı imha edilmiştir. Merkum maktul Şeyh Zahirin kardaşı Abdürrahmanla birleştiği istihbar kılınmışsa da müşterek bir vak'alarına rastlanmamıştır.

Senelerdenberi Diyarbekir vilâyeti asayişini bozarak birçok şekavetler yapan Mestanlı şaki Musa çetesi alınan tertibat neticesi olarak tamamen imha edilmiştir.

Diyarbekir, Muş, Erzurum, Erzincan vilâyetlerinin asayişini ihlâl ve ara sıra çetesine siyasî bir cephe veren ve birçok jandarmalarımızı şehit eden Zaza Hüseyin çetesi faaliyetine nihayet verilmiş kendisi ve çete efradı öldürülmek suretiyle imha edilmiştir.

Senelerdenberi Erzincan mıntakasında şekavet yapan ve canavarca hareketleriyle

masum kimseleri ve jandarmalarımızı kati ve şehit eden Çolak Mehmet Ali 23-10-932 tarihinde öldürülmüş ve çete efradı dağıtılmıştır.

Erzurum vilâyeti dahilinde senelerdenberi hali şekavette bulunan 930 senesinde Taşkesen nahiye müdürü ile 11 neferimizi şehit eden Kelereşli Halil, Rıza çeteleri tamamen imha edilmiştir.

Urfa mıntakasında şekavet yapan Polat ve Koço çetelerinden kalan efradı da tamamen imha edilmiştir.

Kayseri, Maraş vilâyetleri mıntakasında icrayi faaliyet eden Alo çetesi dahi imha edilmiştir.

Nisan 932 tarihinde Palo mıntakasında maslup Şeyh Saidin kardaşı Şeyh Abdurrahim yanında olduğu haber alınan bazı mahkûmların iadesi için görüşmek isteyen hükümet memuruna ve jandarma kumandanına Sırım köyünde ateşle mukabele ederek şekavet başlamış ve yapılan takibattan yakasını kurtarmayacağını anlayarak Cenuba iltica etmiştir.

Şubat-932 tarihinde Ağrı dağında yuvalanmağa çalışan Şeyh Resul, Abdülhalef Feto, Faris çeteleri kendileri de dahil olmak suretiyle imha edilmişlerdir.

Diyarbakir mıntakasında uzun müddetten beri şekavette bulunan Şeyh Abdürrahim takibatında diğer çetelerle birleşerek takip kuvvetlerine karşı koyan Benili Abdürrahman çetesiyle beraber dolaştığı Musa ve Emin Cevahir çetelerinin imhasından ve kendi arkadaşlarından da bir kaçının ele geçirilmesinden sonra hükümete dehalet arzusunu göstermiş ise de bilâ kaydu şart teslim olmağa yanaşmamıştır. Halen hiç bir faaliyeti görülmemiştir.

Mayıs 932 tarihinde Cenupta devam eden kuraklık yüzünden bu hudutlarımızda hayvanatı memleketimize sokmak isteyen asairin taarruzları menedilmiş ve hudutlarımıza geçmiş olanlar tardedilmişlerdir.

932 Haziran ayı içinde Irak hükümeti ile mücadelede bulunan Barzan Şeyhi Ahmet Gördüğü tazyik üzerine bin kadar maiyetile hudutlarımıza gelmiş alınan tertibat neticesi kamilen tecrit edilmiş ve kendisi ve tevabiinin ilticası kabul edilerek mütebaki efradı hudut harici edilmişlerdir.

932 senesinde Cenuba kaçan maktul Seyit hanın kardaşı Tevfik ve Alicanın Feyzullah 40 kadar avenesiyle 18-5-932 de Muşun Kırakom, Hasik, Zarova köylerini basmak suretiyle faaliyete geçmiştir.

1 eylül 932 de mezkûr çete ile Molla Mustafa köyünde yapılan müsademede elebaşlarından Abdülhamit ve beş şaki ölü olarak tutulmuş ve 23-9-932 de Talori Deresinde yapılan diğer bir müsademede çete reisi Tevfik ve iki arkadaşı öldürülmüş ve çeteden 6 şaki ağır surette yaralanmışlardır. Aynı çete ile 8-10-932 de Sasunun Bürük köyü civarında yapılan müsademede şakilerden birisi ölü ve maktul Tefîğin birader zadesi Mustafa ağır yaralı ve hemşiresi Hayro namındaki kadın da diri olarak yakalanmışlardır. Feyzullah kalan mütebaki 7 arkadaşı ile Cenuba firar ve Amudedede görüldüğü istihbar kılınmış ise de tevsik edilmemiştir.

6-9-932 de Urfa, Diyarbekir havalisi asayişini bozan Cemal Polat, Koço, Kello Bero nam şakiler de öldürülmüştür.

8-9-932 tarihinde Halil Simi çetesiyle Garzanın Zerik köyünde yapılan müsaade-

melerde Abdullah Simi ve çeteden iki kişi öldürülmüş ve mütebaki efradı dağıtılmıştır.

Diyarbakir vilâyeti asayişini bozan Emin Cevahir çetesiyle 5-9-932 tarihinde yapılan müsademede Emin Cevahir maktulen elde edilmiştir.

15-8-932 tarihinde Reşan Suyu üzerinde 15 kişiden mürekkep Ahmet İskânı çetesiyle yapılan müsademede bu çete efradı tamamıyla ölü olarak elde edilmiştir.

4-8-932 tarihinde Nemrut dağının şarkında Mutkili 20 meçhul silâhlı bir çete ile Ahlât jandarma bölük kumandanı Yüzbaşı Abdurrahman Bey kumandasındaki müfreze arasında yapılan müsademede mezkûr çeteden 10 kişi maktul ve iki kişi yaralı olarak elde edilmiştir.

933 senesi ilk altı ay zarfında icraat: 932 senesi kışından itibaren 933 senesi ilkbaharına kadar birer yuvada saklanmış olan çetelere mensup şakilere karşı her vilâyet mıntakasında yapılan tarama ve araştırma neticesinde birçok şaki ve bu meyanda adliyece aranılan bir takım eşhas Cumhuriyet mahkemelerine teslim edilmiştir.

933 senesi ilk altı ayı zarfında bir iki mıntakada kalmış olan çetelerin faaliyetlerine meydan bırakılmadan derhal takiplerine başlanmış ve bunlar da kâmilen imha edilerek belli başlı hiç bir çete kalmamıştır.

Bu senenin ilk altı ayında en mühim vak'alar şunlardır:

1 — Maktul Şeyh Zahirin kardaşı ve çete başı Tahir ve çeteden bir kısmı müsademede ölü olarak yakalanmıştır.

2 — 930 senesi Oramar isyaniyle alâkadar 4 şahıs tutulmuştur.

3 — Dersimde Yukarı Abbas Uşağı reisi Seyit Rızanın oğlunu öldüren Kırgan aşireti ile mezkûr aşiret arasında muhtelif müsademeler olmuş ve bir kaç aşiretin iltihakını da temin eden yukarı Abbas Uşaklılar Kırganlıların köylerini işgal etmişlersede alınan tertibat neticesinde Yukarı Abbas Uşaklılar yerlerine çekilmiş ve hükümete sadakat arzusunu göstererek teslim olmağa yanaşmışlardır. Bu cümleden olarak Seyit Rızanın oğlu Şeyh Hasan ve damadı Topal Ahmet teslim olmuşlardır.

Cumhuriyetin ilânı olan 29 – Teşrinievvel 339 tarihinden 933 senesi ilk altı ayı nihayetine kadar memleketimiz dahilinde asayiş muhil görülen vak’aları sene sene gösterir umumî grafik ve (8) numaralı cetvel ile vilâyetlerin asayiş muhil ne gibi vak’aların hâdis olduğunu gösterir (9) numaralı cetvel ilişiktir.

Silâh toplama hareketi

Birinci Umumî Müfettişlik mıntakasında 930 senesinden itibaren 5 senelik silâh toplama programı tatbik edilmeğe başlanmıştır.

	Adet
928 senesi	208
929 »	550
930 »	4070
931 »	3172
932 »	<u>14949</u>
Yekûn	22949

932 senesinde toplanan silâhların 4437 si Beyazıt ve Iğdır mıntakasında; 5957 si tüfek bir otomatik Viranşehir, Siverek, Urfa

ve Diyarbekir mıntakasında; 1679 tüfek ve bir otomatik Sasun, Mutki, Kulp, Beşiri ve Garzan mıntakasında; 1016 tüfek te Suruç ve Birecik mıntakasında toplanmıştır.

Ayrıca Giresun vilâyeti dahilinde 932 senesi için de 933 tüfek toplanmıştır.

Bu suretle şimdiye kadar memleket dahilinde toplanan silâh adedi (2) otomatik (23882) tüfekten ibarettir.

933 senesi Birinci Umumî Müfettişlik mıntakası haricinde: 933 senesi ilk altı ay zarfında Giresun vilâyetinden 563, Rize vilâyetinden 250, Trabzon vilâyetinden 1278, Tokat vilâyetinden 34 ki, ceman 2125 silâh toplanmıştır.

928-932 ye kadar toplanan	22949
933 senesi toplanan	<u>2125</u>
Yekûn	25074

929 senesinde yakalanan şakiler:

1 — Erzurum vilâyeti dahilinde faaliyet göstermekte iken gördüğü tazyik üzerine Suriyeye kaçan ve tekrar hududumuzdan içeriye giren Palolu Yado 5-9-932 tarihinde çetesi ile imha edilmiştir.

2 — Rize; Trabzon, Gümüşane mıntakalarında şekavet yapan Nusret, İsmail, Koço Sürmeneli Ahmet çeteleri imha edilmiştir.

3 — Tokat vilâyetinde şekavet yapan Bel dağlı İzzet çetesi imha edilmiştir.

4 — Cebelibereket vilâyeti asayişini bozan Kürt Fahri çetesi imha edilmiştir.

5 — Kırşehir, Aksaray, Konya, Ankara vilâyetlerinin asayişini bozan katil İlyas çetesi kâmilen Kürt Osman çetesi efradı kısmen imha edilmiştir.

6 — Burdur, Muğla Denizli, Antalya vilâyetleri mıntakalarında şekavet yapan katil Riza çetesi imha edilmiştir.

7 — Konya, Afyon, Karahisar, Isparta vilâyetleri dahilinde müteaddit soygun yapan Nedim çetesi tamamen imha edilmiştir.

8 — Ağrı eşkıyalarından Ferzendenin arkadaşı Altın Diş Osman Tuzluca mıntakasında imha edilmiştir.

9 — Denizli, Isparta, Burdur, Afyon mıntakalarında şekavette bulunan Ferik Osman çetesi kamilen imha edilmiştir.

931 senesi zarfında diri ve ölü yakalanan şakiler: 1 — Diyarbekir vilâyetinde ölü yakalananlar : Kör Şemo, Kör Şemo çetesinden Seyit Aziz, Hacı Deli Fettah çetesinden dört kişi, Zaza Hüseyin çetesinden iki şaki; Sumaki müsademesinde Zaza köylü İsmail; Kara Mükânlı Emin, Ömer, Mehmet, Hamo Hüseyinin iki arkadaşı, Maden civarında şaki Derviş gibi azılı 18 şaki.

Diri tutulanlar: Hapisaneden firarı Reşo, Human çetesinden muhacir Mehmet, Kör Şemo çetesinden Kâzım, Zağbirinli Eyüp, Şaki İbonun kardaşı Hasan; Hani faillerinden Musa, Mahav Reşo, Osmaniyeden Ömer Rıza, Hacı Delli Memduh, Beni vak'ası faillerinden iki, Benili Abdürrahman çetesinden üç kişi ki elli şaki tutulmuştur.

2 — Mardin vilâyetinde ölü tutulanlar:

Halef Remo ve arkadaşı, hapisane firarilerinden şaki Hamo, Seyit Han çetesinden iki kişi ölü tutulmuştur.

Diri tutulanlar: Vafavi faillerinden iki, Silopi faillerinden iki, şaki Bazo avenesinden üç kişi olmak üzere (7) şaki diri tutulmuştur.

Dehalet edenler: Çete reislerinden Ahmet Aziz, Reşitli 20 firari, Medanlı Aziz, Halil Maho, Bozonun kardaşı, Kör Ömer.

3 — Urfa vilâyetinde ölü yakalanlar:

Jandarma katili Nikitli Ali Şeyko, Nikitli şaki Hasan, Hasan oğlu Davut Suruçta; Jandarma katili ve jandarma müfettişi Kemal Beyi soyan Hasan oğlu Şükrü ve Hasan Selim ve bir arkadaşı, Molla Bekir Ahmet gibi 11 şaki.

Diri yakalananlar Koç Ali, Ramazan Polat Cemal, Koço, Koçoynu Mahmut, Buçaklı Bofo, Nikitli 14 şaki, Zülfü Şemo, Şeyhonun oğlu Emin ve Recep Selim olmak üzere 18 kişi tutulmuştur.

4 — Elâziz vilâyetinde ölü olarak yakalananlar:

Madende Piranlı Molla Mansur ve beş arkadaşı ve meşhur azılı şakilerden Ahmo Hüseyin Sivan mntakasında Lice milisleri tarafından on kişi ölü olarak tutulmuştur.

Diri olarak yakalananlar: Erikanlı Topal Mehmet ve beş arkadaşı, Ahmo Hüseyin ve beş arkadaşı, 22 şaki diri tutulmuştur.

5 — Muş vilâyetinde ölü olarak yakalananlar:

Şikolılardan iki neferin katili Tayfur ve Musa, Aleko, Sincar, Ferso oğullarından Miro ve Sevdin, Cansurlu Hasan, Cansurlu Abdullah, Güllülü Mehmet, Seyit Han çetesinden Akif Hazrolu Nuri Genç tahsildarını katilleri şaki Darih, Dirih, ve Hacı, Beşiri kazasında öldürülen Norşinli Risko ve Aleko çetesinden bir kişi azılı 18 şaki ölü olarak tutulmuştur.

Diri olarak tutulanlar Şaki Hutan ve iki arkadaşı; Maktul Zaza Hüseyin ile birleşen Akitin arkadaşlarından Aptal ve Haydar, maktul. Cansurlunun arkadaşlarından Mirzo, Ahmet, Kası, 12 şaki diri tutulmuştur.

Dehalet edenler: Cansurlu Abdullahı öldüren iki arkadaşı, Faki Mehmet ve Solhanlı Ali ve Seyit Hanın adamlarından üç Kişi dehalet etmiştir.

6 — Siirt vilâyetinde ölü olarak yakalananlar:

Resulun arkadaşından çete reisi İsmail, Halenzeli Şükrü ve Ferit Abdo, Kato (9) şaki ölü olarak tutulmuştur.

Diri olarak tutulanlar: Sofu Abdullah çetesinden iki: Fenden vak'ası faillerinden üç, olmak üzere yedi şaki tutulmuştur.

Dehalet edenler: Beş arkadaşıyla Rahineli Yusuf oğlu Ahmet, 17 avenesiyle Gürgün çetesi, Resulun çete reislerinden Ahmet Derrîşi, katledilip dehalet eden Reşinalı Hacı ve biraderi ve kayın biraderi, dervişli Fettah 12 avenesiyle Güverli Ömer dehalet etmişlerdir.

7 — Bayazıt vilâyetinde ölü olarak yakalananlar:

Hallaç köyünden Nebil, Hasan, Diyadinin Hasan kesen mevkiinde üç kişi, Şeyh Mustafa gibi altı şaki ile Ağrı rüesasından 20 kişi ölü tutulmuştur.

Diri tutulanlar: Seyit Resul, Büro oğlu Davut gibi Ağrı rüesası dahil olmak üzere (65) diri yakalanmıştır.

Dehalet edenler: Otuz kişiden fazladır.

8 — Hakkâri vilâyetinde ölü yakalananlar:

Gevdanlı İsmailin babası Çoban İsmail ve iki arkadaşı, Reşo ve Ali, Barzan şeyhinin adamlarından şaki Fettah ölü olarak tutulmuştur.

9 — Van vilâyetinde ölü olarak yakalananlar.

Müküslü Adil, Geti, Zeylanlı Seviş, Şehir Pazar müsademesinde 2, Erciş Kızıldizede iki şaki olmak üzere 11 şaki ölü olarak tutulmuştur.

Diri olarak yakalananlar: Zeylân isyanı âmillerinin kısmı azami tutulmuştur.

10 — Adananın Kadirli mıntakasında faaliyet gösteren Kıçı Kırık Ali çetesi 14 kişi ile dehalet etmiş 4 kişi de yakalanmıştır.

11 — 930 ve 931 senelerinde Erzurum, Muş ve Van vilâyetleri mıntakasında faaliyet gösteren Alican maktul düşmüş ve maiyetinden bir kısmı Cenuba kaçmıştır.

12 — Erzurum, Erzincan vilâyetleri mıntakasında dolaşan çete reislerinden şaki Aleko ve Topal Hüseyin maktul düşmüştür.

13 — Ankara, Yozgat, Kırşehir vilâyetleri mıntakalarında şekavet yapan Kara Haydar oğlu çetesinden 17 kişi ölü ve diri olarak yakalanmıştır. Bunlardan tutulmayan üç kişi de 932 senesinde yakalanmıştır.

14 — Kayseri ve Maraş vilâyetleri mıntakasında dolaşan Gökçek İsmail çetesi dehalet etmiş, Gedik Ahmet ve Çomak Mustafa çeteleri imha edilmiştir.

932 senesinde yakalan şakiler:

1 — Ağrı şakileri rüesasından Şeyh Zahir çetesi ile Van vilâyeti dahilinde İran hududuna yakın Gelin kaya mevkiinde yapılan müsademede çetenin mühim bir kısmı imha edilmiş Şeyh Zahir de öldürülmüştür.

2 — Başına topladığı 50-60 kişi ile Diyarbekirin Ekrek köyünde hükümet kuvvetlerine ateş eden Kelhaslı Şeyh Hüseyin 18-2-932 tarihinde yakalanmıştır.

3 — Mardin vilâyetinin asayişini bozan Nuri Halil Hamo çetesi kısmen ölü kısmen diri olmak üzere elde edilmiştir.

4 — Van vilâyetinin asayişini bozan ve İranda barınan Dünya Malı çetesiyle muhtelif müsademeler yapılmış ve çetenin azılı efradı öldürülmüştür.

5 — Van mıntakasının asayişini ihlâl eden şaki Esat oğlu ile beraber diri yakalanmıştır. Kiği ve Çabakçor mıntakalarında baskın ve soygun yapmakla şekavet faaliyetlerini arttıran Çello ve Vello çeteleri tamamıyla imha edilmiştir.

Senelerdenberi Diyarbekir vilâyetinde şekavet yapan Mestanlı Mustafa çetesi imha edilmiştir.

6 — Diyarbekir, Muş Erzurum, Erzincan vilâyetlerinin senelerdenberi asayişini bozan Zaza Hüseyin çetesi 9-10-932 tarihinde imha edilmiştir.

7 — Dokuz jandarmanın katili Çolak Mehmet Ali 23-10-932 tarihinde Plümer mıntakasında öldürülmüştür.

8 — Erzurum mıntakasında faaliyet gösteren Kelereşli Riza çetesiyle yapılan müsademede çete reisi Riza, kardaşı Halit ve Avni öldürülmüştür. Tacettin, Riza, Aziz ve Şeref dehalet etmişlerdir.

9 — İki senedenberi Maraş ve Adana vilâyetleri mıntakasında şekavet yapan Alo ve iki arkadaşı 7-9-932 tarihinde öldürülmüş bir arkadaşı da diri yakalanmıştır.

10 — 932 senesi şubatında Ağrı dağı mıntakasında tekrar yuvalanmağa çalışan Ağrı döküntülerinden Şeyh Resul, Abdülhalef, Feto öldürülmüşlerdir. Bunların maiyetlerinden bir kısmı ölü bir kısmı diri olarak hemen kâmilen yakalanmıştır.

11 — Cenuptan topraklarımıza giren (40) kişilik Tevfik ve Feyzullah çetesi Muş, Erzurum, Kars vilâyetleri mıntakalarında şekavete başlamışlardı. Bunlarla müfrezelerimiz arasında yapılan müsademeler neticesinde çete reisi Tevfik ile 20 den fazla avenesi öldürülmüştür. Feyzullahın çetenin bakiyesi ile Çabakçor mıntakasında bulunduğu haber alınmıştır.

12 — Urfa, Diyarbekir asayişini bozan Cemal Polat ile Koço, Kello ve Büro namındaki şakiler 6-9-932 tarihinde öldürülmüşlerdir.

13 — Garzan mıntakasında 8-9-932 tarihinde Halil Simi çetesiyle yapılan müsademede çete reisinin kardaşı ve iki kişi öldürülmüştür. Çete efradı dağıtılmıştır.

14 — Diyarbekir vilâyetinde dolaşan Emin Cevahir çetesiyle 5-9-932 de yapılan müsademede çete reisi öldürülmüş ve çete dağıtılmıştır.

15 — Siirt civarında Ahmet İskânî çetesi ile müfrezeler arasında vukubulan müsademede çete kâmilen imha edilmiştir.

16 — Mutkili şakilerle müfrezemiz arasında Nemrut dağında yapılan müsademede şakilerden 10 kişi öldürülmüş ve iki şaki diri yakalanmıştır.

933 senesi ilk altı ayı zarfında yakalanan şakiler:

1 — Kiği; Palo, Nazimiye Mazgirt mıntakalarında dolaşan Kığının Çoban köyünden şaki Mehmet çetesi imha edilmiştir.

2 — Nusaybin ile Midyat arasında soygunculuk yapan 43 Yezididen ikisi ölü mütebakisi diri olarak silahlarıyla birlikte tutulmuştur.

3 — Mutki mıntakasında Malar oğlu Ciro çetesine üzerine yapılan takibatta çete-

nin azılı şerirlerinden ve yataklarından birçoğu ele geçirilmiştir.

4 — Kadirli Andirin mıntakasında şekavet yapan çetelerin 11 kişiden ibaret Safiye Mehmet çetesi. 4-12-932 tarihinde müfrezlerle yapılan müsademe kamilen imha edilmiştir.

5 — Bu mıntakada şekavet yapan Remzi; Hilmi; Horli Süleyman Hacı Veli ve Safiye Mehmet çetelerinden Remzi ve Hilmi firar etmesi ile çeteleri inhilâl etmiş ve bu çete efradı ile Hor Ali Süleyman ve Hacı Veli Safiye Mehmet çeteleri yapılan takibat neticesinde 31 şakiden ibaret avenesiyle kamilen imha edilmiştir.

Arkadaşlarının ölü ve diri tutulmasından sonra kaçmağa muvaffak olan ve bir senedenberi hiç bir faaliyette bulunmayan ve halen takip edilmekte olan şakiler: Alaşkirt, Kağızman Hasan Haso mıntakalarında

Bayazıt mıntakasında	Katil Hamza
Muş mıntakasında	Mehmet Çavuş
» »	Ali Hamo
» »	Malar oğlu Çiro
» »	Feyzullah
Diyarbakir mıntakasında	Kör Şemo oğulları

Van mıntakasında	Bro, Rendo, Dünyamalı, Bozo, Müsküslü Arif, (bu şakiler İranda barınmaktadır).
------------------	--

Siirt mıntakasında	Reşit Tahir, Hangemur, Hamui Cafer, Gevarlı Ömer (Suriyede barınıyorlar).
--------------------	---

10 senelik asayiş vaziyetinin toplu görüşü.

Cumhuriyetin ilânında memleketin asayiş vaziyeti tabîi olmaktan çok uzaktı. Harbin uzaması neticesi olarak harp kaçaklarının ve fırsat düşkünlerinin teşkil ettikleri üçer beşer kişiden mürekkep ve mecmuu (1840) kişiye baliğ olan (80) kadar çete memleketin asayiş ve emniyetini bozuyorlardı. Her türlü icraatın başarılabilmesi ancak kat'î bir huzur ve emniyetin takarrürü ile mümkün olduğunu takdir eden Cumhuriyet hükümeti bu işe lâyük olduğu ehemmiyeti vermiş ve Cumhuriyetin ilânına müsadif 29-Teşrinievvel-339 günü izaleyi şekavet kanunu ilân etmişti.

Cumhuriyetin kurduğu yeni ikinci esaslara uymağa ve kısmen de Millî Türk varlığı aleyhine harekete yeltenen irticaî hareketlerin başında Şeyh Sait isyanı gelir.

Şeyh Sait güya şeriati korumak için 13-2341 de faaliyete geçmiş ve hükümet kuvvetlerine karşı silâh istimaline başlamıştır. Birçok fırsat düşkünleri menfaatlarını Şeyh Saide iltihakta gördüklerinden isyan tevessü istidadını göstermiş ve Türkün yükselmesini istemiyenler de hariçten teşvik etmek ve fesat kaynağını arttırmak gayesini gütmeye yeltenmişlerdir. İsyân mıntıkasıyla buna mücavir olan yerlerde örfî idare ilân edilerek ordunun müdahalesiyle az zamanda isyan söndürülmüş ve Şeyh Sait başta olmak üzere hainlerin cezası verilmişti.

Gizli maksatlarla hedeflerine varmak isteyen mürteci ruhlu şahsiyetler faaliyetlerine yine devam etmekten vaz geçmediklerinden Maraş, Erzincan, Rizede şapka ve teceddüt aleyhine bir takım hareketler gö-

rülmüş ve Şeyh Sait isyanı âmillerinden İzzet ve Nuh namındaki adamlar topladıkları bazı şerirlerle Hazo nahiyesini işgal ederek hükümete karşı gelmek cüretinde bulunmuşlarsa da bu vak'ada derhal bastırılmış ve mürettepleri Cumhuriyet kanunlarının pençesine teslim edilmişlerdir.

926 senesinde Nusaybinli Haco, Cumhuriyet ve teceddüt aleyhine isyan ederek hudut karakollarımızı basmış ve bir kaç neferimizi şehit etmiş ise de kendisi Suriyeye kaçmak suretile takibattan yakasını kurtarabilmiştir. Bu suretle takibattan kurtulup Suriyeye kaçan asiler orada aleyhimize çalışan muzır teşekküllere dahil olmaktan ve memleketimize tekrar girmek ve yeni bir hâdise çıkarmak için fırsat gözlemekten hali kalmıyorlardı. Ezcümle Eruhlı Abdurrahman idaresinde bulunan (400) i mütecaviz asi Eruh ve Pervari kazalarını işgal ederek bu havalıye isyan tohumunu serpmeye başlamışlarsa da isyanın tevessüüne meydan verilmeden derhal bastırılmış ve Suriyeye kaçmağa muvaffak olan Abdurrahman müstesna olmak üzere bu harekete ön ayak olanlar cezalarını çekmişlerdir.

Abdurrahman Suriyede boş durmayarak teşkil ettiği bir çete ile 932 senesinde tekrar hududumuzu aşığı sırada müfrezelerimiz tarafından sıkıştırılarak ilk müsademede öldürülmüş ve bu hain de ortadan kaldırılmıştır.

Ötedenberi itiyat edindiği soygunculuğu ileriletmeğe ve civar mıntakalara tecavüzlerini arttırmağa başlayan Dersimin Koç uşağı aşiretile Muş vilâyetinin Mutki

mıntakasında bazı köylüleri isyana teşvik etmek isteyen Mutkili Ali Yunus ve aveneleri tedip edilmişlerdir.

927 senesinde Aksaray, Kırşehir. Ankara vilâyetleri asayişini bozan katil İlyas ve Kürt Osman çeteleri de imha edilmiştir.

Gerek şarkta menfi ruhlu kimselerin hariçte aleyhimize çalışanların muzır propagandaları alet olarak harekete geçmelerine ve gerekse memleketin diğer taraflarında teceddüt aleyhtarlarının emniyet ve asayiş bozacak vaziyeti ihdas etmelerine mani olmak için muvakkat kaydiyle takriri sükûn kanunu neşredilmiş ve şark mıntakasında halkı nüfuz ve tesirlerine alet edinen mütegalibeler garba nakledilmişlerdir.

Şeyh Sait isyanı âmillerinden olup Suriye, İran ve Iraka kaçmağa muvaffak olan Seyit Resül ve İhsan Nuri gibi hainler yine hariçteki muzır teşekküllerin yardımlarile ve bir müstakil Kürdistan teşkili gayesile Ağrı dağında toplanmağa ve oradan fesat çıkarmaya yeltenmişlerse de 930 senesinde yapılan askerî harekât neticesinde bu hainler tamamen imha edilmiş ve Ağrının sarp ve yalçın kayalıkları arasında ve karanlık mağaraları içinde tek bir şaki bırakılmamış ve eski devirlerden beri şakilerin çok iyi bir yuva telâkki ettikleri Ağrı mıntakası baştan nihayete kadar temizlenmiştir.

930 senesi nihayetinde Menemende zuhur eden ve bir zabitemizin feci bir surette şehit edilmesini mucip olan irticaî harekette bastırılmış ve bu harekete ön ayak olanlar kâmilen yakalanarak Cumhuriyet kanunlarına göre lâyük oldukları cezaları verilmiştir.

931 senesinde Muş ve Erzurum havalisinde türeyen ve (70) mevcutla dolaşmağa başlayan Seyit Han çetesi takip müfrezelerinin darlaşan tazyik çemberinden kurtulmak için muhtelif mahallerde kuvvetlerimize silâhla mukabelede bulunmuş ve her müsademede avenesinin bir kısmını zayi etmiş ve nihayet halâsı Suriyeye kaçmakta bulan bu şerir hududumuzu geçeceği bir sırada peşinden ayrılmıyan müfrezelerimizin icbar ettikleri son müsademede ölü olarak tutulmuştur.

Memleketimizin emniyetini ihlâl edenlerden Süphan dağı civarında Şeyh Cüneyt ve Kolihan oğlu Bekir idaresindeki (100) kişilik çete; Kadirli ve Maraş mıntakalarında faaliyette bulunan kıkıkkırk Ali ve avenesi Erzurum, Muş, mıntakasinda şekavette başlıyan Alican, Erzurum, Erzincan havalisinde çete halinde dolaşan Aliko Topal Hüseyin, Urfa mıntakasinda, Ramazan çeteleri kâmilten tedip ve imha edilmişlerdir.

Şeyh Sait isyanı âmillerinden olup Hükümet kuvvetlerine ateşle mukabeleye cüret eden Şeyh Hüseyin yine takip neticesinde sağ olarak ele geçirilmiştir.

Uzun müddetten beri Kırşehir, Yozgat, Çorum havalisinde şekavette bulunan Kara Haydar oğulları ve Denizli, Burdur, Isparta mıntakalarında dolaşan Ferik Osman çetesi de en son ferdine kadar bir kısmı ölü, bir kısmı diri tutulmak suretile imha edilmişlerdir.

932 senesinde Maslup Şeyh Saidin kardeşi Şeyh Abdurrahman birçok suçluları başına toplıyarak hükümet kuvvetlerini ateşle karşılamış ve şekavete başlamak istemişse de faaliyetine meydan verilmemiş ve

takipten ancak Suriyeye kaçmak suretile kendi canını kurtarmıştır.

932 senesindeki kuraklığı vesile eden Suriye hududundaki bazı aşiretler hayvanlarını memleketimize sokmak suretile tecavüze başlamışlarsa da alınan musip tedbirler neticesi bu tecavüzler de menedilmiştir.

Bundan evelki senelerde takip kuvvetlerimizin pençesinden kurtulan çeteler ve bunların elebaşları Suriyedeki Hoybuncuların âleti olarak en son kozlarını oynamak maksadile Tevfik ve Feyzullah isminde (20) kişilik bir çeteyi memleketimize sokmuşlarsa da müteyakkız bulunan hükümet kuvvetleri derhal harekete geçmişler ve birçok müsademeler yapılarak bu şerirlerin reisi bulunan Tevfik öldürülmüş ve çete imha edilmiştir.

Seyhan vilâyetinin Kadirli, Maraş vilâyetinin Andirin kazalarında 10 senedenberi devam edegelmekte olan şekavet kökünden izale etmek maksadile esaslı bir tedip hareketine başlanmış ve burada şekavet yapan Hacı Veli, Safiye Mehmet, Hok Mustafa çeteleri kâmilen ve reislerde beraber imha edilmişlerdir.

Dersim mıntakasında diğer aşair üzerindeki nüfuzu dolayısile tagallübü artmakta olan Seyit Rızanın diğer aşaire karşı tecavüzleri hükümetin bu mıntakadaki idari ve musip tedbirleri neticesi olarak menedilmiş bulunmaktadır.

Muhtelif harplerin neticesi ve askerden kaçanların tesirile birçok kimselerin eline geçmiş bulunan harp silâhlarının toplanmasına başlanmış ve 928 senesinden bu güne kadar bilhassa kısmı azami şark mıntakasından olmak üzere muhtelifüncins (25,074) silâh toplanmıştır.

Cumhuriyetin ilk kuruluşundan bugüne kadar memleketin huzur ve emniyetini ihlâl eden ve Cumhuriyetin tekâmülüne müşküller çıkaran muzır eşhasa karşı Cumhuriyet hükümetinin (10) sene zarfında yaptığı icraat kat'î ve müspet neticelerini göstermiştir. Bugün bazı çetelerden kurtulup canının muhafazasından başka bir şey düşünmeyen tek tük şakiler istisna edilirse bütün çeteler kâmilen imha edilmiş ve memleketin her tarafında tam manasile sükûn ve emniyet teessüs etmiştir.

Cetvel: 8

Ait olduğu sene	Siyasi Şekavet	Adi Şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kaldırmak	Silâhlı ahzugasp	Cebrî sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneve taarruz	Katil
339	—	25	42	—	149	94	263	10	218
340	332	331	563	78	2234	884	2993	200	3688
341	169	231	131	368	2465	900	2710	150	2316
926	3	130	204	16	778	200	500	677	1347
927	4	85	904	104	483	87	400	373	778
928	10	47	119	24	718	389	1389	380	2420
929	5	55	145	6	641	379	587	387	2907
930	10	40	233	5	670	327	584	489	2975
931	2	30	330	19	645	500	1988	1988	962
932	2	31	128	2	279	89	269	86	274
933	—	25	10	—	20	—	19	58	109

Cetvel: 9

Vilayetin ismi	Senesi	Siyasi şekavet	Adi şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı ahzugasp	Katıl	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneye taarruz
Adana	926	—	1	3	—	26	42	12	42	24
	927	—	—	11	—	43	53	14	29	27
	928	—	—	5	—	15	53	10	60	36
	929	—	—	8	—	28	33	—	69	18
	930	—	—	8	—	15	60	3	31	30
	931	—	—	—	—	6	1	—	—	1
	932	—	—	5	—	7	10	—	—	—
	933	—	—	1	—	—	2	—	—	13
	Afyon	926	—	—	—	—	8	35	18	68
927		—	—	1	—	11	45	2	34	42
928		—	—	2	—	17	74	12	45	41
929		—	2	7	—	7	53	10	45	31
930		—	—	2	—	3	74	10	20	32
931		—	—	—	—	2	—	—	—	—
932		—	—	2	—	—	—	2	10	2
933		—	—	—	—	—	4	—	—	—
Aksaray	926	—	—	—	—	4	16	9	2	5
	927	—	—	—	—	1	11	1	4	2
	928	—	1	2	—	5	34	2	1	4
	929	—	—	—	4	—	25	—	2	5
	930	—	—	5	—	1	24	2	3	9
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	5	—	—	—	1	9	—
	933	—	—	2	—	—	1	—	—	—
Amasya	926	—	—	—	—	4	22	3	40	6
	927	—	—	—	—	8	15	—	30	4
	928	—	—	—	—	4	25	1	24	2
	929	—	—	1	—	2	24	—	10	7
	930	—	—	—	—	—	27	—	29	5
	931	—	—	1	—	1	—	—	—	—
	932	—	—	2	—	1	4	5	—	—
	933	—	—	1	—	—	1	—	—	—

Yilayetin ismi	Senesi	Siyasi Şekavet	Adi Şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı ahzugasp	Katıl	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneyeye taarruz
Ankara	926	—	—	1	—	18	36	3	21	27
	927	—	—	—	—	10	38	4	30	27
	928	—	—	7	—	14	80	21	59	57
	929	—	2	4	1	24	68	26	45	66
	930	—	2	3	—	50	42	10	53	86
	931	—	1	2	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	—	—	3	5	2
	933	—	—	—	—	—	2	—	—	—
Antalya	926	—	—	—	—	6	33	—	69	44
	927	—	1	3	2	14	40	2	61	41
	928	—	—	5	—	5	46	10	42	44
	929	—	2	3	1	12	43	4	30	9
	930	—	1	2	—	6	49	—	12	40
	931	—	—	1	—	1	—	—	—	4
	932	—	1	2	—	6	5	1	3	1
	933	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Artvin	926	—	—	2	—	3	8	—	—	3
	927	—	—	3	—	3	7	1	—	2
	928	—	—	1	—	1	13	2	1	1
	929	—	—	2	—	—	13	3	1	2
	930	—	—	—	—	1	9	5	7	1
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	1	4	—	5	1
	933	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Aydın	926	—	1	2	—	6	32	5	20	54
	927	1	1	3	4	12	34	15	23	40
	928	—	1	1	—	8	61	—	15	33
	929	—	—	1	—	17	49	4	12	33
	930	—	2	—	—	8	48	1	10	20
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	1	—	2	10	2
	933	—	—	—	—	—	5	—	—	2

Yilayein ismi	Senesi	Siyasi Şekavet	Adi Şekavet	Yol kesmek	Daĝa adam kald.	Silahlı ahzugasap	Katıl	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlıĝı	Haneyeye taarruz
Bahkesir	926	—	—	4	—	1	49	—	17	59
	927	—	2	1	—	4	58	3	15	43
	928	—	3	3	—	5	71	3	11	1
	929	—	—	6	—	15	67	4	11	38
	930	—	2	5	—	1	55	6	7	36
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	2
	932	—	—	1	—	3	8	—	5	—
	933	—	—	—	—	—	2	—	—	—
	Bayazıt	926	—	22	2	1	48	49	5	—
927		—	34	6	—	67	34	1	4	—
928		—	14	2	—	49	45	—	—	1
929		—	7	3	—	20	39	1	5	3
930		—	3	6	—	11	59	1	5	2
931		—	2	—	—	4	1	—	2	—
932		2	2	6	—	2	10	1	7	2
933		—	—	1	—	—	—	—	1	—
Bilecik	926	—	—	—	1	5	18	1	11	1
	927	—	—	—	—	2	22	3	3	—
	928	—	—	—	—	7	18	—	3	2
	929	—	—	—	—	1	19	—	2	3
	930	—	—	—	—	1	14	—	3	2
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	1	—	—	—	1	5	1
933	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bolu	926	—	—	6	1	12	26	—	8	30
	927	—	2	1	—	12	26	—	6	13
	928	—	—	2	—	17	39	5	14	31
	929	—	—	5	—	9	34	22	9	20
	930	—	—	3	—	—	37	3	1	24
	931	—	—	—	—	—	1	—	—	—
	932	—	—	1	—	—	—	—	4	1
	933	—	—	—	—	—	1	—	—	—

Vilayetin ismi	Senesi	Siyasi şekavet	Adi şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı ahzugasp	Katıl	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneyeye taarruz
Çankırı	926	—	—	1	—	1	15	2	7	16
	927	—	—	1	—	1	8	1	11	10
	928	—	—	2	—	1	16	1	7	17
	929	—	1	1	—	—	21	9	15	10
	930	—	—	2	—	2	23	—	9	13
	931	—	—	2	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	—	2	3	3	1
	933	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Çorum	926	—	2	—	—	6	32	—	30
927		—	—	—	—	—	32	—	18	1
928		—	—	1	—	12	43	—	16	10
929		—	—	1	—	3	55	2	5	5
930		—	1	4	—	2	56	56	4	15
931		—	—	1	—	1	2	—	—	—
932		—	—	—	—	—	—	1	2	1
933		—	—	—	—	—	1	—	—	—
Denizli	926	—	4	5	—	14	38	1	18	22
	927	—	—	2	—	15	61	3	12	19
	928	—	1	2	—	14	72	—	25	28
	929	—	—	2	—	11	73	2	16	19
	930	—	—	3	—	7	87	4	14	15
	931	—	—	2	—	3	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	1	1	2	5	—
	933	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Diyarbakir	926	2	—	—	—	21	26	1	1	1
	927	—	1	—	—	21	39	17	9	8
	928	—	1	1	—	51	54	—	27	5
	929	2	4	2	—	55	61	2	4	39
	930	—	—	5	—	51	108	5	13	7
	931	—	5	7	2	28	12	—	3	2
	932	—	4	14	—	37	—	3	13	4
	933	—	—	10	—	2	6	—	2	5

Yilayetin ismi	Senesi	Siyasi Şekavet	Adi Şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı abzugasp	Katil	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneyeye taarruz
Edirne	926	—	—	3	—	3	10	—	5	19
	927	—	—	—	—	—	13	1	9	24
	928	—	—	—	—	—	26	1	10	38
	929	—	—	1	—	5	18	3	4	24
	930	—	—	—	—	1	5	1	5	17
	931	—	—	—	—	2	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	1	3	2	5	1
	933	—	—	—	—	—	1	—	—	1
Elâziz	926	—	—	2	—	28	41	—	—	2
	927	1	—	1	—	8	35	—	—	3
	928	1	—	2	—	25	26	5	—	—
	929	—	—	—	—	22	69	22	3	3
	930	—	—	2	—	30	100	2	4	4
	931	—	6	1	—	14	5	—	8	1
	932	—	9	15	—	67	50	4	20	5
	933	—	—	6	—	1	9	—	—	15
Erzincan	926	—	3	5	—	25	18	6	1	2
	927	—	—	1	—	39	22	3	2	15
	928	—	—	3	—	24	17	—	6	17
	929	—	—	1	—	11	29	2	—	11
	930	—	1	1	—	11	39	1	—	11
	931	—	2	1	—	2	—	—	1	—
	932	—	1	4	—	29	20	3	15	2
	933	—	—	3	—	—	2	—	1	—
Erzurum	926	—	—	—	—	5	12	—	3	—
	927	—	—	1	—	6	11	—	—	4
	928	—	—	—	—	10	12	3	5	10
	929	—	—	1	—	2	26	—	1	3
	930	—	1	2	—	3	39	1	2	2
	931	—	2	—	—	3	1	—	—	—
	932	—	3	5	—	9	4	3	10	3
	933	—	—	1	—	—	—	—	—	1

Senesi	Siyasi şekavet	Adi şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı ahzugasp	Katil	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneve taarruz
Hakkâri	926	—	—	—	—	5	—	—	—
	927	—	—	—	—	2	—	—	—
	928	—	1	—	—	5	—	2	—
	929	—	1	—	—	9	—	—	—
	930	—	1	1	—	15	—	—	—
	931	—	3	—	—	2	—	1	—
	932	—	2	2	—	—	3	8	2
	933	—	—	1	—	—	—	—	2
Isparta	926	—	—	1	—	6	14	12	8
	927	—	—	4	—	14	13	1	6
	928	—	—	—	—	3	99	11	9
	929	—	—	—	—	4	32	5	16
	930	—	—	—	1	6	24	6	—
	931	—	—	—	1	2	—	—	—
	932	—	—	—	—	1	6	—	3
	933	—	—	—	—	—	—	—	—
İçel	926	—	—	1	6	9	15	4	—
	927	—	—	2	2	11	20	9	3
	928	—	—	7	2	3	14	4	8
	929	—	—	—	1	3	19	9	3
	930	—	3	4	—	9	15	1	3
	931	—	2	—	—	—	2	—	—
	932	—	—	—	—	—	—	—	4
	933	—	—	—	—	—	—	—	—
İstanbul	926	—	—	—	—	13	23	39	39
	927	1	—	—	—	10	32	75	44
	928	—	—	—	—	1	32	73	88
	929	—	—	—	—	—	48	93	42
	930	—	—	—	—	—	—	—	—
	931	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	1	—	—	9	—	9
	933	—	—	1	—	—	—	—	—

Vilayetin ismi	Senesi	Siyasi şekavet	Adi şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı ahzugasap	Katil	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneve taarruz
İzmir	926	—	—	10	—	29	100	5	30	54
	927	—	—	7	—	2	101	22	9	35
	928	—	—	2	—	18	125	12	22	38
	929	—	—	11	—	11	123	24	17	33
	930	—	—	2	—	9	129	16	11	35
	931	—	—	1	—	1	—	—	—	—
	932	—	—	1	—	1	5	1	5	3
	933	—	—	1	—	1	2	—	—	—
	Kars	926	—	—	2	—	9	15	1	7
927		—	—	—	—	7	27	2	18	12
928		—	4	4	1	18	26	2	37	11
929		—	1	5	—	11	24	4	18	7
930		—	1	3	—	3	19	12	1	6
931		—	1	—	—	—	1	—	—	—
932		—	1	8	—	10	10	—	8	1
933		—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kastamo- nu	926	—	—	5	—	9	55	2	45	35
	927	—	2	5	1	9	74	6	39	51
	928	—	1	8	—	17	67	3	51	56
	929	—	—	2	—	19	72	4	41	81
	930	—	—	3	—	8	81	1	32	66
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	—	2	3	4	4
933	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kayseri	926	—	—	2	—	12	25	14	21	9
	927	—	—	—	1	3	36	7	3	3
	928	—	—	2	—	18	37	19	6	6
	929	—	1	1	—	11	54	4	10	17
	930	—	2	1	—	11	53	1	10	23
	931	—	—	—	—	2	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	—	5	4	10	2
	933	—	—	—	—	—	1	—	—	—

Vilayetin ismi	Senesi	Siyasi şikâvet	Adi şikâvet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı ahzugasap	Katil	Cebri sirkat	Hayvan hürsüzlüğü	Haneyeye taarruz
Kırklar-eli	926	—	—	2	—	—	11	1	12	16
	927	—	—	—	—	2	15	6	4	35
	928	—	—	—	—	—	12	2	2	23
	929	—	—	—	—	—	1	7	—	11
	930	—	—	—	—	2	13	1	1	11
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	—	1	1	3	1
	933	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kırşehir	926	—	—	—	—	1	18	—	2	5
	927	—	—	—	—	1	11	4	4	12
	928	—	1	2	—	13	22	15	3	3
	929	—	—	5	—	9	12	2	2	10
	930	—	—	1	—	4	26	6	3	2
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	—	1	2	3	1
	933	—	—	—	—	—	2	—	—	—
Kocaeli	926	—	—	—	—	5	35	2	21	38
	927	—	—	5	—	21	34	1	3	24
	928	—	1	4	—	10	48	2	12	25
	929	—	—	4	1	5	52	1	()	19
	930	—	1	2	—	1	51	13	4	14
	931	—	—	1	—	—	—	—	—	1
	932	—	—	—	—	2	3	—	5	—
	933	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Konya	926	—	—	2	—	25	66	6	81	47
	927	—	—	3	—	19	102	5	27	45
	928	—	—	7	—	21	118	14	49	55
	929	—	—	5	—	5	76	3	20	13
	930	—	—	1	—	21	87	57	3	48
	931	—	1	2	—	1	—	—	—	—
	932	—	—	5	—	—	16	3	4	2
	933	—	—	2	—	—	2	—	—	—

Vilayetin ismi	Senesi	Siyasi şekavet	Adi şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı ahzugasp	Katil	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneyeye taarruz
Kütahya	926	—	1	—	—	2	33	5	10	35
	927	—	1	5	—	9	55	—	36	71
	928	1	—	5	—	6	47	8	28	50
	929	—	—	—	—	6	34	8	18	32
	930	—	—	8	—	1	49	9	17	55
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	4	—	1	4	—	2	1
	933	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Malatya	926	—	—	3	—	8	21	12	8
927		—	3	—	—	5	23	2	3	6
928		—	—	5	—	8	37	7	7	12
929		—	3	—	—	30	63	6	16	19
930		—	—	2	1	1	44	6	11	36
931		-----	—	2	—	—	—	—	1	—
932		—	—	1	—	1	15	3	5	2
933		—	—	—	—	—	4	—	—	—
Manisa		926	—	3	2	1	10	92	18	33
	927	—	—	6	1	22	83	8	22	55
	928	4	—	3	—	12	95	11	19	35
	929	—	2	8	1	9	83	19	23	45
	930	—	6	5	—	16	91	6	10	33
	931	—	—	2	—	5	—	—	—	2
	932	—	—	1	—	—	3	2	6	—
	933	—	—	—	—	—	2	—	—	—
	Maraş	926	—	—	2	—	31	32	9	25
927		—	2	—	1	25	29	7	20	24
928		—	1	2	—	27	40	8	5	22
929		—	4	4	—	31	38	14	17	15
930		—	1	3	—	16	38	11	25	13
931		—	—	5	—	2	—	—	2	1
932		—	—	4	—	6	5	3	10	1
933		—	—	1	—	—	1	—	—	1

Yilayetin ismi	Senesi	Siyasi Şekavet	Adi Şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı abzugasp	Katil	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneve taarruz
mardin	926	1	1	1	—	55	49	21	—	6
	927	—	3	1	—	31	43	10	—	5
	928	—	—	—	—	18	52	5	4	2
	929	—	—	—	—	28	88	4	6	2
	930	—	—	—	—	31	113	2	1	—
	931	—	6	3	—	15	10	—	2	—
	932	—	2	5	—	13	4	2	15	4
	933	—	—	14	—	—	9	—	1	4
mersin	926	—	1	3	—	3	16	4	32	23
	927	—	1	3	—	2	10	1	21	6
	929	—	—	6	2	2	15	2	17	21
	929	—	—	1	—	3	23	1	27	18
	933	—	—	4	—	3	21	2	13	9
	931	—	—	—	—	1	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	—	—	2	—	4
	939	—	—	—	—	—	—	—	—	—
muğla	926	1	—	—	—	4	28	18	15	26
	927	—	1	—	—	7	32	6	9	17
	928	—	1	—	—	7	37	11	10	31
	929	—	—	—	—	6	38	18	7	25
	930	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	1	—	2	3	—	3	—
	933	—	—	—	—	—	1	—	—	—
muş	926	—	2	—	—	13	7	—	1	—
	927	28	16	1	—	12	9	—	—	—
	928	—	2	1	1	13	13	1	1	27
	929	—	1	—	—	3	20	2	—	1
	930	—	—	—	—	13	39	5	2	—
	931	—	3	3	—	4	—	—	—	1
	932	—	3	5	1	18	—	3	10	—
	923	—	—	7	—	—	9	—	—	8

Yilayetin ismi	Senesi	Siyasi Şekavet	Adi Şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı ahzugasp	Katil	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneyeye taarruz
Tekirdağ	926	—	—	—	—	9	12	3	15	23
	927	—	—	1	—	3	16	1	11	19
	928	—	—	1	—	2	16	—	2	17
	929	—	1	4	—	2	16	—	—	14
	930	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	—	—	—	—	—	—	3	—
	933	—	—	—	—	—	1	—	—	—
	Tokat	926	1	—	—	1	11	42	13	25
927		—	2	—	3	27	35	17	13	14
928		—	—	2	—	12	45	4	25	26
929		—	—	—	—	5	67	2	11	11
930		—	—	2	—	5	73	—	12	10
931		—	—	—	—	—	—	—	—	—
932		—	—	2	—	—	2	2	8	—
933		—	—	—	—	—	63	2	1	9
Trabzon	926	—	—	—	1	—	—	—	1	9
	927	—	—	1	1	3	58	1	—	7
	928	—	—	2	—	18	78	4	1	14
	929	—	—	5	—	16	72	8	—	13
	930	—	—	2	—	5	77	—	—	8
	931	—	—	—	—	—	—	—	2	—
	932	—	—	1	—	—	—	2	6	1
	933	—	—	—	—	—	5	—	—	—
Urfa	926	1	6	2	—	31	37	4	29	3
	927	2	19	1	—	60	44	17	4	8
	928	2	5	1	14	105	81	8	15	13
	929	1	3	6	—	80	—	—	—	—
	930	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	932	—	3	5	—	18	—	—	18	3
	933	—	—	3	—	2	3	—	4	9

Wilayetin ismi	Senesi	Siyasi şekavet	Adi şekavet	Yol kesmek	Dağa adam kald.	Silahlı ahzugasp	Katil	Cebri sirkat	Hayvan hırsızlığı	Haneyeye taarruz	
Van	926	—	15	1	—	36	18	6	9	1	
	927	—	1	2	—	24	17	4	2	4	
	928	—	—	—	1	7	16	8	2	2	
	929	—	10	—	—	15	21	—	1	4	
	930	—	—	2	—	16	29	—	2	1	
	931	—	5	—	—	3	—	—	—	—	
	932	—	1	4	—	8	4	—	8	1	
	933	—	—	—	—	—	4	—	3	3	
	Yozgat	926	—	—	1	—	3	14	2	3	4
		927	—	—	—	—	—	18	—	—	8
928		—	—	—	1	8	25	11	16	4	
929		—	3	—	—	8	31	2	5	1	
930		—	1	—	—	15	36	—	1	2	
931		—	—	—	—	—	—	—	—	—	
932		—	—	1	—	—	9	—	4	1	
933		—	—	—	—	—	3	—	—	—	
Zonguldak	926	—	1	1	2	4	23	10	16	35	
	927	—	—	8	—	9	26	4	7	52	
	928	—	1	1	—	10	26	11	26	40	
	929	—	—	1	—	9	74	3	22	41	
	930	—	—	—	—	1	44	5	56	46	
	931	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	932	—	—	—	—	2	1	—	3	—	
	933	—	—	—	—	—	7	—	—	—	

**Cumhuriyet
Jandarmasının
Sıhhi tarihçesi**

Cumhuriyetin ilânı olan 29 birinci teşrin 923 tarihinden 341 senesine kadar J. U. K. Teşkilatında sıhhi işleri görecek bir şube yoktu. 341 senesi J. U. K. da sıhhat işlerde iştilal etmek üzere kadroya başhekimlik ilâve edilmiştir. Jandarmanın doğrudan doğruya bir hekim membaı yoktu. Seyyar taburlar ile Başhekim M M. V. den tayin edilmekte ve Ml. tabur ağır makinalı Tf. Tb. ve mektepler hekimleri başhekim muavini hariçten serbest sivil hekimlerinden ücretle alınarak temin edilmiştir.

Jandarma revirleri her seyyar taburda onar ve mekteplerde 20-30 zar yataklı revir tesis edilmiş olup bu revirler açılmıştır.

Çanakkale'de bulunan Beş Jandarma mektebi için 931 senesinde (60) yataklı bir hastahane tesis edilmiştir. Hâlen (80) yataklıdır. .

Seyyar, sabit kıt'aların ve mekteplerin ilâç ihtiyacı J. U. K. ca temin edilmiştir.

929, 930, 931 ve 932 senelerine ait sıhhi istatistik hûlasaları aşağıda gösterilmiştir. Daha evvelki senelerde sıhhi teşkilât esaslı olmadığından mezkûr senelere ait sıhhi istatistik hûlasaları tutulmamıştır.

933 senesi içinde bulunulduğundan mezkûr senenin de istatistiği tanzim edilmemiştir.

Umum jandarma kç. zabıt ve efradın 929, 930, 931 ve 932 seneleri revir ve hastahanelere gönderilenlerin sıhhi vaziyetlerinin mukayese cetveli

Revir ve hastahanelere gönderilenler.		929	930	931	932
		Miktarı	6277	5728	9448
	Kuvvei U.	221,77	202,38	283,72	344,56
Şifaen kıtasına gelenler		929	930	931	932
		Miktarı	5128	4806	7950
	Binde nisbeti	816,95	839,03	841,44	847,18
Hava teptili		929	930	931	932
		Miktarı	522	306	609
	Binde nisbeti	81,56	53,41	64,45	51,07
Sakata ayrılanlar		929	930	931	932
		Miktarı	111	106	188
	Binde nisbeti	17,68	18,50	19,91	12,2
Çürüğe çıkanlar		929	930	931	932
		Miktarı	36	39	91
	Binde nisbeti	5,73	6,80	9,63	6,10
Vefat edenler		929	930	931	932
		Miktarı	135	118	143
	Binde Nisbeti	21,50	20,60	15,13	23,19

Jandarma küçük zabıt ve efradının revir mülkî ve askerî hastahanelerinde yatanların neticesini gösterir cetvel tetkik edildikte:

1 — Hastahaneler ile revirlere yatanlar haddi tabîdedir.

2 — Vefat adedi hastahanelere duhul nisbeten en aşağı 931 senesinde olup revir ve hastahanelerde yatanlardan binde 1,13 tür. Vefat miktarı kuvvei umumiyeye nazaran binde 4,29 dır ki tabîidir. Jandarma her zaman vazifesi icabı şedaidi havaiye ve hariciyeye maruz kalmakta olduğu ve bazen geceler bile açıkta kalmak mecburiyetinde bulunduğundan ahvali sıhhiyeleri üzerine tesir eden ali kalmamaktadır. Bu sebeple vefat adedi de istisgar edilecek derecede değıldir.

3 — Hava tepdili sakat ve çürük tefrik edilenlerin mukayesesinde 932 senesi diğır senelere nisbeten şayanı memnuniyet bir halde görölmektedir.

929 senesi Sıhhi istatistik hülasası

KITA' SI	928 senesinden devreden	929 senesinden devreden	YEKÜN			Tedavi edilen			Tepdihava	SAKAT	GÜRÜK	VEFAT		Çikann yekün	930 senesinde devreden	MÜLAHAZAT
			Revurde	Kit' ada	Hastanede	Kit' ada	Hastanede									
Mektepler	84	2.246	2.330	1.044	948	104	53	5	15	2,169	161					
A. ve tabur'lar	66	1.670	1.736	406	1,004	149	30	10	31	1,630	106					
Sabit kntaat	82	2.129	2.211	73	1,633	269	28	21	70	2,124	87					
YEKÜN	232	6.045	6.277	1.523	3,605	522	111	36	19	5,923	354					
Bimde nisbeti	8.19	213.58	221.77	53.81	126.37	18.44	3.92	1.27	0.67	209.27	12.5					

930 senesi Sıhı istatistik hılasası

K İ T A S I	929 dan devreden	930 senesinde olan	YEKÜN			Tedavi edilen		Tepdihava	SAKAT	ÇÜRÜK	VEFAT		Çıkanın vektörü	931 senesine devreden	MÜLAHAZAT
			Revirde	Kıt' ada	Hastanede	Kıt' ada	Hastanede								
Mektepler	161	2.613	2,779	1,525	900	81	54	8	1	16	2,585	194			
A. ve taburlar	106	1,012	1,118	247	685	50	18	4	5	22	1,031	87			
Sabit kıtaat	87	1,744	1,831	61	1,388	175	34	27	13	61	1,759	72			
YEKÜN	354	5,374	5,728	1,833	2,973	306	106	39	19	99	5,375	353			
Binde nisbeti	12,5	189,87	202,38	64,76	105,04	10,81	3,74	1,37	0,67	3,49	189,9	12,47			

1931 senesi sıhâ istatistik hûlâsası

K I T' A S I	1939 senesinden devreden	931 senesinde olan	YEKÛN			Tepdillhava	SAKAT	ÇÜRÛK	VEFAT		Çıkanın yekûnu	932 senesine devren	MÛLAHAZAT
			Revirde	Kit' ada	Hastanede				Kit' ada	Hastanede			
Mektepler	194	5,919	2,213	2,213	2,213	282	224	59	6	43	5,846	267	
Seyyar ve tabur	87	1,520	305	1,053	1,053	98	21	5	4	24	1,510	97	
Sabit kıtaat	72	1,656	9	1,251	1,251	229	43	27	12	54	1,625	103	
YEKÛN	353	9,095	3,433	4,517	609	188	188	91	22	121	8,981	467	
Binde nisbeti	10,60	273,12	293,72	103,93	135,64	18,28	5,64	2,73	0,66	3,63	269,71	14,02	

1932 senesi sıhhi istatistik hüfâsası

K I T ' A S I	931 senesinden devreden	932 senesinde olan	Y E R K Ü N			Tedavi edilenler			Sakata ayrılan	Çürüğe ayrılan	VEFAT		Çıkarmın yekünü	933 senesine devren kalan	MÜLAHAZAT
			Revirde	Kit' ası	Hastanede	Kit' ada	Hastanede								
Mektepler	267	7,203	7,420	3,944	2,720	246	123	37	0	106	7,176	294			
Seyyar ve tabur	97	1,567	1,664	580	853	105	1	2	12	14	1,567	94			
Sabit kıtaat	103	2,137	2,240	27	1,732	245	24	31	34	100	2,093	147			
YEKÛN	467	10,907	11,374	4,551	5,305	596	148	70	46	220	10,836	538			
Binde nisbeti	14,02	330,5	344,52	136,63	158,3	17,85	4,44	2,10	1,3	6,60	328,37	16,15			

**Jandarma kıtaatında 929, 930, 931 ve 932 senelerinde
görülen adi hastalıklar**

Hastalık ismi	929		930		931		932	
	Musap	Vefat	M.	V.	M.	V.	M.	V.
Hazım cihaz	583	10	503	8	1236	9	905	6
Bronjit	315	5	457	2	830	4	1102	6
Cilt hastalık	194	0	176	0	292	0	2020	0
Donma	5	2	1	0	17	0	27	0
Zatülcenp	66	3	33	4	113	10	101	10
Zatürre	118	23	76	24	126	36	190	65
Romatizma	100	0	111	0	168	2	293	1
Sair aza veremi	15	0	24	6	78	18	36	4
Sıtma	1377	11	1153	6	1484	12	1381	21
Turuku bevlıye	19	1	40	1	49	2	54	1
Asabi ve aklı	21	0	27	1	41	1	57	2
Fıtık	83	1	81	0	126	0	195	0
Kalp ve evlıye	27	2	13	2	93	7	58	7
Kulak	121	0	152	0	211	1	267	0
Göz (trahü harici)	215	0	194	0	286	0	364	0
Güneş vurması	15	0	2	0	6	0	7	0
Mafsal çıkması	9	0	4	0	20	0	17	0
Kemik kırığı	15	0	20	1	29	0	17	1
Nezle müstevli	62	0	65	0	198	0	664	1
Sair hastalıklar	2208	42	2029	32	3008	12	3805	37
Yekûn	5568	100	5161	87	8381	114	9561	162

Jandarma kıtaatında 929, 930, 931 ve 932 senelerinde görülen geçici hastalık

Hastalık ismi	929		930		931		932	
	Musap	Vefat	M.	Y.	M.	V.	M.	V.
Paratifo	4	1	4	0	5	0	6	2
Trahom	6	0	15	0	24	0	30	0
Çiçek	2	0	2	1	1	0	3	1
Hummayı racia	6	0	0	0	1	0	0	0
Dizanteri	138	12	119	8	97	0	105	5
Ruam	1	1	0	0	0	0	0	0
Sarı beyin humması	4	1	10	3	7	3	38	28
Şarbon	0	0	0	0	1	1	0	0
Kabakulak	202	0	39	0	395	0	271	0
Karahumma	14	5	7	3	7	3	23	10
Kuşpalazı	0	0	5	0	0	0	0	0
Kızamık	9	0	7	3	8	0	12	1
Kızıl	2	0	0	0	0	0	0	0
Lekeli tifo	4	0	3	2	1	0	6	2
Yılancık	32	2	28	2	75	2	90	4
İskorpit	13	0	5	0	9	0	4	0
Akciğer veremi	44	13	37	9	48	11	50	16
Bel soğuklu	171	0	228	0	271	1	197	0
Firengi	49	0	42	0	99	0	74	1
Yumuşak şankırı	5	0	16	0	5	0	6	0
Papatasis hümma	0	0	0	0	13	0	33	0
Yekûn	709	35	567	31	1067	21	918	70

Mahallî işler

VİLÂYET HUSUSÎ İDARELERİ

Teşkilâtı esasiye kanununun 91 inci maddesine nazaran tevsii mezuniyet ve tefriki vezaif esasına istinaden idare olunan vilâyetlerimizin Hususî İdareleri 1329 tarihli İdarei umumiyet Vilâyat kanununun hâlen hükmü mer'i bulunan İdarei Hususiye kısmındaki hükümlere göre hükmî şahsiyeti haizdirler.

Vilâyet menkul ve gayrimenkul mallara tasarruf eder.

Vilâyetin hususî umur ve menafii Vali, Umumî meclis ve Daimî Encümen tarafından muhafaza ve tedvir olunur. İcra salâhiyeti münhasıran, valiye ait olup muallimlerle memurini sıhhiyeden maada Vilâyet Hususî İdare memurlarının tayin muamelesi Vilâyetçe yapılır.

Umumî meclis: Umumî meclis; Kanunda muayyen nüfus nisbetleri dairesinde kazalarca seçilecek azadan tereküp eder. Senede bir defa içtima eder. Devletçe veya Vilâyetçe lüzum görüldüğü zaman müddeti içtima tayin edilerek Umumî meclis fevkalâde olarak da içtima davet olunabilir. Meclise Vali Reislik eder. Umumî meclis gelecek sene bütçesile geçen sene kat'î hesabını müzakere ve karar ittihaz eder.

Vilâyet bütçesine dahil olan inşaat ve tamirat keşif plânlarının fennî hususlarından gayri kısımlarının ve encümenin bu bapta raporlarını tetkik eder. Kanunun 131 inci maddesindeki şerait dairesinde Nafia, Maarif ve Sıhhiye ihtiyaçlarına sarf olunmak üzere istikraz yapılmasına karar verebilir.

Umumî meclisçe verilen kararlar Valinin tasdikile kat'iyet kesbeder. Vali bu kararlara zabıtname tarihinden itibaren 20 gün zarfında itiraz edebilir, itiraz; halinde mesele Şûrayı Devlette tetkik olunur.

Encümen

Umumî meclis her adi içtimandan sonra kendi azası arasından encümen azası seçer. Bu encümen azaları dört zattan mürekkep olup Umumî meclis azaları sekizden aşağı olan yerlerde bunların iki azadan ibaret olmaları caizdir. Bunların hizmet müddetleri bir sene olup ayrı kazalar ahalisinden olmaları meşruttur.

Encümenin vazifeleri:

Encümen aşağıdaki vazifeleri görür:

1 — Vali tarafından tevdi olunacak Vilâyet bütçesini tetkik ile mütaleasını mazbata ile beyan eder.

2 — Vali tarafından her ay nihayetinde tevdi olunacak sarfiyat cetvellerinin bütçeye muvafık olup olmadığını tetkik ile muvafık olduğu halde mezkûr cetvelleri tasdik eder.

3 — Vilâyet bütçesi ve Umumî meclis mukarreratı mucibince idare olunacak münakaşa ve müzayede şeraiti hakkında rey verir ve lâzım gelen evrakı tanzim eder.

4 — Masarifi gayri melhuzaya mahsus olarak Vilâyet bütçesinde yazılı mebalığın sarf suretlerini tayin ve bir fasıl dahilinde maddelerin münakalesini yapar.

5 — Mahallî hizmetlere müteallik olarak Umumî meclise tevdi olunacak projeler hakkında itayı rey eder.

6 — Müstacel hallerde Umumî meclisin ittihaz edebileceği kararları mezkûr meclisin ilk içtimanda meclise arz etmek şartile ittihaz eder.

7 — Umumî meclisin her seneki içtimai başında Hususî İdare işlerinin sureti cereyanına ve evvelki kararların ne veçhile yapıldığına dair meclise bir mütaleaname verir.

8 — Vilâyetin Hususî vazifelerine ait olarak Valinin havale edeceği her türlü mevad hakkında rey verir.

Hususî İdarelerimiz teşekküllerinden sonra araya giren umumî harp ve İstiklâl mücadeleleri sebebiyle hakikî bir faaliyet gösterememişlerdir. Millî mücadelenin bitmesi ve Cumhuriyetin ilânından sonra bu idareler için feyizli bir devir açılmış, kıymetli eserler meydana getirmişlerdir.

Vilâyetler hususî idare- leri kanunu

Vilâyetler Hususî idarelerinin daha ziyade faal bir hale gelmelerini temin edecek bir surette yeniden tanzim edilen Vilâyetler Hususî İdareleri kanunu Büyük Millet Meclisine takdim edilmiş olup encümenlerde müzakerededir. Bu kanun Umumî meclis intihabatında bir dereceli intihap usulü gibi demokrasi esaslarına uygun yeni bir esas kabul etmektedir.

Teadül kanunu hükümleri dairesinde Hususî İdare bütçelerinden maaş alan memur ve muallimlerin maaş dereceleri Umumî meclislerce tesbit olunarak Teadül kanununun maddei mahsusası hükümleri dairesinde İcra Vekilleri Heyetince tasdik olunmuştur. Hususî İdareden maaş alan memur ve muallimlerin tekaüt maaşları hakkındaki 23/1/1933 tarih ve 2097 numaralı kanun bu sene Büyük Millet Meclisince kabul ve mer'iyete konulmuştur. Bu kanun mucibince Hususî İdareler bütçelerine maaş fasıllarının yüzde ikisi nisbetinde konulacak tahsisat Hususî İdareler tekaüt sandığına gönderilecek ve sandığın

veznedarlığı Ziraat Bankasınca yapılacaktır.

Hususî İdarelerden maaş alan muallim ve memurlar 1683 numaralı Askerî ve Mülkî memurların tekaütlükleri hakkındaki kanun dairesinde tekaüt edilecekler ve bunların yetim ve dullarına da mezkûr kanun hükümleri dairesinde maaş tahsis olunacaktır. Tahsis olunan bu maaşlar sandığın veznedarlığını yapacak olan Ziraat Bankasınca tediye olunacaktır. Mezkûr kanunun 6 inci maddesinde zikrolunan nizamname hazırlanmıştır.

Hususî İdarelerin varidatı

Maliye vesaitile tahsil olunan hazine varidatın alınandan alınan hisseler:

Hayvanlar vergisinden % 21 — % 32 nisbetinde ve Arazi vergisinden % 19, Kazanç vergisinden % 28 Bina vergisinden % 15 nisbetinde Maarif hisseleri.

Hayvanlar vergisinden % 3 — % 5 nisbetinde ve Arazi vergisinden % 18, Kazanç vergisinden % 3, Bina vergisinden % 15 nisbetinde Vilâyet hisseleri.

Aynı vergilerden bunlardan başka alınmakta olan İdarei Hususiye hisseleri.

İdarei Hususiye vesaitile temin olunan mebalîğ;

Yol parası (Naktî, Bedenî)

İspirtolu içkilerden % 10 vilâyet hissesi.

Zephiye, Taşocakları resimleri, İskele ve hastahaneler hasılatı, Akar icarları, diğer muhtelif menbalardan elde edilen varidat.

Bu varidat menbalarından temin olunacak mebalîğ mukabil Hususî İdarenin vazifeleri:

A — Vilâyet yolları ve köprüleri inşa ve tamir masarifi.

B — Göl ve bataklıkların ıslah ve kurutulması.

C — Nümune ve tecrübe çiftlik ve tarlaları ve fidanlıklarla çiftlik mektepleri ve damızlık hayvanat ve alâti ziraiye depoları tesis. Mahsulâtı ziraiye ve hayvanatı ehliye sergi ve müsabakaları küşat ve at yarışları icrasile naktî mükâfat verilmesi.

Mahsulâtın cinsini ıslah etmek ve vilâyetin iklimine muvafık yeni mahsulât yetiştirmek için meccani fidan ve tohum dağıtılması ve ziraat merkezi olan mahallerde umumun istifade edebileceği biçme ve harman ve kalbur makineleri ve sair ziraat aletleri icarı, ziraat müzeleri ve ziraî teavün şirketleri tesisi velhasıl ziraî terakkiyatı temin edecek her türlü hususatin tatbik ve icrası.

D — Orman yetiştirilmesi ve yabanî ağaçların aşılınması.

E — Vilâyete mahsus yerli iktisat ve itibar sandıkları teşkili.

F — Mahallî sanayi mahsulât ve mamulâtının teşviki için müsabakalar ve sergiler açılarak naktî mükâfat verilmesi. Ve mahallî sanayie ait müzeler tesisi.

G — Pazar ve panayırlar ihdası, ticaretin genişletilmesi ve kolaylaştırılması için tedbirler alınması.

M — İlk tahsilin temini, 1867 numaralı kanunla Hususî İdarelere devredilen San'at ve Yatı mekteplerinin idaresi.

Ve vilâyet dahilinde Eytamhane, Hastahane, Bimarhane, Darülâceze gibi müessesatı hayriye ve sıhhiye tesisi.

İ — Vilâyete ait bilcümle emlâk, akar ve emvalin idaresi.

J — Vilâyet namına tesis olunacak müessesatı hayriye ve nafianın idare ve nezareti hususlarıdır.

		Millî tekâlif kesri munzamları	M. Kesirlerden mada hususi varidatı	Yekûn	
Hususî İdarelerimizin bütçe ve Ziraat vaziyetleri.	1027	Varidat			
		muham	5.950.345	37.476,655	43,427,000
	1928	»	19.610,996	30.347,027	49,964.023
	1929	»	21,996.162	28,088.166	50,084.388
	1930	»	20.990,837	25,794,971	46.785.808
	1931	»	18,950,372	17,533.928	36,484,300
	1932	»	16,387.744	16,306.270	32,694.011
	1933	»	16.464,360	17.414,459	33,878,819

		Millî tekâlif kesri tahsilâtı	M. Kesirlerden mada hususî varidatı tahsilâtı	Yekûn
Kat'î hesapları yapılmış olan 1931 malî senesi varidat vaziyeti.	1931 senesi	15,968.901	13,255,469	29.224,370
	Mezkûr sene zarfında tahakkuk eden ve çalıştırılan yol bedeni mükellefiyet ameleleri mukabili olarak mahsuben tahsilat.			2,382,175
	İdarei hususiye hisseleri olarak mezkûr sene zarfında Maliye Vekâletince doğrudan doğruya merkezce mahsubu yapılan takriben			<u>1,000,000</u>
				32,606.545

Su hesaba göre 1931 bütçeleri muhammenata nazaran 3,877, 755 lira noksan olarak kapatılmıştır.

		Millî tekâlif M. kesirleri tahsisatı	M. kesirlerden mada hususi varidatı tahsilâtı	Yekûn
1932 malî senesinin varidat cetvellerine nazaran tahsisat vaziyeti.	1932 senesi	15,797,770	10.112,122	25,909.892
	Mezkûr sene zarfında tahakkuk eden ve çalıştırılan yol bedeni mükellef ameleleri mukabili olarak mahsuben tahsilat			<u>7,181,086</u>
				33,090,978

Bu tabloya nazaran 1932 bütçeleri muhammenata göre 396,964 lira fazlasile kapatılmıştır. Bu netice vekâletçe bildirilen esaslar dairesinde tanzim edilen Vilâyet

Hususî İdare Bütçelerinin heyeti umumiyesi itibarile tahminlerindeki isabeti göstermektedir. 1000 numaralı kanun mucibince Tayyare cemiyetin verilmekte olan İdarei Hususiye hisselerinde yol naktî tahsilatından Nafia Vekâleti hissesi olarak cem'an 2,281,380 lira çıkarıldığı takdirde Hususî İdarelerin kanunla muayyen olan mahallî hizmetlerine sarfeyledikleri mebalîğ 23,628,512 liradan ibaret kalır. Yukarıki 1931 malî senesi tahsilâtına ait olan tablo ile 1931 malî senesine ait tablo mukayese edildiği takdirde 1932 malî senesindeki naktî varidatta mezkûr seneye nazaran 3,314,478 liralık bir noksanlık vardır; buna mukabil hakikî nakit varidat olmıyan ve bütçeden mahsuben muamele yapılmak üzere yer alan yol bedenî mükellefiyetinin iktisadî vaziyet dolayısıyla arttığı görülür.

1867 numaralı kanunla bu idarelere devredilmiş olan San'at ve Yatı mektepleri için bu mekteplerin maaş, ücret ve masrafları yekûnu olarak senede 1,295,261 lira sarf edilmektedir.

Yukardaki tablonun tetkikinden anlaşılacağı veçhile 1929 malî senesinden beri Hususî İdare bütçelerinde 16,993,350 liralık bir tenezzül vukubulmuştur. Bu tenezzülün sebepleri tevhidî küsurat kanununun kabulü ve Umumî devlet vergileri nispetlerinde ve yol mükellefiyetinde halk lehine kanunlarla yapılan tenzilâttır.

Bütçelerimizin dörtte birinden biraz fazla miktarını teşkil eden yol parası ekseriyetle % 80 — 95 nisbetinde tahsil edilmekte ise de gerek hazine varidatı ile tahsil olunan hisseler ve gerek diğer muhtelif Hu-

susî İdare iratları tahsilatı % 75 — 80 nisbetini geçememektedir.

Vilâyetlerimiz Hususî İdareleri 1929 malî senesine nazaran yarıya düşen iratlarla idare edilmek zaruretinde kalmaktadırlar. Bu vaziyete rağmen evvelce tesis edilmiş mektep adedini ve muallim kadrolarını eski nisbetlerine hemen mutabık gelecek bir halde muhafaza etmişlerdir.

Hattâ halkın sıhhatine ve sıhhi müessesata gösterilen alâka dolayısıyla Umumî meclisimizin sıhhi işler için daha fazla tahsisat kabul etmişlerdir. Sıhhi işler için 1929 malî senesinde Hususî bütçelerimize konulan tahsisat 2,468,845 lira olduğu halde 1932 bütçesindeki sıhhi işler tahsisatı 3,247,698 liraya çıkmıştır.

Kezalik baytarî ve ziraî işlere tahsis olunan mebalîğ de 1,051,938 liradan ibaret iken 1932 senesinde 2,000,000 liraya yakın bir miktara çıkarılmıştır. İctimai ve İktisadî vaziyetlerin icaplarına göre ihtiyaçlar tatmin ve tahsisatlar tezyit edilerek sıhhat ve İctimaî muavenet memurlarile ziraat ve baytar mütehasıs ve memurlarının kadroları takviye ve mütemadiyen tezyit edilmiş ve Hususî İdarelerin varidatlarının en yüksek bulunduğu 1929 senesindeki kadrolara ve teadül kanununa göre Umumî meclislerce tanzim ve İcra Vekilleri Heyetince tasdik edilmiş olan kadro cetvelleri aynen muhafaza edilmekte bulunmuştur.

Bu hal bütçelerin sair masraflarında azamî tasarrufa dikkat ve bir takım yeni tesisattan sarfinazar edilmek sayesinde temin edilmiş ve bütün bu müşküllere rağmen vilâyetlerimizin daima tasarrufkâr bir bütçe sistemi takip etmek suretile maaş ve

masraf tediyesinde maddeten mümkün olan muvaffakiyeti göstermişlerdir.

Hususî İdarelerimizin bugüne kadar yürüdükleri muvaffakiyetli yolda devam edebilmeleri ve kendilerinden beklenen ve kanunla yükletilen vazifeleri hakkile görebilmeleri için malî vaziyetlerinin kuvvetlendirilmesi icap etmektedir. Bunlara yeni irat menbaları bulmak ve yeni bir «Hususî İdareler vergi ve resimleri kanunu lâyihası» hazırlamak için tetkikat yapılmaktadır.

Birinci tablo

Hususî idarelerin yaptığı işler

Yol, tesviyei turabiye

		<u>Kilometre</u>			<u>Kilometre</u>
evvel	Yeni	4307	1930	Yeni	992
	Tamir	158		Tamir	622
1927	Yeni	1562	1931	Yeni	1900
	Tamir	163		Tamir	745
1928	Yeni	1036	1932	Yeni	3962
	Tamir	417		Tamir	866
1929	Yeni	875			
	Tamir	787			

köprü

		<u>Adet</u>			<u>Adet</u>
evvel	Yeni	846	1930	Yeni	721
	Tamir	379		Tamir	805
1927	Yeni	861	1931	Yeni	910
	Tamir	585		Tamir	620
1928	Yeni	671	1932	Yeni	1031
	Tamir	597		Tamir	810
1929	Yeni	847			
	Tamir	725			

		Şosa			
		<u>Kilometre</u>			<u>Kilometre</u>
evvel	Yeni	2588	1930	Yeni	1026
	Tamir	273		Tamir	605
1927	Yeni	1181	1931	Yeni	1112
	Tamir	548		Tamir	799
1928	Yeni	644	1932	Yeni	1624
	Tamir	412		Tamir	987
1929	Yeni	925			
	Tamir	710			
		Menfez			
		<u>Adet</u>			<u>Adet</u>
evvel	Yeni	1774	1930	Yeni	1525
	Tamir	479		Tamir	580
1927	Yeni	1275	1931	Yeni	1857
	Tamir	518		Tamir	821
1928	Yeni	1130	1932	Yeni	2094
	Tamir	620		Tamir	760
1929	Yeni	1469			
	Tamir	620			
		Mektep			
		<u>Adet</u>			<u>Adet</u>
evvel	Yeni	1948		Sonra	22
	Tamir	55	Çeşme	Evvel	7
1927	Yeni	474		Sonra	64
	Tamir	16	Hastane Dispanser	Evvel	5
1928	Yeni	900	Eczahanene	Sonra	39
	Tamir	10		“	13
1929	Yeni	373	Klinik	”	5
	Tamir	80	Tephirhane	”	9
1930	Yeni	366	Resmi bina	“	53
	Tamir	10	Sinama	“	16
1931	Yeni	353	Vali ve Ka makam ko- nağı	“	48
	Tamir	10	Kütüphane	“	13
1932	Yeni	447		Evvel	1
	Tamir	15	Müze	Sonra	1
		<u>Adet</u>			<u>Adet</u>
Matbaa	Evvel	2		Evvel	1

Belediyeler

Belediyelerimizin 1293 tarihli kanunla tesis edilmiş olup yarım asırlık bir maziye maliktirler. Belediyelerimiz bu kanunun mer'î bulunduğu zamanlarda kendilerinden beklenen işleri görmemişlerdir. Belediyelerin görümlü bir çalışma yoluna girmeleri Cumhuriyet devrinde 1930 senesi Eylülünde tatbikine başlanılmış olan 1580 numaralı Belediye kanunule olmuştur. Kanunun birinci maddesine göre Belediye, beldenin ve belde sakinlerinin mahallî mahiyette müşterek ve bedenî ihtiyaçlarını tanzim ve tesviye ile mükellef hükmî bir şahsiyettir.

Bu kanunun muhtelif maddelerinde yapılması tesbit olunan nizamnamelerden Belediye memur ve müstahdemleri nizamnamesi ve Belediye usulü muhasebesile müzayede ve münakaşa ve mezarlıklara ait nizamnamelerle Belediye meclislerinin çalışma usulüne dair talimatnameler tanzim ve neşredilmişlerdir.

Belediye Kanunu

Belediye kanunu aşağıda yazılı beş esasa istinat etmektedir.

1 — Belediye tesisi hemşehrilik hukuku, belediyenin salâhiyet ve vazifesi, intihabatın sureti icrası, mafevk İdarî makamlarca murakabası ve varidat menbaları. Bu birinci esasa dahil bütün hususatta bütün medenî memleketlerde olduğu gibi Türk Cumhuriyeti hududu dahilindeki bilûmum belediyeler yekdiğerine müsavi bir vaziyettir. Şehremaneti unvanının kaldırılarak hepsine birden Belediye denmesi de bu esastan alınmıştır.

2 — Kanunlara muhalif olmıyarak mahallî ihtiyaçları karşılayan bilcümle tedabirin ittihazında

belediyelerin serbest ve muhtar buldukları,

3 — Belediyeye ait kanunî hükümlerin bihakkın icrasına ve kanuna muhalif icraata meydan verilmemesine nezaret etmek üzere kuvvetli bir hükümet murakabesi,

4 — İntihaplı meclisler vasıtasile halk murakabesi.

5 — Belediyelerin bütçelerindeki varidata göre mecburî ve ihtiyarî vazifelerinin tefriki hususlarıdır.

Bu kanunun meydana koyduğu esaslardan birisi de nüfus itibarile en kesif şehrimiz olan İstanbulda mevcut devlet devair ve müesseselerinin bir elden idaresi ve polis ve belediye zabıtasile mahallî idare ve İdarei umumiyenin tevhidî hususudur.

Bundan başka kanun belediyelerimizin harita, kadastro ve müstakbel şekil plânlarını yaptırmak ve en az beşer senelik birer mesai imar programı yapmaları hususlarını kabul etmekle belediyelerinizin imarını salim bir kaideye raptetmiş bulunmaktadır.

Belediye kanunu, Türk kadınına belediye intihaplarında intihap etmek ve intihap olunmak, hakkını tanımakla inkılâp tarihimizde de bir mevki almıştır.

Kanunun yedinci faslı belediye, köy, vilâyet mahallî idarelerinin kendilerine kanunlarla verilen mecburî veya ihtiyarî işlerin bir veya bir kaçını müşterek tesisat ve idare ile ifalarını temin için birlik tesis etmeleri esasını kabul etmiştir.

Bu hükümler mahallî idarelere faideli işler görmek imkânını vermektedir.

Bu sene Belediye kanununun 131 inci maddesi mucibince belediyeler bütçelerine konulan ihtiyat akçelerde Belediyeler Bankası tesisi için 2301 numaralı kanun Büyük Millet Meclisince kabul edilmiştir.

Bu kanuna nazaran Banka hükmî şahsiyeti haiz olup sermayesi on beş milyon lira ve müddeti doksan dokuz senedir.

İşbu Banka Belediyelerin, şehirlerin tanzim ve tesisi işlerinde yapacakları esaslı amme hizmetleri için muhtaç olacakları parayı temin ve bunlara kısa veya uzun vadeli avans ve cari hesaplar açmak veya bunlara tavassut ve kefalet etmek ve nizamnamei esasile müsaade edilecek Banka işlerini yapmak vazifesile mükelleftir.

Bankanın esas nizamnamesi hazırlanmıştır.

Kanunun tesisi için şart kıldığı bir buçuk milyon lira toplamında Banka teşekkül edecektir. .Bu Banka belediyelerimizin imar hususunda muhtaç oldukları parayı temin için kıymetli bir rol ifa edecek ve faideli işlerin görülmesine sebep olacaktır. Belediye kanununun bu en kıymetli eseri kanunun üçüncü tatbik senesinde vücut bulmuştur.

Bu sene Meclisçe kabul ve mer'iyete giren 2290 numaralı yapı ve yollar kanunu da belediyelerimizin imar faaliyetlerinin esası olacaktır.

Belediyeler dahilindeki bina ve yollar için tatbik edilmekte olan 24 Teşrinievvel 1298 tarihli ebniye kanununun bugünkü ihtiyaçlara tekabül etmemesi ve yeni belediye kanunile belediyelere verilmiş olan mühim

vazifeler ve geniş salâhiyetlerle belediyelerimizin imara ait faaliyetlerini mütevazın ve hemahenk bir

halde bulundurmak zarurî bulunduğundan bu hususları temin etmek üzere mezkûr (Yapı ve Yollar kanunu) tanzim ve Büyük Meclisçe kabul olunarak mer'iyete konulmuştur. Belediye kanunu ve işbu kanun belediyelerimizin imarlarını temin edecek bütün hükümleri ihtiva etmekte ve Cumhuriyet hükümetinin mahallî idarelerin inkişafını mümkün kılacak esasları bulmaktaki yüksek görüşlerinin birer madesi bulunmaktadır.

Belediyelerimiz masrafları için lâzım olan paraları aşağıdaki menbalardan temin etmektedirler. Bu menbaları Belediye kanununun 110 uncu maddesile Belediye vergi ve resimleri kanunu tasrih ve tayin etmektedir.

1 — Bina ve kazanç vergilerinden belediye hisseleri.

2 — Tanzifat ve tenvirat ve inşaat ruhsatiye resimleri.

3 — Lubyat, numara, levha, tente, siper ve işgal resimleri.

4 — Motor ruhsatiye resmi.

5 — Sergilerden belediye hissesi

6 — Ölçü, tartı ve ölçülerin damga resmi, kantar resmi.

7 — Harita keşif masrafı.

8 — İcar ve isticar mukavelelerinden belediye resmi.

9 — İhtisap ve dellâliye, vesaiti nakliye resimleri.

10 — Merakibi bahriye resmi.

11 — İskele ve köprü resimleri.

12 — Mevaddı müşteile istihlâk ve ardiye resimleri.

13 — Zephiye resmi veya mezbaha ücreti.

14 — Menba suları teftiş resmi ve piyango ve ikramiye kazançlarından belediye hissesi.

15 — Şerefîye resmi.

16 — Kaldırım veya lâğım masarifi inşaiyesinin nısfı.

17 — Hidematı umumiye ifası için müteşekkil imtiyazlı şirketlerden belediye hissesi.

18 — Ruhsat harçları ile hizmet mukabili alınacak harçlar.

19 — Tenvirat, nakliyat, su, kudreti elektrikiye, buz, soğuk hava mahzenleri, mezbaha, barsak imalâtı, baca tethiratı gibi hususlara tanzifatı umumiye ve saire ye ait imtiyaz ve ruhsatı mutazammın musaddak mukaveleler mucibince alınacak belediye hisseleri.

20 — Avarız ve hasılâtı ve belediyelere devredilen hizmetler mukabili varidat.

21 — Tesisat ve tamiratı müştereke masraflarına mukabil iştirak hisseleri.

22 — Belediye vergi ve resimlerde alelumum ruhsatiye harçları mektumatından alınacak cezalar.

23 — Gerek belediye encümenlerince hükmolunan, gerek belediye işlerinden dolayı Türk ceza kanununa ve kavanini hususiyesine veya belediye kanununa tevfikan umumî mahkemelerce hükmedilen para cezaları.

24 — Zabtolunan eşya bedeli.

25 — Belediye teşebbüsleri ve müessesat hasılâtı.

26 — Belediyeye ait ve belediye kanunu

ile kavanini muhtelif ahkâmında belediyelere

devredilmiş ve edilecek menkul ve gayrı menkul emvalin her nevi hasılatı veya parası.

27 — Belediyelerin akteyledikleri mukavelât ve teahhüddattan mütevellit her nevi hasılat ve devlet kanunlarına muvafık olarak elde edilmiş ve edilecek her nevi varidat.

28 — Hafta tatili kanunundan istifade edeceklerden tanzim olunacak tastikli tarifesine göre alınacak ruhsat harçlarıdır.

Belediye vergi ve resimleri kanununun 31-38 inci maddelerine göre belediyelerce istifa edilmekte olan duhuliyeye resminin tahsilindeki müşkilât ve muzaaf tekliflere sebebiyet vermek ve nevama kara gümrüklerini ihya etmesi gibi sebeplerle mezkûr resim 2256 numaralı kanunla kaldırılmıştır. Bu resim yerine mezkûr kanuna tevfikân gümrük resmine tâbi olan her nevi eşyanın gümrük resmine ilâveten % 10 belediye hissesi tahsil ve Dahiliye vekâletince, belediyelere nüfusları nisbetinde dağıtılmak üzere Ziraat Bankasına yatırılmaktadır.

Varidat bütçeleri muhammenatı aşağıda gösterilmiştir:

Senesi	Lira
1925	15,243,916
1926	22,204,580
1927	20,240,000
1928	22,296,533
1929	22,980,320
1930	23,345,885
1931	20,206,703
1932	20,025,783
1933	17,640,580

Bu rakamların tetkikinden de anlaşılacağı veçhile

belediyelerimizin varidatı son senelerde iktisadi buhran sebebiyle azalmıştır. Diğer taraftan belediye kanunu belediyelerimize yeni hizmetler tahmil etmiş olduğundan belediyelerimize yeni irat menbaları bulmak icap etmektedir. İşbu zaruretler dolayısıyla yeni bir Belediye vergi ve resimleri kanunu) hazırlanmaktadır.

Medenî memleketlerin hiç birisinde mevcut olmıyan ve lüzumsuz birer teşekkül bulunan belediyelerimiz dahilindeki mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkilâtı 2295 numaralı kanunla kaldırılarak bunlara ait vazifeler aidiyetine göre kısmen belediyelerimize devrolunmuştur.

1-Kânunusani-934 tarihinden itibaren tatbik edilecek olan bu kanunun tatbik suretlerini gösteren nizamname hazırlanmıştır.

519 dan ibaret bulunan belediyelerimizin Cumhuriyet devrinde yaptıkları imar faaliyet ve teşebbüsleri aşağıda müfredat üzere izah edilmiş ve sayılmıştır.

Cumhuriyetten evvel belediyeler dahilinde 578 kilometre kaldırım, 251 kilometre şosa, 17 kilometre asfalt ve 10,5 kilometre parke vardır. Cumhuriyetten sonra 1480,5 kilometre kaldırım, 1102 kilometre şosa, 79 kilometre asfalt, 88,5 kilometre parke yapılmıştır.

Cumhuriyetten evvel 804 adet resmi bina varken Cumhuriyetten sonra 3148 resmî bina yeniden inşa edilmiştir.

Cumhuriyetten evvel belediyeler dahilinde 1118 umumî bina varken Cumhuriyetten sonra 2877 umumî bina daha yapılmıştır.

Cumhuriyetten evvel bilûmum belediyeler

çerçevesinde 29 park, 7 spor mahalli, 63 mesire yeri vardır. Cumhuriyetten sonra 209 park, 184 spor mahalli ve 160 mesire mahalli yeniden küşat edilmiştir.

Cumhuriyetten evvel belediyelerde 9 hastane, 1 darülâceze, 14 dispanser, 5 klinik mevcuttu. Cumhuriyetten sonra 24 hastane 3 darülaceze, 68 dispanser ve 11 klinik yeniden tesis edilmiştir.

Cumhuriyetten evvel belediyeler içinde 90 pazar yeri varken Cumhuriyetten sonra 407 pazar yeri açılmıştır.

Cumhuriyetten evvel belediye sınırları içindeki yollar üzerinde 393 köprü vardı. Cumhuriyetten sonra yeniden 1181 köprü daha yapılmıştır.

Cumhuriyetten evvel belediyelerimizde 6 abide vardı. Cumhuriyetten sonra yeniden 105 abide inşa edilmiştir.

Cumhuriyetten evvel 4 yerde elektrik tesisatı, 20 beldede su teşkilâtı ve 17 belediyede mezbaha mevcutken. Cumhuriyetten sonra 94 yerde elektrik tesisatı ve 185 su teşkilâtı ve 143 mezbaha yapılmıştır.

1932 senesinde belediye Nafia işlerine 4,830,770 ve Sıhhat işlerine 2,795,449 lira sarfetmiştir.

İstanbul Karaköy ve Unkapanı köprülerinden müruriye adile geçit resmi alınmakta idi. Köprülerin her iki tarafına dizilmiş tahsildar marifetile tahsil edilen bu resmin toplanma tarzı hiç bir medenî şehirde olmıyan bir şekilde idi.

Bu tahsil sisteminin değiştirilmesi de Cumhuriyet devrine nasip olmuş ve 1596 numaralı kanunla bu resim lâğvedilmiştir.

İkinci tablo

Belediye

Kaldırım	Evvel	578
	Sonra	1480 ,5
Şosa	Evvel	251
	Sonra	1102
Asfalt	Evvel	17
	Sonra	79
Parke	Evvel	10,2
	Sonra	88,5
Resmî bina	Evvel	804
	Sonra	3148
Umumi bina	Evvel	1118
	Sonra	2877
Park	Evvel	29
	Sonra	209
Spor yeri	Evvel	7
	Sonra	184
Mesire	Evvel	63
	Sonra	160
Hastane	Evvel	9
	Sonra	24
Darülaceze	Evvel	1
	Sonra	3
Dispanser	Evvel	14
	Sonra	68
Klinik	Evvel	5
	Sonra	14
Pazar yeri	Evvel	90
	Sonra	407
Köprü	Evvel	393
	Sonra	1181
Abide	Evvel	6
	Sonra	105
Elektrik	Evvel	4
	Sonra	94
Su	Evvel	20
	Sonra	185
Mezbaha	Evvel	17
	Sonra	143
1932 Belediye sarfiyatı	Nafia	4830770
	Sihhat	2795449

Köyler

Mülkî teşkilât hakkında tanzim olunan 1281 tarihli nizamname ile köylerin idaresi muhtarlaraya verilmişti. Bu nizamnameye göre köylerin manevî şahsiyeti ve muhtarların tam bir salahiyeti yoktu. Her köyde en çok, 12 ve en az 3 kişiden ibaret bir ihtiyar meclisi vardı. Fakat bu meclis kazaî ve istişarî karar ittihazına selâhiyettar değildi.

1287 tarihinde neşredilen İdarei Umumiyei Vilâyat nizamnamesi muhtarlarla ihtiyar meclislerinin vazife ve salâhiyetlerini biraz daha genişleterek muhtarların Nahiyeye müdürü tarafından kendilerine tebliğ olunan kanunlar; nizamnameler ve hükümet emirlerini köylerde ilân ve köylüye salınan vergileri toplamak ve hükümet emrile celp ve ihzar olunacak kimseler hakkında gönderilen müzekkereleri tebliğ ve doğum ve ölüm vakıalarını yaralama ve öldürme hâdiselerini haber vermek, bekçi ve korucu çalıştırmak gibi vazifeleri ve ihtiyar meclislerinin köy ahalisi arasında çıkan hususî davaları sulh etmek köyün ihtiyaçlarına müteallik işleri konuşmak gibi sıfatları muhafaza edilmişti.

Cumhuriyet devrine kadar ihmal edilmiş olan köylerimiz 18-mart-1340 tarihli köy kanunıyla yeni bir devreye girmişlerdir.

Bu kanuna göre «Köy» hükmî şahsiyeti haiz mahallî bir varlıktır. Buna nazaran köy menkul, gayrimenkul emvalin mutasarrıfı, zilyedi olabilir. Mahkemelerde uzuvları vasıtasile temsil olunabilir. Bu varlık malî, İktisadî, idari cephelerde mütevazın bir kül teşkil eder.

Köy kanunun nüfusu «150» den yukarı köylerde tatbiki mecburidir.

Köy hükmî şahsiyetinin iradesi köy derneği, köy

muhtarı, ihtiyar meclisleri tarafından ifade olunur.

Muhtar ve ihtiyar meclisi azalarını seçmeğe hakkı olan köylülerin toplanmasına köy derneği denir.

Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi azaları doğrudan doğruya köy derneği tarafından seçilir.

Cumhuriyet idaresi köylerimizde seçim hususunda tam bir serbesti tanımıştır. Seçilen muhtar ve ihtiyar meclisi azaları hiç bir idari makam tarafından tastike tâbi tutulmaksızın işe başlarlar.

Köy kanunu köye ait işleri mecburi veya isteğe bağlı olmak üzere ikiye ayırmıştır.

Mecburî işleri görmek her köylü için borçtur. Yapmazsa ceza görür. İsteğe bağlı işler de ceza yoktur. Ancak köylünün isteğine bağlı bu gibi işlerde köy derneğinin yarısından çoğunun isteği ve köyün bağlı bulunduğu idari makamın da rızası ile köylü için mecburi olur.

Köyün başı olan muhtarın devlet ve köye ait olarak göreceği işler kanunda ayrı ayrı gösterilmiştir.

Köy işleri için harcanacak pataların menbaları kanunda gösterilmiştir. Köy kanunu ihtiyar meclisine köylü arasındaki küçük davaların görülmesi salahiyetini de vermiştir.

Köy sınırı içinde inzibat ve asayişin korunması için korucu teşkilâtı yapılacağı gösterilmiş ve bunların sureti istihdam ve vazifeleri tasrih edilmiştir.

Velhasıl bu kanunda köyün ve köylünün bütün işlerinin ne suretle yapılacağı hakkında sarih ve kat'î hükümler vardır.

Kanunun tatbikini kolaylaştırmak ve harcanacak paraların ne suretle harcanacağı ve bütçenin ne suretle yapılacağı ve köyde tutulacak defterler hakkında izahatı havi mufassal talimatname ve numuneler kırk bin adet bastırılarak bütün köylere dağıtılmıştır.

Köylerimizin isimleri bir eser halinde neşredilmişti. Yeniden teşkil olunan köyleriniz ile mülkî teşkilâtteki tebeddülata göre tadil olunan bu eser yeniden tabedilmektedir.

Kanunun neşrinden beri köylerimizin meydana getirdikleri eserler ve icraat aşaağındaki rakamlarla müfredatlı olarak gösterilmiştir.

Memleketimizde 40230 köy mevcuttur. Bunun 22084 dünde köy kanunu tatbik edilmektedir. Köyler dahilinde mukim nüfus 10,390,664 tir. 14,988 köyün sınırı çizilmiş ve tastik edilmiştir. 1931 senesinde köy bütçeleri yekûnu 4,888,708 liradır.

Cumhuriyetten evvel 790 köyde su tesisatı vardı. Cumhuriyetten sonra 2764 köye yeniden temiz ve sıhhî su getirilmiştir. Evvelce mevcut su tesisatı 1,618 çeşme ile köy içini sulamakta idi. Cumhuriyetten sonra yeniden 4,784 çeşme inşa edilmiştir.

Cumhuriyetten evvel köylerde 3 cü tamir görmüş 664 köy odası mevcutken Cumhuriyetten sonra 4,732 adet müceddeden inşa edilmiş ve bunun 2,509 zu muahheren tamir görmüştür.

Evvelce yapılmış olan 1,034 köy konak odası 2,249 zu sonradan yapılmak suretile Cumhuriyet devrinde 3,283 çe iblâğ edilmiş ve bilâhare 1,053 çü tamire tâbi tutulmuştur.

Cumhuriyetin ilânından evvel bilûmum köylerde 24 pazar yeri, 58 zi müceddet ve

11 ri tamir görmüş dükkân 108 meydan 12 hamam mevcutken Cumhuriyetken sonra yeniden 215 pazar yeri açılmış 300 ü bilâhare tamir görmüş 947 dükkân, 1,518 yerde köy meydanı vücade getirilmiş, 43 hamam inşa ve evvelce mevcut olmadığı halde 179 tezgâh tesis ve 321 gezme yeri kûşat edilmiştir.

Cumhuriyetten evvel köy içine ve kenarlarına dikilen ağaçların miktarı 860,197 idi. Cumhuriyet devrindeki ağaçlandırma faaliyeti neticesinde bu yekûn 13,767,914 de çıkmıştır.

Cumhuriyetten evvel mevcut olan 474 dü tamir görmüş 11,051 kilometre tulündeki köy yolları Cumhuriyetten sonraki devrede 24,969 kilometresi bilâhare tamir gören 39,025 kilometre olmuştur. Köy yolları üzerinde evvelce mevcut ve 8 zi tamir görmüş 866 köprüye mukabil Cumhuriyet devrinde ekserisi kâgir olmak üzere 2,115 i bilâhare tamir edilen 3,698 adet köprü yapılmıştır. Köy yollarında evvelce mevcut 33 menfez bugün 3,659 e iblâğ edilmiştir.

Halen köylerde köy bütçelerinden satın alınmış 3,438 buğa, 1,356 at, 1,563 teke ve koç damızlık vardır. 1932 senesinde köy bütçelerinde Nafia işlerine 223,948, temizlik işlerine 165,162, Sıhhat işlerine 187,193 lira sarfedilmiştir.

Üçüncü tablo

Köy

Köy adedi	40230
Koy kanun tatbik edilen	22084
Nufus	10390664
Sınırı çizilen	14988
1931 köy bütçesi	4888708

Su	Evvel		790
	Sonra		2764
Çeşme	Evvel		1618
	Sonra		4784
Köy odaları	Evvel	Yeni	664
		Sonra	4732
	Evvel	Tamir	3
		Sonra	2509
Konuk odaları	Evvel	Yeni	1034
		Sonra	2249
	Evvel	Tamir	3
		Sonra	1053
Pazar	Evvel		24
	Sonra		215
Meydan	Evvel		108
	Sonra		1518
Tesgâh	Sonra		179
	Evvel		12
Hamam	Sonra		43
Mesire	Sonra		321
	Evvel		860197
Ağaç	Sonra		13767914
Dükkan	Evvel	Yeni	58
		Sonra	947
	Evvel		11
		Sonra	Tamir
Yol	Evvel		11051
		Sonra	39025
	Evvel		474
		Sonra	24969
Köprü	Evvel		866
	Sonra	Yeni	3698
		Evvel	,
Menfez	Sonra	Tamir	2115
		Evvel	
	Sonra	Yeni	3626
		Evvel	
1932 senesi bütçe sarfıyatı	Sonra	Tamir	33
		Nafia	228948
	Temiz.	165162	
	Sihhat	187193	
Damızlık	Buğa		3438
	Aygır		1756
	Koç		1563

Nüfus işleri

Bugünkü Nufus U. Müdürlüğü teşkilâtı iskân, tabiiyet ve nüfus işleriyle uğraşmakta olup bu üç iş birbirinden ayrı, müstakil birer şube ve teşkilât halinde çalışmakta olduğundan bunların her üçüne ait onar yıllık çalışma hülâsalarını da ayrı ayrı göstermek daha doğru görülmüştür. Bunun için on yıllık çalışma hülâsası raporu üç kısımdan mürekkep olarak yazılmıştır.

Birinci kısım iskân işlerine ait olup 33 sahifeden mürekkep bir rapor ile 14 cetvel ilişiği vardır.

İkinci kısım tabiiyet işlerini ihtiva eder. İki sahifeden ve bir rapor ile bir cetvel ilişikten mürekkeptir.

Üçüncü kısım nüfus işlerini ihtiva etmektedir. Bu da 15 sahifeden ibaret olup üç ilişik cetveli ve bir ilişik rapor sureti vardır.

Birinci Kısım

İskân işleri

Başlangıç

Muhacirlik bizde Devlet göçünün izine ve anın met ve cezrine uyarak Yaylım devirlerinde onunla açılan topraklara yürüyüp yayılmış ve dönüm devrinde de yine ona uyarak geri gelmiye ve toplanmaya başlamıştır.

Yaylım devrinin munacereti ve iskânı dönüm devrinin muhaceret ve iskânına benzemez. Birincisi daima en elverişli şartlar dahilinde olagelmiştir. İlerleyen ordularla yardımcı ve akıncı olarak giden kuvvetler zaptedilen topraklarda birçok ganimetler elde ettikten sonra zaptolunan yerlerin ve en güzel topraklarında oturup kalmışlar ve arkada kalan çoluk ve çocuklarını da oralara getirtmişlerdir.

Bizde Avrupa yayılmalarında ordulara yardımcı olarak giden halk ve anın arkasından yürüyen Türk ulusu ve oymakları hükümete hiç te bar olmadan yeni sahalarda kendi kendilerine yerleşmişlerdir. Tımar ve zeamet erbabına dağıtılan yeni topraklar bu yeni sahipler tarafından celp ve iskân edilen yeni unsurlarla az zamanda dolardı.

Yaylım devrinin muhacereti ve iskânı böyle devlete bar olmadan ve çok kerre merkezin haberi de bulunmadan kendiliğinden meydana gelmiştir. Bazen de -Çandıralı Ali Paşanın Trakyada ve Tuna boylarında yaptığı gibi Merkez geniş sahalarda Muhaceret ve iskân tedbirleri almıştır.

Dönüm devrinin muhacirliği ise hemen daima gayri müsait şartlar dahilinde vukua gelmiştir. Viyana bozgunundan sonra orduların dönümü ile birlikte ahali dönümü de başlamıştır. Alelhusus sekiz on asırlık Türk tarihinin mihverini İslâmlık, hıristiyanlık kavgası teşkil ettiğinden elimize geçen yerlerdeki hıristiyanlar zamanımızda daima bize ve bütün kandaş ve dindaşlarımıza düşman hissiyetiyle büyümüş olduklarından ordularımızın çekilmesini müteakip her yerde müslümanlara karşı geniş mikyasta işkence ve hınç alma ameliyesi başlamıştır. Bu hal esasen o asırlarda iki taraflı devam eden bir hal olduğundan bunu bilen halk ordularla birlikte veya ordulardan evvel emin yerlere kaçıp başını kurtarmayı her vakit düşünmüştü.

Bozuntulu harplerden sonra hudut boylarından her vakit akıp gelmiş veya akıp gelmekte bulunan halkı bir tarafa yerleştirmek ve bunları barındırmak mühim bir iş olmuştur. Ancak bu iş hemen her vakit hudut boylarında doğan ve oralarda görülüp biten ve yalnız daha ziyade uç vilâyetlerinin küçük memurlarını işgal eden bir iş olarak devam eylemiş ve en ziyade Tımar ve Zeamet sahiplerde Türk ve Müslüman halkını uğraştırmıştır.

Dönüş devrinde merkezin resmen bu işle uğraşısı Kırım harbini müteakip başlar. 1293 harbinden sonra Rumelinden birden akıp gelen milyonlarla halk merkezi bu işle daha yakından ve daha ehemmiyetle uğraşmağa sürüklemiştir.

Mamafih merkezin bu işle uğraşısı yine yardım mahiyetinde olup bugünkü telâkki şeklinde ve devlet bütçesi içinde dönen bir resmî iş haline konmamıştır.

Bu devre muhacir işlerini ikiye bölmek lâzımdır. Bir kısmı merkezde iskân muhacirin komisyonu nezareti altında devam eden ve asıl tatbikatı taşralardaki mülkiye memurlarının teşebbüs ve hamlelerine kalan ve hemen halkın yardımları ile yürüyen kısımdır ki bu iskân ekseriyetle mevcut köy, kasaba ve şehirlerin fazla meralarına ve boş yerlerine yardımcı iskânlar yapılmakla devam eylemiştir.

Diğer kısmı da Mâliyeden hazinei hassa namına alınmış bulunan büyük arazi üzerinde Hazinei hassa namına yapılan iskânlardır. Bu iskân mühim ve tetkike değer bir şekilde devam eylemiştir. Bunda bazı mühim yerlerde Hıristiyan ekseriyetine karşı Türk ekseriyetini tutmak gibi iyi gayeler de güdüldüğü göze çarpar.

Meşrutiyet ilânından sonra bu işler iskân müdürlüğü namile remi bir teşekkül haline girmiş ve Dahiliye nezaretine bağlanmıştır. Balkan harbinden sonra ise muhacir işleri yine çok mühim bir safhaya girmiş bulunduğundan ve dahildeki aşiretlerin de iskânı düşünüldüğünden teşkilât iskân ve aşayir müdüriyeti umumiyesi namı altında çok genişletilmiş ve vilâyetlerde de müdürlükler ve lüzumu olan teşkilât ihdas olunmuştur. 30 nisan 1339 tarihi ile neşrolunan (İskânı muhacirin) nizamnamesi 885 numaralı 31 Mayıs 1926 tarihli iskân kanununun neşrine kadar iskân işlerinin nazımı ve desteği olmuştur.

Harbi umumiye kadar iskân teşkilâtı yalnız celbedilen veya gelen muhacirleri iskânla ve bir taraftan da -bilâhare iskân etmek üzere-Aşair hakkında malûmat toplamakla meşgul iken Harbi umuminin icabatı olarak dahilde bir taraftan diğer ta-

rafa nakil ve teksif olunan unsurların nakil ve teksif ve buldukları yerlerde ibate ve iaşe işleriyle de uğraşmaya mecbur olmuş ve harbin icabatı olarak istilâya uğrayan yerlerden de bilhassa şarktan milyonlarla halk ordu önünde akıp gelince bu teşkilâtın işi çok fazla ehemmiyet peyda etmiştir.

Ordular önünde akıp gelen mülteci kafilelerini bir taraftan muvakkat olsun bir yere barındırmak ve diğer taraftan bunları açlıktan ve soğuktan, sefalet ve ölümden kurtarmak iskân teşkilâtını çok uğraştırmıştır.

Rus istilâsına uğrayan yerlerin kurtuluşu; keza şarkta (Kars ve Artvin ve Ardahan) vilâyetlerinin kurtarılışı üzerine oralarda yeniden geniş bir sevk ve iskân faaliyeti belirmiştir.

Mütareke devresinin müşevvişiyeti bu teşkilâtın işlerinde de kendini göstermiştir.

Millî savaş devresinde bilhassa Yunan istilâsına uğrayan yerlerden kaçanları barındırmak ve bunlara bakmak mühim bir iş şeklinde tecelli etmiş ise de varlık savaşında daha mühim işleri ön sıraya koymak mecburiyeti olduğundan gerek batı ve gerek güney (Cenup) ceplerinden gelmiş bulunan mültecilerle geniş mikyasta hükümet meşgul olmıya vakit bulamamış iskân işi ikinci sırada kalmıştır.

Bu devrede muhacir işleri bir (İçtimaî muavenet) işi sayılarak (Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletine) bağlanmıştır.

Millî savaş mutlu kurtuluşa ulaştığı gün iskân işleri de birinci sırada ve mühim bir şekilde yer tutmuştur. Bir taraftan düşman istilâsına uğrayan yerlerin yanan ve yıkılan yurtlarını şenlendirmek ve halkına

yardımlı etmek diğerk taraftan Lozan muahedesiile kabul olunan mübadele işini muvaffakiyetle başa çıkarmak gerekti. Bunun için 8 teşrinisani 339 tarih ve 368 sayılı mübadele ve imar ve iskân kanunu ile (Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti) kuruldu. İskân müdüriyeti lâğvolunarak bu işler bu vekâlete devrolundu.

11 kânunuevvel 1340 tarih ve 529 sayılı kanunla da Mübadele; İmar ve İkân Vekâleti kaldırılarak yerine Dahiliye Vekâletine bağılı İskân Müdüriyeti Umumiyesi kurulmuştur. Bu umum müdürlük te 19 Mayıs 930 tarih ve 1624 sayılı Dahiliye Vekâleti Merkez teşkilât kanunu ile lâğvedilmiş ve iskân, Tabiiyet ve Nufus işleri birleştirilip (Nufus İşleri Umum Müdürlüğü) kurulmuş ve bu üç iş birer şube halinde bu umum müdürlüğe bağlanmıştır. Bu umum müdürlüğün yanında bir de tasfiye heyeti teşkil edilmiştir.

Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti istilâ gören yerlerde imar işi ile ve mübadilleri memleketlerinden getirip iskân yerlerinde yerleştirmekle uğraşmıştır. İskân Umum Müdürlüğü oturtulan mübadillerin istihkaklarını tahakkuk ve tesbit ettirmek ve bunlara mukabil mal teffiz eylemek ve bunlardan istihkaksızlarla yeni gelen muhacirleri yerleştirmek ve bunlara adı istihkak derecelerinde mal tahsis eylemek işlerde meşgul olmuştur. Nufus U. Müdürlüğü de mübadele işlerini tasfiye edip neticelendirmek ve muhacirlere yapılan tahsislerle, harikzede, şark mültecileri işlerini temizlemek ve yeni iskân işlerini, iskân kanunu tatbikatını yeni icaplara göre yürütmek vazifesini almıştır.

İmar ve İskân Vekâleti kuruluşundan 28 Mart 931 tarihli ve 1771 numaralı Tasfiye kanunu devresine kadar geçen zaman için de çıkarılan kanun ve yapılan talimatnameler hakkında iskân tarihçesi namile yazılan ve neşrolunan kitapta uzun tafsilât ve tam malûmat mevcuttur.

*

Büyük kurtuluş günlerinde batı Anadolu'da manzara şu idi:

Kütahya, Afyon, Manisa, İzmir, Aydın, Bilecik, İzmit, Bursa Balıkesir vilâyetlerinin tamamında Eskişehir, Çanakkale, Denizli vilâyetlerinin bir kısmında binlerce evler ya tamamen veya kısmen yanmış veya yıkılmış, bütün Rum ve Ermeni köyleri ve mahalleleri boşalmış ve çoğu yakılmış ve yüzbinlerle hayvan ya götürülmüş veya imha edilmiş, yüzbinlerle insan yardıma muhtaç bir halde eli böğründe kalmıştı.

Trakya'da keza bütün Rum ve Ermeni köyleri ve mahalleleri boşaltılmış, binlerle halkın hayvanları ve zahireleri aşırılıp götürülmüştü.

Düşman tahribatına uğrıyan binaların miktarı ilişik (2) sayılı cetvelde gösterildiği üzere Manisa vilâyeti ile Trakya hariç olmak üzere (414) köy tamamen (634) köy kısmen yanmıştır. 57203 ev tamamen yakılmış ve (5701) ev de kısmen tahrip edilmiştir.

Manisa vilâyeti tahribatı da yalnız başına bunlara tekabül edecek derecededir. Trakya sulhan tahliye edilmiş olduğundan orada çok mühim tahribat yapılmamış ve ancak burada menkulâtta birçok miktar aşırılmıştı.

Lozanda aktolunan ahitnameye göre Türkiyede kalmış bulunan Rumlar Yunanistana gönderilecekler ve Yunanistandaki Müslümanlar da Türkiyeye celbedilecektir. Türkiyede İstanbul Şehremaneti içi ile İmroz ve Bozcaadalari ve Yunanistanda Garbi Trakya bu mübadeleden dışarı bırakılmıştı.

Miktarları 400,000 olarak tahmin olunan bu müslüman mübadillerin getirilmesi ve yerleştirilmesi ve keza miktarı 150,000 tahmin olunan Rumların gönderilmesi mühim bir işti.

İşte bu suretle çok ehemmiyet kazanan iskân işleri mutlu kurtuluş arkasından birinci sıraya kondu. Ve bu işleri başarmak üzere Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti kuruldu. Ve 8 teşrinisani 339 tarih ve 368 sayılı (Mübadele, İmar ve İskân kanunu) ile geniş salahiyetler verildi.

Cumhuriyet hükümeti iskân işlerini birinci sıraya koyduğu zaman şu işler karşısında bulunuyordu:

- 1 — Yanan ve yıkılanlara yardım.
- 2 — Mübadeleye tâbi Yunanistandaki müslümanları getirmek ve yerleştirmek.
- 3 — Mübadeleye tâbi Rumları göndermek.
- 4 — Balkan harbinden sonra Balkanlardan gelipte iskân edilmemiş muhtaç muhacirleri yerleştirmek.
- 5 — Rus orduları önünde orta ve batı Anadoluya sığınıp oraların kurtarılmasından sonra da eski yerlerine gidemeyenleri barındırmak.

I

HARİKZEDELER

Yanan ve yıkılan yardım

Düşman memleketten tardedildikten sonra eli böğründe kalan yurttaşlarımıza hükümet bir taraftan terhis edilen ordulardan artan hayvanları vermek, diğer taraftan ele geçen zahireleri dağıtmak ve Ziraat Bankasına ve diğer bankalara para verdirmek ve dar olan bütçesinden de imkân derecesinde para ayırmak suretile icap eden yardımı azamî derecede yapmış, yanan, yıkılan halkta baba yurdunda başını bir kulübeye de sokmağı kâfi görüp bir taraftan asgarî dereceye kanaat ve diğer taraftan azamî gayreti sarfederek barınmanın ve baba yurdunda müstahsil olmanın çaresini bulmuş ve bir yıl içinde yardıma muhtaç olmaktan kurtulmuş ve son yıllar istihsalâtile yanan ve yıkılan yerlerini yapmıştır.

Ancak bir takımları bilhassa şehirli bazı aileler yanan evlerine karşılık ev inşasına muvaffak olamayarak naçar emvali metrukeden veya millî mallardan birer haneye sığınmaya mecbur kalmışlardır. İşte böyle yardıma muhtaç bir halde devlet malına sığınan yanmış ve yıkılmışlar iskân mevzuatında (Harikzede) adı altında mühim bir kısım teşkil ederler.

Harikzedeler hakkında muhtelif kanunlarda muhtelif hükümler mevcut olup bunların başlıca mütegayyip eşhastan metruk yerlere yerleştirilmesi esası kabul edilmiş olduğundan bu yüzden bunların işi hayli karışmış ve uzamış bulunmaktadır. Yıllarla süren bu iş 28-3-931 tarih ve 1771 sayılı Tasfiye kanununun 5 inci maddesile ka-

patılmıştır. Kiralama veya satın alma suretile metruk veya millî hane işgal eden harikzedeler hakkında Maliye vekaleti ile çıkan İhtilâf da 8-6-933 tarih ve 189 sayılı tefsirle hallolunmuştur.

Harikzede namı altında bu hususta kanunî hükümlerden istifade etmiş olan yurttaşların miktarı ilişik (3) sayılı cetvelde görüldüğü üzere 38030 nüfuslu 6533 aile olup bunlara 6574 ev verilmiş bulunmaktadır.

II

Mübadiller ve mübadele işi Cumhuriyet hükümetinin ehemmiyetli surette meşgul olduğu mühim işlerden birisi mübadiller işi olmuştur.

Lozan ahitnamesine göre Mesta Karasudan itibaren batı cihetinde kalan bütün Yunanistan müslümanları mübadil addedilmiş olduklarından bunları oldukları yerlerden karadan ve denizden almak ve bunları Türkiyede mevcut emvali metrukeye ve kendi kabiliyet ve sanatlarına göre dağıtmak ve yerleştirmek çok mühim bir iş olmuştur.

Gelecek halk isabetli bir tahmin ile 395,000 hesap olunarak ilişik (4) sayılı cetvelde gösterilen şekilde ve yerlerde yerleştirilmeleri düşünülmüş ve o yolda tatbiki geçilmiştir.

Ancak nazari olarak hazırlanan bu programın aynen tatbiki kabil olamamıştır.

Bir taraftan giden Rumların ve tagayyüp eden eşhasın çoğu şehirde yaşar, tüccar ve sanatkâr takımından olup köylerde yaşayan çiftçi takımı daha az bulunmaktadır. Halbuki gelen mübadil müslümanların çoğu halis çiftçi olup tüccar ve sanatkâr olanları nisbeten daha azdır. Bu halkı çiftçi

olacak şekilde dağıtmak hem bunların ve hem de memleketin menfaati icabı olduğundan bu husus ağır müşküller doğurmuştur.

Diğer taraftan kalan metrukâtan hanelerin ve bilhassa köylerdeki evlerin çoğu gidenler tarafından tahribe uğramış ve kalanlar da evleri yanıp yıkılanlar tarafından işgal edilmiş olduğundan bunları da tahliye daha büyük müşküller doğurmuştur.

Üçüncü taraftan: Yüz binlerle hanenin birden sağlam olarak korunması kabil olamayarak birçokları evvelâ kapı ve pencerelerini kaybetmek ve sonra daha büyük zayiata maruz kalmak suretile harap olmaya başlamışlardır. Yanıp yıkılan hanelerin tamiri ihtiyacı da bunu ayrıca teşviş eylemiştir.

Gelen muhacirleri birden oturtmak ihtiyacı harap olanların birden tamir ettirmek zaruretini doğurmuştur ki bir taraftan malzeme ve diğer taraftan kâfi usta bulamamak büyük müşküller ortaya atmıştır.

Ev bulunmak dolayısıyla iskân yerlerde kâfi tarla ve arazi bulunmaması ve olan yerlerde oraya gönderilen halkın o tarlalardan çıkan mahsulleri işlemekle melûf bulunmaması da ayrı müşküller meydana getirmiştir.

İşte bu çetin müşküller karşısında programda icaba göre çok mühim tadiller yapmak mecburiyeti hasıl olmuş ve bu iş yıllarla sürdürülmüş ve bazı mübadiller de birçok yerleri dolaşmak ızdırarında kalmışlardır. İlk önce mübadile gönderilen yerde ikamet mecburiyeti konmuş iken bilâhare bu kayıt ta kaldırılmıştır.

İskân işleriyle meşgul olmak ayrı bir iş, bir ince ihtisas işi olduğu halde birden bire mühim şekilde meydana çıkan bu işle iştilal edecek bu işten anlar kâfi adam bulunmaması da ayrı müşküller doğurmuştur.

Bütün bu müşküllere göğüs geren hükümet 99,709 hanede 379,913 mübadili Kavala, Selânik, Golos, Preveze, Parga Limanlarına, Girit, Midilli ve diğer Adalara vapurlar göndererek aldırılmış, bunları İzmir, Antalya, Mersin, Samsun, İzmit, Mudanya, Bandırma, Tekirdağ ve İstanbul İskelelerinden mürettep yerlerine göndermiş ve bir kısmını da trenle Trakya ve İstanbula çekmiştir.

Şehirlere, kasabalara ve köylere dağıtılan bu büyük insan kitlesi bir taraftan sevk esnasında misafirhanelerde beslenmiş, gecelendirilmiş ve şehir, kasaba ve köylerde oturdukları yerler de açlığa ve sefalete maruz kalmıyacak her türlü tedbirle karşılaştırılmış ve az zamanda müstahsil hale konmak için icap eden himmetler deriğ olunmamıştır.

İlk zamanda sadece bunların oturtulması ve müstahsil hale geçmesi düşünülerek mevcut metruk mallar istihkak miktar ve derecesine bakılmıyarak dağıtılmıştır. Hemen daha ilk sene gelen mübadillerin dörtte üçü müstahsil hale girmişlerdir.

Bunları beslemek ve müstahsil hale koymak üzere 7,618,000 kilo zahire, 22,994 çift öküz, 27,501 pulluk, 41,257 çift edevatı 12 traktör, 25 çayır ve orak makinesi tevzi olunmuştur. (İlişik cetvel sayı: 5)

Yine bu sıkışık zamanda 1,682,704 lira sarfı ile 19,279 ev tamir edilmiş ve 4567 ev,

72 Huğ yeniden inşa olunarak 68 yeni köy meydana getirilmiştir.

Bu muvakkat yerleştiriliş esnasında birçok mübadiller bir taraftan araziyi beğenmemek, diğer taraftan akrabalarından uzak kalmamak ve başka İktisadî ve içtimai düşünceler altında oturtuldukları yerlerden başka taraflara geçmişler ve muvakkat bir müddet bir karışıklık devamı eylemiş ise de alınan idari ve kanunî tedbirlerle bunun da önü kesilmiştir.

§ Mübadele hükümleri çerçevesi içine giren halkın bir kısmı Balkan harbinden sonra çıkıp Türkiye'ye gelmiş bulunuyorlardı. Bunlar esasen kısmen iskân görmüşlerdi. Görmeyenler de bu devre içinde oturtulmuşlardır. Mübadillerin bir kısmı da bazı esbap altına daha sonralara memleketimize gelmişlerdir.

Bir taraftan bu mübadele işi devam ederken diğer taraftan Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavyadan, Rusya ve İrandan akıp gelen muhacirler de ihmal edilmeyip oturtulmuşlardır.

Birinci yerleştirme devrinden sonra mübadillerin istihkaklarını tahakkuk ettirerek bunlara karşılık mal vermek veya verilmiş malları mahsup eylemek devri açılmıştır.

Bu devre de istihkak sahibi her mübadil aile namına birer dosya açılmış ve bu dosyalar üzerinde işlenmiştir. Açılan dosyaların miktarı (132,280) adet olup bunlardan (33,486) adedi teffiz dosyası ve (98,794) adedi iskânı adî dosyası halinde neticelenmiştir.

İskânı adî suretinde neticelenenlerin çoğuna mal teffiz edilmiş olup ancak bunlara teffiz edilen miktarlar adî iskân dere-

cesini geçmemiş olduğundan adî iskân sırasına geçirilmişlerdir. Bir kısmı da istihkak tahakkuk ettirilmeyerek doğrudan adı iskânla neticelenmiştir. Bu iki kısmı için yerilmiş olan mallar adı iskân defterine girmiştir.

İstihkakları tesbit ve buna mukabil emval teffiz eylemek üzere vilâyetlerde teffiz komisyonları ve bunlara yardımcı olarak kaza teffiz komisyonları teşkil olunmuş ve bu komisyonlar marifetile kıymetli tasarruf vesikası olanlara % 50 ve kıymetsiz tasarruf vesikası bulunanlara % 40 ve tasarruf vesikası olmayanlara % 20 nisbetinde istihkak tahakkuk ettirilmiş ve tahakkuk ettirilen istihkaklara mukabil mal teffiz edilmiştir.

Mal teffizi işi 1771 numaralı kanunun neşri tarihi olan 28 mart 931 tarihine kadar devam eylemiş ve bu tarihte bu kanunla buna son verilmiştir.

İlişik (6) sayılı mübadiller cetvelinde gösterildiği üzere (379,713) nüfuslu (99,709) aileye mübadil sıfatile (66,872) ev, (9994) arsa, (11,609) dükkân, fabrika ve diğer müsakkaf bina, (100,554) dönüm bağ, (80,100) dönüm bahçe ve (4,482,845) dönüm tarla olmak üzere (4,663,499) dönüm toprak teffiz edilmiştir.

1771 numaralı Tasfiye kanununun neşri tarihine kadar mal tefevvüz edemiyen ve istihkakının tamamını alamamış olan mübadillerin kalan istihkaklarına karşı bu kanunla tasfiye vesikası verilmesi esası kabul edilmiştir. Hiç mal almamış veya üçte birden az mal almış olan mübadillere üç ve üçte ikiden az mal tefevvüz edenlere iki ve üçte iki ve daha fazla nisbette mal tefevvüz edenlere de bir kuponlu tasfiye vesikası verilmiştir.

Tasfiye heyetinden bugüne kadar istihkak mazbatası mukabilinde verilmiş olan vesikaların miktarı ve kıymeti ilişik (7) sayılı cetvelde görüldüğü üzere şudur:

Vesika adedi	İstihkak kıymeti	Koponun nevi	Vesikalar umum kıymeti
2257	386.777.20	Bir koponlu	386.777.20
1457	563.358.81	İki koponlu	1.126.717,62
3302	1.576.393.02	Üç koponlu	4.729.179,06
7016	2 526.529 03	Yekûn	6242.673 88

Tasfiye vesikalarına karşı mübadil Kurumlardan teffiz harici kalmış bulunan mallar karşılık gösterilmiş olup evvelâ birinci sonra ikinci ve en son üçüncü kuponların bedelleri ödenmek veya bu kuponlar müzayedelerde nakit yerine kullanılmak tasfiye kanunu hükümleri iktizasından bulunmaktadır. Müzayedelere başlanmıştır.

Maliye Vekâletince bu vesikaların bedelleri de ödendiği gün mübadele işi tamamen ve filen tasfiye edilmiş bulunacaktır. Mâliyeye devredilmiş bulunan mübadil Rum metrukâtının miktar ve kıymeti tasfiye kuponlarının yekûnu olan (6,242,673) liradan çok fazla bulunduğundan daha şimdiden bu tasfiyeye bitirilmiş gözü ile bakılabilir.

Rumların nakli

Türk mübadillerini bir taraftan yerleştirirken diğer taraftan Rumların da oldukları yerlerden kaldırılması ve iskelelere kadar gönderilmesi icap etmiştir. Rumların büyük miktarı Yunan işgali altına girmiş olan sahalarda olup bunlar da bozuk Yunan orduları ile birlikte kaçmış ve daha muzaffer ordularımızın önünden boşanıp gitmiş olduklarından bu gâilenin büyük bir kısmı harp işleri ve zafer şenlikleri içinde bitmişti. İstilâ görmeyen yerlerdeki Rumların miktarı da ilişik (8) sayılı cet-

velde görüldüğü üzere (112,104) nüfus olup bunlar da 1 mayıs 1339 tarihinden sonra muhtelif tarihlerde gönderilmişlerdir.

İstanbul şehri

Mübadeleden istisna edilen İstanbul şehrine mübadeleye dahil bulunan yerlerden gerek Harbi umumide, gerek Millî savaşıta birçok kimseler gelmiş ve bazıları da daha Harbi umumiden evvel oraya gelip yerleşmiş bulduklarından ve bunlar Türkiyeyi terke taraftar da olmadıklarından İstanbuldan gitmek istememişlerdir. Bunun için kimin mübadeleden hariç Kalması ve kimin dahil olması işi İstanbulda belirmiş ve kabul edilen etabli esasına göre bunları süzmek işi çıkmıştır.

Keza İstanbuldan firar eden İstanbullu Ortodoks Rumlar ile, Garbı Trakyadan firar eden Garbı Trakyalı Müslümanlar işi de bir mesele haline girmiş, bunu da halleylemek icap eylemiştir.

Bu iki iş Ankara itilâfnamesine göre halledilmiş ve Muhtelit mübadele komisyonu bunlarla meşgul olmuştur.

*

Mübadele işi tarihte misli geçmiyen kendine mahsus bir hâdisedir. Bütün tarih seyrince şüphesiz harp esirlerinin mübadelesi gibi bazı tebaa mübadelesi olmuştur Ancak Lozan mübadilleri şeklinde tarihte vukuuna tesadüf olunamamaktadır Türkiye Cumhuriyetinin büyük muvaffakiyetli işlerinden birisi de bu (500,000) halkı bir buçuk yıl içinde Yunanistandan kaldırıp Türkiyede yerleştirmek olmuştur.

Viyana ve Varşova kapılarından bugünkü sınırlarımıza kadar olan ve bugün üzerinde büyük büyük devletler teşekkül etmiş bulunan geniş sahada milyonlarla

Türk yaşamıştır. Bu sahalarda Türk hakimiyeti kalktıkça Türk halkı da dönüş göçünü yapmağa mecbur kalmıştır, iki buçuk asırdanberi devam edegelen bu dönüş göçü içinde (Bütün menkul mallarını alıp veya değerile satıp ve gayrimenkullerini de bedellerini tamam alıp göçen) tek bir kafiye gösterilemez. Bıraktığımız yerlerde kandaşlarımız büyük tazyikler karşısında o dede yurtlarını çok kerre olduğu gibi bırakıp karşılığında ufak bir şey de almadan kaçıp gelmeye mecbur olmuşlardır. Ufak tazyiklerle bırakıp gelmeye mecbur olanlar da hemen her zaman ellerindeki mallarını yok bahasına satmağa mecbur kalmışlar ve belki de değerinin % 3 ünü, 5 ini almadan gelmişlerdir.

Bugün de akıp gelmekte bulunan muhacirlere bakıyoruz. Bunların çoğu eli boş gelmektedirler. Yugoslavyadan ve bilhassa Bulgaristandan gelenler bu hususta çok müştekidirler. Romanyadan gelenler bile mallarının yarı değerini almış değillerdir,

Bütün bu muhaceret kafileleri içinde mallarının az çok değerini alabilen kafiye bu yarım milyonluk mübadil kafilesi olmuştur. Eğer bu kafiye mübadeleye tabi tutulmamış olsaydı bunlar da Yugoslavya ve Bulgaristandan gelen muhacir kafileleri gibi mallarını yok bahasına bırakacaklar ve Türkiyeye eli boş gelmiş bulunacaklardı. Oradaki millî servet de böylece heder edilmiş olacaktı. Ancak mübadele suretile bu (100,000,000) liradan fazla tutan servet heder olmadan kurtarılmıştır.

Bu mazinin asla yapmağa muvaffak olamadığı Cumhuriyet hükümetinin büyük bir muvaffakiyettir. Cumhuriyet hükümetine düşen istikbal işlerinden birisi: Bu

mübadelenin bir eşini Romanya, Yugoslavya ve Bulgaristanla da yapmak olmalıdır. Ancak buralar da mübadeleye esas olacak bizde Romen, Yugoslav ve Bulgar olmadığından burada mübadele yerine oradaki kandaşlarımızın menkul mallarını olduğu gibi getirmek ve gayri menkul mallarını da değerile o hükümetlere bırakmak ve bedelini başka bir şekilde tesviyeye tâbi tutmak olmalıdır.

Böylece bir anlaşma yapılmadıkça oralardaki Türk servetleri heder edilmekte devam edeceğinden buna meydan bırakılmamak üzere bu itilâfların yapılışına kadar muhacereti yasak etmek ve itilâfları yaptıktan sonra bu itilâflar hükümlerine göre mübadeleyi ve göçü ve yerleştirmeyi idare etmek lâzımdır.

III MUHACİRLER

Cumhuriyet hükümetinin mübadillerle birlikte ehemmiyetli surette meşgul olduğu ve mübadil işleriyle müvazi ve daha doğrusu birlikte ve karışık olarak yürüttüğü iş muhacirler işi olmuştur.

Balkan harbini müteakip akmaya başlayan Balkan muhacirleri kabileleri Umumî harp içinde de, Mütareke esnasında da, Millî savaş devrinde de, ondan sonra da durmayıp devam eylemiştir. İrandan, Kafkasta, Suriye ve Iraktan ilticalar da yürümüştür.

İşte gerek yeni gelen ve gerek Balkan harbinden sonra gelip te yerleşmemiş bulunanları yerleştirmek ve bunları da mübadiller gibi müstahsil hale koymak hükü-

metçe bir esas addolunmuş ve bunun üzerinde yürünmüştür.

Muhacirler için düşünülen şey muhtaç olanlarını adiyen iskân edip müstahsil bir hale koymak kendi yağı ile kavrulacak bir hale getirmek olmuştur. Bunun için her muhacir bir ev (çiftçi olana ahır ve samanlığı ile beraber) ve işine göre bir dükkân veya arazi vermek esas tutulmuştur.

Adî iskân görebilmek için muhtaç olma şart koşulmuş olduğundan muhtaç olmayanlar iskân görmemişlerdir.

Balkan harbinden sonra gelen muhacirlerden birçoğları mütegayyip eşhas veya Rum metrukesine kendi kendilerine oturup hatta onlardan kalan yerleri de sürerek hayatlarını tanzim etmiş olduklarından ve bu tarzda yerleşmeyi kendilerine kâfi görüp bunu hükümetin de kabul etmiş olduğuna kani bulduklarından bu adî iskân işi de uzayıp gitmiştir. Hükümet bunun önünü kesmek üzere 885 numaralı iskân kanununa muvakkat bir madde koymağa ve bununla hükümete müracaatı mecbur tutmağa mustar kalmıştır. Bu kanunla 1 Haziran 926 den itibaren konan bir sene müddet 927 Haziranına kadar devam etmiş ve bunun hitamında müracaat etmemiş olanların haklarını tanımamıştır. Ondan sonra karışıklığa meydan bırakmamak üzere de 3 ay zarfında müracaatı mecburî kılmıştır. Mübadillerden istihkak tesbit ettirip mal tefevvüz etmeyenlerde adî iskâna tâbi tutulmuşlardır.

Bu suretle Millî savaştan sonra on yıl içinde adî iskân gören muhacirlerin miktarı 58027 ailede 284392 nüfus olup bunlara 40692 ev ve 6321 parça arsa ve 1567472

dönüm tarla, bağ ve bahçe verilmiştir. Bu araziden 58816 dönümü bağ ve 8359 dönümü de bahçedir. Bunlardan başka 3592 adet te dükkân, fırın, kahvehane ve değirmen verilmiştir. (İlişik 9 sayılı cetvel).

Adî iskân suretile muhacirlere verilen emlâk ve arazi 14 kânunusani 926 tarihli 716 numaralı borçlanma kanunu hükümlerine göre borçlandırılmak icap etmekte olduğundan muhacirler 20 senede ödemek üzere borçlandırılmışlardır. Ancak 1771 sayılı Tasfiye kanunu muhacirleri de hükümleri içine alarak bunlara adî iskân derecesinde verilmiş olan malların borçlarını affetmiş olduğundan yukarıdaki mallar muhacirlere meccanen kalmış bulunmaktadır.

Hülâsa

Millî savaştan beri Türkiyeye on yıl içinde mübadil ve muhacir namı altında 157736 ailede 628305 nüfus iskân dairelerini meşgul etmiş olup bunların iskân vaziyetleri şudur:

Adet

107564	Ev alarak iskân görenler
16315	Arsa alarak iskân görenler
22843	Büyük evler ve apartmanlarda müşterek oturan mütefevizler haneye talip olmayıp başka mal almayı tercih eden ve iskân hakkında feragat eyliyen mütefeviz mübadiller
10014	Muhtaç olmamak, iskân yerini bırakmak, kanunî müddet içinde müracaat etmemiş bulunmak suretile adî iskân hakkını kaybeden muhacirler.
<u>1000</u>	Muamelesi yapılmakta olanlar
157736	Yekûn

Bunlara bu hane ve arsalarından başka 15201 parça emlak ve 6230971 dönüm arazi tahsis veya teffiz edilmiştir. Arazilerin 5983142 dönümü tarla, 159370 dönümü bağ ve 88459 dönümü de bahçedir.

Araziler muhacir ve mübadillere ölçülerek verilmek iktiza ederken kâfi miktarda fen memuru ve mühendis bulunmaması yüzünden tevziat ölçülmeden defterlerdeki miktar üzerinden yapılmıştır. Bunun için bu arazinin hakikî miktarı 10,000,000 dönümden çok fazladır.

IV

SARK MÜLTECİLERİ

Şark vilâyetleri Ruslar tarafından işgal edildiği zaman orta ve batı Anadoluya akıp gelen doğu halkı (Şark mültcecileri) namı altında iskân bahsinde büyük bir yer tutmuşlardır. Harp içinde acil ve zarurî bir tedbir olmak üzere bunlar o zamanlar bir harbî zaruret olarak başka taraflara sürülen unsurlardan boş kalan yerlere oturtulmuşlardır. Harp sonu Rus işgalini ortadan kaldırmış ise de oralarda cereyan eden kanlı hâdiseler boş kalan müslüman evlerini tamamen yakıp yıkmış ve kalanlar da kendiliğinden çökmüş olduğundan geniş bir sahanın milyonlara varan halkını birden oralara götürmek ve barındırmak ve geçindirmek büyük bir mesele teşkil etmiştir.

Bu halktan kudreti yetenlerin büyük bir kısmı kendi kendilerine baba yurtlarına dönüp orada yerleşmeye çalışmışlarsa da ehemmiyetli bir kısım da hükümetin yardımına arzı iftikar etmiştir.

Hükümet bunlardan bir kısmını sevk parasını vererek göndermiş ve fakat gitmek istemeyenleri de oldukları yerlerde barındırmak cihetini kabul etmiştir.

Oldukları yerde barındırmak işi (Şark mültecilerini iskân) faslını devam ettirmiştir.

Bu mültecilerin vaziyeti de tamamen muhacir vaziyeti olup bunları da barındırmak kadar bir de geçindirmek ciheti düşünülmüş ve bunlara da adı iskân muamelesi yapılmış evden başka dükkân veya arazi de verilmiştir. Şark mültecilerinden Cumhuriyet devrinde on yıl içinde iskân görenlerin miktarı 9145 ailede 35017 nüfustur. Bunlara verilmiş olan yapılarla topraklar borçlanma kanununa göre 20 yıl içinde ödenmek üzere borçlandırılmıştır. Ancak 1866 numaralı kanun bunlara verilen evlerin iskânı adı derecesinde olan borçlarını affetmiş olduğundan bu hanelerin adı iskân haddi dahilinde olan miktarı kendilerine meccanen temlik edilmiş ve bu miktar üzerine konan ipotekler kaldırılmıştır.

V

İSKÂN KANUNUNUN 3 üncü

MADDESİNİN TATBİKİ

885 numaralı iskân kanununun 3 üncü maddesi (Gezginci aşiretlerin ve alelûmum göçebelerin ve sıhhî esbap dolayısıyla nakli icap eden veya ormanlar içinde vasıtai maişetten mahrum bulunan köylerin münasip ve müsait mahallere nakil ve iskânları ve evleri çok dağınık köylerin müna-

şip merkezler etrafında teksifi ve casusluklarından şüphe edilen eşhasın hudutlardan uzaklaştırılması) işini hükümete vermiştir. Bu işler de iskân dairesinde toplanmıştır.

Bu maddeye göre memleket dahilinde göçebeliği kaldırmak sıhhat veya geçim sebeplerde bazı köy ve evleri başka yerlere götürmek dağınk köyleri toplamak ve casusluklarından şüphe edilenleri memleketin iç kısmına almak lâzım gelmektedir.

Diğer bir kanunla da bu maddeye bir de nüfus kesif olan yerlerden nüfusu az kesif yerlere göçmek isteyenlerin iskânı işi de konmuştur.

Göçebe aşiretler : Memleket dahilinde bugün Türk, Kürt ve Arap olarak muhtelif aşiretler göçebe halinde dolaşmaktadırlar. Bunların hakikî miktarı henüz tam olarak tesbit edilmemiştir. Tesbit edilenlerin miktarı ilişik (10) sayılı defterde gösterilmiş olup 51397 nüfuslu 44 adet Türk ve 90899 nüfuslu 48 adet Kürt ve 25760 nüfuslu altı adet arap ki toptan 168056 nüfuslu 98 adet aşiret bulunmaktadır. Bunların biran evvel memleket dahilinde, bilhassa boş olan yerlerde iskânları hem memleketin ve hem bunların menfaati icabı ise de Cumhuriyet hükümeti bu on yıl için de daha çok mübadil ve muhacir işlerle meşgul olmuş olduğundan bu iş için mühim miktarda vakit ve nakit ayıramamıştır. Aşiretlerden yalnız 5544 nüfuslu 1260 aile iskân olunabilmiştir. Bu aşiret iskânı içinde Kalıkânlı kürtleşmiş Türk aşiretinin Bayazıt vilâyetinden Tarkyaya ve Aydın vilâyetine nakil ve oralara serpiştirme suretile iskânı ilk yapılan mühim bir tecrübe ve muvaffakiyet teşkil eder. 489 Ailede 2186 nüfustan

mürekkep olan bu aşiret Erzurum, Gümüşüne, Trabzona ve oradan denizden Tekirdağ ve İzmiire hayvanlarile beraber naklolunmuş ve oralarda köylere serpiştirilerek yerleştirilmiştir. Bugün bunların cümlesi müstahsil birer çiftçi ailesi olmuştur.

58 evde 423 nüfuslu Bazıklı Kürt aşireti ile 38 evde 189 nüfuslu Alamelik Kürt aşiretinin iskânları da yapılmak üzeredir.

Bundan sonraki iskân programlarında göçbelerin iskânı geniş yer alacaktır. Memleket içinde göçebe olarak (Çingene) umumî adı altında müteferrik birçok insanlar daha vardır. Bunların da henüz miktarları kat'î olarak tesbit edilememiştir.

Emniyet ve asayiş işinde çok mühim rol oynayan çingeneler işi ile muhtelif şekillerde meşgul olunmuş ve zaman zaman çok sıkı tedbirler de alınmış ve hattâ bunlar hemen her tarafta nüfusa da kaydettirilmiş ve hattâ oturmağa da icbar olunmuş iseler de yine müsait zemin ve zamanlar bularak göçbeliğe dönmüşlerdir. Hâlâ göçebe yaşamaktadırlar. Yalnız asayiş bozmaktaki amillikleri biraz azalmış ise de yine fırsat buldukça suç ikamdan vaz geçmezler.

Bunlar hakkında daha ciddi idari tedbirlere lüzum vardır.

Sıhî ve geçim sebepleriyle nakiller Bu sebeplerle nakiller hâdisat ve müracaatlara göre yapılmaktadır

Bu sebeplerle yapılan nakillerin en mühimini Solaklı ve Menahoz Seylâp ve Heyelânları üzerine Of ve Sürmene kazalarından Maçka ve Bayburt kazalarına yapılan nakillerdir. Of ve Sürmene felâketzedelerinden (35000) lira sarfı ile (840') ailede (4065) nufus Maçka ve (356) ailede (3313)

nüfus Bayburt kazalarına nakil olunmuş ve bunlar oralarda mevcut metruk evlere oturtulmuş ve evi olmiyanlara arsa ve ormanlardan kereste verilerek yerleşmeleri temin edilmiş ve lâzımgelen arazi tevzi olunmuştur. Tevzi olunan ev ve topraklar 20 yılda ödenmek üzere borçlandırılmıştır.

Erzurumda ve Gümüşanede 1341 senesinde Heyelana ve çığ sukutuna maruz kalan Fırfıra ve Kara Çukur köylerinde evleri harap olan 15 hanede (102) nüfus Gümüşanenin Zimon köyüne nakil olunarak hane ve arazi verilmek suretile iskânları temin olunmuştur.

Silifkede su basmak tehlikesi altında bulunan (68) hanede (221) nüfuslu Tozara köyünden Hark arasına; Çorumun Alaca kazasında kuyulardaki suları kesilen (48) hanede (193) nüfuslu Beşiktepe köyü Tokadın Kırk Harman köyüne, Rizenin Kurayı Seba nahiyesinde Çağırın Kaya köyünden (180) nüfus yersizlikler dolayısıyla İspir kazasının Kurdeşen Köyüne.

Avanos kazasının (54) hane ve (299) nüfuslu Kozaklı köyü halkı geçim dolayısıyla Boğazlıyan kazasının Çat köyüne nakilleri muamelesi bitirilmek üzeredir.

Dağınık köyleri toplamak

Dağınık köyleri toplamak işinde çok meşgul olunmamıştır. Yalnız emniyet ve asayiş noktai nazarından mühim rol oynıyan Obaların ve Huğların ve komların köyler içine alınması hakkında tedbirler alınmış ve Aygar ve Danlı dağları üzerindeki (1910) nüfusun münasip ova köylerinde teksif edilmesi kararlaştırılmıştır

Emniyet sebeble nakil

Casusluk şüphesi ve buna munzam geçim sebeplerile doğuda ve bilhassa Birinci

Umumî Müfettişlik mıntakasında doğudan batıya nakiller yapılmıştır. Bu nakillerde casusluk ve geçim sebeplerde birlikte devletin emniyeti sebebi de daima göz önünde tutulmuştur. Bu sebeplerle doğudan (29) ailede (180) nufuz keza (475) nufuz Zeylânlı ve (220) nufuz Sasonlu ve (24) nufuz Molla Abbas oğulları batıya nakledilmiş ve bunlar Trakya'da, Çanakkale. Bolu,, Burdur vilâyetlerinde dağıtık olarak oturtulmuştur. Keza Yozgadın Kediler köyünden (17) aileden (94) nufuz Kara Haydar ve Genç oğulları Kütahya vilâyeti dahiline nakil ve iskân edilmişlerdir

VI

MUHTAÇ YERLİLERE ARAZİ DAĞITILMASI

1341 Bütçe kanununun 23 üncü maddesi (A) fıkrasında (içinde veya civarında hiç arazisi olmamak veya uhdei tasarruflarındaki miktarı arazi (200) dönümden noksan bulunmak sebebiyle toprağa muhtaç erbabı ziraat mevcut olan arazii Milliye bedeli on senede mukassaten alınmak ve her haneye verilecek arazi miktarı yetlerindeki arazi ile birlikte muhitin icabına göre azamî (200) dönümü tecavüz etmemek üzere takdiri kıymet suretile tevzi ve furuht olunur denmektedir. Bu maddeye ve 716 numaralı borçlanma kanununun 2 inci maddesine göre yerli halktan muhtaç olanlara elindekilerle birlikte mecmuu (200) dönümü geçmiyecek miktarda arazi verip 20 yıl müddetle borçlandırılmak salâhiyeti hükümete verilmiştir. Bu kanunların hükümleri dahilinde çiftçilere tevziat yapıl-

miş olup on yıl içinde yapılan miktar ilişik cetvelde görüldüğü üzere (731450) dönüme baliğ olmuştur. Bu arazi (96115) nüfuslu (22233) aileye dağıtılmıştır.

Başlıca bu tevziat mütegayyip eşhastan kalan araziden olup kısmen bu arazi ile mübadele edilen Rum metrukâtından ve millî topraklardan da vardır.

Yapılan bu yardımlara rağmen bugün yerli halktan topraksız veya az topraklı birçok çiftçiler mevcut bulunmaktadır. Çiftçiler içinde en çalışkan kısım bu az topraklı veya topraksız kısım olup bunlar kendi topraklarını sürdükten sonra ayrıca para ile toprak isticar ederek veya (yarıcı) ikili birli, üçlü birli, dörtlü birli... (Mahsulü ortaklama başkalarının topraklarını da işlemektedirler. Bir kısımları da işleyecek toprak bulamayarak elindeki turtalarla iktifaya muhtar kalmaktadırlar.

Memleketin menfaati çalışma enerjisini mümkün olduğu kadar çok sarfetmek ve bundan da en yüksek randımana almağa çalışmak olduğundan bu boş veya yarı işler kollara iş bulmak ve bu kol kudretlerini müstahselâta kalbeylemek lâzım bulunmaktadır.

Bir taraftan böyle kol kudreti boş dururken diğer taraftan da çok geniş topraklar çiftlik namı altında bazı ellerin inhisarına geçmiş bulunmaktadır. Keza birçok topraklarda otlak, yayla, kışla, bataklık, fundalık halinde köy ve kasaba ve şehirlerin ortak malı olarak sınırları içinde boş durmaktadır. Yine birçok yerlerde köy, kasaba ve şehir sınırları haricinde birçok ziraate elverişli yerler boş durur.

Hükümet çiftlik namı altında bulunan ve bugün sahiplerine faideli olmıyan büyük

araziyi istimlâk ederek topraksız veya az topraklı yerli çiftçilerle göçebelere ve muhacirlere tevzi etmeyi muvafık görerek 1505 numaralı istimlâk kanunu Meclisten geçirilmiştir. Bugün bu kanunun hükümlerine dair ilişik (11) sayılı cetvelde gösterildiği üzere (7042555) lira tapu kıymetinde (5780482) dönümlük (1075) adet çiftlik mevcut bulunmaktadır. Bu dönümler bu çiftliklerin tapu kayıtlarında yazılı miktarları olup ihtiva ettikleri meralar baltalıklar ve fundalıklarla beraber ve esasen tapu kaydından da fazla olan hakiki miktarı hesaba katılınca bunların yekûnu (10,000,000) dönüm den fazlaya çıkar.

Hükümet 1505 numaralı kanunu tatbik ederek (502787) lira ile (346076) dönüm istimlâk etmiş ve bunları (5844) nüfuslu (1287) aileye tevzi etmiştir.

Bütçe müsaadesi nisbetinde bu arazi istimlâk edilerek bunların içinde veya civarlarında arazisi bulunan ve (830) köyde oturan (218986) nüfusa bedellerini 20 yılda almak üzere tevzi edecektir. Bu ailelerden artıp kalacak miktarlara da yerine göre göçebe veya muhacirler oturtulacaktır.

Köy, kasaba ve şehirlerin sınırları içindeki ihtiyaçtan fazla otlak, yaylak ve kışlaklara, fundalıklara, çalılıklara ve diğer boş yerlere muhacir yerleştirmek üzere bir kanun lâyihası Meclise verilmek üzeredir.

VII HÜLÂSA

Millî savaştan sonra harap olan ve yüz binlerce muhtaç aileler bulunan batı Trak-

ya ve Kilikya vilâyetleri halkına devlet o zamanın vüs'atına göre azamî yardımı yapmıştır. Bunlardan harikzede namile son zamanlara kadar devlet yardımına muhtaç görülenlerden (38030) nüfusun (6538) aileye meccanen (6574) adet ev verilmiştir. (Cetvel: 3) Yunan orduları önünde gitmiş bulunanlardan maada mübadele ahkâmına göre gitmesi icap eden (112104) Rum gönderilmiştir. (Cetvel: 8)

(99709) evde (379613) mübadili yerlerinden almış, memleketimize getirmiş ve Balkanlardan diğer memleketlerden gelen (58027) evde (248392) Türk veya Türk harsına mensup muhaciri memleketin muhtelif yerlerine serpererek ve bunları az zamanda müstahsil hale koymuştur. Ve bunlara (107564) ev (16315) adet arsa (15201) dükkân ve diğer mebani ve (6230971) dönüm toprak verilmiştir. (Cetvel: 6,9) Bu topraklar kayda göre verildiğinden hakikî miktarları (10,000,000) dönümü geçmektedir.

Mübadillerden mal teveffüzü suretile istihkaklarını kapatamayanlara da istihkakları karşılığı olarak (6262671) lira kıymetinde (7016) adet tasfiye vesikası verilmiş (Cetvel: 7) ve bu vesikalara karşılık gösterilen Rum metrükeleri malları müzayedeye de çıkarmıştır. Metrük Rum malları kıymeti tasfiye vesikalarının kıymetinden çok fazla olduğundan bonoların tasfiyesi işi muvaffakiyetle bitmiş gözü ile görülebilir.

Türkiye Cumhuriyetinin tarihte misli olmıyan muvaffakiyetlerinden birisi (500,000) lik bir nüfus kitlesini getirip bir buçuk yılda yerleştirmek ve büyük bir kısmını müstahsil hale koymak ve bunların sahip buldukları gayrimenkullerin heder olma-

sına meydan vermiyerek mübadele şeklinde Türkiyeye intikalini temin etmek olmuştur. Heder olmasının önüne geçilen servetin hakikî kıymeti (100,000,000) liradan aşağı tahmin olunamaz.

Rus istilâsı üzerine orta ve batı Anadoluya gelen doğu halkı oraların istirdadında ekseriyetle geriye dönmüşlerdir. Bunlardan mühim bir kısmını da hükümet yol parasını vererek sevk etmiştir. Memleketlerine dönmeyenler şark mültecisi adı altında iskân görmüş olup bunlar da (9145) ailede (35017) nüfustan ibaret bulunmaktadır.

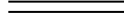
Sihhî veya İktisadî ve İdarî ve siyasî sebeplerle bir yerden diğeri bir yere (1457) evde (8277) nüfus nakolunmuş ve göçebelere (1260) evde (5544) nüfus iskân edilmiştir. (Cetvel: 10).

Yerlilerden araziye muhtaç (96115) nüfuslu (22233) çiftçi ailelere (731450) dönüm arazi dağıtılmış ve 1505 numaralı kanun hükümlerine göre de (346076) dönüm çiftlik arazisi istimlak edilerek 5844 nüfuslu (1287) aileye tevzi edilmiştir. (Cetvel: 11, 12).

On yıl içinde görülen bu büyük işlere karşı devlet bütçelerine (28,398,210) lira konmuş ve fakat bu tahsisattan ancak (20,297,498) lira sarfedilmiştir. Cetvel: 13, 14). Mübadillerin getirilip yerlerine gönderilmesi harap (19279) hanenin tamir edilmesi ve (4567) evli (66) yeni köy (72) Hugun yeniden inşa edilmesi, bu mübadil muhacirlerin bütün sevkîyat masrafları, işçeleri, ibateleri ve bütün yerleştirme ve arazi dağıtma masrafları bunlardan çıkmış ve (1,724,863) lira da çift hayvanı ve pulluk ve diğeri edevatta verilmiştir.

Yine batıdan doğudaki yerlerine gönderilen yüz binlerle şark mültecişi batıda yanan yurtlarına dönen garpliler ve cenuplular hep bu paradan sevkedilmiş ve bütün büyük yardımlar da bu paradan yapılmıştır.

Bütün bu işlere sarfolunan (20,000,000) liradan çok yüksek randman alınmış demektir.

Tabiiyet işleri

Tabiiyet işleri başlıca Türk tabiiyetine girmek isteyenlerin girmek şartlarını haiz olup olmadıklarını ve almakta bir faide veya mahzur bulunup bulunmadığını ve ecnebilik iddia edenlerin bu iddialarının yerinde olup olmadığını tetkik etmek ve tabiiyetimiz şartlarını kaybedenlerin vatandaşlıktan ıskatı işlerini yapmak ve ecnebi tabiiyetine girmek isteyenlerin vaziyetlerini tetkik ederek tabiiyetimizden çıkmalarına izin vermek üzere delâlet eylemekten ibarettir.

Bunun için başlıca vatandaşlık ve eski tabiiyet kanunlarımız ile muahedelerin ahkâmını muamelâta tatbik eylemek, getirilen vesikaların doğru olup olmadığını araştırmak ve icap eden vesikalar ve kayıtları olan yerlerden getirip tetkikat yapmak icap eylemektedir.

En çok istifade edilen kayıt nufus kütükleri ile tapu dairelerinin kayıtları ve bir de ötedenberi tutulmakta devam edegelen ecnebilere ait tabiiyet kalemindeki kayıtlardır. Mülga tabiiyet müdürlüğüne ait bu kayıtlar ihtiyaca salih kayıtlar değildir. Çünkü bu müdürlük sabıkan Rum ve Ermenilerin elinde kalmış tebaamızdan olup bilûmum tekâliften hariç kalmak isteyen Musevi, Rum, Ermeni vatandaşlar sahte bir şekilde aldıkları pasaportları ibraz ederek o tabiiyette olarak tasdik yaptıрмаğa muvaffak oldukları ekseriyetle görülmektedir. Meşrutiyeti müteakip Ermeni ve Rum memurlar temizlenmiş ise de bu şubeye millî bir vaziyet verilmemiş ve bu husus Cumhuriyet devrine nasip ve müyesser

olmuştur. Cumhuriyet devrinde yapılmış tasdiki tabiiyet muamelesi yalnız pasaporta itibar olunmayarak iyi ve birçok cephelerden tetkike tâbi tutulmakta ve kanunlarımız ahkâmının tamamı tatbikine çok dikkat edilmektedir.

Bunlardan başka icap ettikçe vilâyetler vasıtasıyla dahilde, konsolosluklarımız vasıtasıyla de hariçte tetkikat yaptırılmaktadır.

Vatandaşlığa kabul muamelesinde en ziyade emniyet tahkikatına ve mütalâasına ehemmiyet ve kıymet verilmektedir.

Tabiiyet işlerinde ecnebi devletlerin de tabiiyet kanunları rol oynadığından onların hükümleri de tetkikler sırasında her zaman göz önünde tutulmuştur.

Tabiiyet işleri evvelce Hariciye Vekâletinde işlemekte iken 1-6-929 tarihinde Dahiliye Vekâletine verilmiş ve bir şube olarak çalışmış ve 19-Mayıs-930 tarihinde 1624 numaralı kanunla Nufus Umum Müdürlüğüne raptedilmiştir.

9026 yılındanberi ilişik (15 numaralı cetvelde) gösterildiği üzere (58817) kişiye ait tabiiyet işini tetkik etmiş olup bunlardan (56548) kişinin Vekiller Heyeti kararile tabiiyetimize alınmasına karar verilmiş ve yine aynı suretle tabiiyete münafi halleri görülen (1097) kişi de tabiiyetimizden ıskat edilmiş ve (62) kişiye de yine Vekiller Heyeti kararile tabiiyetimizden çıkmak üzere resmen izin verilmiştir. (1097) kişinin de iddiaları veçhile ecnebiliği tetkik olunup tasdik edilmiştir.

Tabiiyet işlerinin kanunî ve hukukî mevzuları üzerine yazılmış olan bir rapor (16) sayı ile iliştilmiş olduğundan burada ayrıca kanunî ve hukukî mevzular üzerinde tafsilât verilmemiştir.

I

NUFUS İSLERİ ve TEŞKİLATI

Nufus işleri devlet teşkilâtı içinde Cumhuriyet devrinde en az uğraşılmış işlerden biridir. Çok mütevazî ve ihtiyaçla mütenasip olmıyan bir teşkilâtla bu işi istibdat devrinin kurduğu temel ve kütükler üzerinde Meşrutiyet devrinin mevzuatı ile başarmağa çalışmaktadır. Eldeki nufus kütükleri 1320-1904 tarihinde yapılan umumi tahririn mahsulüdür. (29) yıllıktır. Her ne kadar nufus kanununun 17 inci maddesinde her on yılda bir umumî tahrir yapılmak lüzumu kabul edilmiş ise de değil on yılda bir 29 yıl içinde dahi bunu yapmağa muvaffakiyet elvermemiştir. Bu yirmi yıl içinde nufus defterleri çok yerde iyi olarak muhafaza olunamadığından defterler eskimiş, bazı yerlerde köhneleşmiş ve o kadar ki, ele almayacak bir hale gelmiştir. Bu 29 yıl içinde bir taraftan dahili gaileler ve isyanlar ve diğer taraftan Balkan harbi, Umumî harp, Millî savaş gibi büyük ve uzun süren harpler dolayısıyla askerlikten kurtulmak ve sair düşünce ve kaygılarla bu defterler üzerinde muhtelif şekillerde silinti, kazıntı ve çizintiler yapıldığı gibi yine harpların ve isyanların tesiriyle büyük halk kitleleri batıya, doğuya, kuza göçmüş bu esnada milyonlarla nufus vakıaları nufus kütüklerine yazılmamıştır.

Bugün mevcut siciller, mevcut nüfusa tamamen uygun değildir. Milyonlarla doğumlar kayıtsızdır. Yüz binlerle ölümler sicillerimizde sağ görünür. Yüz binlerle ev-

liler defterlerimizde bekârdırlar. Yüz binlerle boşanıklar kütüklerimizde evlidirler. İşte bu hakikata tam tevafuk etmiyen sicillerle ihtiyacı tatminden uzak ve çok mütevazi bir teşkilât devletin nufus işlerini yürütmeğe ve çok mühim bir iş olan askerlik çağındaki delikanlıları da askerlik daidelerine vermeğe ve mükellef amele defterlerini de idarei hususiyelere çıkarmağa ve Mâliyenin, Sıhhiyenin, Maarifin, Adliyenin birçok işlerini nufus kütükleriyle halletmeye çalışmaktadır, ve hadden çok aşırı çalışarak başarmağa savaştığı da görülür.

Bugün mülkî taksimata uygun olarak yürüyen nufus teşkilâtı 2-Misan-331 tarihli (24) maddelik nizamnameye istinat eder. Bu nizamnamede nüfusun miktarı asla göz önüne alınmayarak her kazaya bir memur ve bir kâtip verilmiştir. Merkez kazaları ise vilâyet müdürlüğü ile birlikte işlemekte olup birer müdür ve ikişer kâtipten (yani bir başkâtip ve bir kâtipten) müteşekkildir. Eski vilâyet merkezi olan yerlerde birer dane daha kâtip vardır.

Son zamanlarda tam teşekküllü nahiyeler dolayısıyla bazı nahiyelere birer nufus memuru verilmiştir.

Bu teşkilât bugün (1111) memurla dönmekte olup bunların umum maaşı üst üste 12,5 liraya gelmektedir ki Devlet devairi içinde bu kadar az maaşla çalışan hiç bir daire kalmamıştır. Bu maaş azlığı kadar terfî ve terakki ümidi de azdır. 10 lira ile nüfusa kâtip olup yine bu maaşla tekaüt olanlar büyük bir ekseriyettedir. Maaş işi böyle olduğu gibi nufus dairelerinin masrafları da aynı şekilde mütevazidir.

Bu haller nüfusa muktedir ve mektepli kimselerin intisabına mani olmuş ve olmakta bulunmuştur. Girenler de bir çare bulup başka dairelere geçerler. Vilâyetlerde bu kadar mütevazi vaziyetlerine rağmen en çok çalışan, en çok işliyen ve erbabı mesalih ile daima dolu bulunan dairelerden biri nüfustur.

İşte bu şartlar içinde çalışan bu teşkilât on yıl içinde (17) sayılı cetvelde müfredatı görülen (2,593,959) doğum ve (1,496,919) ölüm ve (1,093,882) evlenme ve (163,589) boşanma ve (1,013,904) yeniden kayıt vak'alarının vukuat ilmühaberlerini alıp saklamış ve bunları vukuat defterlerine geçirmiş ve oralardan ana kütüklere işlemiştir.

1923 başında (13,294,880) adet olarak devir aldıkları nüfusları 932 sonunda (15,404,824) adedine çıkarmışlardır. Bu nüfusun askerlik çağına gelenlerinin defterlerini askerlik şubelerine vermişler ve mükellef amelesinin defterlerini muhasebei hususiyelere göndermişler. Mâliyenin, Maarifin, Sıhhiyenin ve diğer dairelerin sordukları ve istedikleri şeyleri vermişler ve mahkemelerde kayıt, yaş, ad tashih davalarında bizzat bulunmuşlar ve bunları takip etmişlerdir. (28-Teş.evvel-927 cuma) umumi tahririnin de bel kemiği ve nuhai şevki vazifesini gören bu teşkilât olmuştur. Velhasıl bu az maaşlı teşkilât bu yüksek işleri bütün kudretiyle çalışarak yapmış ve az maaşa karşı daima kanaatkâr davranmıştır.

Avrupada (ahvali şahsiye) teşkilâtı hemen (1,000) nüfusa bir memur hesap etmekte iken bizde (5,000) nüfuslu kazalarda da (50,000), (100 000) ve (150,000) nüfuslu

kazada birer memur ve birer kâtip bulundurulmuştur. (3,000 ile 30,000) arasında nüfus miktarları değişen kazalarımızın cümlesinde de aynı teşkilâtla nüfus işleri görülmeğe çalışılmaktadır. Bu asla doğru olmayan bir şeydir. Nahiyelerde nüfus memuru bulundurulması da matlûp faideyi vermemektedir.

Askerlik şubeleri nüfus dairelerinin her sene hazırlıyarak verdiği o sene mükellefiyet dahiline girenlerin muayyen günlerde ilk ve son yoklamalarını yaptırmak ve yoklamaya icabet edenleri sevkîyat vasıtasıyla mahalli müretteplerine sevk etmek ve yoklamalara icabet etmeyenleri takip ve derdestle askerliklerini temin eylemek gibi cüz'î bir vazife ile mükellef olduğundan nüfus idarelerini islâh ve takviye şeklinde ikisini birleştirmek suretiyle devletin ve memleketin nüfus işlerini ve ihtiyacını tatmin etmek zarureti vardır.

II

NUFUS MEVZUATI

Nüfus mevzuatının temelini 14 Ağustos 33 tarihli (Sicilli nüfus kanunu) teşkil eder. Meşrutiyet devrinde Mebusan ve Ayan meclislerinden geçerek yapılmış (45) maddelik bir kanundur.

Neşrinden iki buçuk ay sonra 30 Teş. evvel 330 tarihi ile çıkarılan bir kanunu muvakkat ile beş maddesi (4,9,13,24 ve 40 inci maddeleri) tadil edilmiştir. 4 Mayıs 331 tarihli diğer bir kanunu muvakkatla 11 inci maddesi tadil edilerek evvelce idare heyetlerinde yapılan yaş, ad ve kayıt tashihlerinin mahkemelerce yapılması lüzumu

konmuştur. 28 Teş. sani 336 tarihli kanunu muvakkatla da 41,42,43 maddeler tadil olunarak harçların miktarı değiştirilmiştir. Doğum, ölüm, yer değiştirme, yaş ve ad ve kayıt değiştirme ve kısmen evlenme ve boşanma vak'alarını bu kanun hükümlerine göre tescil etmekte olduğumuz gibi sicillerin nasıl tutulacağı ve vukuat ilmühaberlerinin ve defterlerinin nasıl muhafaza olunacağı yine bu kanunun hükümlerde tesbit edilmiştir. Nüfus vak'alarına ait cezalar da bu kanunla muayyendir.

Bütün nüfus işlerine temel olan bu kanun bugünkü ihtiyacımızı tatminden uzak bulunuyor. Kanunu medenî bu kanunun tenakûh ve izdivaç faslına temelinden dokunmuş olduğu gibi diğer birçok maddelerin esaslı hükümlerine de dokunmaktadır.

Kanunu medeninî neşrinden sonra bu tadillere uğrayan sicilli nüfus kanununu yaşatmak imkânı da kalmamıştır. Kanunu medenî ahvalî şahsiye nizamnamesinden bahsetmektedir. İsviçre, Federal hükümeti nüfus işlerini (etat civil) 18-Mayıs-928 tarihli (189) [1] maddelik bir nizamname ile tayin ve tesbit eylemiş ve teşkilâtını buna göre yapmış ise de elde bir nüfus kanunu mevcut oldukça bu kanunun hükümlerini bir nizamname ile tadil etmeğe imkân mevcut olmadığından kanunu medenî hükümleri de göz önünde bulundurularak memleketin nüfus işlerini tatmin edecek bir (şahsi haller kanunu) ve bir de (nüfus kütükleri kanunu) ve bir de (nüfus teşkilâtı kanunu) projeleri hazırlanmıştır.

¹ Bundan evvelki 27 teşrinievvel 910 tarih ve 100 maddelidir.

Medenî memleketlerin cümlesinde kullanılmakta olup kanunların sıkı hükümleri altında yürüyen soy adları bizde ihmal olunmuştur. Halkın büyük bir kısmı filen soyadını kullanmakta olduğu halde istibdat hükümetleri buna kıymet vermemiş oldukları gibi meşrutiyet devri de bununla meşgul olmamıştır. Avrupa medenî ailesi içine girmiş bulunan Türkiyenin bunu daha uzun müddet ihmal etmesi doğru görülemediğinden memleketin ihtiyacı ile mütenasip olarak hazırlanan soyadı kanunu lâiyhası Büyük Millet Meclisine takdim olunmuştur.

Memlekette mektum nüfusların çoğaldığını gören hükümet nüfus vukuatının cezadan affedilmesi suretiyle kayda teşvik cihetini düşünerek bir kanun teklif etmiş ve 26-Mayıs-926 tarihinde 861 numara ile çıkan bu kanun üç yıl içinde mektum doğum, ölüm, evlenme ve boşanma vak'alarının cezalarını atfetmiştir. Bu kanundan istifade olunarak (15,000) kadar fazla mektum kaydolunmuştur.

Yine mektum nüfusların kaydı hakkında yeni bir kanun projesi Vekiller Heyetine gönderilmiştir. 17 Nisan 338 tarihli ve 222 sayılı kanunla sicilli nüfus kanunundaki nakdî cezalar beşer misline iblâğ edilmiştir. Bu kanunun birinci maddesi ve 3 Kânunuevvel 339 tarih ve 25 sayılı tefsir kararile tefsir olunmuştur.

8 Ağustos 338 tarih ve 7851 sayılı bir (nüfus sicillâtı muhterik veya zayi olan mahallerde tescili nüfusun sureti icrasını mübeyyin talimat) namı ile 16 maddelik bir talimatname yapılp vilâyetlere tamim olunmuş ve bu talimatname hükümlerine

göre (117) kazada ve ayrıca (3) nahiyede yeni tahrir yapılmıştır.

Bugün yangına uğrıyan yerlerde de bu talimatname hükümlerine göre tahrir yapılmaktadır.

29 Mayıs 318 tarihli (sicilli nüfus nizamnamesi makamına kaim olmak üzere tadilen kaleme alınan nizamname)nin birden altmışa kadar olan maddeleri hükümleri sicilli nüfus kanunu ile ortadan kalkmış ise de 61 den 74 de kadar 14 maddesi umumî tahriri nüfusa ait olup hükümleri başka bir kanun veya nizamname ile tadil veya ilga edilmemiş olduğundan baki bulunuyor.

III

UMUMÎ YAZIM ve UMUMÎ SAYIM

927 yılında umumî bir tahrir yapılmak üzere 926 senesi hazırlığa başlanmıştır. Bu hazırlığın esaslarından olarak 926 yılında 2 Haziran 926 tarih ve 893 sayılı (umumî tahrir) kanunu çıkarılmış ve 1003 numaralı Numerotaj kanunu da neşrolunmuştur.

İşte bu hazırlık esnasında Nüfus Umum Müdürlüğü bu tahririn umumî tahrir olması lüzumuna kani olarak o yolda hazırlanmış ve (Nüfus sicillâtı mevcut bulunan mahallerde nüfus kütüklerinin tecdidi hakkında talimatname) adlı 52 maddelik bir talimatname hazırlamıştır.

Ancak İstatistik Umum Müdürlüğü ve Mösyö Jakar umumî tahrir yerine (umumî sayım)ı tercih ve bunda İsrar ettiklerinden bunların fikri kabul olunarak umumî sayım icrası cihetine gidilmiş ve yukarıda arzolunan talimatname tatbik edilmeksi-

zin kalmıştır. Umumî sayım icrası kabul edilince buna göre hazırlıklar yapılmıştır. Numarataj kanunu ile beraber hazırlanan (binaların numaralanmasına ve sokaklara isim verilmesine ait talimatname) hazırlanarak şehir ve kasabalarda tatbik ettirilmiş ve sokaklara ad ve evlere numara koydurulmuştur. İstatistik Umum Müdürlüğünce (valilere mahsus bir ve iki) numaralı talimatnameler (tahrir memurlarına mahsus talimatname), (tahrir, kontrol memurlarına verilecek konferanslar için muhtıra), (Ankara ve İstanbulda umumî tahriri nüfus için hususî birer komisyon teşkili hakkında talimatname) hazırlanmış ve bunlar Dahiliye vekâletince de kabul edilerek vilâyetlere tamim edilmiştir.

Nihayet 28-Teşrinievvel-927 cuma günü umumî sayım yapılmıştır.

927 bütçesine U. tahrir için (1,274,000) lira konmuş ve bundan (864,000) lira, umum sayıma sarfolunmuş ve (400,000) lira da nakledilmiş ve (10,000) imha olunmuştur. (864,000) liradan da (313,627) lirası sarfolunmuş olarak kalmıştır.

Bu umumî sayımdan gaye mevcut insanları muayyen bir müddet içinde saymak ve istenilen sınıflara ayıracak şekilde bunlar hakkında malûmat almak olduğundan bu gayeye erişilmiştir. Ancak bu sayım işi umumî tahrir (umumî yazım) ihtiyacını asla tatmin edememiştir.

Avrupada nüfusumuz hakkında aleyhte birçok cereyanların, zanların ve hattâ kanaatların hâkim olduğu o sırada bu zan ve kanaatları yıkmak üzere Avrupalıya da itimada şayan bir ecnebi mütehassısına Türkiye nüfusunu saydırmak bir ihtiyaç

halinde bulunuyordu. Bu sayım ile bu ihtiyaç tatmin olunmuştur.

Ancak umumî tahrir (umumî yazım) ihtiyacı bütün şiddetile bugün baki bulunuyor.

Umumî sayımın aldığı son rakkam (13,660,275) adededir. Aynı gün için nüfus kütüklerinde tesbit olunan rakkam (14,154,751) dir. Görülüyor ki, iki yekûn arasında)494,476) adet bir fark mevcut olup sicilde yazılı olanlar bu miktarda artıktır. İlişik (18) sayılı cetvel tetkik edilince sicilde yazılı dikkati çeken artıklar Edirne, İstanbul, Antalya, Ordu, Rize, Siirt, Ş. Karahisar, Trabzon, Kastamonu, Konya, Gümüşane, Mardin, Çanakkale, Gireson vilâyetlerindedir. Bunlardan Karadeniz koyundaki (Gireson, Ordu, Trabzon, Rize, Gümüşane, Ş. Karahisar) vilâyetlerinde köyler dağınık olup her evi gezerek bir köyde bir gün içinde tahrir yapmağa imkân olmadığından bunlar da köylerdeki nüfusun tadadı oldukça ihmal edildiği anlaşılıyor. Bunlar da bugün mektum nüfus miktarı Trabzonda 930 da yapılan tecrübenin de gösterdiği veçhile % 20 den fazla bulunmaktadır.

Ormanlık ve köyleri dağınık olan Kastamonide de aynı hal vaki olmuştur. Antalya ve Konyada aşiretlerin ve köylerin ihmalinden azlık meydana gelmiştir.

Siirt ve Mardin ve Muşta Şeyh Sait isyanının yaptığı dalgalarda tesiri aramak lâzımdır.

Çanakkalede Gelibolu Şibih ceziresiyle boğaz etrafının Harbi Umumide gördüğü tahribat yüzünden halkın tamamen henüz yerlerine dönüp baba yurtlarını şenlendirmiş olamamalarından oradaki halka kısmen

bir eksiklik görülebilir. İmroz ve Bozcaada Rumları da muvakkaten Yunan adalarına firar etmiş bulunmakta idiler.

Edirne'de yalnız şehirde (35,000) kadar eksiklik vardır. Orada Yahudilerin çoğu başka taraflara, dağılmış oldukları gibi Türklerin de harpler içinde başka taraflara gidip gelmiyenlerin hayli miktaradır. Orada mukayyet Bulgarların da çoğu Edirne'yi terketmiş oldukları halde nüfus sicillerindeki kayıtları bakidir.

Ancak diğer kazaların da ve köylerin de vaziyet tamamen berrakis olup kazalarda ve köylerdeki fazlaların bu farkı kapatması icap ederdi.

İstanbul şehri En büyük noksanı gösteren İstanbul şehri bulunuyor. İstanbul şehri bir taraftan Rum ve Ermeni ve Yahudi nüfusunu hayli miktarda kaybetmiştir. Türklerden de geçim sıkıntısı dolayısıyla İstanbul'u terkedenler haylidir.

Bununla beraber diğer vilâyetlerden İstanbul'a sığınmış çok miktarda. Ermeni ve Rum mevcut olup bunlar kendilerinin ayrı muameleye maruz kalmak endişesiyle daima saklanmışlardır. Bu umumî tadatta da aynı surette saklanmayı ihtiyar ettikleri zannolunabilir.

Yine taşralardan gelmiş amelelik ve hammallık ve sair esnaflık eden yerli Türkler ve kayıtsız munacir ve mülteciler de hayli miktardadır. Bununla beraber İstanbul nüfusunun sicildeki miktardan fazla veya eksik olduğu merkezinde bir fikir yürütmeğe imkân yoktur. Bunu ancak bir umumî tahrir çözebilir.

Yoklama tahririnde sicil kaydındaki miktardan fazla nüfus sayılan vilâyetler:

(Erzincan, Erzurum, Kars, Artvin, Van, Diyarbakir, Malatya, Cebelibereket, Seyhan, Mersin, Zonguldak, Sinop, Samsun, İzmir, Aydın, Manisa, Balıkesir, Kütahya, Bilecik, Ankara, Eskişehir, Yozgat, Tokat, Çorum, Bolu, Kocaeli, Kırklareli, Tekirdağ) bulunmaktadır. Görülüyor ki bu vilâyetler ya 926 yılında yeni tahrir görenlerden yahut muhaciri veya işi ve madenleri dolayısıyla amelesi çok bulunanlar veya asker merkezi olan yerlerdir.

Şunu katiyetle ifade edebiliriz ki 27-Teşrinievvel 927 cuma günü Türkiye nüfus miktarı o gün tadat edildiği bildirilmiş olan rakkamlardan ve nüfus kütüklerinde yazılı olan rakkamların da üstündedir. Ve en az sicildeki miktardan % 10 derecesinde de fazladır.

927 umumî (sayım) tahririnde yapılan tertibatla şehirlerdeki ve kasabalardaki nüfuslar oldukça doğru sayılmış ise de köylerde tertibatı alınmadığından oralarda sayım işi gelişi güzel olmuştur. Oralarda hemen hemen muhtarların getirdiği evrak esas tutulmuş olup bunlar da vergi, askerlik gibi mükellefiyet endişeleri altında nüfus rakkamlarını mümkün olduğu kadar az getirmeğe çalışmışlardır.

Komlar, obalar, huğlar, ağıllar, dağınık diğer mahaller ve göçebeler geniş nisbette bu sayımdan hariç kalmışlardır. Memleketin bugün kuvvetli kanunî müeyyideler koyarak ve çok dikkatli İdarî tedbirler alınarak sıkı bir kontrol altında ana kütüklerine geçecek sıhhatli bir (umumî yazım) umumî tahrir yapmağa ihtiyacı vardır. Bu umumî tahriri yapmadıkça hiç bir zaman memleketin hakikî nüfusu miktarını ifade etmiş olamayacağız.

IV On yıllık Nüfus vukuat cetvellerine BİR BAKIŞ

Memleketin umumi nüfus hakkında isabetli bir tahmin yapmazdan evvel 932 yılı sonunda nüfus sicillerine göre mevcut nüfus miktarları ve 922 başından 932 senesine kadar nüfus vak'aları üzerine bazı tetkikler yapılmasını faideli görülmektedir. (1922-1338) yılı başında Türkiyede nüfus kütüklerinde kayıtlı nüfusun miktarı (13,294,880) dir. 1932 yılı sonunda da nüfus kütükleri (15,404,824) sağ nüfus göstermektedir. Bu iki tutar arasında geçen tam on yıllık çağ içindeki nüfus vak'aları ilişik (17) sayılı cetvelde gösterilmiştir.

Bu cetvele göre bu on yıl içinde doğumdan (1,096,030) muhacirlerle mektum nüfusların yeniden yazılışından da (1,013,904) ve toptan (2,109,934) nüfus artmıştır. Asıl doğumdan artım yıl başına ortalı (110,000) düşmektedir. Bu da on yıllık vasati umum nüfus sayısı olan (14,440,000) adedinin binde sekseni (% 8) dir.

Yine doğumun yıllık ortalı miktarı (260,000) olup bu da ortalı umum nüfusun bine on sekizi (% 1,8) ve ölüm ortalı miktarı da (150,000) olup bunun da ortalı sayısı binde on (% 1) dir.

Cetvelde bültenler dikkatle göz önünden geçirilecek olursa görülür ki ölüm miktarlarının yıllık seyrinde aşağı yukarı ortalı sayıya bir yakınlık vardır. Ve bunların seyrinde bir düzgünlükte görülür. Anormal olmaktan ziyade normaldir.

Doğum miktarlarının yıllık seyirinde ise bu düzgünlük görülmez. (437) bine çıkan ve (159,000) ne inen rakkamlar vardır. Seyirde ortalı rakkama yakınlık ve bu yakınlığı taşıma yoktur. Sayılar bayağı anormaldir.

Evlenme seyirinde dana büyük düzgünsüzlük vardır. 923 de (118,581) ile başlayan rakkamlar 926 da (210,155) rakkamma çıktığı halde 932 de yıllık vasatı olan (110,000) den (% 35) nisbetinde aşağı düşerek

(73,302) olmuştur. Bunun seyri daha çok anormaldir.

Mektumların ve muhacirlerin yazılmasına mahsus olan yeniden kayıt sütunu da dikkatle gözü çekmektedir. Başka memleketlerde hiç görülmiyen bu rakkamlar bizde doğumla yarış yapacak bir yüksekliktedir. Yılda (40,000) den yukarı mektum nüfus kaydı o memlekette yüksek miktarda mektum nüfus olduğunu yüksek sesle anlatır. Bu mektumların hemen umumiyetle denecek kadar büyük ekseriyeti kur'a sıralarında vuku bulan müracaatlarla yazılmaktadır. Kur'a meclislerine gelmiyerek yazısız kalanların adedi de hiç az görülemez.

V

MEMLEKETİN HAKİKİ NUFUS MİKTARI

Nüfus miktarı Doğumların en yüksek kaydolduğu yıl 928 yılıdır. O yıl doğum miktarı (437118) olarak yazılmıştır. Bu miktarın dahi o yıl doğan Türk çocuklarının tamamını ihtiva etmediğini kabul etmek zarurî olur. O yıl

dahi iki üç evlilerin çocukları yazılmamış olduğu gibi yazılmayanlardan ceza alınmadığına göre yüzbinlerce köylü baba yine çocuklarını yazdırmamışlardır.

Memlekette hakikî nüfus miktarını bulmak ve tahmin etmek faideli olacağından burada en az ve en çok ve en orta hesaplı olarak üç şekilde yıllık ortalı doğum miktarını hesap edelim.

Döl veren yaşta evli kadın miktarı veya çift adetli mevcut nüfusun altıda biri hesap olunur. Bunlar da en çok üç ve en az beş ve orta olarak ta dört yılda bir doğurur. Hesap olunduğunda:

En çok doğum mevcut nüfusun $(\frac{1}{18})$ 18 de biri; veya 20 de biri $(\frac{1}{20})$.

Orta doğum mevcut nüfusun $(\frac{1}{24})$ yirmi dörtte biri veya $(\frac{1}{25})$ yirmi beşte biri ve en uz doğum mevcut nüfusun $(\frac{1}{30})$ 30 da biri olur.

Şu hesaba göre bizde de en az doğum miktarını kabul etsek yılda ortalı (481,000) doğum olmak icap eder. Ölüm seyri oldukça normal kaydedilmiştir. Bunun silinmesinde askerlik, vergi ve saire dolayısıyla faide görüldüğünden ve bunlarla asıl muhtarlar meşgul olduğundan bu vak'alar daha intizamla kaydedilmektedir. Buna rağmen ölümlerde de daha (31,000) mektum hesap ederek yıllık ortalı ölüm miktarını (181,000) kabul edersek yılda vasati artım miktarı (300,000) olmuş olur.

Memleketimizde bilhassa köylü çok doğurgan bulunuyor. Yalnız büyük şehirlerde binde nisbetinde bir miktarı doğurmağa karşı tedbirli olup diğer halk doğumu kısırganmamakta olduğundan memleketi-

mizde en az doğumlu hesaplar üzerinden yürütmek doğru olmaz. Biz de orta hesabın azile (1/25) doğum hesabı isabetten uzak olmıyan bir hesap çıkar.

Şu halde doğum miktarı (1/25) hesabı ile yıllık vasatı doğum sayımız (578,000) olup (178.000) ölüm çıkardıktan sonra memleketin yıllık artım miktarı (400,000) rakamından aşağı değildir.

İşbu miktardan (110,000) yıllık doğum artığı ve (40,000) mektumlardan yeniden kayıt şeklinde yazılmakta olduğundan (250.000) miktarı yazısız, mektum kalmış bulunuyor.

Şu hesaba göre memleketimizde mektum nüfus miktarı iki buçuk milyondan az olmayıp belki bunun üstünde bulunmaktadır. Ancak nüfus kütüklerinden silinmemiş ölümler de mevcut olduğundan iki buçuktan fazla olan miktarı silinmemiş ölümler hesabına bırakmak icap eder. Daha ihtiyatlı bir hesapla bu miktardan daha yarım milyon tenzil ederek bugünkü nüfus miktarını (17,500,000) hesap etmek muvafık olur. Her halde bugünkü hakikî nüfus miktarımız (17,000,000) ile onyediy buçuk milyon arasında bulunmakta olup bunun hakikî rakamını yapılacak bir (umumî yazım) tahriri tesbit edecektir.

Memleketteki nüfusun yayılım şeklini ve vilâyetlerdeki kesafeti ve vilâyetler üzerinde diğer maddî delillerle yapılan tahmin miktarlarını gösterir bir raporun (Nüfus kesafeti) kısmı (19) sayı ile iliştilirilmiş ve buna bağlı tahmin cetveli de (20) sayı ile bu rapora bağlanmıştır.

Bu raporda da anlaşıldığı üzere bugün memleketin yaşıyan nüfus miktarı (17,000,000 — 17,500,000) dır.

VI HULÂSA

Nüfus işleri ve teşkilâtı: Nüfusun vasati maaşı aslı 12,5 lira tutan (1111) memurdan mürekkep ve mülkî teşkilâta uygun bir teşkilâtı vardır. Bu teşkilâtta nüfus miktarlarına bakılmaksızın her kazada bir memur ve bir kâtip ve her vilâyet merkezinde bir müdür, bir başkâtip ve bir kâtip ve bazı vilâyetlerde icaba göre iki veya üç kâtip ve tam teşekküllü nahiyelerde de bir nüfus memurudur. Nüfusu (30,000) den fazla olan kazalarda nüfus nisbetinde kâtip ilâvesine şedit ihtiyaç vardır.

Bu teşkilât 923 başında (13,294,880) nüfus devir almış ve 933 yılına (15,404,824) nüfus olarak devretmiştir. Bu esnada ilişik (17) sayılı cetvelde gösterilen 2,593,959 doğum, (1,496,904) ölüm, (1,093,882) evlenme, (163,589) boşanma, (1,013,904) yeniden kayıt muamelelerini vukuat defterlerine ve ana kütüklere yazmıştır. Bu nüfusun askerlik mükellef amele işlerini, Mâliyeye, Tapuya, Maarife ve diğer dairelere lâzım kayıtlarını çıkarmış ve mahkemelerdeki kayıt, ad ve yaş tashihleri muhakemelerini hukuku umumiye namına takip etmiştir.

Nüfus dairelerini askerlik şubeleriyle birleştirerek nüfus ve askerlik işlerini bir elden daha mükemmel işlemek lâzımdır.

Bugünkü nüfus gerek ana ve gerek müs-

vedde defterleri 1320-1904 umumî tahririnden beri devam edegelmekte olduklarından çok eskimiş ve köhneleşmiş oldukları gibi büyük harfler içinde içlerine çok miktarda silinti, kazıntı ve çizinti karışmıştır. Bunlara rağmen yine bunlar üzerinde işlenmektedir.

Nufus mevzuatı 30-Teşrinievvel-330 tarihli muvakkat kanunla dört ve 4-Mayıs-331 tarihli muvakkat kanunla bir ve 28-Teşrinisani-336 muvakkat kanunla üç maddesi tadil olunan 14-Ağustos-330 tarihli (Sicilli nufus kanunu) nufus işlerinin temelini teşkil etmiştir. Doğum, ölüm, yer değiştirme; yeniden yazma; yaş, ad ve kayıt düzeltme vak'aları bu kanunun hükümlerine göre tutulur. Bütün kütükler bu kanunun hükümleriyle yürür. Bu kanunun evlenme ve boşanma maddeleri ve daha bazı hükümleri kanunu medenî ile tadile uğradığından yeni kanunu medenî hükümlerine uygun yeni kanunlara ihtiyaç vardır. (Şahsî haller kanunu) nufus kütükleri kanunu, nufus teşkilâtı kanunu) namıyla üç kanun projesi hazırlamıştır.

17-Nisan-338 tarih ve 222 numaralı kanun ve 3-Kânunuevvel-339 tarih ve 25 numaralı tefsirle nufus nakdî cezaları beş misle çıkarılmıştır.

29-Mayıs-926 tarih ve 861 numaralı kanunla mektum nufus vak'aları cezaları üç yıl için affedilmiştir.

Soyadı kanunu lâiyhası Büyük Millet Meclisine ve mektum nüfusların kaydı kanun lâiyhası da Vekiller Heyetine sunulmuştur.

Umumî sayım 1003 numaralı numarataj kanunu ve talimatnamesi ile 926 ve 927 yıllarında şehir ve kasabalarda sokaklara ad konmuş ve haneler numaralanmıştır.

Ve umumi tahrir 2-Haziran-926 tarih ve 893 sayılı kanun hükümlerine ve hükümetçe hazırlanan talimatnamelere göre (28-Teşrinievvel-927 cuma) günün bütün Türkiyede umumî bir sayım tahriri yapılmıştır. Bu tahrir için (551,827) lira sarfedilmiştir.

Bu sayım sonunda bütün Türkiyede (13,660,275) nüfus bulunmuştur. Aynı gün., de nüfus kütüklerinde (14,154,751) nüfus yazılı bulunuyordu. Bu iki rakkamın vilâyetlere göre taksimi ve eksik ve fazlaları ilişik (18) sayılı cetveldedir. Aradaki (494,476) adet eksiklik köylerin tadadında ve bilhassa kom, oba, huğ, ağıl, dam gibi dağınık yerlerin ve göçebelerin sayımında tam tedbir almak imkânsızlığından doğmuştur. O günkü nüfus kütüklerinde yazılı miktardan da fazla idi.

Umumî sayım tahriri mevcut nüfusun nüfus kütüklerine tespitine hizmet edememiş olduğundan ve 1320-1904 yılından beri (29) yıl içinde büyük harpler ve büyük muhaceretler vukua gelmiş olmasına rağmen umumî tahrir yapılamadığından umumî bir (yazım) tahririne şiddetle ihtiyaç vardır.

On yıllık nüfus 922 başından 932 sonuna kadar on yıllık nüfus vak'alarını taşıyan ilişik (17) sayılı cetvele bakılınca: **Vukuaatı cetveline bir bakış** On yıl içinde nüfusun doğumdan (1,096,030) ve muhacir ve mektum kaydından (1,013,904) ki toptan (2,109,936) nüfus arttığı görülür. Yıllık doğum artımı vasati (110,000) dil.

Doğumun yıllık vasati miktarı (260,000) ölümün yıllık vasatısı (150,000) olup umum nüfusun doğum miktarı yıllık binde on sekiz ve ölüm nisbeti binde onu ve doğumdan artım nisbeti de binde sekizi bulunuyor.

Doğum ve evlenme yıllık seyri zikzak ve çok aykırı ve ölüm seyri ise daha düzgün bulunuyor. Yılda vasati (40.000) mektum nüfus yazılmaktadır ki bu memlekette yüksek nispette mektum nüfus bulunduğunu göstermektedir.

Memlekette nüfusun hakiki miktarı

Bu cetvelde en yüksek doğum miktarı (437,118) bulunuyor. Memleket kadınları doğurgan olduğundan hakikî doğum miktarı bundan da yüksektir. Vasati hesapla doğum miktarını umumî nüfusun (1/25) i olarak hesap etmek doğru olur. Bu halde yıllık doğum vasatısı (578,000) dir. Yıllık ölüm de (178,000) hesap olunarak doğumdan yıllık artım miktarı (400,000) hesap olunmak lâzımdır.

Doğum artığı ve yeniden kaydolarak bunun (1,5) milyonu defterlere yazılmış olduğundan (2,5) milyon miktarı bugün mektum bulunmaktadır. Mektumların hakikî miktarı bundan da fazla ise de yaşar yazılı ölümler de defterlerde olduğundan bugün hakikî nüfus miktarını (17,500,000) olarak kabul etmek doğru olur. Her halde hakikî nüfus miktarı (17) ile (17,5) milyon arasındadır. (İlişik 19,20).

Sayı: 2

Garp vilayetlerimizden Yunanlıların ika eylediği Hasar ve tahribatı gösterir cetvel.

Vilâyeti	Tamamen yanan köy adedi	Kısmen yanan köyler Adet	Tamamen yanan evler Adet	Kısmen yanan evler Adet	Haneler Yekunu Adet
Afyon K. hisar	7	11	998	745	1.743
İzmir	98	103	4.453	1.768	0.221
Aydın	8	86	10.292	—	110.292
Bilecik	14	99	5.834	425	6.259
Eskişehir	105	86	4.790	250	5.040
Balıkesir	21	41	2.994	319	3.313
Bursa	65	73	11.582	429	11.961
Çanakkale	—	2	25	—	25
Kocaeli	30	83	6.383	816	7.199
Kütahya	66	42	9.902	949	10.851
Yekûn	414	634	57.903	5.701	62.904

Sayı: 3

Vilâyetler	Harikzedeler				
	Aile adedi	Bu aile- lerin nüfusu	Hane	Dük.	Arsa Tarla
Adana	385	1.150	385		
Afyon	15	36	15		
Aksaray	2	5	1		
Amasya	25	141	25		
Ankara	1	3	1		
Antalya	8	38	8		
Aydın	15	48	15		
Balıkesir	111	659	152		
Burdur	2	4	8	1	27 3
Bursa	272	1.344	272		
Cebelibereket	6	45	6		
Çanakkale	6	24	6		
Çorum	6	17	6		
Denizli	4	12	4		

Harikzedeler (Mabaat)

Vilâyetler	Aile adedi	Bu ailelerin nüfusu	Hane	Dük.	Arsa	Tarla
Edirne	20	90	20			
Erzincan	2	20	2			27
Eskişehir	4	11	4			
Gaziantep	269	1.246	269			
Giresun	130	546	130			
Gümüşane	9	45	9			
Kars	1.610	11.108	1.610			
Kastamonu	1	4	1			
Kayseri	2	10	2			
Kırklareli	344	1.484	344			
Kocaeli	65	885	65			
Konya	10	45	10			
Kütahya	298	1.519	273			
Maraş	65	350	65			
Manisa	115	600	115			
Mersin	159	576	63			
Muğla	2	8	2			
Niğde	1	3	1			
Ordu	4	14	4			
Samsun	360	1.443	1.005			
Sinop	2	8	0			
Sivas	275	1.332	4			
Tekirdağ	7	28	7			
Tokat	20	96	7			326
Trabzon	951	5.010	937	57		
Urfa	5	21	5			
Van	595	2.380	595			
Zonguldak	3	8	3			
İstanbul	183	550	—			
İzmir	1.015	5.088	—			
Yozgat	121	586	116			
Yekûn	6.538	38.030	6.574	58	1	626

Geleceklerin
memleketleri

çiftçi
Tütüncü ve

Zeytinci Yekun

Sayı: 4
İskan olunacağı

	bağcı			verler	
1 — Bir kısmı Drama ekserisi Kavala ahalisi	30.000	—	—	30.000	Samsun ve havalisine
2 — Serez livası ahalisi	20.000	15.000	5.000	40.000	Adana ve havalisine
3 — Kozana, Girebene, Naslıç ve Kasriye ahalisi	3.500	15.000	5.000	22.500	Malatya ve havalisine
4 — Kayalar, Karaferye, Vodina, Katerin, Alasonya, Lângaza, Demirhisar, Gevgelinin Yunanistana kalan köyleri, Yenice Vardar, Karacaabat	3.000	25.000	15.000	43.000	Amasya, Tokat ve Sivas
5 — Zeytinci, Drama ve Kavalalılarla Selanik ahalisi	4.000	20.000	40.000	64.000	Manisa.İzmir Menteşe. Denizli ve havalisi
6 — Kesendire, Poliroz, Sarışaban, Avrethisar, Nevrekop ahalisi	20.000	55.000	15.000	90.000	Çatalca, Tekirdağ livaları, karaman Niğde havalisi.
7 — Preveze ve Yanya ahalisi	15.000	40.000	—	55.000	Antalya. Silifke ve havalisi
8 — Midilli, Girit ve sair adalar	—	30.000	20.000	50.000	Ayvalık. Edremit, Mersin ve havalesi
Yekûn	95.000	200000	100000	395000	

Sayı:5

Mübadele, İmar ve iskân vekâletinin teşekkülünden

İtibaren mübadillere aynen yapılan tohumluk tevziatı

	Kilo		Kilo
Geçen yekûn	7.569.651	Buğday	2.678.802
Beyaz darı	25.717	Arpa	2.164.980
Bakla	9.021	Mısır	2.113.999
Yulaf	6.575	Patates	142.295
Susam	1.370	Fasulye	124.990
Karpuz tohumu	25	Arpacık soğanı	17.369
	7 618.000	Nohut	27.216
İpek böceği	1.720 kutu	Yekûn	7 569.651

Mübadele, İmar ve iskân vekâletinin teşekkülünden itibaren aynen yapılan alâtı züraiye tevziatı.

Nev'i	Adet	Nev'i	Adet
Orak	310	Çatalbel	22.385
Elek	258	Bel	13.770
Beygir tarağı	20	Pulluk	27.501
Araba	20	Çift hayvanı	22.994
Döğen	9	Boyunduruk	275
Koşum	30	Karasapan	15
Tırmık	2	Bağ bıçkısı	2.780
Polvarizatör	8	Bağ desteresi	1.818
Göztaşlı Küktürt	19.070	Dikil	364
Kireç	278	Traktör	12
Muhacirlere sermaye	15.238	Orakmakinası	5
		Çayır	20

Sayı: 6

Mübadillere verilen mallar

Vilâyetler Aile. Aile Hane Dük. Arsa Tarla Bağ Bahçe

	Adedi nüfusu							
Adana	1.640	5.862	1.640	344	41	45.187	2,870	84
Afyon	109	358	74	—	—	3.472	—	58
Aksaray	1.076	3.186	747	22	—	13.561	2.178	2.273
Amasya	475	2.087	448	43	5	14.887	1.549	—
Ankara	185	925	135	159	56	16.426	286	290
Antalya	1.087	4.015	1.033	228	—	106.780	939	—
Aydın	2.264	8.312	1.893	201	144	97.256	—	12.466
Balıkesir	7.541	25.515	7.018	1.583	958	131.541	606	906
Bilecik	771	2.665	—	—	—	11.308	2.696	3.393
Bolu	14	122	5	9	—	3.131	—	—
Burdur	102	380	98	8	—	2.403	330	57
Bursa	7.082	31.058	5.317	719	1.844	150.221	4.445	33.885
Çanakkale	2.143	0.646	2.709	152	8	87.894	1.091	3.492
Çankırı	2	5	2	—	—	—	—	6
Çorum	428	1.680	181	83	42	18.697	297	150
Cebelibereket	502	2.306	486	48	16	13.482	—	960
Denizli	400	1.740	193	141	—	14.511	—	—
Diyarbakir	3	8	2	4	—	296	—	—
Edirne	10.354	24.705	10.354	128	243	400.334	11.998	3.485
Elâziz	174	651	174	—	—	11.484	—	—
Erzincan	272	945	272	—	—	11.805	—	—
Eskişehir	255	1.214	186	29	214	4.633	1	—
Gaziantep	119	438	117	—	—	8.082	—	—
Gireson	216	832	214	39	—	938	—	6.118
Gümüşane	17	130	839	—	—	11.191	—	—
İçel	113	543	143	16	—	5.674	—	—
İzmir	13.234	62.947	5.000	3.000	—	1.000000	5.000	5.000
Isparta	261	981	254	39	—	6.281	850	193
İstanbul	8.610	33.328	2.553	2.000	—	937.441	12.158	—
Kastamonu	97	333	94	27	—	771	13	—
Kayseri	1.644	6.150	1.640	119	—	65.244	3.721	3.008
Kırklareli	4.729	19.730	4.437	192	—	251.069	3.005	—
Kocaeli	5.071	17.074	1.688	295	27	111.218	—	—

Mübadillere verilen mallar(Mabaat)

Vilâyetler	Aile adedi	Aile nüfusu	Hane	Dük,	Arsa	tarla	Bağ	Bahçe
------------	------------	-------------	------	------	------	-------	-----	-------

Konya	1.021	4.023	1.021	156	—	33.858	32	492
Kütahya	176	669	139	64	3	4.145	—	—
Malatya	1	4	1	—	—	—	—	—
Manisa	3.662	15.468	2.349	155	423	45.572	22.893	798
Maraş	103	842	103	—	—	5.000	1.711	274
Mersin	803	3.091	680	115	11	23.264	1.075	942
Muğla	647	2.401	641	99	—	27.040	—	89
Niğde	3.969	15.750	—	120	—	134.709	—	—
Ordu	332	1.438	389	178	148	21.174	—	24
Samsun	6.288	23,154	4.209	511	544	112,997	—	—
Sinop	225	920	204	41	—	8.212	—	—
Sivas	486	1.918	288	15	—	25.686	—	—
S. Karahis	1.425	5.617	1.515	—	—	58.450	—	—
	6.430	23.221	3.179	361	266	290.571	—	1.772
Tekirdağ						18.878		
Tokat	1.630	6.209	1.325	257	5.868	—	—	—
Trabzon	77	393	77	65	—	590	—	—
Urfa	1	3	1	—	—	448	1.005548	80 100
Yozgat	1.113	3.911	598	67	3	56.731	4	—
Zonguldak	207	938	207	9	—	1.542	—	3
	99.709	379913	66.872	11.591	80.864	8.889052	1.164.154	160270

Sayı:7

**1771 No.lu kanun mucibince 6/6/931 tarihinden itibaren
25/7/933 tarihine kadar istihkak ve bakıyei istihkak
mazbatalarına mukabil doldurulan tasfiye vesikaları.**

Baliği

Lira	K.	Lira	K.	Kaç kupon olduğu	Vesika adedi
380.777	20	1X1= 386.777	20	1	2.257
363.358	81	1X2=1.126.717	62	2	1.457
1.570.393	02	1X3=4.729.179	06	3	3.302
2.526.528	163	6 242 673	88	—	7.016

Sayı: 8

**Vilâyet dahilinde mübadeleye tabi elyevm mevcut Rumlar
miktarı**

Vilâyetlerin ismi	Mübadeleye tabi elyevm mevcut Rumlar		
	Zükûr	Ünas	Yekûn
Artivin	—	—	—
Ardahan	—	—	—
Adana	2.414	2.445	5.859
Aksaray	3.842	3.674	7.516
Amasya	33	20	53
Aydın	12	2	14
Edirne	743	655	1,398
Erzincan	111	119	230
Erzurum	193	137	330
Bilecik	—	—	—
İzmir	—	—	53
Üsküdar	—	—	—
Eskişehir	—	—	—
Ankara	—	—	—
İçel	44	55	99
Ordu	860	1.517	2.377
Isparta	—	—	—
İstanbul	—	—	15.154
Urfa	—	—	—
Bayazıt	—	—	—
Bitlis	—	—	—
Beyoğlu	—	—	—
Burdur	499	1.204	1.703
Bozok	6.648	6.903	13.551
Bolu	3	—	3

**Vilayet dahilinde mübadeleye tâbi elyevm mevcut
Rumlar miktarı (mabat)**

Mübadeleye tâbi elyevm mevcut Rumlar

Vilâyetlerin ismi	Zükûr	Ünas	Yekûn
Tekirdağ	—	—	—
Teke	11	3	14
Tokat	726	1.018	1744
Canik	3.167	2.976	6.143
Cebelibereket	—	—	3
Çatalca	—	—	15.000
Çanakkale	5	15	20
Çorum	—	—	—
Hakâri	—	—	—
Bursa	—	—	—
Dersim	—	—	—
Denizli	—	—	40
Diyarbakir	86	81	167
Zonguldak	—	—	—
Siirt	—	—	—
Sinop	—	—	1.418
Sivas	479	544	1.023
Siverek	—	—	—
Saruhan	—	—	—
Trabzon	660	838	1.498
Gaziantep	—	—	—
Kars	—	—	—
Kırkkilise	—	—	—
Karahisar şarki	64	52	116
Karahisar sahip	3	—	3

Vilâyet dahilinde mübadeleye tâbi elyevm mevcut Rumlar miktarı (mabat)

Mübadeleye tâbi elyem mevcut Rumlar

Vilâyetlerin ismi	Zükür	Ünas	Yekûn
Karasi	—	—	—
Kastamonu	474	606	1.080
Kocaeli	—	—	—
Kozan	—	—	555
Konya	583	2.719	1.498
Kırşehir	—	—	—
Kayseri	3.544	4.996	8.540
Çankırı	—	—	—
Kütahya	—	—	—
Gelibolu	—	—	—
Gümüşane	—	—	5.195
Genç	—	—	—
Giresun	—	—	10
Lazistan	10	13	23
Mardin	—	—	—
Mersin	—	—	1.512
Meraş	—	—	—
Elâziz	63	138	201
Malatya	—	—	—
Menteşe	—	—	—
Muş	—	—	—
Niğde	7.602	10.339	17.941
Van	—	—	—
Yekûn	33.869	41.070	112.104

Sayı : 9

Muhacir ve mültecilere verilen emval

Vilâyetler	Aile adedi	Aile nüfusu	Hane	Dükkan	Arsa	Tarla	Bağ	Bahçe
------------	---------------	----------------	------	--------	------	-------	-----	-------

Adana	1.938	7.751	1.037	162	54	190.582	2.936	911
Afyon	190	809	124	17	1	3.392	47	—
Aksaray	34	138	34	—	—	69	69	2
Amasya	271	2.087	274	6	—	7.562	764	—
Ankara	321	1.605	265	20	86	77.410	2.242	269
Antalya	339	1.250	328	49	—	1.874	—	257
Artvin	5	49	—	—	—	224	—	—
Aydın	728	2.750	254	28	36	14.179	1.946	251
Balıkesir	3.134	13.849	2.857	289	48	51.881	957	227
Bayazıt	175	772	51	49	53	4	—	12
Bilecik	503	2.529	—	—	—	15.599	2.099	1913
Bolu	3	7	3	—	—	—	—	—
Burdur	22	87	27	—	—	366	2	5
Bursa	2.570	11.107	1.335	39	801	44.183	1.906	2733
Çanakkale	272	1.084	247	5	148	13.801	—	404
Çankırı	—	—	—	—	—	—	—	—
Çorum	268	547	4	—	13	49	6	—
Cebelibereket	507	1.834	119	9	15	23.969	—	364
Diyarbakır	270	1.495	225	5	—	1.514	—	—
Denizli	141	840	—	—	—	—	—	—
Elâziz	91	241	41	—	—	1.680	—	—
Erzincan	11	67	11	—	—	802	—	—
Erzurum	88	453	57	—	—	11.733	—	—
Eskişehir	68	473	144	—	15	8.148	—	—
Edirne	8.849	38.855	7.038	98	1.411	—	—	—
Gaziantep	255	1.023	211	14	—	4.780	—	—
Giresun	13	65	12	—	—	—	—	599
Gümüşane	158	373	158	—	15.058	—	—	—
İçel	81	350	65	14	—	2.951	20	4
Isparta	18	64	18	—	—	221	14	4
İstanbul	9.022	27.067	8.000	500	1.022	250.000	20.000	—
İzmir	6.243	28.992	5.000	2.000	1.243	130.000	10.000	—
Kars	2.871	20.267	2.053	—	—	—	—	—

**Muhacir ve mültecilere verilen emval
(Mabaat)**

Vilâyetler Aila Aile Hane Dük. Arsa Tarla Bağ Bahçe

	adedi 1 nüfusu							
Kastamon	48	202	44	4	—	127	62	—
Kayseri	697	3.380	694	19	—	21,556	331	188
Kırklareli	4.345	18.455	1,578	1	—	153.274	7	—
Kırşehir	22	90	21	—	1	—	—	—
Kocaeli	2,216	10.003	754	11	25	19.241	—	—
Konya	466	2.713	466	42	—	17.982	741	—
Kütahya	114	471	112	1	—	—	—	—
Malatya	111	470	97	—	—	1.685	—	—
Maraş	132	568	132	—	—	2,500	1.200	—
Mardin	8	28	8	—	—	—	—	—
Mersin	149	649	125	2	32	—	—	—
Muğla	645	2,672	432	63	—	17.295	—	—
Muş	1.089	2.473	1.089	—	—	51,437	—	2
Manisa	1,318	5.928	623	4	84	14.172	5.262	114
Hakkâri	—	—	—	—	—	—	—	—
Ordu	13	50	4	4	—	482	—	—
Samsun	755	3.289	419	5	52	13.560	—	—
Sinop	71	259	71	2	—	2.688	—	—
Sivas	984	4.694	854	—	—	54,162	—	—
Şarkı karahisar	45	214	45	—	—	723	—	—
Niğde	126	323	—	4	—	4.939	—	—
Tekirdağı	4.074	16.111	2.090	76	1.180	148.426	8.185	95
Tokat	373	1.715	247	2	—	15.605	—	—
Trabzon	52	215	52	35	—	163	—	—
Urfa	156	432	156	9	—	4.826	20	12
Van	537	2.744	537	—	—	32.255	—	—
Yozgat	26	106	24	1	—	1.083	—	—
Zonguldak	37	161	36	3	—	88	—	—
Yekün	58.027	248392	40 692	3592	6.321	1.500297	58.816	8.359

SAYI : 10.

Vilâyeti	Mensup olduğu aşiret	Türk adet	Kürt adet	Arap adet
İzmir	Karatekel i	2.200	—	—

	Tahtacı	20	—	—
		2.220	—	—
Antalya	Ahulu	60	—	—
	Yeni osmanlı	2.702	—	—
	Tahtacı	2.702	—	—
	Karakoyunlar	133	—	—
	Çakal	3.132	—	—
	Sarı keçili	841	—	—
	Hunaklı	150	—	—
	Körüklü	1.684	—	—
	Kara haçılı	53	—	—
	Hacı beyli	411	—	—
	Türkmen	2.904	—	—
		13.972	—	—
Denizli	Manavlı	460	—	—
	Bahar	280	—	—
		740	—	—
Dersim	Koç dirsek	—	500	—
Diyarbakir	Meli	—	6.500	—
	Dodiran	—	293	—
	Bekran	—	300	—
		—	7.093	—
Siirt	Mehmet Ban	—	380	—
	Düstürgân	—	100	—
	Natvan	—	2.566	—
	Tarsan	—	131	—
	Horan	—	134	—
		—	4.182	—
Muğla	Çallı	1.145	—	—
	Motul	1.000	—	—
		2.145	—	—

Bu

Vilâyeti	Mensup olduğu Aşiret	Türk Adet	Kürt Adet	Arap Adet
Artivin	Kıpti aşireti	436	—	—
	Hemşin	131	—	—

Adana	Tahtacı Aydınlı	567	—	—
		589	—	—
		9.540	—	—
		1.0129	—	—
Amasya	Şeliler Kıpti	—	100	—
		—	93	—
		—	193	—
Erzurum	Şehler aşireti Gerdigân	—	382	—
		—	1.000	—
		—	1.382	—
Isparta	Hacımüslimaşlar Sarı Keçili Büngüllü Hacı karalı	2.350	—	—
		70	—	—
		1.005	—	—
		40	—	—
		3474	—	—
Urfa	Sekiş Dölabi Bavilli Şeyhanh Halikanlı Zarta	—	—	2.4350
		—	2.500	—
		—	120	—
		—	580	—
		—	1.000	—
		—	2.032	—
		—	4	—
		—	2.4524	2.4350
İçel Burdur	Hemşin Sarı keçili Tahtacı	506	—	—
		1281	—	—
		381	—	—
		1662	—	—

Vilâyeti	Mensup olduğu aşiret	Türk adet	Kürt adet	Arap adet
Malatya	Halikan	—	615	—
	Balyan	—	2.123	—
	İzoli	—	3.000	—

	Yılanlı	—	2.300	—
	Atmalı	—	1.187	—
	Reşvan	—	1.400	—
		—	10625	—
Niğde	Sarı keçili	1.000	—	—
	Sarı tekeli	873	—	—
		1.873	—	—
Van	Bolu Aşireti	—	15.000	—
Tokat	Dömlü aşireti	—	3.523	—
	Hemşin	—	131	—
	Bazitli	—	186	—
	Mahanlı	—	64	—
		—	3.904	—
Mardin	Kesikli	—	7.500	—
	Halcan	—	3.650	—
	Kırace	—	140	—
	Taban	—	421	—
	Keçan	—	929	—
	Muşan	—	500	—
	Çerkân	—	340	—
	Miran	—	3.272	—
	Derviran	—	300	—
	Estemi	—	423	—
	Bekâre	—	—	500
	Darp	—	—	770
	Meamüre	—	—	140
		—	17 475	1 410
Maraş	Aydınlı	15.500	—	—
	Konarlı	1.064	—	—
		16.564	—	—

Vilâyeti	Mensup olduğu; Aşiret	Türk Adet	Kürt adet	Arap adet
Sivas	Dericanlı	—	1.082	—
Gaziantep	Yaran	200	—	—

	Tavcılı	243	—	—
	Çakallı	—	110	—
	Atmalı	—	350	—
	İkrazlı	—	208	—
	Bereketli	—	450	—
		443	1.118	—
Afyonkarahisar	Manavlı	200	—	—
	Karatekeli	150	—	—
	Sarı	100	—	—
	Kaçar	300	—	—
	Avşar	121	—	—
		871	—	—
Elâziz	Bünyanlı	740	—	—
	Ak usta	—	200	—
	Rışvan	—	300	—
	Deriman	—	1.860	—
	Balyan	—	290	—
	Mestan	—	612	—
	Barımgân	—	1.078	—
	Yukarı atça	—	3.28	—
			4	—
	Aşağı atça	—	2.853	—
		740	10392	—
Yozgat	Okmanlı	—	150	—
	Badılı	—	279	—
	Borul	—	1.100	—
		—	1.520	—
Bitlis	Perivan	—	300	—
Vilâyeti	Mensup olduğu aşiret	Türk adet	Kürt adet	Arap adet
Bayazıt	Zilbani	—	8.000	—

	Çal	—	6.000	—
		—	14.000	—
Kocaeli	Tekeli	828	—	—
	Kara tekeli	330	—	—
		1.158	—	—
Konya	Kara haçılı	156	—	—
	Honaklı	1.400	—	—
	Ali aşireti	7.100	—	—
		8.656	—	—
Kayseri	Aydınlı	220	—	—
Kütahya	Kara tekeli	113	—	—
	Şehirli	144	—	—
	Karakeçe	075	—	—
	Kızıl keçili	341	—	—
		1.573	—	—
Samsun	Aydın oğlu	90	—	—
	Hemşinli	—	91	—
	Badırlı	—	160	—
	Kıpti	—	400	—
		90	651	—

Vilâyeti	Türk Adet	Kürt Adet	Arap Adet
Gaziantep	443	1.118	—
Sivas	—	1.082	—
Afyon karahısar	871	—	—

Elâziz	740	10.392	—
Yozgat	—	1.520	—
Bitlis	—	300	—
Bayazıt	—	14.000	—
Artvin	567	—	—
Adana	10.129	—	—
Amasya	—	193	—
Erzurum	—	10.382	—
Isparta	3.474	—	—
Urfa	—	24.524	24.350
İçel	506	—	—
Burdur	1.662	—	—
Malatya	—	10.625	—
Niğde	1.873	—	—
Van	—	15.000	—
Tokat	—	3.904	—
Mardin	—	17.475	1.410
Maraş	16.544	—	—
İzmir	2.220	—	—
Antalya	13.972	—	—
Denizli	740	—	—
Dersim	—	500	—
Diyarbakir	—	7.093	—
Siirt	—	4.182	—
Samsun	90	651	—
Muğla	2.145	—	—
Kocaeli	1.158	—	—
Konya	8.656	—	—
Kayseri	220	—	—
Kütahya	1.573	—	—
	67.583	122.941	25.760

SAYI:11

**1341 Muvazenei umumiye kanununun 23 üncü maddesine
tevfikan muhtaç zürraa dağıtılan arazi**

Vilâyeti Aile Nufus Dağıdılan arazi

			dünüm
Adana	221	808	6.336
Afyon karahisar	83	371	271
Amasya	3	7	220
Antalya	10	136	558
Aydın	122	467	3.734
Balıkesir	532	2.386	5.598
Bayazıt	208	1.174	18.384
Bilecik	268	1.550	9.386-
Bursa	240	1.223	6.206
Cebelibereket	13	63	800-
Denizli	664	2.052	7.596-
Diyarbakir	170	1.108	29.221
Edirne	855	2.100	26.605
Elâziz	1.626	8.484	39.274
Erzincan	38	206	848
			6.193
Erzurum	300	1.367	119.988
Eskişehir	3.451	14.000	10 573
Gaziantep	110	554	172
Gireson	9	57	16.531
Gümüşane	307	1.341	6.531
Hakkâri	112	727	6.505-
İçel	9	14	400
İzmir	2.558	10.509	99.840-
Kayseri	38	218	941
Kırklareli	168	898	4.600-
Konya	1	6	100-
Kütahya	26	130	1.02-8
Malatya	64	363	1.214
Manisa	892	4,544	56.350
Maraş	1169	5.000	16.036-

**1341 Muvazenei umumiye kanununun 23 üncü maddesine
tevfikan muhtaç zürraa dağıtılan arazi (Mabat)**

Vilâyeti	Aile	Nufuus	Dağıdılan
Mardin	70	280	14.530
Muğla	520	2.027	12.212

Muş	815	3.380	42.490
Ordu	1.107	4.778	35.740
Samsun	34	229	2.840
Siirt	470	2.445	19.633
Sivas	858	5.497	23.020
Ş. Karahisar	2.687	9.139	41.274
Tekirdağı	763	2.926	23.683
Urfa	128	671	16.500
Van	20	99	1.500
Yozgat	375	1.901	8.519
Yekûn	22.233	93.115	731450

SAYI : 12,
İstimlak edilecekçiftlikler

	Adet	Dönüm	Tapu kıymeti lira
Vakıf çiftlikler	94	676.622	367.146
Millî »	118	1.588.525	2.542.798
Eshas »	863	3.514.968	3.401.219
Yekûn	1.075	5 780.105	6 311163

SAYI: 13.

	Merkez ve mülhakat memurları maası	Merkez ve mülhakat masrafı	İskân umumî masrafı	Umumî yekûn
339İmar ve İskân vekâ.	62.483	37.500	6.000.000	6.099.983
340 “ “ “ “	1 55.424	108.350	9,661.226	9.985.000
341 İskân müdüriyetiU.	147.617	142.596	5.212.790	5.503.003
926 “ “ “ “	101.634	137.460	796.000	1.035.094
927 “ “ “ “	279.499	120.460	1.660.900	2.060.859
928 “ “ “ “	236,403	101.030	531.000	868.433
929 “ “ “ “	222.460	73.530	1.121.700	1.417.690
930 Nufus U. M.	100.152	—	287.700	387.852
931 “ “ “ “	100.152	—	112. S80	213.032
932 “ “ “ “	100.152	—	313.480	413.632
933 “ “ “ “	100.152	—	313.480	413.632
Senelerin yekûnu •	1.606.128	780.926	26 011.156	28398.210

SAYI : 14.
İmar ve İskan Vekâletine sarfolunan tehyat çekümleri

	Senesi	Maaş ve ücret		Masraf		Masarifi umumi.		YEKÜN	
		Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.	Lira	K.
Mübadele İmar ve İskan Vekâleti	1339	62.483	00	32.500	00	6.000.000	00	6.094.983	00
" " "	1340	104.743	97	66.202	69	5.115.172	17	5.286.118	83
İskan müdüriyeti umumi.	1341	129.651	00	68.107	42	2.708.433	73	2.906.192	15
" " "	1926	236.784	54	52.699	27	602.969	84	892.453	05
" " "	1927	254.701	76	50.842	67	1.818.131	48	2.123.675	91
" " "	1928	228.654	53	45.014	42	468.853	00	742.521	95
" " "	1929	209.229	31	52.792	19	712.174	63	974.196	06
Nüfus M. Umumiyesi	1930	100.100	00	00.000	00	17.4.858	91	274.858	91
" " "	1931	100.100	00	—	—	75.537	97	175.537	97
Yekün :		1.426.284	14	368.158	66	17.676.131	73	19.470.538	53
Nüfus M. Umumiyesi	1932	106.500	00	—	—	306.980	00	413.480	00
" " "	106.500	00	—	—	306.980	00	413.480	00
		1.639.248	00	368.158	66	18.090.091	73	20.297.498	53

Sayı:15

**1926 bidayetinden 31 – temmuz 1933
tarihine kadar**

Senesi	Başka tabiyete geçmek üzere resmen izin verilenler	Türk vatandaşlığından iskat edilenler	Ecnebi tabiyeti tasdik olunanlar	Türk vatandaşlığına alınan ecnebilir
1926	5	32	302	775
1927	8	41	204	687
1928	7	52	154	546
1929	6	73	205	9.671
1930	17	69	147	17.297
1931	12	201	68	9.835
1932	3	319	26	11.601
1933	4	250	4	6.136
	62	1.097	1.110	56.548

Sayı : 16

Cumhuriyet devrinde tabiiyet mevzuatımız**KANUNLAR****824 numaralı
kanun:**

1290 tarihinde neşredilen bir nizamname ile Türk kadınlarının İranlılarla evlenmeleri men edilmiş ve memnuniyet hilâfına, evlenen İranlıların Millî hudutlarımız haricine çıkarılacakları, evlenmiş veya evleneceklerden doğacak çocukların da analarına tebaan Türk kalacakları ve hiç bir suretle İranlı olamayacakları esası kat'î olarak kabul ve ilân edilmiş idi. Sonradan idareten ittihaz edilen bazı tedbirler neticesi olarak bu gibi aile reislerinin hudutlarımız haricine çıkarılmalarından vazgeçilmişti.

Halbuki ecnebilerle evlenen Türk kadınlarının kocalarına izafeten ecnebi tabiiyeti alacakları o tarihte mer'î 1284 tarihli tabiiyet kanunumuz iktizasından bulunmakta ve bütün ecnebiler hakkında da o suretle muamele olunmakta iken mezkûr tabiiyet kanunumuzun kabul ettiği esasa aykırı olarak istisnaen yalnız İranlılar hakkında konan bu hükmün tatbikine devam olunması mahzurlu görülmüş ve esasen İranlıların bu husustaki haklı müracaat ve şikâyetleri de gündün güne çoğalmakta bulunmuş olduğundan komşu İran hükümeti ile aramızdaki dostluk münasebetlerimizin devamında pürüz teşkil edecek olan bu nizamnamenin ortadan kaldırılması muvafık görülerek İranlılar hakkında evlenme hususunda ve bunun neti-

cesi olan tabiiyet meselelerinde diğ er ecnebilerle müsavi muamele yapılması esasını koymak üzere 824 numaralı kanun çıkarılmıştır. Bu kanuna göre Türk kadınları ile İranlıların evlenmeleri hakkındaki memnuiyet hükmünü koyan 1290 tarihli nizamname ortadan kaldırılmakta ve bu gibi evlenmelerden doğ an bütün muameleler bundan sonra umumî hükümlerimize tâbi tutulmakta ve ancak memnuiyet dolayısıyla tutulan usule göre ş imdiye kadar neticelen dirilmiş olan tabiiyet iş lerinin oldu ğ u gibi mer'î bulunacağı kabul edilmektedir.

1041 numaralı kanun:

İstiklâl muharebelerinden beri geçirdiğimiz inkılâp yurdumuz için muzır ve memleketimizle manevî alâkaları olmıyan mülga Osmanlı saltanatı tabiiyetine mensup Türk ırkından gayri bazı şahısların vatandaşlık birliğimizden çıkarılması ve bu suretle bunların memlekete geri gelmelerinin önüne geçilmesi lüzumunu hasıl ettiğ inden muayyen şartları haiz olmıyan Osmanlı tebaasının Türk vatandaşlığından ıskatı için 23 Mayıs 927 tarihli ve 1041 numaralı kanun çıkarılmıştır. Bu kanuna göre İstiklâl muharebeleri esnasında Millî Mücadeleye iştirak etmiyerek Türkiye haricinde kalan ve 24 Temmuz 923 tarihinden 31 Mayıs 927 tarihine kadar Türkiyeye dönmemiş olan Osmanlı tebaasının Türk vatandaşlığından çıkarılmasına İcra Vekilleri Heyeti mezundur. Ancak mer'î bulunan muahedeler icabınca Türkiye lehine tabiiyet ihtiyar edenler bu hükümden müstesnadır.

1260, 1942 numaralı kanunlar:

24 Ağustos 1325 tarihli muaddel tarife mucibince alınmakta olan ve 15 nisan 1339 tarihli Avans kanununun 10 uncu

maddesi ile beş misline çıkarılan harçların aşağıda yazılı sebeplerle değiştirilmesi lâzım geldiğinden tabiiyet harçları için 1 Temmuz 1928 tarihinden itibaren meriyet mevkiine giren 22 Mayıs 1928 tarihli kanun çıkarılmıştır:

A: Eski muaddel tarifenin son maddesinde tabiiyet kalemine havale olunan arzuhallerden maada resmi makamlardan ve ecnebi memurlardan gelen tahriratlar için bunları takip eden alâkadardan kayıt harcı alınması yazılı idi. Halbuki harca tâbi olan evrakın tâbi olduğu harç alınmadıkça muameleye konması mümkün olamayacağından ve resmî işlem alâkadar tarafından takip olunup olunamayacağı evvelden kestirilemeyeceği gibi bunların alâkadarların takibine kadar muamele görmemesi de her cihetle caiz olamayacağından bu kaydiye harcı yalnız istidallara ve hüviyet ve tabiiyeti isbat için gösterilecek vesikalara hasredilmiştir.

B: Eski muaddel tarife Türkiyede ecnebilerin ikamet ve seyahatinde tâbi olacağı kontrol hakkında bir kanun mevcut olmadığı ve ecnebi imtiyazlara temas eden ve bu imtiyazların ilgasından itibaren ortadan kalkmış bulunan ecanip istimlâk nizamnamesinin meriyette bulunduğu devirde tanzim edildiği cihetle o vakitler ecnebi sıfatile emlâk tasarrufu teşebbüsünde bulunan bir şahsın istimlâk hakkın: haiz ecnebi tebaadan olup olmadığının Belediye, Maliye ve Tapu idarelerince bilinmesi için evvelâ konsolosluklardan bir tabiiyet ilmühaberi almaları ve bunlarla tabiiyet kalemine müracaatla tabiiyetlerini tahkik ve tetkik ettirecek tasdik ettirmeleri usul

ittihaz edilmiş ve bu münasebetle tarifeye emlâk ilmühaberlerinin kaydiye harcı ile tasdiki tabiiyet harcı konmuş idi. Halbuki 1331 tarihli kanun mucibince ecnebi tebaasından olanlar esasen her yerde zabıtaya müracaatla kendisini kaydettirerek bir ikamet teskeresi almıya mecbur olup bu teskereyi göstermedikçe her nevî resmi işleri tehir edildiği ve bu ikamet teskereleri alâkadar hakkında zabıtaca tahkikat yapıldıktan sonra verildiği ve alâkadar hüviyet ve aslî tabiiyetini isbata kâfi vesikalar gösteremediği veya bu vesikalar ile resmî kayıt ve malûmat arasında tezat görüldüğü takdirde mesele tetkik için tabiiyet kalemine sevkolunduğu ve diğer taraftan kapitülasyonların ilgası hasebile ecnebi konsoloslar emlâk ilmühaberi ve veraset vesikaları vermiye selâhiyetli olmadıkları gibi Lozan muahedenamesine bağlı ikamet ve adlî selâhiyet mukavelenamesinin 8 inci maddesi mucibince ekser ecnebi devlet tebaasının Türkiye tebaasından fazla bir resme tâbi tutulmaması da icap eylemekte bulunduğu cihetle zabıttan muntazam ikamet teskeresi almış olan ecnebilerin emlâk muameleleri için yeni kanuna emlâk ilmühaberi kaydiyesi ve tabiiyet tasdik harcı konmamıştır.

C: Elinde iddiasını isbata yetecek resmî vesikalar bulunmaması ve yahut bu vesikalarla resmî kayıt ve malûmatımızın tearuz etmesi yüzünden zabıtaca tabiiyetinin tesbitinde tereddüt edilen veya zabıttan ikamet teskeresi aldığı halde emlâk muameleleri ve yahut bir dava münasebetile elindeki ecnebilere mahsus ikamet teskeresi mündericatım nakzedici bir kayıt ve vesika elde edilen velhasıl her hangi bir

suretle tabiiyetinin tetkik ve tesbitine lüzum görülen kimselerin muamelesi tabiiyet kalemine tevdi edildiğinde bu kalemce yapılacak tetkik ve tahkikler üzerine alâkadar hakkında verilecek kararın tebliği için alınacak harem miktarı 25 liraya çıkarılmıştır. Bu harç eskisi gibi her emlak tasarrufunda ve tabiiyet vaziyeti tereddütsüz olanlardan alınmayıp yalnız mühim ihtilâflara mevzu teşkil eden ve itinalı tetkik ve tahkiklere muhtaç olan vaziyetlerde alınacağından ve bu meseleler bir dereceye kadar alâkadarın vesikalarının noksanlığı yüzünden veya bazen muahedelere tevfikân değişen tabiiyeti hasebilen eski resmî kayıtları vaktinde tashih ettirmekteki müsamahasından ve hattâ bazen de kanunsuz ve asılsız iddialarından doğduğu cihetle tasdik harcı miktarının çoğaltılması muvafık görülmüş ve ancak talep edildiğinde kararın mükerrer tebliğleri için yalnız beşer lira harç alınması esas kabul edilmiştir.

D: Kapitülasyonların carî olduğu ve yerli tebaanın mühim siyasî hakları bulunmadığı bir devirde tanzim edilmiş olan eski tarifede sırf ecnebi tebaasından olanların tabiiyetimize alınmalarını kolaylaştırmak ve bu suretle ecnebi devlet müdahalelerini azaltmak gayesi istihdaf olunarak tabiiyetimize kabul muamelesi bir istida takdimine münhasır bırakılmış ve telsik harcında elli kuruş olarak tayin edilip beş misline çıkarılmasıyla 260 kuruş olmuştur. Bu harcın azlığı ve tabiiyetimize kabul olunan şahsın derhal bütün siyasî mühim vatandaşlık haklarından istifade eylemesi itibarıyla bu harç da beş lirası peşin, 20 lirası vatandaşlığımıza kabul edildikten son-

ra alınmak üzere 25 liraya çıkarılmış ve vatandaşlığa girmek talebi kabul edilmeyenlerden peşin alınan beş liranın geri verilmeyeceği tasrih olunmuştur. Ancak Millî hudutlarımız haricinde kalarak muahedeler mucibince ana yurdun tabiiyetini kaybeden ve akın akın memleketimize hicret ve iltica ederek vatandaşlığımıza girmek için müracaatta bulunan ve çoğu fakir olan kandaşlarımız Türkiyeye geldikleri tarihten itibaren bir sene içinde müracaat etmek şartile bu harç ile yukarıda A fıkrasında bahsolunan kaydiye harçlarından müstesna tutulmuşlardır. Bundan başka kanunun müddet ile mukayyet bulunan bu müsaadesinden habersiz kalıp her nasılsa müracaat için bir seneyi geçiren ve resmî harçları vermekten aciz olan Türk ırkına mensup müslüman muhacir ve mültecilerin buldukları yerler idare heyetlerince fakirlikleri tasdik edilmek şartile bu harçlardan istisnaları neşri tarihinden itibaren üç sene müddetle meriyet mevkiine konup 13-4-932 tarihinde neşrolunan 1942 numaralı kanunla kabul edilmiştir.

E: Eski tarifede başka devlet tabiiyetine geçmek için izin istiyen tebaamızdan 500 kuruş harç alınması ve bu gibilere resmî müsaade verilmesi kararlaştıktan sonra ellerine verilecek ruhsatnamelerin tabiiyet kalemince vize harcı olarak ayrıca 20 kuruş alınması gösterilmiş ve beş misline çıkarılarak 2600 kuruşa baliğ olmuş ise de ekser ecnebi devletler muayyen miktarda servet sahibi olmyanların tabiiyetlerine kabul etmemekte olmaları cihetle tabiiyetimizden çıkararak vatana karşı olan her türlü mükellefiyetlerden kurtulacak

olan ve az çok servet sahibi bulunan bir vatandaşın son vatandaşlık vergisi olmak üzere tabiiyet değiştirmesine izin verilmesi için maktuan 100 lira ile bilâ vasıta vermekte olduğu vergilerin munzam kesirlerde beraber bir sene evvelki miktarının bir misli nisbetinde resim alınması kabul olunmuştur.

F: Eski tarifede ecnebi tebaasından erkeklerle evlenerek kocalarının mensup oldukları tabiiyeti iktisap eden kadınların muamelesi hakkında bir kayıt yoktu. Bu gibi muamelelerin tetkiki ve kocanın mensup olduğu tabiiyeti iktisap eden kadının nüfus sicil kaydının terkini için tabiiyet kalemince yazılacak ilmühaberinin 25 liralık harca tâbi olduğu hükmü konmuştur. Ancak 1312 numaralı Türk vatandaşlığı kanununun 13 üncü maddesi ecnebilerle evlenen kadınların Türk kalacaklarını tasrih etmiş olduğundan bahsolunan harç bu kanunun meriyete girdiği 1929 senesi kânunusanininin 1 inci gününe kadar yani eski tabiiyet kanunumuzun hükmü cereyan eylediği zamanlarda vaki olan evlenmeler için tatbik olunmaktadır:

G: Türk tebaasından iken ecnebilerle evlenerek kocalarının tabiiyetine geçen kadınlar kocalarından boşandıktan veya kocaları öldükten sonra eski tabiiyet kanunumuzun 7 inci maddesinde gösterilen üç sene müddet içinde aslî tabiiyetine geri dönmek isterse eski tarifede mahsus bir madde olmadığından -aslen ecnebi iken Türkiye tabiiyetine geçeceklerden alınan harcın aynına tâbi tutulmakta idi. Yeni kanunda bunların yalnız beş liralık harca tabi olacağı gösterilmiştir:

H: Vaktile ecnebi memleketlerde doğan veya oralarda oturan Türkler nüfus sicillerimize yazılmıyarak yalnız buldukları yer konsoloslarımızda kayıt ve tescil edilmekte idi. Bu yüzden bu gibiler Türkiyeye geldikleri zaman tescillerinde nüfus idarelerince tereddüt edilirse tabiiyet kalemince tabiiyetlerinin tetkiki için eski tarifeye bir harç konmuş idi ise de zaten ecnebi memleketlerdeki tebaamızın nüfus sicillerimizde kayıtları olmaması hem nüfus kanunu hükümlerine mugayir hem de bu gibilerin nüfus idaresince malûm ve kayıtlı olmaması askerlik ve diğer muamelelerden dolayı mahzurlu bulunacağı göz önüne alınarak bunların da nüfus sicillerimize kayıtları kararlaştırılmış ve buna göre muamele yapılmakta bulunmuş olduğundan yeni kanunda bu husus için hiç bir harç koymaya lüzum görülmemiştir.

Kanunun tatbik şekli Haziran 928 tarihli bir talimatname ile izah edilmiştir.

**1312 -1414 nu-
maralı kanunlar:**

1284 tarihli tabiiyet kanunu yerine kaim olmak üzere neşredilip 1 kânunusani 929 tarihinden beri mer'iyet mevkiine giren 1312 sayılı Türk vatandaşlığı kanununun kabulünde âmil olan esaslar:

11 Kânunusani 1284 «24 Kânunusani 1869» tarihli tabiiyet kanununun aslî tabiiyetin tahakkukundan doğum yeri esasını pek zaif olarak nazara almıştı. Kanunların şahsiyeti usulünün tatbikatı demek olan kapitülâsyon rejimi zamanında tanzim edilen eski kanunun mevcut sistem ve telâkki icabı memleketin siyasî, İdarî ve İçtimaî birliğinde mühim bir rol oynaması mümkün ve tabî olan doğum yeri esasını zarurî olarak mühmel bırakmıştı. Aslı ta-

biyyetin tahakkukunda kanunların şahsiyeti usulü yani doğuş «Nesil» esası muhafaza edilmek ve hattâ Türk anadan doğan çocuklar da Türk vatandaşı addolunmak suretile bu esas genişlettilmekle de beraber doğum yeri esasına da icabı kadar yer verilmesi elzem görüldü.

Ailede birliği temin üzere evlenme sırasında kocanın haiz olduğu tabiiyetin karıya intikal etmesi eskiden beri tabiiyet kanunlarının büyük bir ekseriyetle kabul ettikleri bir esastır. Erkeği ailede yegâne hâkim addeden Roma zihniyetinden kalan bu hükümün değişmesi hakkındaki fikir ceryanları tabiiyet kanunlarına da tesir etmiştir. Tabiiyet kanunumuz değiştirdiğimiz sırada hukukî ve İctimaî bir tekâmülün ifadesi demek olan bu nazariyeyi ihmal edemedik. Bundan dolayıdır ki yeni kanunda ecnebilerle evlenen Türk kadınları Türk vatandaşlığında kalacakları ve Türk anadan doğan çocukların da Türk oldukları kabul olunmuştur. Eski kanunda evlilik haricinde doğan çocukların tabiiyeti ile evlâtlık tabiiyeti hakkında bir hüküm ve kayıt yoktur. Bu husus için de kanunu medenimiz ile ahenktar yeni hükümler konmasına lüzum görüldü.

Anası babası belli olmıyan veya vatansız «Tabiiyetsiz» ana ve babadan doğan çocukların doğdukları memleket tabiiyetinde sayılması doğum yeri esasının umumî tatbikatı icabından olduğu cihetle yeni kanunda da bu esas kabul edilmiştir.

Yine doğum yeri esasının tatbikatından olmak üzere kendileri gibi babaları da Türkiyede doğan ecnebiler menşeleri nazara alınmaksızın Türk vatandaşı sayılmıştır. Kanun 1 kânunusani 1929 tarihinde iti-

baren meriyet mevkiine girmiş olduğuna göre bu tarihten sonra Türkiye doğacak olan ecnebilerin yine memleketimizde doğacak çocukları Türk olacaktır. Bu gibi ecnebi çocukların Türk kanununa göre reşitlik yaşına vardktan sonra altı ay içinde ana ve babalarının tabiiyetlerini ihtiyar edebilecekleri kaydile Türk vatandaşlığını iktisap etmeleri mecburî tutulmuştur. Çünkü bir memlekette yerleşen bir ecnebinin neslinin sonuna kadar ecnebi kalması caiz olmıyan bir müsamaha teşkil eder. Uzun müddetten beri burada yerleşmiş bir ecnebi aile mukadderatını, içinde yaşadığı, servet ve refah kazandığı bu memleketin mukadderatına bağlamağı kabul etmiş demektir. Bu itibarla Türklük camiasından ayrı bırakılmaz. Ancak her yerde carî esasa göre ecnebi sefir ve sefaret memur ve ateşelerile mensup oldukları devlet tabiiyetini haiz meslekten yetişme konsolos ve konsolosluk memurlarının çocukları bu madde hükmünden müstesna tutulmuştur.

Altı aylık hiyar hakkını aslî tabiiyeti lehine kullananların «Vatandaşlıktan çıkarılanlar gibi muameleye tâbi tutulacağı» hakkında kanuna bir kayıt konmuş ise de 1414 numaralı kanunla bu kayıt «Ecnebi tabiiyetine geçmek için izin alanlar gibi muameleye tâbi tutulacağı» şeklide tasrih olunmuştur.

Vatandaşlığa alınma muamelesinde eski tabiiyet kanunumuzun kabul ettiği esas değiştirilerek yeni kanunda küçükler babalarına veya dul analarına tâbi sayılmıştır. Türk erkeklerle evlenen ecnebi kadınların vatandaşlığımızı iktisap edecekleri yeni kanunda tasrih olunmuş ve ancak her

ne suretle olursa olsun evliliğin zevalinden sonra üç sene içinde aslı tabiiyetlerine geri dönebilecekleri hakkı verilmiştir. Şu kadar ki ecnebiliğe dönmek isteyen kadının Türk babadan çocuğu yoksa ikametgâhını ecnebi memlekete kaldırması şart kılınmıştır.

Ecnebi bir kadının bir Türk ile evlenmesi ecnebi kocasından evvelce olan çocuklarının tabiiyetine tesir etmeyeceği ve ancak babaları sağ değilse küçüklerin tabiiyeti analarına tâbi olacağı tasrih olunarak eski kanunun bu husustaki noksanları da tamamlanmıştır.

Türk vatandaşlığının iktisabı, vatandaşlıktan çıkmak ve çıkarılmak ve müktesep vatandaşlığın ıskatı haklarında kanuna icap eden açık hükümler konmuş ve kanunun tatbik şekli mufassal bir talimatname ile gösterilmiştir.

Muahedenameler

Muhtelif tarihlerde ana vatandan ayrılan memleketlerimizin aslı ahalisi ile oralarda yerleşen ve oralara muvakkat veya daimî surette ana vatana gelen kimselerin tabiiyetleri alâkadar devletler arasında yaptığımız muahedelerle tesbit ve halledilmiştir.

Lozan muahedesi: 1923 tarihinde Lozanda Şarkın sükûnunu bozan harbe nihayet vermek maksadile toplanılıp aktedilmiş olan Lozan muahede namesinin ikinci faslı bu muahede ile hâkimiyetimizde çıktığı kabul olunan memleketler ahalisinin tabiiyet vaziyetlerini tayin etmiştir. Muahedenin akdinde müteakabil hak ve menfaatlerin daima karşılaştırılmış bulunması hasebile mevzu hükümler tatbikatta idari, siyasî ihtilâflara sebebiyet verilmeden hüsnu suretle tatbik edilmiştir.

Muahedename bizim kanunlarımızda olduğu gibi 18 yaşını ikmalini reşitlik yaşı olarak kabul etmiş ve kocalı kadınları kocalarının ve 18 yaşından küçük çocukları da baba ve analarının vaziyetlerine tâbi tutmuştur.

Muahedenamenin 20, 21 ve 29 uncu maddelerinde gösterilen memleketler «Kıbrıs, Fas, Tunus, Trablus Garp, Cezair» ahalisinden maada bu muahedenameye göre Türkiyeden ayrılan araziye yerleşmiş Türk tebaasının bihakkın ve mahallî kanunlarla konan şartlar dahilinde o araziin intikal ettiği devletin tabiiyetini alacakları 30 uncu madde ile kabul olunmuş ve ancak ırk,

dil ve dilek itibarile yurdumuza ve Millî birliğimize bağlı kandaşlarımızın yurttaşlığımıza geçebilmelerini temin maksadile muahedenin 31 inci maddesi mucibince iki senelik bir hakkı hıyar verilmiştir.

Muahedenamenin 17 inci maddesile 5 teşrinisani 1914 tarihinden itibaren Mısır ve Sudan üzerindeki hukukumuzda vazgeçtiğimizi tanımış isek de muahedenin 19 uncu maddesi mucibince yukarıdaki tabiiyet ahkâmı Cumhuriyet hükümeti ile Mısır hükümeti arasında yapılacak tabiiyet itilâfnamesine intizaren Mısırlılar hakkında tatbik edilmemektedir.

Ayni muahedeye bağlı Türk ve Rum ahalinin mübadelesine ait mukavelename ile 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren Türk arazisinde yerleşmiş Rum ortodoks dininde bulunan Türk tebaası ile Yunan arazisinde yerleşmiş Müslüman dinindeki Yunan tebaasının mecburî mübadelesi kabul edilmiş ve bunların terkettikleri memleketin tabii yetini kaydederek gittikleri memleketin arazisine vardıkları anda o memleketin tabiiyetini iktisap edecekleri tasrih olunmuştur. Yalnız mezkûr mukavelenamenin ikinci maddesine yazılı kayıt ve şartlarla İstanbul Rum ahalisi ve bilmukabele Garbi Trakyanın Müslüman ahalisi mübadeleden istisna edilmiştir.

Lozan muahedenamesinin ikinci faslı ile mübadele mukavelesinin tabiiyeti alâkadar eden maddelerinin tatbik şekli 18 Mart 341 tarihli talimatnamede gösterilmiştir.

Mübadele mukavelesinin tabiiyet maddelerinin tatbikindeki zorlukları ve ihtilâfları genişçe halledebilmek için hükümetimizle Yunan hükümeti arasında 10-6-930 ta-

rihinde Ankarada imza edilen bir itilâfname akdedilmiştir. Bu itilâfnamenin meriyete girdiği 23 Temmuz 1930 tarihinde İstanbulda bulunmayan ve İstanbulu Türkiye Cumhuriyeti hükümeti makamından verilmiş bir pasaportla terketmemiş bulunan Türk tabiiyetindeki gayri mübadil Rum Ortodokslarla yine bu itilâfnamenin meriyet tarihinde Garbi Trakyayı Yunan Cumhuriyeti makamından verilmiş bir pasaportla terketmemiş bulunan Yunan tabiiyetindeki gayri mübadil müslümanlar bu mukavele ile avdet hakkından mahrum edilmiş olduğundan bu gibi şahısların arazisinde buldukları Devlet tabiiyetine geçtikleri kabul edilmiş ve bunların tabiiyet değiştirmeleri her memleketin Millî kanunları müsait bulunduğu takdirde Garbi Trakyada ve İstanbulda kalan küçük çocukları ile karılarına da şamil olduğu hükmü konmuştur.

Arnavutluk tabiiyet itilâfnamesi:

Balkan harbini müteakip akdedilen Londra muahedesinin 3 üncü maddesi mucibince kat'î hududu sonradan tahdit edilmek üzere teşekkül eden Arnavutluk hükümeti ile sabık Osmanlı hükümeti arasında -diğer Balkan devletleri ile yapılmış olduğu gibi tabiiyet meselelerini hal için ayrıca mukavele yapılmadığından kimlerin Türk tabiiyetinde kalacakları ve kimlerin Arnavutluk tebaasından bulunacakları kat'î surette halledilmiyerek yüz üstü bırakılmış ve bu yüzden birçok tabiiyet ihtilâfları çıkmıştı. Bu vaziyet 13 sene devam ettikten sonra Lozan muahedesini müteakip Cumhuriyet hükümetimizle Arnavutluk hükümeti arasında Ankarada bir tabiiyet itilâfnamesi akdedilerek tabiiyet itilâfları-

nın önüne geçilmiş ve kolaylıkla halledilmeleri temin olunmuştur.

16 Haziran 1341 tarihinde meriyet mevkiine girmiş olan bu itilâfnamede reşitlik için 18 yaşının bitirilmiş olması kabul edilmiş, bu yaşın bitirmemiş olan küçükler dul analarına ve yahut anaları ile beraber babalarının kabul edeceği şartlara ve kocalı kadınlar kocanın tabiiyetine tâbi tutulmuştur.

İtilâf namenin koyduğu esasa göre Arnavutluk arazisi ahalisinden olup ta itilâf namenin mer'iyet tarihi olan 16 Haziran 341 tarihinde Arnavutlukta bulunmuş olanlar Arnavut ve o tarihte Türkiyede bulunanlar da Türk addolunmaktadır. Ancak Arnavutluk arazisi ahalisinden olup ta itilâfnamenin meriyet tarihinde Türkiyede bulunmuş ve fakat Arnavutluk tabiiyetinde kalmak istemiş olan kimseler bir sene zarfında Türkiye tabiiyetini terkederek Arnavut tabiiyetini iktisap edebilecekler ve bu taktirde aynı müddet içinde menkul ve gayrimenkul bütün mallarını tasfiye ile resmî ve hususî borçlarını verip ve alâkalarını kesip bir daha geri dönmek üzere Türkiyeden çıkmaya mecbur tutulacaklardır. Arnavutlukta bulunup ta Türkiye tabiiyetinde kalmak isteyenler de bu şartlar altında ve aynı müddet içinde Türk tabiiyetine geri dönmek hakkını haizdir.

Arnavutluk arazisi ahalisinden olup ta itilâfnamenin meriyete girdiği tarihte Türk: tebaası olarak Türkiye ve Arnavutluk arazisi haricinde bulunanlar altı ay içinde Türk konsoloshanesine bir beyanname vermek suretile Arnavutluk tabiiyetini alabilecekleri kabul olunmuştur.

16 Haziran 341 tarihinden evvel Arnavutluktan çıkıp Türkiye veya ecnebi memleketlere giderek orada yerleşmiş bulunanlar Türk tabiiyetini muhafaza etmiş olarak kabul ve telâkki edilmiştir. İtilâfnamenin meriyet tarihinde Türkiyede bulunup ta Arnavutluk lehine tabiiyet ihtiyar etmemiş olanlar derhal nufus kütüklerimize kaydedilmişlerdir. İtilâfnamenin tatbik şekillerini göstermek üzere Konsoloslarımız ve Dahiliye memurları tarafından yapılacak muamelelere dair ayrı ayrı birer talimatname yapılmıştır.

**Türkiye –Bul -
garistan muha-
denet muahedena-
mesi**

İki devlet arasındaki samimî bağların kuvvetlendirilmesini istihdaf edip Türkiye ile Bulgaristan arasında 18 Teşrinievvel 1925 tarihinde aktedilmiş olan muhadenet muahedenamesine bağlı protokol ile iki memleketi alâkadar eden tabiiyet işlerinin kolaylaştırılması ve çıkmış bazı ihtilâfların halli temin olunmuştur. Bu protokolün tabiiyet işlerini alâkadar eden maddelerine göre 1912 Türkiyesi arazisinde doğup ta protokolün imzası tarihine kadar Bulgaristana hicret ederek orada mer'î dahilî kanunlar icabınca Bulgar tabiiyetini iktisap etmiş bulunan bütün Bulgarlar Bulgar tebaası olarak tanınmış ve Bulgaristanın 1912 deki hududu içinde doğup ta protokolün imzası tarihine kadar Türkiyeye hicretle memleketimizde mer'î dahilî kanunlar mucibince Türk tabiiyetini iktisap eylemiş bulunan bütün müslümanlar Türk tebaası olarak tanınmıştır.

Evli kadınlar kocalarına ve 18 yaşında olan çocuklar baba ve analarının şartlarına tâbi tutulmuştur.

Türkiye – Suriye ve Lübnan muahedenet mukavenamesi Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye ve Lübnan arasında Ankarada 20 Mayıs 1926 tarihinde akte-dilen muahedenet mukavenamesi mucibince Osmanlı imparatorluğundan ayrılıp Fransa Cumhuriyeti idaresine geçen arazi ahalisinden 18 yaşını bitirmiş ve bu mukavenamenin imzası tarihinde Türkiyede yerleşmiş ve ikamet etmekte bulunmuş olan şahıslar bu mukavenamenin meriyete girdiği tarihten itibaren altı ay zarfında bu arazide carî olan tabiiyeti ihtiyar etmek salahiyetini haiz bulunmuşlar ve yukarıda yazılı mühlet içinde hiyar haklarını kullanmış olanlar bunu takip eden 12 ay içinde ikametgâhlarını Türkiye haricine nakle mecbur tutulmuşlardır:

Kocalı kadınlar kocalarının ve yaşları 18 den küçük olan çocuklar baba ve analarının şeraitine tâbi bulunmuşlardır.

Türkiye Suriye hududunun kati surette tahdidinden sonra hududun bir tarafından diğer tarafa bırakılan arazi ahalisinin mukadderatını tayin etmek üzere Ankarada 17 Mart 1930 tarihinde imza olunan protokol mucibince de bu arazide yerleşmiş ve protokolü imzası tarihinde 18 yaşını doldurmuş olan şahıslardan arazinin terki muamelesinden evvel bu arazinin merbut olduğu memleketin tabiiyetini muhafaza etmek isteyenler bu tabiiyet lehine hiyar haklarını kullanmağa selâhiyetli olukları ve bu hiyar haklarının protokolün imzasından itibaren kullanılacağı ve arazinin mübadelesi için hudut tahdidi komisyonunca tayin olunacak günden üç ay sonra sakit olacağı kabul olunmuştur.

Türkiye – İngiltere ve Irak muahedenamesi Türkiye ve İngiltere ve Irak hükûmetleri arasında 5 Haziran 1926 tarihinde Ankarada akte-dilen muahedaneme ile her iki devlet arazisi halkının tabiiyet vaziyetleri bir kerre daha kat'iyetle tayin ve tesbit edilerek Iraka bırakılan arazideki ahalinin tabiiyeti Lozan muahedenamesine göre halledilmekle beraber mezkûr muahedenamenin 31, 32 ve 34 üncü maddelerinde yazılı hiyar haklarının bu muahedenamenin mer'iyet mevkiine girdiği tarihten itibaren 12 ay müddetle daha carî olabileceği kararlaştırılmıştır. Bununla beraber Türkiyenin bu gibi ahalden hiyar haklarını Türkiye lehine kullanmış olanların bu haklarını tanımak hususundaki hareket serbestisini muhafaza edeceği tasrih olunmuştur.

Sayı: 17

On senelik nüfus harekâtı

Senesi	Yeniden yazılanlar	Doğum	Ölüm	Doğum artığı	Evlenme	Boşanma
339	104.643	159.344	111.666	47.678	118.581	15.272
340	123.618	180.458	134.842	45.616	117.221	17.561
925	132.199	229.924	134.055	95.869	124.384	19.109
926	159.017	282.610	169.411	113.199	210.156	78.281
927	108.928	278.210	167.920	110.290	109.185	8.440
928	129.148	437.113	184.681	252.432	115.392	4.899
929	66.264	305.014	173.005	132.009	77.005	5.031
930	60.021	260.912	135.230	125.682	75.474	4.611
931	76.271	246.679	129.509	117.170	73.182	4.591
932	53.795	212.695	156.600	56.095	73.302	4.784
	1.013.904	5.593.959	1496.914	1.096.040	1.093.882	162.589

Nüfus kütüklerine göre 927 yılına devrolunan**Nüfus**

Vilâyetin adı	Kütük mikdarı	Tadat mikdarı	Sicildeki fazlalık	Sicildeki eksiklik
Edirne	179.494	150.889	28.605	—
Artvin	83.182	89.630	—	6.448
Ordu	213.241	201.302	11.939	—
Erzincan	130.717	134.443	—	3,726
Erzurum	256.271	270.925	—	14,654
İzmir	517.168	531.579	—	14.411
İstanbul	1.071.470	806.863	264.607	—
Isparta	147.405	144.804	2.601	—
Skişehir	152.026	154.195	—	2.169
Seyhan	194.461	227.735	—	33.274
Afyon karahisar	261.789	258.743	3.046	—
Aksaray	133.597	127.221	6.373	—
Elâziz	224.169	213.531	10.638	—
Amasya	121.386	115.191	6.195	—
Antalya	232.066	206.279	25.796	—
Ankara	368.154	404.581	—	36.427
Urfa	207.885	207.487	398	—
İçel	98.896	91.032	7.864	—
Aydın	205.918	211.750	—	6.832
Balıkesir	414.621	418.915	—	4.291
Bayazıt	96.071	102.434	—	6.363
Muş	102.464	90.319	12.145	—
Bursa	407.148	399.942	7.205	—
Burdur	97.101	83,87 6	13,225	—
Yozgat	205.066	208.628	—	3.562
Bolu	217.451	217.597	—	141
Bilecik	113.353	114,043	—	690
Tekirdağ	126.465	132.122	—	5.657
Tokat	258.464'	262.622	—	4,1 58
Cebelibereket	102.878	108.091	—	5.213
Çankırı	168.193	156.588	11.605	—

**Nüfus kütüklerine göre 927 yılına devrolunan Nüfus
(Mabat)**

Vilâyetin adı	Kütük mikdarı	Tadat miktarı	Sicildeki fazlalık	Sicildeki eksiklik
Diyarbakir	193.593	194.183	—	590
Çorum	237.440	171.667	65.773	—
Zonguldak	251.632	267.965	—	16.333
Siirt	128.483	101.529	26.529	—
Sinop	167.447	170.624	—	3.177
Sivas	336.461	329.741	6.720	—
Ş. Karahisar	136.709	108.529	26.261	—
Samsun	243.944	260.868	—	16.924
Trabzon	360.743	293.025	67.688	—
Gaziantep	224.861	213.499	11.362	—
Kars	177.619	205.098	—	27.479
Kırklareli	100.777	108.486	—	7.708
Kastamonu	365.705	335.601	30.104	—
Kocaeli	292.676	299.093	—	6.417
Konya	527.419	504.125	23.294	—
Kırşehir	139.650	127.067	12.583	—
Kayseri	269.391	250.490	18.583	—
Gümüşane	147.338	121.797	25.541	—
Kütahya	289.018	303.641	—	14.623
Mardin	208.208	183.317	24.891	—
Mersin	112.086	120.511	—	8.425
Meraş	163.461	184.958	—	21.497
Muğla	179.582	174.687	4.895	—
Manisa	364.802	372.558	—	7.756
Malatya	265.461	305.785	—	40.324
Niğde	171.513	166.576	4.937	—
Van	71.150	75.437	—	4.287
Çanakkale	216.386	183.491	32.895	—
Çorum	240.268	247.602	—	7.334
Hakâri	28.466	25.016	3.450	—
Denizli	246.931	243.812	3.119	—
Gireson	186.872	166.116	20.656	—
	14.154 751	13.660 275	824.367	329.891

**932 senesi nihayetinde
tahakkuk eden
Nüfusu Umumiye**

Vilâyetin adı		Nufus	Vilâyetin adı		Sayı; 19 Nufus
Afyon k. hisar		98.777	Aydın		73.725
Bolvadin	K.	38.500	Bozduğan	K.	32.192
Dinar	»	46.309	Çine	»	33.079
Emirdağ	»	48.505	Karacasu	»	14.586
Sandıklı	»	39.162	Nazilli	»	48.182
		271.333	Söke	»	27.399
					229.163
Amasya		66.394			
Gümüşhacı	»	29.319	Bahkesir		155.184
Merzifon	»	30.874	Ayvalık	»	27.433
		126.587	Balye	»	28.262
			Bandırma	»	48.208
Ankara		75.468	Burhaniye	»	21.638
Ayaş	»	25.178	Dursun Bey	»	17.121
Balâ	»	28.653			
			Edremit	»	42.388
Beypazar	»	25.897	Erdek	»	13.174
Çubuk	»	27.923	Gönan	»	47.740
Haymana	»	29.621	Sındırgı	»	30.655
Keskin	»	53.375	Susurluk	»	32.542
Kızılcahamam	»	54.778			464.275
Nallıhan	»	16.751			
Polatlı	»	17.076	Bayazıt		22.637
			Karaköse	»	19.605
S. Koçhisar	»	43.382			
		436.189	Diyadin	»	13.046
			Eleşkirt	»	13.306
Antalya		58.294	İğdır	»	25.870
Akseki	»	35.488	Tutak	»	88.614
Alâiye	»	42.668	Tuzluca	»	12.357
Finike	»	17.859			115.435
Elmalı	»	18.878	Bilecik	»	26.838
Kaş	»	20.806	Bozüyük	»	46.533
Kurkudeli	»	24.493	Gölpazarı	»	14.952
Manavgat	»	23.559	Osmaneli	»	9.331
Serik	»	20.687	Söğüt	»	28.848
		262.732			120.502

Vilayetin adı		Nufus	Vilâyetin adı		Nufus
Bolu		65.690	Çorum		57.736
Düzce	K.	70.664	Hüseyinabat	K.	31,822
Gerede	»	54.203	İskilip	»	57.953
Göynük	»	18.254	Mecitözü	»	35.704
Mudurnu	»	24.603	Osmancık	»	29.945-
		233414	Sungurlu	»	46.751
					259.911
Burdur		48.995	Rize		143.434
Bucak	»	18 087	Hopa	»	46.824
Tefenni	»	30.084	Pazar	»	60.136
		97.166	Artvin	»	23.640
			Borçka	»	9.587
Bursa		132.116	Şavşat	»	29.825
İnegöl	»	50.831			313.446
Mustafa Ke. P.	»	55.418	Denizli	»	40.833
Karacabey	»	32.371	Acıpayam	»	65.068
Gemlik	»	19.766	Buldan	»	28.790
Müdanya	»	14.184	Çal	»	48.030
Orhaneli	»	41.120	Çivril	»	20.643
Orhangazi	»	16.840	Sarayköy	»	20.643
Yenişehir	»	30.896	Tavas	»	29.720
İznik	»	14.006			274.296
		407541	Diyarbakir		101.916
			Çemlik	»	20.031
Çanakakale		30.978	Hup	»	16.352
Ayvacık	»	18.953	Lice	»	25.765
Bayramiç	»	28.107	Osmaniye	»	21.322
Biga	»	77.167	Silvan	»	25.856
Bozcaada	»	4.210			211 244
Eceabat	»	7.018 .	Edirne		109.696
Ezine	»	19.882	İpsala		14.053
Gelibolu	»	21.362	Polatlı	»	12.067
İmroz	»	9.291	Keşan	»	29.367
Lapseki	»	25.556	Uzunköprü	»	39.556
		239.525			204.739

Vilâyetin adı	Nufus	Vilâyetin adı	Nufus
Çankırı	81.098	Gaziantep	108.928
Çerkeş K.	56.003	Kilis »	54.066
Ilgaz »	41.902	Nezip »	45.636
	179.003	Bazarcık »	28.861
Elâziz	85.064	İslâhiye »	21.548
Baskil »	17.627		259.039
Çemişkezek »	18.065	Gireson	103.614
Ergani madeni »	14.853	Görecele »	43.112
Hozat »	12.183	Tirebolu »	48.028
Nazimiye »	6.644	Ş. Karahisar	28.187
Keban »	9.061	Alurca »	35.560
Mazkirt »	17.133		258.501
Ovacık »	3.177		
Palo »	37.472	Gümüşane »	29.173
Petek »	17.901	Bayburt	51.566
	239.230	Kilkit »	37.582
		Şiran »	19.444
Erzincan »	50.714	Turol »	27.405
Kuruçay »	12.245		165.170
Kemah »	23.593		
Kığı »	32.159	İçel »	43.248
Pülümer »	12.848	Mersin »	47.369
Refahiye »	17.075	Tarsus »	72.818
	148.634	Anamur »	24.545
		Günnar »	23.085
Erzurum »	78.731	Mut »	16.957
Hınıs »	28.738		228.022
İspir »	35.315		
Oltu »	42.108	Isparta	49.802
Pasinler »	40.149	Eğridir »	28.675
Tercan »	39.334	Şarkıkaraağaç »	29.472
Tordum »	36.198	Uluburlu »	21.924
Yudufeli »	30.702	Yalvaç »	31.458
	329.275		161.331

Vilâyetin adı	Nufus	Vilâyetin adı	Nufus
Eskişehir	82.600	Kars	32.943
Mihalliççik K.	25.471	Ardahan »	24.445
Seyitgazi »	20.120	Arpaçay »	28.276
Sivrihisar »	36.832	Çıldır »	18.966-
	165,023	Küle »	23.889-
İstanbul		Kağızman »	18.412
Eminönü »	177.189	Posof »	26.683
Adalar »	8.039	Sarıkamış »	35.113
Beşiktaş »	62.481		208 727
Beyoğlu »	196.462		
Üsküdar »	91.504	Kastamonu »	63.807
Beykoz »	18.000	Araç »	41.268-
Kartal »	15.905	Cide »	41.995-
Bakırköy »	40.424	Daday »	46.759-
Çatalca »	36.135	İnebolu »	63.403
Silivri »	21.540	Güre »	31.199
Şile »	16.975	Taşköprü »	51.236
Fatih »	289.908	Tosya »	19.941
Kadıköy »	53.424		379.608
Sarıyer »	31.349	Kayseri	119.169
Yalova »	18.784		
	1 077.225	Bünyan »	45.071
		Develi »	65.741
		İncesu »	21.396
İzmir »	203,728	Pınarbaşı »	53.453
Bayındır »	27.849	Ürgüp »	23.256
Çeşme »	15.166		328049
Dikili »	11.399		
Foça »	9.352	Kırklareli	54,714
Karaburun »	10.504	Babaeski »	23.555-
Kuşadası »	15.878	Demirköy »	3.849
Kemal paşa »	22.980	Lüleburgaz »	26.726-
Menemen »	28.492	Vize »	19.207
			127 051

Vilâyetin adı	Nufus	Vilâyetin adı	Nufus
Tire K.	43.620	Kırşehir	84.559
Ödemiş »	81.878	Avanos K.	30.355
Seferihisar »	9.070	Çiçekdağı »	19.378
Torbalı »	18.175	Mucur »	22.438
Urla »	14.524		156.730
Kocaeli	583.623	Malatya	74.669
	59.594	Adıyaman »	46.662
Adapazarı »	97.703		32.966-
Gebze »	27.568	Akçadağ »	
Geyve »	37.576	Arapkirt »	38.748
Hendek »	28.045	Hekimhan	26.220
Kandıra »	45.271	Kâhta »	28.031
Karamürsel »	21.154	Kemaliye »	27.634
		Petürke »	46.304
	316.911		45.522
		Besni »	
Konya	100.651		366.756
Akşehir »	56.839		
Beyşehir »	42.351	Manisa »	91.196
Bozkır »	42.069	Akhisar »	44.334
Cihanbeyli »	33.282	Alaşehir »	38.659
Çumra »	30.956	Demirci »	35.374
Ereğli »	26.720	Eşme »	20.847
Ermenek »	30.536	Gördüz »	23.444
Hadım »	24.195	Kırkağaç »	18.503
İlgin »	34.780	Kula »	35.184
Karaman »	41.661	Salihli »	30.220
Seyit eli »	22.183	Soma »	22.427
Şeydi şehir »	31.710	Tugutlu »	34.614
Sultaniye »	18.345		
	536.271		394.787
Kütahya	72.992	Maraş »	71.315
Emet »	36.117	Andirin »	16.106
Kediz »	37.736	Ebüstan »	54.232
Simav »	39.390	Göksün »	21.817
			163.470

Vilâyetin adı	Nufus	Vilâyetin adı	Nufus
Tavşanlı K.	38.418	Mardin	48.968
Uşak »	92.260	Cizre K.	20.367
Kütahya yekûnu	316.913	Derlik »	24.830
Muğla	65.587	Gercüş »	22.523
Bodrum	19.216	Kızıltepe »	11.604
Datya K	4.930	Midyat »	39.835
Fethiye »	36.472	Nusaybin	17.052
Marmaris »	9.038	Savur »	36.670
Milas »	35.567		221.849
Köyceğiz »	17.467	Seyhan »	104.351
	188.272	Feke »	12.806
Muş	18.896	Kadirli »	21.790
Bitlis »	32.513	Karaisalı »	37.177
		Kozan »	27.083
Bolanık »	7.518		15.944
Capakçur »	12.846	Saimbeyli »	21.550
Genç »	5.956	Osmaniye »	20.894
Sasun »	10.179	Bahçe »	20.626
Barto »	11.313	Dört Yol »	36.665
Malazkirt »	8.468	Seyhan »	318.886
Mutki »	19.360		32.715
Sulhan »	6.980	Siirt »	13.782
	134.029	Bişiri »	18.171
Niğde »	65.078	Eruh »	14.300
Bor »	31.758	Garzan »	6.338
Nevşehir »	15.718	Pervari »	10.074
Ulukışla »	14.819	Şırnak »	15.881
Aksaray »	81.287	Şirvan »	13.579
Arapsun »	16.138	Beytüşşebap »	124.860
	254.798		
Ordu	128.494	Sinop	33.838
Fatsa »	39.293	Ayancık »	45.560
Ezine »	60.476	Boyabat »	67.109
Mesudiye »	30.362	Kerze »	35.702
	258.625		182.209

Vilâyetin adı	Nufus	Vilâyetin adı	Nufus
Samsun	64.504	Tokat	80.590
Bafra »	61.565	Artova »	23.575
Çarşamba »	42.723	Erbaa »	68.197
Havza »	24.444	Niksar »	27.397
Ladik »	17.665	Reşadiye »	31.739
Terme »	22.197	Zile »	<u>43.609</u>
Vezirköprü »	<u>37.050</u>		275.167
	270.148		
		Urfa	70 371
Sivas	68.709	Birecik K.	33.511
Dirende »	29.995	Siverek »	39.274
Divriği »	28.328	Haral »	7.785
Hafik »	38.525	Yaylak »	15.442
Girün »	20.196	Hilvan »	9.878
Kangal »	37.790	Seruç »	18.390
Şarkışla »	53.351	Viranşehir »	<u>8.743</u>
Yıldızeli »	46.847		203 397
Zara »	51.207		
Suşehri »	32.946	Van	20.992
Kulhisar »	<u>22.759</u>	Ahlat »	11.283
	430.653	Başkale »	6.308
		Erciş »	20.869
Tekirdağ	39.191	Gevaş »	12.440
Çorlu	24.193	Muradiye »	10.895
Hayrabolu »	23.969	Kâzımpaşa »	9.853
Maalkara »	30.504	Şitak »	4.196
Şaray »	22.453	Hakâri	8.590
Şarköy »	<u>14.209</u>	Gevar »	<u>6.040</u>
	154.519		117.520

Vilâyetin adı	Nufus	Vilâyetin adı	Nufus
Trabzon	81.901	Sorgun	51.817
Akçaabat »	63.253		236.400
Maçka »	20.368	Zonguldak	38.102
Of »	81.116	Bartın K.	70.751
Sürmene »	72.826	Devrek »	59.520
Vakıfkebir »	70.954	Ereğli »	46.734
	390.478	Safranbolu	65.063
Yozgat	79.342		180.170
Akdağ madeni »	43.174		
Bogazlıyan »	62.007	Umumî yekûrn	15,404,824

Sayı :20

**1/1/933 tarihinden 1/6/933 nihayetine kadar olan Nüfus
harekâtı.**

<u>Vilayetlerin adı</u>	<u>Zam olunan Nüfus</u>	
Afyon K. hisar	775	+
Amasya	286	+
Antalya	1.497	+
Aydın	1.528	+
Balıkesir	2.083	+
Bayazıt	1,030	+
Bilecik	628	+
Bolu	239	+
Bursa	2.003	+
Çanakkale	567	+
Çankırı	63	-
Çorum	674	+
Rize	386	+
Denizli	794	+
Diyarbakir	641	+
Edirne	—	-
Elâziz	659	+
Erzincan	1.711	+
Erzurum	1.783	+ 125 =
Eskişehir	271	+
Gaziantep	2.343	+ 142 =
Gireson	720	+ 62 =
Gümüşane	1.061	+
İçel	154	+
Isparta	773	+
İstanbul	2.445	+
İzmir	386	+
Kars	1.876	+
Kastamoni	84	+
Kayseri	703	+ 30 =
Kırklareli	1.395	+

**1/1/933 tarihinden 1/6/933 nihayetine kadar olan Nufus
harekâtı. (Mabaat)**

<u>Vilayetlerin adı</u>		<u>Zam olunan Nufus</u>
Kırşehir	23	-
Kocaeli	948	+
Konya	878	+
Kütahya	1.182	+
Malatya	1.165	+ 201 +
Manisa	3.947	+
Maraş	843	+ 128 —
Mardin	1.245	+
Muğla	654	+
Muş	298	+
Niğde	344	- 304 + 86
Ordu	412	+ 9=
Samsun	1.414	+
Seyhan	—	+ 224=
Siirt	166	+ 18=
Sinop	29	+
Sivas	1.905	+
Tekirdağı	1.225	+
Tokat	641	+
Trabzon	1.929	+
Urfa	1.802	+
Van	1.334	+ 75=
Yozgat	614	+
Zonguldak	923	+
Ankara	980	+ 164=
Burdur	48	+
Umumî Yekûn	54.411	+ 1294= 55 705

**Posta, telgraf ve telefon
işleri**

**923 senesinden 933 senesine gelinceye kadar geçen
müddet zarfında posta telgraf ve telefon idaresi
tarafından görülen işlere dair muhtıra**

**Cumhuriyet devrinde dahili posta
müraselâti inkişafı**

Cumhuriyet- ten evvel	Bu gün		Fark	
	Adet	Adet	Adet	
				Mevcut posta merkezleri.
				Gösterilen fark 25 ten ibaret ise de müddet zarfında birçok ehemmiyetsiz merkezler ve şubeler lağvedilerek nisbeten ehemmiyetli görülen birçok merkezler de yeniden
621	646	25		açılmıştır.
540	619	79		Yukarıda adedi zikredilen merkezlerden paket ve kıymetli mektup muamelesi yapan merkezler.
530	619	89		Yukarıda adedi zikredilen merkezlerden posta havalesi yapan merkezler.
158	493	335		Yukarıda zikredilen merkezlerden Telgraf havalesi yapan merkezler, Yukarıda adedi zikredilen merkezlerden yalnız adı ve taahhütlü mektup yapan merkezler.
				muamelesi
				Aradaki noksanlık bu merkezlerde bilahara havale paket ve kıymetli mektup muamelelerinin de ihdas edilmesinden ve bu suretle 69 merkezin mezkûr muameleri yapan merakiz meyannına girmelerinden münbaistir.
92	23	69		Yalnız mektup muamelesi yapan beyiyeli posta şubeleri.
67	208	141		

Bunlarda adi ve teahhütlü mektup muameleleri caridir

1— Evvelce bazı merakizde ödeme şartlı müraselât muamelesi cari idi. Uzun müddet muattal kalan bu muamele 15 Teşrinievvel 928 tarihinden itibaren havalename muamelesi yapan bilcümle merakizde teşmil edildi.

2— Memleketimizde paket ve kıymetli mektupların ikametgâhta teslimi ve şayi mahsusla mevaddı muhabere tevzii muameleleri evvelce yoktu.

Bu muameleler evvelâ 2-8-928 tarihinde Ankara merkezinde ihdas edildi. Badehu bu muamelelere 1-9-928 tarihinde İstanbul, Galata, Beyoğlu, Pangaltı merkezlerde maaşehir dahili İzmir, Adana ve Konya merkezlerinde de başlandı.

3— Birçok ecnebi memleketlerinde postaneler gazetelere ve vakit vakit çıkan risale ve mecmualara abone kaydederler. Postalarımız bu muameleyi 924 senesine kadar yapmazdı. 924 senesi availinde İstanbul, İzmir, Ankara, Edirne, Adana, Mersin, Konya, Bursa, Trabzon ve Samsun merkezlerinde bu muameleye başlattırıldı ve 931 senesi bidayetinde mezkûr muamele 67 merkeze daha teşmil edildi. Halen posta havale muamelesi yapan bütün merkezlerde bu muamele mevcuttur.

4— Evvelce seyyar merkezlerinde taahhütlü müraselât muamelesi yapılmıyordu. Halen bütün seyyar merkezlerimiz bu muameleye de başlattırılmıştır.

5— Dahilî memlekette sürücü postalarile nakledilen postaların azamî sikletleri (5) ve demiryollarile nakledilen postaların sikletleri 40 kilo kabul eden İstanbul, Edirne hariç olmak üzere) 10 kilodan fazla değildi.

927 senesinde sürücü postalarındaki

sıklet 10 kiloya ve 929 senesinden sonraki müteakip senelerde İstanbul, Konya, Adana, Ulukışla Niğde, Adana Mersin, İstanbul Ankara, Ankara Sivas (Tokat dahil), Samsun Zile, demiryolları hatlarında 40, Adana Mersin, İzmir Afyon, İzmir Iğdır, Erzurum Kızılçakçak, Bursa Mudanya demiryollarında da 20 kiloya çıkarılmıştır.

6— Ankara merkezine elektrikle müteharrik ve reklâm tertibatını da havi bir adet tarih damgası getirilmiş ve bazı merkezler için de Rulo halinde mühür temin olunmuştur. Posta işlerinin en ziyade mütekâsif bulunduğu İstanbul Evrak ve Paket Postanelerinde de muamelâtın intizam, sür'at ve selâmetini temin edecek mühim tadilât yapılmakta ve paketlerin devair arasında asansörle alınıp verilmesi için de tertibat alınmaktadır. İstanbul Evrak postanesinde yapılmakta olan tadilât ve tertibat bitmek üzere olup Paket postanesine ait bulunan da bir kaç ay zarfında ikmal olunacaktır.

Posta Telgraf havale kontrol muamelelerinde de hesabat makinelerde yapılarak az memurla çok iş görmek gibi yenilikler vücade getirilmiştir.

7— İlk ve eski posta kanununda Cumhuriyet devrinde 723 No. 26 kânunusani 926 (Türk Tayyare cemiyetinin muafiyetine) 841 No. 15 mayıs 926 (Posta kanununun 12 inci maddesinin tadiline) 899 numaralı 2 Haziran 926 (Posta kanununun 12 ici maddesinin tadiline) 1145 Numaralı maddelerinin tadiline) 1172 No. 25 haziran 927 (Posta kanununun bazı maddelerinin tadiline) 1212 No. 5 mart 928 (Posta kanununun 31 inci maddesinin tadiline)

1301 No. 24 mayıs 928 (bazı müessesat muafiyetlerinin ilgasına) 1320 No. 28 mayıs 928 (posta kanununun bazı maddelerinin tadiline) 1404 No. 2-3-929 (posta kanununun 21 inci maddesinin tadiline) tarihli kanunlarla zamanın icaplarına daha uygun bir şekle sokularak gerek halkın ve gerek idarenin hukuku intizam altına alınmıştır.

8— Posta kanuna tevfikan ve tadilen dahilî paket, kıymetli mektup ve havale nizamnameleri, ödeme şartlı mürselât talimatnamesi, abone kutuları ve gazetelerle mecmualara abone kaydı talimatnameleri, merkez isimleri risalesi, telgraf havale talimatnamesi, posta evrak çanta ve paketlerinin sureti tanzimi ile posta seyyar merkezlerine ait talimatnameler ve birisi levha ve diğeri kitap halinde olmak üzere iki adet tarife vücade getirilmiştir.

Cumhuriyet devrinde haricî posta muamelâtının inkişafı

Cumhuriyetin bidayetinde: 1 — 29 merkezimiz 17 memleketle koli 29 merkezimizde 16 memleketle kıymetli mektup.

45 merkezimiz de yalnız Suriye ile kıymetli mektup ve kutu muamelesi yapmakta idi.

Koli muamelesi yapılan memleketlerin isimleri şunlardır:

Avusturya, İsviçre, Almanya, İtalya, Fransa, Felemenk, İspanya, (adaları hariç), Belçika, Çekoslavakya, Romanya, Danimarka, Bulgaristan, İsveç, Norveç, Macaristan, Mısır ve İngiltere.

Kıymetli mektup muamelesi yapılan memleketlerin isimleri şunlardır:

Avusturya, İsviçre, Almanya, İtalya, Fransa, Felemenk, İspanya (adalar hariç) Belçika, Çekoslavakya, Romanya, Danimarka İsveç, Norveç, Macaristan, Mısır ve İngiltere.

Bugün:

69 merkezimiz 61 memleketle koli.

69 merkezimiz 34 memleketle kıymetli mektup.

39 merkezimiz de 20 memleketle kıymetli kutu muamelelerini yapmaktadır.

Kendileri koli muamelesi yapılan memleketlerin isimleri şunlardır:

Aden, Almanya, Amerika, Alaska, Arjantin, Arnavutluk, Avusturalya, Avusturya, Belçika, Brezilya, Bulgaristan, Cezayir, Çekoslavakya, Çin, Danimarka, Danzig serbes şehri, Estonya, Felemenk, Filistin, Finlandiya, Fransa, Habeşitsan, Hicaz ve Necit krallığı, Hindistan, Felemenk Hindistan, İngiltere, İran, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İtalya müstemlekâtı, Irak, Japonya, Japon mülhakatı, Cebelüttarik, Kıbrıs, Korsika adası, Küba, Lehistan, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta adası, Meksika, Mısır, Mısır Sudanı, Norveç, Portekiz, Romanya, Sar arazisi, Seylân adası, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği, Suriye Lübnan Cumhuriyetleri ve Aleviye hükümeti, Şili, Tunus, Vatikan hükümeti, Yugoslavya, Yunanistan.

Bu memleketlerden, Almanya, Yugoslavya, Çekoslavakya, Macaristan, Romanya, Avusturya, Fransa, Danzig, İsviçre ve Lehistan ile teati ettiğimiz kolilerin beheri-

nin azamî sıklığı 10 kilo iken 931 senesinde 20 koliya, Şili ve Mısır memleketlerde teati ettiğimiz kolilerin beherinin azamî sıklığı 5 kilo iken aynı sene içinde 10 kiloya iblâğ edilmiştir.

İsimleri zikrolunan diğer memleketlerden Amerika, Avusturalya, Kanada, Küba, Meksika, Mısır Sudanı ve Portekizle teati ettiğimiz kolilerin beherinin azamî sıklığı 5 ve Adenle Hindistan kolilerinin beherinin azamî sıklığı 9 kilodur.

Bunlardan maadasile 10 kiloya kadar sıklıkta koli teati olunmaktadır.

Kendilerile kıymetli mektup muamelesi yapılan memleketlerin isimleri şunlardır:

Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Belçika, Brezilya, Bulgaristan, Cezayir, Çekoslovakya, Danimarka, Danzig serbes şehri, Estonya, Felemenk, Filistin, Fransa, Hicaz, ve Necit krallığı, İngiltere, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İtalya müstemlekâtı, Kıbrız, Lehistan, Letonya, Macaristan, Mısır Norveç, Portekiz, Romanya, Suriye Lübnan Cumhuriyetleri ve Aleviye hükümeti, Tunus, Vatikan, Yugoslavya, Yunanistan.

Kendilerile kıymetli kutu muamelesi yapılan memleketler şunlardır:

Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Cezayir, Çekoslovakya, Danimarka, Danzig Felemenk, Fransa, İngiltere, İsveç, İsviçre, İtalya, Macaristan, Mısır, Suriye, Lübnan Cumhuriyetleri ve Aleviye hükümeti, Tunus, Vatikan, Yugoslavya.

2— 1 Temmuz 930 dan itibaren ecnebi memleketlerle memnu olmıyan her cins eşyayı muhtevi ve bir kiloya kadar sıklıkta küçük paket muamelesine başlanmıştır.

Ecnebi memleketlerden, memleketimize gelen mektup ve telgraflarda bazı mühim şehirlerimizin isimleri Fransızca kelimelerle yazılmakta ve meselâ Ankara yerine «Angora», İzmir yerine «Smyrne», İstanbul yerine «Constantinople», Edirne yerine «Andrinople», Ereğli yerine «Heraclee», Kayseri yerine «Cesaree» ilâ... gibi fransızca kelimeler kullanılmakta iken Türk harflerinin kabulü üzerine bunların memleketimizde söylenildiği ve Türkçemizde yazıldığı gibi Ankara, İzmir, İstanbul, Edirne, Ereğli, Kayseri ilâh... suretinde yazılması, Bern milletler arası Birliği kalemi vasıtasile ecnebi idareler nezdinde ciddî ve müessir teşebbüslerde bulunulmak ve hattâ Fransızca isimlerle gelen mektup ve telgraflar geldikleri merkezlere geri gönderilmek suretile temin edilmiştir.

3— 926 bidayetinde yalnız Almanya ile içlerinde yine gayri memnu her cins eşya mevcut olan yeşil etiketli âdi ve taahhütlü mektup muamelesine başlanmıştır. 930 senesi bidayetinden itibaren de yalnız taahhütlü olmak üzere bu şekildeki muamele, bu muameleyi yapan diğer bütün ittihat memleketlerine teşmil edilmiştir.

4— Arnavutluk, Almanya, Arjantin, Belçika, Belçika kongosu, Brezilya, Şili, Kolombiya, Küba, Danzig, Mısır, Ekvator, İspanya müstemlekeleri, Estonya, Habeşistan, Fransa, Cezayir, Fransa müstemlekeleri, Fransız Gine'si, Fransız Sudanı, Togo, Suriye, Lübnan, Yunanistan, Hayati, Macaristan, Letonya, Lüksemburg, Fas, Faşta İspanyol mıntakası Paraguay, Felemenk Güyanı, Portekiz, Portekiz müstemlekeleri, Romanya, Salvador, Sar Ülkesi, İsviçre, Tunus, Sovyet Sosyalist

Cumhuriyetleri,
 Birliği, Uruguay, Lehistan, Vatikan, Yugoslavya, İnan,
 Çekoslovakya, Meksika, Hicaz ve Necit, Guatemala,
 Martinik Moritanya, Dominiken, Bulgaristan,
 Avusturya idareleri doğrudan doğruya tâbi ve naşirler
 veya vekilleri tarafından gönderilen gazeteler ve
 mevkut yazılar için ve bu idarenin son on dördünden
 maadası da gönderenler kimler olursa olsun kitaplarla
 risaleler ve musiki notaları için posta ücretinden yüzde
 elli tenzilât yapmış bulduklarından
 memleketimizden de buralara gönderilecek mezkûr
 maddeler için ayni suretle mukabele edilmesi yani
 isimleri mezkûr idarelerin kâffesine gazeteler ve
 mevkut yazılar için ve son on dört idareden maadasına
 da ayni zamanda kitaplarla risaleler ve musiki notaları
 için yüzde elli tenzil ile ücret alınması Temmuz 931
 tarihinde tekarrür etmiştir.

Harici posta müraselâtının evvelce gümrükler
 tarafından yapılan gümrük muayene ve muamelesi
 Nisan 931 başlangıcından itibaren posta idaresince
 yapılmaya başlanmıştır.

Tayyare 1 — 926 senesinde Yunanistan, İtalya, Romanya,
postaları: Bulgaristan, Yugoslavya, Macaristan, Avusturya,
 Çekoslovakya, Almanya, Fransa ve Lehistan ile
 aramızda tayyare postaları ihdas edilmiştir.

2— 931 senesinde İsviçre, Rusya, Belçika,
 Felemenk, Danimarka, İngiltere, İspanya ile ve
 Temmuz 932 iptidasında Suriye, Irak, Filistin, Aşağı
 Mısır, Yukarı Mısır, İnan, İngiliz Hindistanı, Siyam,
 Felemenk Hindistanı, Fransız Hindi Çinisi, Sudan,
 Genya, Tanganyika arazisi, Şimali Rodezya, Cenubî
 Rodezya ve Cenubî Afrika ile Cenup Amerikasının

Arjantin, Bolivya, Brezilya, Paraguay, Peru, Şili, Uruguay, ve sair memleketlerine de hava postası gönderilmeğe başlanmıştır.

3— Yine 1932 senesi zarfında Graf Zeplin kabili şevkinin Cenup Amerikasına olan seferlerde de bu memleketlere uçak muhabere maddeleri yollanmıştır.

Pul işleri: 1 — 1925 senesi zarfında Londrada ilk Cumhuriyet pulları bastırılmış ve bu pullar 10 şubat 926 tarihinde tedavüle çıkarılmıştır.

2— 929 tarihinde Londrada yeni harfli pullarımız bastırılmış ve bunlar 30 Temmuz 929 tarihinde istimal sahasına konulmuştur.

3— İstanbulda toplanan İkinci Balkan konferansı hatırası olarak Londrada bastırılan 9 kıymetten mürekkep ve zeytin ağacı timsalini havi pullarımız 20 Birinci Teşrin 931 tarihinde istimal mevkiine konulmuştur.

4— Gazi Hz.lerinin portrelerini taşıyan ve on dokuz kıymetten mürekkep olup uzun zamandanberi ilk defa olarak memleketimiz dahilinde Damga matbaasında bastırılan son pullarımızın 200 kuruşluğa kadar olanları 1931-1932 senesi zarfında muhtelif tarihlerde istimale çıkarılmış olup 250 kuruşluğu da tab'ının hitamını müteakip tedavüle çıkarılacaktır.

5— Bu sene zarfında yine Gazi Hazretlerinin portrelerini havi olmak üzere beş kıymetten mürekkep bir seri taksa pulu bastırılmak üzeredir. 15 milyon tane tabettirilecek olan bu pullar bu sene zarfında tedavüle çıkarılacaktır.

6— İdareimiz Türk inkılâbının muhtelif safhalarını ve memleketimizde başarılan

büyük yenilikleri göstermek üzere yeni ve sembolik bir pul serisi bastırmak ve en aşağı 15 kıymetten ibaret bulunacak bu seriyi yetiştirebilmek için Cumhuriyet bayramında istimale koymak emelindedir. Bunun için şimdiden teşebbüslere girişilmiş bulunmaktadır.

7— 1933 senesi esnasında memleketimiz dahilinde tesis edilmek üzere bulunan uçak posta servisleri için de ayrıca bir pul serisi çıkarılacaktır.

Yunanistan ile İstanbulda toplanan İkinci Balkan konferansınca verilen karar mucibince memleketimizle Yunanistan arası posta muhabere maddelerine ait olmak üzere Şubat 933 iptidasından itibaren tenzilâtlı ücret tarifesi tatbik edilmeğe başlanmıştır.

Cumhuriyet devrinde her seneye isabet eden posta hatları adet ve nevilerini gösterir cetvel

Seneleri	Beygirli	Arabalı	Otomo- billi	Kayıklı	Yekun
923-925	293	182	15	31	521
926	292	157	34	31	514
927	230	196	50	33	509
928	265	130	71	33	499
929	247	138	81	31	497
930	224	98	119	28	169
931	243	82	109	36	170
932	210	98	126	30	461

1— Cumhuriyet idaresinin teessüsünden evvel 924 den ibaret olan sürücülükler teessüsten sonra 521 adede kadar çıkarılmış ise de geçen ve bu seneler Ankara Kayseri, Irmak Çankırı, Samsun Sivas

Kayseri Sivas, Fevzipaşa Malatya, Kütahya Balıkesir, şimendifer hatlarının açılması ile bu hatların geçtikleri, yerlerdeki sürücülüklerin lâğvedilerek postaların trenlerle sevk edilmeğe başlanmasından bugün 464 adedine indirilmiştir.

2— Cumhuriyet devrinden evvel otomobilli olarak yalnız iki adet postamız varken Cumhuriyetin teessüsünden beri tedricen bugüne kadar bu miktar 126 adede çıkarılmıştır.

Nakliyat vasıtaları cetveli

Cumhuriyetin teessüsünde evvel	Sonra
X	2 Hizmet otomobili
X	4 Kamyon
2	11 Kamyonet
1	6 Motosiklet
X	53 Bisiklet
X	2 Kayık
X	3 Deniz motoru (x) (1)
X	6 Posta vagonu

(x) 932 senesinde alınan tahsisatla son sistem ve seri bir motorbot daha alınarak nakliyata başlanmıştır.

Posta seferleri cetveli

Senesi	1	2	3	4	5	6	Yevmi vapur ve trenlerin hareketlerine göre	Postaların mevcudu	
1923-25	202	149	44	6	0	1	37	82	521
1926	195	153	57	15	0	1	39	54	514
1927	166	183	49	10	0	3	44	54	509
1928	131	174	43	17	0	8	43	83	499
1929	129	124	32	20	0	18	51	131	497
1930	105	179	80	23	0	7	67	131	469
1931	97	170	63	13	0	9	19	470	470
1932	77	184	60	14	0	7	14	105	464

Cumhuriyet devrinde Telli ve Telsiz telgraf, Telefon işlerinin inkişafı

Cumhuriyetten evvel	Bugün	Fark	
	Adet	Adet	
621	646	25	Mevcut telgraf merkezleri
621	646	25	Yukarıda zikrolunan merkezlerden dâhilî telgraf muamelesi yapanlar.
90	172	82	Yukarıda zikrolunan merkezlerden haricî muamele yapanlar

Telgraf işleri Türkiye telgraf şebekesi son on sene zarfında İslah edildikten başka yeniden 2339 kilometre uzunluğunda hat yapılmak ve 6651 kilometre uzunluğunda tel çekilmek suretile tevsi edilmiştir.

Memleketimizde Türk harflerinin kabulü telgrafçılıkta da mühim bir inkılâp husule getirmiştir. Bu harfler sayesinde telgraf remizleri değiştirilmiş ve merkezlerimizde yazı tapeden fennin en son terakkiyatına uygun telgraf makinalarının da kullanmasına muvaffakiyet hasıl olmuştur.

Şimdi, Ankara İstanbul İzmir dahili ve İstanbul Bükreş Berlin haricî telgraf muhabereleleri dakikada 1500 harf basan seri simens makinalarıyla temin edildiği gibi Türkiye ile Avrupanın diğer mühim şehirler arasında ve Türkiye şehirleri arasında Hük, Telemprimör gibi seri ve en yeni tabeden makinalarla muhabere yapılmaktadır. Telgraf merkezleri bu yeni makinalarla

teçhiz edilirken telgraf servisinde de amelî usuller tatbik edilmiş ve bu meyanda yıldırım işaretli telgraf usulü de ihdas edilmiştir.

Cumhuriyet telgrafçılarını alâkadar eden mühim bir icraat ta muhabere memurlarının ötedenberi tâbi tutulmakta olduğu 24 saatlik mütemadi nöbet usulünün kaldırılmasile yerine günde (8) saat muntazam çalışma usulünün ikame edilmesidir.

Telgraf merkezlerinin seri ve en yeni tap makinalarile teçhizi, telgraf servisinde yeni muamele ve usullerin tatbik ve ihdası, Türkiye ile bütün Avrupa memleketleri arasında ve birçok şehirlerimiz arasında telefon muhavereleri ve telsiz telgraf muhaberesi tesis edilmiş olmasına ve son senelerde hüküm süren dünya buhranına rağmen, telgraf muhaberelerinin ehemmiyetli mikyasta artmasını temin etmiştir.

1923 senesinde memleketimiz dahilinde teati edilen telgrafnameler adedi 8,850,000 den ibaret iken bu miktar 1932 senesinde 14.980.000 ne balığ olmuş ve 1923 de Türkiye ile Avrupa arasında teati olunan telgraflar adedi 385,000 iken 1932 senesinde 972.000 ne çıkmıştır.

Telsiz işleri: 1 — İstanbulda Kemerburgaz civarındaki Osmaniye mevkiinde ve Ankarada Baba harmanında uzun dalgalı birer büyük verici telsiz istasyonu ve İstanbulda Yeşilköyde ve Ankaraya 20 kilometre mesafede bulunan Gölbaşında birer alıcı telsiz istasyonu inşa edilmiştir. İstanbuldaki verici ve alıcı istasyonlar İstanbulda büyük posta-

ne binasındaki muamelât merkezine ve Ankaradakiler umum müdürlük binasında tesis edilen muamelât merkezine kısmen yeraltı ve kısmen havai kablolarla bağlıdır. Bütün bu istasyonlar P. T. T, idaresince işletilmekte olup fennî ve İdarî bütün memurları Türktür.

İstanbulda Osmaniyedeki verici istasyonda iki tane verici Alternatör telsiz telgraf postası ve bir de telsiz telefon postası mevcuttur. Telsiz, telgraf postaları Viyana, Berlin, Paris, Londra, Belgrat, Prag, Roma istasyonlarile işlemekte ve telsiz telefon postası ise telsiz telefon neşriyatı yapmaktadır.

Ankarada Baba harmanındaki istasyonda 250 kilovat takatinde bir alternatör ile bir de lambalı telsiz telgraf postası mevcuttur. Bu ki, posta vasıtasile Nevyork, Moskova, Tahran, Budapeşte, Varşuva, Bern istasyonlarile doğru telsiz telgraf muhaberesi yapılmakta ve lambalı posta vasıtasile aynı zamanda radyo neşriyatı temin edilmektedir.

Ankara musiki muallim mektebinde bulunan Ankara radyo stüdyosu yer altı kablolarile ve büyük postanenin üst katında bulunan İstanbul stüdyosu havai kablolarla verici istasyonlara bağlıdır.

2— Denizdeki gemilerle telsiz muhaberesi yapmak üzere İstanbulda bir de sahil postası tesis edilmiştir.

3— Bu büyük istasyonlardan başka Ankara, Edirne, Diyarbekir ve Vanda kısa dalgalı verici ve alıcı küçük telsiz postaları kurulmuştur.

4— Bunlardan maada İstanbulda hükümet kısa dalgalı büyük bir verici ve alıcı telsiz istasyonu inşasına başlamıştır. İn-

şaatı bitmek üzere olan bu istasyon da Türk memurları tarafından işletilecektir. Bunun neticesinde Estren kablo şirketinin memleketimizdeki faaliyeti de hitam bulmuş olacaktır.

Telefon işleri

1 — On sene içinde Ankaradaki otomatik olmak üzere Edirne, Karaağaç, Uzunköprü, Kırklareli, Tekirdağı, Bursa, Çekirge, Isparta, Konya, Adana, Tarsus, Mersin, Ereğli, Zonguldak, Kozlu, Bartın, Kastamonu, Küre, İnebolu, Sinop, Ayancık, Tosya, Samsun, Gireson, Trabzon, Sivas ve Erzurum şehir ve kasabalarında umuma mahsus telefon santral ve şebekeleri tesis edilmiştir; bu şebekeler P. T. T. idaresine aittir.

2— İmtiyazlı bir şirkete verilen İzmir telefonları da yine bu devre zarfında tesis ve faaliyete vaz edilmiştir.

3— İstanbul Telefon Türk Anonim Şirketi ile bir mukavele yapılarak tesisat Ankarada olduğu gibi otomatige tahvil edilmiştir.

Türkiye şehirleri arasında ve Türkiye ile Avrupa memleketleri arasında telefon muhavereleri tesisine imkân ve muvaffakiyet hasıl olmuştur. Şimdi Ankara, İstanbul, Yalova, Edirne, Alpullu şehirlerde Avrupa memleketleri arasında beynelmilel telefon muhavereleri cereyan etmekte olduğu gibi Ankara İstanbul Eskişehir Geyve istasyonu Adapazarı İzmit, Bursa Yalova; Edirne Alpullu şehir ve kasabaları arasında ve Adana Tarsus Mersin ve Kastamonu İnebolu Ereğli Taşköprü Zonguldak Çorum İskilip Tosya Kar-

gı İlğaz Çankırı Karacaviran Çerkeş Gerede Mengen Devrek Alaplı Kozlu Çaycuma Bartın Uluz Amasra Kurucaşile Cide Daday Devragani Küre Abana Çatalzeytin Ayancık Sinop ve Bursa Yalova Tirilye Karacaabat Bandırma Edincik Erdek Marmaris Gemlik Orhangazi Biga Karabiğa Çekirge Mündanya aralarında telefonla konuşulmaktadır.

Şehirler arasında ve bilhassa milletler arasında telefon konuşmalarının temini, binlerce kilometrelik bakır nâkilli devreler tesis, Ankara ve İstanbul santralında yüksek tevettür taşıyıcı cereyan tertibatı vücade getirilmesi ve bazı merkezlere sesi kuvvetlendiren müşeddide aletleri tesisi ve sari fennî ve pahalı tesisatla mümkün olmuştur.

Fabrika işleri İstanbulda bulunan telgraf fabrikası on sene evvel Avrupadan parça getirmek suretile yalnız mors makinesi, pusula, maniple bazı hat bakıcı edavtı ve kurşun mengenesi gibi basit telgraf ve posta malzemesi yapmakta idi. Şimdi bu fabrika; Mors makinalarını en yeni şekilde yaptığı gibi bir tel üzerinde aynı zamanda telgraf yazıp almağa mahsus Dübleks makinaları, Dübleks Traslatörleri ve Hük makinalarını tamire ve noksanlarını ikmale yarıyacak her nevi alât ve malzeme Varnon ve Daymon modeli pil takımları, hat eşyası, hat bakıcı aletleri posta kurşun makinaları ve posta ve telgraf merkezleri için mükemmel kasalar imal etmekte ve bu suretle P. T. T. idaresinin en mühim ihtiyaçlarını temin eylemektedir.

Kanunlar, nizamnameler, talimatnameler Eski Telgraf, Telsiz Telgraf ve Telefona ait kanunlar, nizamnameler ve talimatnameler dahi Cumhuriyet devrinde ihtiyaca göre yeniden tadil ve tanzim edilmiştir.

BİNALAR

Cumhuriyet devrinde idarenin yeniden sahip olduğu binalar

Adet	Mahalli	Adet	Mahalli
1	Yaluva kaplıcaları	merkezi	1 Sarıköy merkezi
1	Üsküdar	»	1 Çarşacak »
2	Trabzon	»	1 Denizli »
1	Gireson	»	1 Ulubey »
1	Bafra	»	1 İzmir-Akhisarı »
1	Turol	»	1 Ayvalık »
1	Bilecik	»	1 Bergama »
1	Bandırma	»	1 Kula »
1	Bursa	»	1 Çandarlı »
1	Mudanya	»	1 Küllük »
1	Trilya	»	1 İzmir-Reşadiye »
1	Sındırgı	»	1 Manisa »
1	İnönü	»	1 İzmir-İnegöl »
1	Eleşkirt	»	1 Karşıyaka »
1	Bayburt	»	1 Soma »
1	Ereyli	»	1 Milas »
1	Bartın	»	1 Kınık »
1	Konya	»	1 Afyon »
1	Karamanlı	»	1 Aliğa »
1	Doğanbey	»	1 Fethiye »
1	Aksaray	»	1 Kemalpaşa »
1	Burdur	»	1 Demirci »
1	Pınar	»	1 Saimbeyli »
1	Einike	»	1 İslahiye »
1	Koçhisar	»	1 Payas »
1	Kalkan	»	1 G. antep »
1	Karaman	»	1 Dörtöyol »
1	Ürgüp	»	1 Karataş »
1	Genç	»	1 Maraş »
1	Haran	»	1 Silifke »
1	Hozat	»	1 Sivas »
1	Derik	»	1 Sivas-Reşadiye »
1	Ergani	»	1 Van »
1	Lice	»	1 Hizan »
1	Viranşehir	»	1 Ştık »

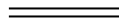
<u>Adet</u>	<u>Mahalli</u>	<u>Adet</u>	<u>Mahalli</u>
1	İlçe merkezi	1	Kazımpaşa merkezi
1	Başkale	1	Kayseri

İdare ve memurları: İdare ilk defa olarak Cumhuriyet devrinde bir teşkilât kanununa mazhar olmuştur.

Bu kanun idareye muasır Avrupa idarelerinde olduğu gibi hükmi şahsiyet ve mülhak bütçe ile idare selâhiyeti verdiği cihetle gerek kendi bünyesi, gerek derühte ettiği âmme hizmetleri noktai nazarından inkişafa doğru gitmektedir.

Teşkilât kanununun yenileştirdiği kadrolar sayesinde Posta ve Telgraf ve Telefon memurları dahi mahsus bir dereceden lütuf ve himayeye mazhar olmuşlardır. Ezcümle eskiden en dun memur maaşı idarede 40, en yüksek memur maaşı 12 lira iken Cumhuriyet devrinde tedricen yükselerek teşkilât kanununa nazaran en dun memur maaşı 16 ve en yüksek memur maaşı 22-25 lira olmuştur. Bu fark diğer memuriyet sınıfları için de hemen hemen aynidir.

Telgraf mektabialisi Cumhuriyet devrinde yeniden tesis ve küşat olunan P. T. T. yüksek mektebinde meslekî malûmat tedarisine başlanılmış ve 1924 senesinde 14 ve 1925 senesinde 19 ve 1926 senesinde 22 memur 1928 senesinde 9 ve 1929 senesinde 6 fen müfettişi ve 1930 senesinde 9 memur ve 1931 senesinde 11 makinist ki, ceman 90 tane memur makinist ve fen müfettişi yetiştirilmiştir. Bu mektep bu sene tekrar faaliyete geçecektir.

Teftiş işleri

924-933 senesinin onuncu ayına kadar fezleke, rapor adediyle tahkikat dolayısıyla işten menedilen, lüzum ve men'i muhakemeleri talep olunan memurların adedini gösterir cetvel:

Fezleke Adet	Rapor adet	Lüzumu muhakeme Adet	Men'i muhakeme Adet	İşten menedilen Adet	Senesi
196	126	127	62	—	924
151	59	56	31	7	925
132	72	41	26	4	926
159	86	217	41	27	927
218	106	316	33	31	928
142	131	324	109	18	929
169	219	326	104	26	930
222	276	337	79	35	931
229	249	307	49	40	932
167	14:5	195	37	18	933
1.785	1.46i9	2.246	571	206	

929 senesinin son altıncı ayından başlamak suretile müfettişler marifetile bir sene zarfında 29847 adet iskân dosyası tetkik ve muameleleri intaç edilmiştir.

924-938 senesinin dokuzuncu ayın nihayetine kadar vilâyet ve kaza teftişleri ve tanzim edilen lâyiha adedini gösterir cetvel:

Teftiş lâyihası Adet	Teftiş edilen		Senesi
	Vilâyet Adet	Kaza Adet	
415	18	71	924
557	13	101	925
966	25	148	926
541	15	84	927
398	13	37	928
137	9	23	929
197	8	27	930
1.346	35	171	931
441	12	51	932
434	19	64	933
5.432	167	777	

924 -933 senesinin onuncu ayı nihayetinde kadar teftiş heyeti reisliği evrak istatistiği:

Müfettiş- lerden gelen	Sair mahallerden gelen	Yekûn	Müfettişlere giden HS.:	Müfettişlere giden UM.	Sair mahallere giden	Yekûn	İcmal	Şene
710	152	862	180	—	73	253	1.115	923
1.776	1.115	2.891	1.125	74	1.000	2.199	5.090	924
2.950	1.200	4.150	1.700	300	1.400	3.400	7.550	925
3.732	1.723	5.455	1.973	300	1.187	3.460	8.915	926
2.890	1.222	4.118	1.849	295	994	3.138	7.256	927
3.430	1.284	4.714	2.247	370	1.159	3.776	1.490	928
3.294	1.048	4.342	4.212	390	1.846	6.448	10.790	929
3.343	1.361	4.704	2.392	215	1.856	4.463	9.167	930
5.307	2.012	7.319	3.192	208	2.738	6.138	13.457	931
3.153	1.030	4.183	2.103	750	1.668	4.521	8.704	932
3.304	1.601	4.905	1.768	117	1.696	3.581	8.486	933
33.895	13.748	47.643	22.741	3.019	15.617	41.37789.020		

924-933 senesinin onuncu ayı nihayetinde-kadar mülkiye teftiş heyetine yapılmış olan talimatnameler:

1— 27 teşrinievvel 331 tarihli umuru mülkiye heyeti teftişine talimatnamesi müzeyyelâtı. 26 mayıs 341 tarihlidir.

2 — Umuru dahiliye teftiş defterleri talimatnamesi. 6 haziran 341 tarihlidir.

3 — Teftiş rehberi.

=====

Vilayetlerin umumi işleri

Mülkî Taksimat

Küçük bir tarih: Mülkî taksimat hakkında esaslı bir fikir verebilmek için imparatorluk devrindeki idare taksimatının geçirdiği safhalardan bahsetmek faydalı olur:

Osmanlı devleti ilk zamanlarda idare noktasından sancak ve kazalara ayrılmıştı. Sancaklarda birer mirliya, kazalarda birer kadı bulunurdu. Şehzadeler Anadoludaki sancaklarda mirlivalık ederek hükümet idaresinde meleke sahibi olurlardı. Rumelinin fethinden sonra biri Anadolu, diğeri Rumeli beylerbeyliği olmak üzere iki beylerbeylik yani vali umumilik ihdas olundu. Ve sancaklar bunların idaresine verildi. Mirlivaların vazifeleri «İdareleri altındaki cüz'i İdarîyi eşkiya tasallutundan korumak ve kal'a varsa onları muhafaza etmek, aşair ve kabile varsa tahtı hükmünde bulundurmamak, mahlûl olan timar ve zeametleri ehil ve erbabına tevcih ettirmek ve sefere memur oldukları zaman idaresinde bulunan dirlik eshabını toplıyarak tayin olunan mahalle gitmek hususlarından ibaretti. Mevaddı hukukiye ile şehir ve kasabaların muamelâtı hususiyelerini kadılara, mürettebatı emiriyenin cibayet ve tahsili defterdarlara ait vazaif cümlesindendi.

Devşirme çocuklarının güzideleri saraya alınır terbiye olunur içlerinden liyakatlıları yeniçeri bölükleri ağalıklarına yahut mirialemlik, mirahorluk, kapıcılar kethüdalığı, kapıcıbaşı memuriyetlerine geçirilir ve nihayet mirlivalık ile taşraya gönderilirlerdi. Bunlardan mirlivalıkta ehliyet ve

liyakat gösterenler vezareti ihraz ederlerdi. Git gide vüzera çoğaldığından bunlardan bazılarına iki sancak birleştirilerek tevcih edilmeğe başlandı. Bilhassa hudut kaleleri muhafızları bulunan vezirlere medarı teayyüş olmak üzere Rumeli ve Anadolu'da ilhakan sancaklar verildi. Vali ve mutassarıflar uhtelerindeki sancakların mülhak kazalarına daireleri gediklilerinden yahut mahallî hanedanından «Voyvoda» nasp ve tayin ederler. Uhtelerinde ilhakan sancak bulunanlar da sancaklara «Mütesellim» gönderirlerdi. Bundan başka mürettebatı emiriye ve memleket masarifi olan mebalığın tevzi ve tahsilinde şehir ve kasabalarda ahali tarafından müntehap ayanlar vardı.

Bütün bu tafsilâtı hülâsa edecek olursak, memleketin zapt ve raptı ile vali, mutasarrıf, mütesellim Voyvodaların ve umuru hukukiye ve narhı erzak ile «yani beledî işlerle» hükkâmı şer'in mürettebatı emiriye ve memleket masarifi olan mebalığın tevzi ve tahsili, defterlerinin tertip ve terkimi hususlarıyla ayanın meşgul olduğu neticesine varırız. Ayan bu işleri eşrafı memleket ile biliçtime yaparlardı. Ayan sonraları Voyvodalıklara mütesellimliklere geçmeğe de başlamışlardı. Bunların bir kısmı keyfi mayeşa katli nufusa kadar mücesaret etmişlerdir. Tanzimatı hayriyeden evvel İslâhatı mülkiyenin mukaddimesi olarak bunların katli nufusa mücesuretlere bafermarı menolunmuştur.

Vakayii Hayriyeyi müteakip merkezi eyalet olan sancaklara birer vali ve bir muhassil, elviyei mülhakkaya ümerayı akseriyeden birer zabıta memuru ve birer muhassil ka-

zalara da keza birer zabıta memuru, muhassıl, malmemuru, tahrirat kâtibı tayin olundu. Ve kaza muhassılının sancak muhassılına ve sancak muhassılının eyalet muhassılına irtibatı katolundu. Yani müstakıl yapıldı. Bir kaç sene sonra maaşat yekûnu varıdatı imha ettiğinden vilâyetin elviyei mülhakkaya hükmü cari olmak kaidei kadimesi ihya edildi ve valilerin maiyetine birer defterdar verildi. Her sancağa birer kaymakam ve kazalara ahalinin erbabı haysiyet ve iktidarından birer müdür tayin edildi. Nihayet 1281 tarihli teşkili vilâyat nizamnamesi eyaletleri ilga ve vilâyetleri ihdas etti.

1923 te idare taksimatı

Cumhuriyetin ilânı tarihinde Türkiye; imparatorluk devrindeki idare taksimatı mucibince vilâyetlere, vilâyetler livalara «mutasarıflıklara» livalar da kazalara, kazalar da nahiyelere ayrılmıştı. Bir de doğrudan doğruya merkeze merbut olmak üzere gayri mülhak livalar mevcuttu. Bunlar vilâyet hükmünde olup yalnız buralarda vali yerine müstakıl mutasarıf bulunurdu.

24-Nisan-340 tarihinde neşrolunan teşkilâtı esasiye kanununun 84 üncü maddesi Türkiyeyi «Coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet noktasından vilâyetlere, vilâyetleri kazalara, kazaları nahiyelere taksim etmiş «ve devlet teşkilâtında hükmî şahsiyeti haiz olmıyan ve kaza le vilâyet arasında lüzumsuz bir vasıta olduğu için halkın hükümeti merkeziye ile olan işlerinin uzamasına sebebiyet veren Liva Mutasarıflık teşkilâtını ortadan kaldırmıştı.

Filhakika kaza ile vilâyet arasındaki liva teşkilâtı halkın hükümeti merkeziye ile

olan işlerinin uzamasına sebep oluyordu. Yeni teşkilât kaza ile vilâyeti birbirine yaklaştırdı. Millî hükümet teşekkülünü müteakip bazı livaları müstakil liva haline koydu. Bu suretle livaların kaldırılmasına doğru ilk adım atılmış oluyordu. Nihayet mevcut vilâyetlerle, müstakil ve mülhak livaların unvanı vilâyete tebdil edilerek bu suretle 74 vilâyet vücude gelmişti. Fakat kısa bir tecrübe çok vilâyet usulünün memleket için pek faydalı olmadığını gösterdi. Bunlardan bir kısmının umumî ve hususî varidatları mahallerinin ihtiyacını teminden çok uzaktı. Bazılarının coğrafi, İktisadî vaziyetleri bazılarının nüfusunun azlığı başlı başına bir vilâyet halinde kalmaları imkânını selbediyordu. Binaenaleyh bunların vilayet halinde bırakılmaları faydasızdı. Vilâyetler adedinin azaltılması lüzumuna kanaat getiren vekâlet bu işi esaslı bir tetkikat neticesinde halletmek için mülkî ve askerî birer zattan mürekkep «Tetkikatı mülkiye» heyetleri teşkil etti. Bu heyetler memleketin her tarafından mahallen tetkikat icra ettiler. Ve raporlar hazırladılar. Bu raporlar Dahiliye vekâletinde Büyük Erkânıharbiyenin ve muhtelif vekâletlerin mümessillerinden mürekkep bir heyet marifetiyle tetkik edildi. Ve neticede vilâyetlerden bir kısmının lâğvı hakkında bir kanun lâyihası tanzim edildi.

Teşkilâtı mülkiye kanunu

926 tarihinde kabul edilen 977 numaralı teşkilâtı Mülkiye kanunu mucibince 11 vilâyet, Üsküdar, Gelibolu, Ardahan, Muş, Beyoğlu, Genç, Siverek, Çatalca Ergani, Kozan vilâyetleri ilga edildi. Kaza halini muhafaza edemeyecek olan 27 kaza nahi-

yeye kalbolundu. Yeniden 18 kaza teşkil edildi. Bu suretle mülkî taksimatımız 63 vilâyet, 343 kaza ve 681 nahiye olarak tesbit edildi. Bu teşkilât da maksadı temin edememişti. Bir takım mahallî cereyanlar, halkın hisse tâbi olarak vilâyetlerinin kaza haline konmasını istememesi idare taksimatına matlûp olan şekli vermiyordu. Diğer taraftan vekâlet bu bapta mesaisine devam ediyor tetkikatı mülkiye heyetinin raporlarından, mahallerinden alınan malûmattan, Mülkiye müfettişlerinin raporlarından, vilâyetlerin gönderdiği umumî ahval raporlarından istifadeye çalışarak vilâyetlerin azaltılması hakkındaki projelerini tanzime devam ediyordu. Yapılan projelerde daima asayiş vaziyeti, İktisadî, ticarî vaziyet, servet, varidat, askerlik vaziyeti, coğrafi vaziyet, nüfus, vesaiti nakliye, etnografik vaziyet, İdarî vaziyet nazarı dikkate alınmış ve bunların birbirleriyle telifine çalışılmıştır.

Büyük Reisin irşatları

Reisin Büyük Reis 931 senesinde memleket dahilinde icra ettikleri seyahate ait notlarında vilâyetler için şu kıymetli irşatta bulunmuşlardı. «Hükümet her yerde teşkilâtiyle, şahıslariyle, salâhiyet ve vazifeleriyle kuvvetlendirilmeğe muhtaçtır Zaman zaman tesirini gösteren muhtelif mahallî cereyanların doğurduğu şimdiki çok vilâyet teşkilâtı birçok noktalardan zararlıdır. Bu kadar vilâyeti idare için kıymetli vali ve bilhassa rüesa bulunamıyor. Bir tarafta ondan fazla kazalı vilâyet varken Öte tarafta iki kazalı bir vilâyetin ayrı bir idare cüz'ü tamı olmasını mücbir kılacak sebebi müşahede etmek kabil değildir. Bilâkis vilâyetler bu dar taksimatı coğrafi, siyasî ve İktisadî vaziyeti bir olan yanyana

mıntakalarda ayrı idare fikirleri yapıyor. Çok vilâyet mahallî ve umumî bütçe için de zarar yapıyor. Bu sebeple mevcut vilâyetlerimizin adedi mümkün olduğu kadar azaltılmalı, tasarruf edilecek paradan umumî müfettişlikler teşkilâtı için para ayırmalı ve büyücek vilâyetlerde vali muavini istihdam etmeli».

2197 numaralı kanun

Bu esası göz önünde tutan vekâlet 933 senesinde hazırladığı bir proje ile altı vilâyetin daha lâğvını teklif etti. Yüksek Meclisçe kabul olunan 2197 numaralı kanunla Aksaray, Cebelibereket, Artvin, İçel, Şibin karahisar, Hakâri vilâyetleri de lâğvedildi. Elyevm vilâyetlerin adedi 57 ye inmiştir. Vekâlet hazırladığı projeleri peyderpey yüksek meclisin tetkik sahasına arzedecektir. Vekâlette vilâyetlerin adedini 50 ye 46 a ve 39 a indiren üç muhtelif proje mevcuttur.

Umumi müfettişlik: Vilâyetlerimizin tabî, içtimai iktisadi ve sair icaplarla gruplara münkasem olduğunu ve bunların yekdiğerine nazaran hususiyetleri ve neticede her mıntaka dahilindeki valilerin münferit mesaisini mıntakanın İçtimaî iktisadî, siyasî icaplarının merkezi sıkletine tevcih ve cümlesini yekdiğerinin mütemmim ve mükemmili olarak bir noktada cem etmek için bunların fevkinde bir nazımın vücudüne ihtiyaç bulunduğunu nazarı dikkate alan vekâlet bu ihtiyacın temini için umumî müfettişlikler teşkilâtını düşünmüş ve Türkiye Cumhuriyetinin İdarî ve İktisadî beş mıntakaya taksimini ve her mıntaka ya bir umumî müfettiş tayinini teklif etmişti. Yüksek Meclisçe kabul olunan 25-

Haziran-1927 tarih ve 1164 numaralı kanun hükümete umumî müfettişlikler teşkili için salâhiyet verdiğinden ilk olarak Elâziz, Urfa, Muş, Van, Diyarbakir, Siirt, Mardin vilâyetlerini ihtiva etmek üzere Birinci Umumî Müfettişlik teşkil edilmiş ve buna bilâhare Bayazıt vilâyeti ilâve edilmiştir.

Birinci umumî müfettişlik işe başladıktan sonra ihtiva ettiği vilâyetleri alâkadar eden hususatta ezcümle:

1— Senelerdenberi asayişsizliğe sahne olan mahallerde asayiş ve emniyetin istikrarına hizmet etmiş,

2— Bütün memurların harekât ve muamelâtını daimî bir mürakabe altında bulundurmuş ve küçük memurların fenalıklarının önüne geçmiş.

3— Vekâletleri alâkadar eden müşterek mesaili hal ve tasviyede âmil olmuş.

4— Bilhassa, yol, mektep, hastahane gibi vilâyetleri müştereken alâkadar eden işlerde nazımlık vazifesini yapmıştır.

Pek faydalı idari bir teşekkül olduğu anlaşılan umumî müfettişliklerin peyderpey çoğaltılması mukarrerdir. Garp vilâyetlerinde bir umumî müfettişlik teşkili hususu vekâletçe İcra Vekilleri heyetine arzedilmiştir.

Umumî müfettişlik projesi merbuttur. «Merbut 1»

Tam teşekküllü nahiyeler:

Kaza-Köy İdare taksimatımızda köy ile kaza arasında nahiyeye teşkilâtı vardır. Bu teşkilât pek nakıs olduğu için köylünün nufusca, vergice, tapuca olan işlerinin görülmesini

temin edemediğinden ve kaza merkezine kadar gitmeğe mecbur ettiğinden buna çare olmak üzere halkın işlerini görmek için vekâlet 928 senesinde Yüksek Meclise yepyeni bir şekil teklif etti: Tam teşekküllü nahiyeler. Filhakika mevcut nahiyeler ihtiyaca tekabül edemiyen nakıs teşekkül ve teazzuvalardır. Bunların başında yalnız bir müdür vardır. Pek istisna ile bazılarında nüfus ve tapu kâtibi mevcuttur. Sonra bunlar memleketin ötesine berisine gelişigüzel serpilmiştir. Elli köylü nahiye mevcut olduğu gibi beş köylü nahiye de vardır. Vekâlet nahiyeleri köylünün hükümetin işleriyle mütenasip bir şekle koymak için başta mes'ul müdürü, kâtibi, nüfusu, tapusu ve sulh hâkimi ile tam teşekküllü taksimler yapmağı düşünmüş ve bunun için esaslı tetkikat icra ederek bir proje vücade getirmiştir. Bu projeye nazaran Türkiye Cumhuriyeti hudutları dahilinde 1500 tam teşekküllü nahiyeye ihtiyaç vardır. Tam teşekküllü nahiyelerin vücade getirilmesinde üç esas gözetilmiştir:

Birincisi: köylünün yaya olarak sabahleyin nahiye merkezine gidebilmesi, işini bitirdikten sonra akşam köyüne dönebilmesi, bunun için de nahiyeyi çerçeveleyecek köylerin merkeze asgarî on, azamî onbeş kilometre olması esası kabul edilmiştir. İkincisi: köy adedinin 25 den fazla olmaması, üçüncüsü; nahiye nüfusunun

10,000 ni geçmemesi. Bir tam teşekküllü nahiyenin devlete 3000 liraya mal olacağı hesap edilmiştir. 1500 nahiye ise dört buçuk milyon liraya mal olacaktır. Hükümet 928 den itibaren aldığı tahsisatlarla Ankarada 30, Erzurumda 30, Balıkesirde 40, İstanbulda.

37, Kırklarelinde 13, Konyada 44, Malatyada 30, tam teşekküllü nahiye teşkil etmiştir. Müteakip senelerde alacağı tahsisatlarla bu çok faydalı projeyi ikmale çalışmışsa da son bir iki sene zarfında bütçe vaziyeti ve zarureti dolayısıyla tahsisat alınmamıştır.

Vilâyetlerden alınan malûmat, Mülkiye müfettişlerinin mahallinde yapmış olduğu tetkikat bu teşekkülün idari ve inzibatî hususlarda ve köylünün işlerinin kolaylıkla görülmesinde çok faydalı neticeler verdiğini göstermektedir.

Cumhuriyet Halk Fırkası Umumî Kâtipliğinden tevdi edilen vilâyet kongreleri mukarreratı bu teşekkülün faydası hakkında bir fikir verebilir. Bütün temenniyat vilâyetleri dahilinde tam teşekküllü nahiyelerin biran evvel teşkili noktasında toplanmaktadır. Ancak şurasını bilhassa nazarı dikkate almak lâzımdır ki tam teşekküllü nahiyeler yalnız Dâhiliyeye ait teşkilât değil, Adliyeye, Mâliyeye ait teşkilâtla yani isminin ifade ettiği veçhile tam teşekkülle köylüye müfit olabilir. Aksi takdirde basit nahiyelerden farkı kalmaz,

Yapılan tam teşekküllü nahiyelerle projenin bir krokisi bağlıdır. «Merbut No. 2»

Vilâyet idaresi

**1281 tarihli ni
zamname**

Osmanlı impratorluğunun idare safhaları mülkî taksimat kısmında arzedilmişti. Muntazam şekilde ilk vilâyet idaresi 1281 tarihli teşkili vilâyat nizamnamesi mucibince vilâyetlerin teşkili ile başlar. Bu nizamname ile istihdaf olunan gaye eyalet valileri zamanında inhilâl haline gelen merkezin kuvvetini tahkim etmek idi. Nizamna-

mede valilerin merkezden istizanı keyfiyet etmeleri esas ittihaz edilmiş ve bizzat ittihazi karar etmeleri salâhiyeti istisnaî. hallere bırakılmıştı. Nizamnamenin istihdaf ettiği gaye nazarı dikkate alınacak olursa bundan başkasını beklemek te zait olur.

**1286 tarihli
Nizamname**

1286 tarihinde «İdareî Umumiyei Vilâyat» nizam-nizamnamesi neşrolundu. Bunda valiye 81 nizamnamesinin fevkinde bazı selâhiyetler verilmiştir. Vali bu nizamnameye göre merkezin mümessilidir. Bu sıfatia kanun ve nizamların icrasına nezaret eder. Kanun ve nizamların kendisine verdiği işleri yapar. Bütün memurlar üzerinde murakabe hakkı vardır. Her hak merkezindir. Ancak tehiri zararlı görülen hallerde vali icraya salâhiyettardır. Dikkat edilecek olursa görülür ki bu salâhiyetler de çok basittir. Valiler için hukukî cephede tevsi mezuniyet esasına müstenit hiç bir hak tanınmamıştır.

**1293 tarihli
Talimatname**

Bilâhare neşredilen 1293 tarihli «İdarei Umumiyei vilâyat talimatnamesi» valilerin salâhiyetlerini biraz daha tevsi etmiş ve bu vazifeleri icraî ve mürakabe kısımlarına ayırmıştır. Mamafih bunda da birçok tahdidat konulmuş ve salâhiyetlerin tevsi cihetine gidilememiştir. Bu tarihten sonra meşrutiyetin ilânına kadar vilâyetlerin idaresi için bir mevzuat vücade getirilmemiştir.

**1329 tarihli
kanun**

1329-1913 senesinde yani meşrutiyetin ilânından beş sene sonra «İdareî Umumiyei Vilâyat kanunu muvakkati» vücade getirilmiştir. İşte Cumhuriyetin ilânı sırasında memleketin idaresi hakkında elde mevcut olan kanun bu kanundur.

329 kanununda 86 nizamnamesiyle valilere verilen mürakabe ve vilâyette devleti temsil hakkı teyit edilmekle beraber bir gûna suitefehhüme meydan kalmaması için valilerin bilûmum vekâletlerin mümessilleri oldukları tasrih edilmek suretiyle bu temsile müsbet ve vazih bir şekil verilmiştir. Bununla beraber bu kanunun dahi istinat ettiği prensip esas itibariyle merkezîyet usulüdür. Ancak şimdîye kadar cereyan eden tecrübelerden sıkı merkezîyetçiliğin memleket idaresi üstünde husule getirdiği tazyik ve fena tesirlerden kurtulmak zarureti iyiden iyiye hissedilmiş olduğundan tevsiî mezuniyete doğru bazı adımlar atılmış ve bu maksatla hükümler konmuştur. Bu hükümler valilere doğrudan doğruya o zamana kadar merkeze ait olan ve kanunla tayin edilen muayyen hususatta karar vermek hakkı doğrudan doğruya valiye verilmişti. Ezcümle:

1— Onuncu madde ile bir takım küçük ve büyük memurları gerek resen, gerek tasdikan tayin,

2— 12 inci madde ile tayini merkeze ait memur hakkında şikâyet hakkı verilmiş muayyen müddette terviç edilmediği takdirde bu memurlar hakkında da karar ittihazı,

3— 13 üncü madde ile hâkimler müstesna olmak üzere bilûmum memurlar hakkında ihtar, takdir, kat'ı maaş, tenzili sınıf ve maaş gibi cezalar vermek ve hattâ azletmek hakkı valiye verilmiştir.

Valiye yukarıda yazılı selâhiyetler verildiği gibi vilâyet teşkilâtının İdarî bir cihazı olan ve bu kanunun neşri tarihine kadar münakaşa ve müzayede işleri haricinde vaziyeti hukukîyesi istişarî bir mahiyet-

te kalan Meclisi idarelere resen veya itirazen karar ittihazı hakkı ve bu kararların infazı için kuvvei teyidiye olarak cezai nakdî hükmetmek selâhiyeti de verilmiştir

Halbuki sonraları, bu kanunla valilere tahmil edilen mes'uliyetleri mutazammın hükümler ipka edilmekle beraber muhtelif vekâletlerin yalnız kendi vekâletleri cephesinden mülhm olarak çıkardıkları muhtelif kanunlarla bu selâhiyetler birer birer geri alınmış ve bu suretle devletin ve kuvvei icraiye'nin mümessili olan valiler bir taraftan zaafa uğratıldığı gibi devletçe kabul edilmiş olan tevsii mezuniyet esasındaki ruh ve insicam bozulmuştu. Prensip ve tatbikat arasındaki bu ahenksizlik işler üzerinde tesirini gösterdiğinden bu vaziyeti islâh ve normal bir hale ifrağ zarureti hasıl olmuştu. Bahusus her memlekette vali selâhiyetlerinin genişletildiği bir sırada bizde gittikçe azaltılması idare makinesini zayıflatıyordu. Bunu nazarı dikkate alan vekâlet birçok kıymetli idare âlim ve mütehassıslarının görgü ve bilgilerinden istifade etmek suretiyle bir proje vücude getirdi. Devlet Şurasının ve İcra Vekilleri Heyetinin tetkik gözünden geçen bu proje Yüksek Meclise arzedildi.

Vilâyet idaresi kanunu

5-5-1929 da meriyet mevkiine giren ve «Vilâyet idaresi Kanunu» unvanını taşıyan bu kanun valilerin her vekâletin ayrı ayrı mümessili olduğunu ve vilâyete ait işlerde vekâletlerle muhabere edeceklerini, vekâletlerin de İdarî, siyasî muhaberatı ve vilâyete ait muhaberatı doğruca vilâyete yazacaklarını tesbit etmiştir.

Kanunun eski kanundan farklı olan bir ciheti de: Valinin her ay nihayetinde ve

lüzum gördüğü sair zamanlar da idare şube reislerini ve lüzum gördüğü diğer memurları heyet halinde topluyarak veya münferiden celbederek vilâyet işleri hakkında kendilerinden malûmat almıya selâhiyettar kılınmıştır. «Madde 41»

1926 da İtalya Dahiliye nazırı «elyevm Ayan Reisi» Federezoninin teklifiyle İtalyada da kanun halini alan bu husus valinin vilâyet işlerindeki nezaret selâhiyetini tevsik itibariyle çok faydalıdır. Bu kanunun diğer bir maddesiyle «Madde 58» Dahiliye vekâleti lüzum gördüğü vilâyetlerde mülkiye ve hukuk mezunlarından mürekkep olmak üzere mansup idare heyetleri teşkiline selâhiyettar kılınmıştır. İdare heyetleri, «Meclisi idare» namıyla 1286 tarihli İdareî umumiyeî vilâyat nizamnamesiyle teşkil edilmişti. Ve şube reisleriyle müntehap azadan mürekkepti. 714 numaralı kanunla müntehap aza kaldırılmıştır. Elyevm idare heyetleri şube idare reislerinden yani memurlardan mürekkeptir. Her şeyden evvel aslî vazifeleriyle meşgul olan bu zevatın idare heyetleriyle, memurin muhakematı işleriyle lâyük olduğu kadar meşgul olamayacakları tabiidir. İşte bu yeni selâhiyetle vilâyetlerde mansup idare heyetleri teşkil edilecektir.

933 senesinde Yüksek Meclisten çıkan 2225 numaralı kanunla vekâlet bu selâhiyeti işleri çok olan inkara ve İstanbul vilâyetlerinde üçer kişilik bir idare heyeti teşkili suretiyle istimale başlamıştır. Valilerin veya muvanilerinin riyaseti altında üçer zattan mürekkep olan bu heyetlere valilerden, mülkiye müfettişlerinden ve kaymakamlardan liyakatli zatler getirilerek işe başlanmıştır-

Bütçenin müsadesi nisbetinde diğer vilâyetlere de teşmili cihetine gidilecektir.

929 tarihli kanunun yeniliklerinden biri de iptal davaları hakkındaki bahsidir: 63 üncü maddesinin sarahati veçhile vilâyet idare heyetleri vilâyet idare şubelerinin kaymakamların ve kaza idare şubeleri ile nahiye müdürlerinin lâzimi icra kararları aleyhinde menfaati haleldar olanlar tarafından bu kararların esas maksat, salâhiyet ve şekil itibariyle kanun veya nizamnameye muhalefetlerinden dolayı ikame olunan iptal davalarına bakarlar.

Ancak esas itibariyle bu kanunla istihdaf edilen gayelerden bir kısmı temin olunabilmiş ve tatbikat sahasında geçen zaman zarfında vilâyetlerin günden güne inkişaf etmiş olan hayat ve ihtiyacı karşısında işbu kanun ile tedvin edilen ahkâmın dahi kâfi gelmemekte olduğu görülmüştü. Binaenaleyh:

1 — Şimdiye kadar vilâyet idare şubeleri haricinde bırakılmış olan ve fakat mevkileri itibariyle vilâyet teşkilâtının akşamından olan hizmetlerin de bu teşkilât içine ithal edilerek vilâyet teşkilâtında vahdet ve insicamın temin edilmesi ve mürakabenin haricinde kalan hizmetlerin de bu mürakabenin şumulü dahiline ithal olunması lâzımdı.

2 — 329 tarihli kanunda mevcut olduğu yukarda zikredilen ve mürakabenin tabii bir neticesi olan tecziye ve taltif ve işten el çektirme hakları şimdiye kadar iade edilmemiş olduğundan mürakabeden beklenen fayda bu yüzden akim kalmış ve idareî umumiye bu vaziyetten müteessir bulunmuştu.

**1851 numaralı
kanun**

Bu hususları nazarı dikkate alan yüksek meclis vilâyetlerde ayrı ayrı her vekâleti temsil eden valilerin nazımlık vazifelerini hakkiyle yapabilmeleri için kabul ettiği 29-7-1931 tarih ve 1851 numaralı kanunla valilere verilen selâhiyetleri daha ziyade tevsik etmiş ve buna mukabil de onları mes'ul kılacak hükümler kabul etmiştir. Valiler idare şube reislerine ve maiyetlerine, kaymakamlara ve maiyyetlerine ihtar ve tevbih cezalarını resen tatbik edebilirler. Ve kendilerine takdirname verebilirler. «Madde 2» valiler vekillere karşı ayrı ayrı mes'ul dür. Vekiller kendi vekâletlerine ait işler için resen valilere emir ve talimat verebilirler. İcabında takdiri beyan ve ihtar cezasını resen tatbik edebilirler. Vekiller Heyetine taltif ve tecziyeleri için teklifte bulunabilirler. Valileri İcra Vekilleri heyeti kararıyle her zaman vekâlet emrine almak mümkündür. Ve tekaüde sevkolunabilirler. «Madde 3» İdare şube reislerinin teknik hususlara ve hesabata ait olsa da valilerin istedikleri her malûmatı vermiye mecburdurlar. «Madde 4» Valilerin teftiş neticesinde vazifesi başında kalmasında mahzur olan memurları mes'uliyeti üzerine alarak idareten işten el çektirebilirler.

Bu suretle vilâyet idaresi kanunu hâlihazır ihtiyaçlarını tatmin eder bir şekilde konuldu.

Vekâletin merkez teşkilâtı

Vekâlet yaptığı esaslı ıslahat arasında merkez teşkilâtına da iyi bir şekil vermeyi düşünmüş ve muhtelif memleketlerin merkez çalışma tarzını tetkik ederek bir merkez teşkilâtı vücade getirmiştir

929 tarihine kadar vekâletin merkez teşkilâtı, mülga İmparatorluğun Dahiliye nezareti teşkilâtının aynı idi. Yani; müsteşarlık, kalemi mahsus müdürlüğü, muhasebe, emniyeti umumiye, idareî umumiyeî dahiliye, umuru mahalliye vilâyat, iskân müdürlükleriyle hukuk müşavirliği, memurin, nufus, evrak müdürlüklerinden mürekkepti.

Son teşkilât kanununa nazaran vekâlet, müsteşarlık, hususî kalemden maada Emniyet işleri umum müdürlüğü, hukuk müşavirliği, mahallî idareler umum müdürlüğü, nufus işleri umum müdürlüğü, teftiş heyeti ve vilâyetler idaresi umum müdürlüklerine ayrılmıştır. Bu sene teşkil edilen matbuat umum müdürlüğü de Dahiliye vekâletine raptedilmiştir. Medenî memleketlerin teşkilât kanunları tetkik edilmek ve vekâlet muamelâtı umumiyesindeki insicam, münasebet, memurlarda keyfiyet ve mes'uliyete ehemmiyet vermek, işten zamandan ve paradan tasarruf esaslarına istinaden vücade getirilen bu teşkilâta iskân ve tabiiyet işleri, nufus işleri umum müdürlüğüne ve evrak ve levazım işleri ile memurin işleri birer şube halinde vilâyetler idaresi umum müdürlüğüne tevdi edilmiştir.

Vilâyet teşkilâtı;

Vekâlet; 1452 numaralı teadül kanununun 8 ve 2 inci maddelerine tevfikân merkez teşkilâtını yaptığı gibi buna muvazi olarak bir de vilâyet teşkilâtı projesi hazırlamıştır. Elyevm Yüksek Mecliste bulunan bu projeye nazaran vilâyet,

1 — Yazı işleri,

- 2 — Hukuk işleri,
- 3 — Nufus işleri,
- 4 — Emniyet işleri,

Namı altında dört büroya ayrılmış ve bunlar bir müdürün idaresi altında muhtelif şubelere taksim edilmiştir.

Aynı teşkilât kazalarda da,

- 1 — Yazı işleri,
- 2 — Nufus işleri,
- 3 — Emniyet işleri,

Namiyle üç kısım üzerine vücade getirilmiştir.

Filhakika vilâyet teşkilâtı çok ıslaha muhtaçtır. Bugün bir iki vilâyet müstesna olmak üzere vilâyet merkezlerine bir tahrirat müdürünün idaresi altında biner kuruş maaşlı bir tahrirat kâtibi, bir idare heyeti kâtibi, bir evrak mukayyidi, bir evrak kâtibinden başka memur yoktur. Yeni teşkilât bu gayri tabîliği giderecektir. Bahusus vilâyet adetleri azaltılınca bu teşkilâta ihtiyaç artacaktır.

İstanbul ve Ankara vilâyetlerinde mansup idare heyetleri teşkilinde görülen faydalar:

İstanbul vilâyeti

Mansup idare heyetinin teşkilinden evvel mevcut 98 evrakla teşkilinden sonra gelen 285 evrak kâmilten intaç edilerek mevcut evrak kalmamıştır. Heyetin teşkili idare heyeti işlerinde intizam ve sürati temin etmiş olmakla beraber emniyet ve selâmet esasını da takviye eylemiştir.

Ankara vilâyeti Mansup idare heyetinin teşkilinden evvel idare heyetinde mevcut 77 tahkikat evrakı ve 58 müteferrik evrak tamamiyle çıkmış, mevcut evrak kalmamıştır. Heyet işe başladığı 16-7-933 tarihinden 7-10-933 tarihine kadar 206 tahkikat evrakı ve 320 müteferrik evrak çıkarmıştır. Evvelce idare heyetinin daire müdürlerinden müteşekkil bulunması dolayısıyla gerek içtimada ve gerek evrakın tetkikinde hasıl olan müşkilât bu yeni heyetin teşekkül etmesiyle ortadan kalkmış ve idare heyetine havale edilmiş, memurine ait tahkikat evrakıyla muhtelif kanunlarla idare heyetlerine tevdi edilen müteferrik evrak esaslı bir şekilde tetkik ve günü gününe intaç edilmekte bulunmuştur.

Müzayede ve münakaşa işleri de bu heyet tarafından intizama konmuştur.

Arazi nizaları Memleketimizde arazi hududu ihtilâf ve münazaayı bâdi olmayacak bir tarzda iyice tesbit edilmemiş olduğu için arazi sahipleri arasında ötedenberi ihtilâfat ve münazaat ananevi bir şekil almıştır. Gayrî menkul emvale tasarruftan mütehaddis ihtilâfat vaktiyle 16-Mart-1329 tarihli talimat ahkâmına tevfikân «Meclisi idarelerce» hal ve fasl edilmekte idi. Bilâhare bu işleri halletmek münhasıran Sulh mahkemelerine verilmişti.

Vilâyet idaresi kanununun 25 inci maddesinde vilâyet dahilinde huzur ve asayişin ve şahsî masuniyetin ve tasarrufa müteallik emniyetin ve zabıtai mania valinin vazifelerinden olduğu gösterilmiş ve

mezkûr kanunun 45 inci maddesi de kaza dahilinde ayni vazifeleri kaymakama vermiştir. Gayrimenkul tecavüzlerinden mütevellit vak'alar inzibat ve asayiş ile de alâkadar bulunduğundan hudusunu müteakip derhal men'i lâzımeden olmakla bir kimsenin zilyet olduğu gayrimenkule vukubulan tecavüz ve müdahalelerin mahkemeden sadır olacak karara intizaren idareten men'i, yani mevcut vaziyetin idamesi için vali ile kaymakam ve nahiye müdürlerine salâhiyet itası zarurî görülerek Yüksek Meclise bir kanun lâyihası teklif edilmişti. Yüksek meclis bu kanunu kabul etmiştir.

Vekâlet, yer yer inzibatsızlıklar hattâ kanlı vak'alar hudusa getiren arazi nizalarının bu kanunla mümkün mertebe önüne geçileceği kanaatini beslemektedir.

Nahiye müdürleri Vilâyet idaresi kanunu nahiye müdürleri çok esaslı vazifeler vermiştir. Nahiye müdürleri nahiyenin en yüksek memurudur. Nahiye dahilinde kanun ve nizamların neşir ve ilân ve tatbikini temin ile mükellef olduğu gibi nahiyenin emniyet ve asayişini muhafazadan da mesuldür. Bunlardan başka muhtelif işlerde ilk temas noktası olan nahiye müdürleri bilhassa asayiş gibi nazik hususların ilk mercii ve derhal tedbir alınacak merhalesidir. Buna rağmen bu mevki için bir menşe olmadığı gibi bir münteha da yoktur. Dahiliye memurları kanununun elyevm mer'i olan hükümlerine göre bir nahiye müdürü için terfi imkânı ancak yüksek tahsil görmüş olmasıyla kabildi. Halbuki her zaman bu

şeraiti haiz nahiye müdürü bulunmadığından nahiye müdürlerinin terfi imkânı bulunamamakta idi. İşte Duna binaen nahiye müdürlüğü için menşe olarak polis komiserlikleri kabul edilmiş ve bu suretle nahiye müdürlerine terfi imkânı bulunmuştur. Bu kanuna nazaran polis komiserlerinden nahiye müdürlüklerine nakil ve terfi yapılabileceği gibi mevcut nahiye müdürlerinden evsafi haiz olanlar da komiserliğe geçebilecekler ve binnetice bütün nahiye müdürleri emniyet memurluklarına kadar terfi edebileceklerdir. Ancak dahiliye memurları kanunu nahiye müdürlüğü için orta mektep mezunu olmayı şart koymuş iken bu kanun lise mezunu olmayı şart kılmıştır. Nahiye müdürlüğünden komiserliğe ve komiserlikten nahiye müdürlüklerine tayin olacakların da bu evsafi haiz olmaları şarttır.

Memur işleri

Dahiliye memurluğu meslek haline konulmuştur.

Cumhuriyet devrine girdiğimiz zaman memurlar için elde bir kanun yoktu. Dahiliye memurlarının, tayin terfi, tecziyesi, 1331 tarihli «Memurini Dahiliye nizamnamesi» ne tevfikan icra edilmekte idi. Türk inkılâp ve Cumhuriyeti, Devleti kuran kanunları tanzim ederken o kanunları tatbik edecek memurlarla da iştiğal etmeyi ihmal etmedi. Memurin kanunu ile memurların hak ve bunlardan mütevellit neticeleri sağlâm esaslara bağladı. Memurlar için Cumhuriyet devrinde 788 numaralı memurin kanunu neşrolundu. Bu kanun her vekâletin memurları için bir kanun neşretmesini emrediyordu. En evvel Dahiliye Vekâleti böyle bir kanun neşrine teşebbüs etmiştir. Bugün 1700 numaralı Dahiliye

memurları kanunu Unvanını taşıyan bu kanun Dahiliye memurluğunu meslek haline koymuştu. Bu kanunla kaymakamlık ve diğer memurlukların mühim bir kısmı Mülkiye mektebi veya yedi senelik İdadî, veya liseden mezun olmak şartıyla hukuk mezunlarına hasredilmişti.

Bir mukayese 923 senesinde mevcut kaymakamların 124 ti Mülkiyeli, 40 ı Hukuklu, 9 u Harbiyeli, 73 ü İdadî ve Sultanî, 57 si Rüştiye mezunu 5 i Darülfünun, 11 i iptidâî ve 6 muhtelif meslek mezunu olmasına mukabil,

933 senesinde 311 kaymakamın 147 si Mülkiyeli, 89 u Hukuklu, 11 i Harbiyeli, 47 si Lise ve İdadî mezunu, 11 i muhtelif meslek ve 6 sı Rüştiye mezunudur.

Rüştiye mezunu 57 den 6 ya inmiş 11 İptidâî mezunu hiç kalmamış, Mülkiye ve Hukuk mezununun nisbeti % 52 den 75 e çıkmıştır.

Merkezde de aynı hal meşhuttur:

923 te 87 mevcut şu suretle sıralanmıştır :

Mülkiyeli	8
Hukuk	2
Sultanî noksan	8
İdadî	20
Rüşti	23
İptidâî	14
Harbiye	1
Muhtelif meslek mektepleri	<u>11</u>
	87

933 te 107 mevcut şu suretle sıralanmaktadır:

Mülkiyeli	21
Hukuk	18

Sultanî	4
Lise	7
İdadî	12
Rüşti	17
Orta	9
Muhtelif meslek	8
İptidâî	11
	<hr/>
	107

923 te 87 mevcuda karşı 10 Mülkiye ve Hukuk mezunu mevcut olmasına mukabil 933 te 107 mevcuda karşı 29 fazlasile 39 Mülkiyeli ve Hukuklu mevcuttur.

Vekâlet Mevcut memurlarının müktesep haklarını kabul ve muhafaza etmekle beraber muntazam bir usul altında idare âmirlerinin Dahiliye memurları kanunundaki vasıfları haiz olmalarına dikkat ve itina ediyor. Pek yakın bir istikbalde Dahiliye memurları kanununun istediği şartlara uygun bir hal iktisap edeceklerdir.

Dahiliye mesleğini; hususî bir meslek haline koymağa muvaffak olan ve bu hususta çok hassas davranan vekâlet, Memurin kanununun neşri tarihinden itibaren islâhkâr vazifzesine devam etmiş ve mezkûr kanunun muvakkat birinci maddesine tevfikân kanunî evsaf ve liyakati ve İdarî kabiliyeti haiz bulunmayan 39 vali ve mutasarrıfı 48 kayma kam, 6 mektupçuyu tasfiyeye tâbi tutarak yerlerine matlûp evsafıta olanları getirmiştir.

Dahiliye mesleğini mesleki mahsus haline koymağa çalışmakla beraber aynı zamanda da mesleği genç ellere tevdi etmek cihetini de düşünmüştür.

Her sene Mülkiye mektebinin İdari şubesinden çıkan 20 efendiyi kadrosuna almakta ve Hukuk mezunlarından müracaat edenlere de vazife bulmaktadır.

Bugün merkezde, maiyyet memurluklarında, Nahiye müdürlüklerinde çalışmakta olan Mülkiye ve Hukuk mezunları 86 dır. Bu efendilerden 30 u 934 senesinde stajlarını ikmal edeceklerinden staj müddetinde gösterecekleri kabiliyete nazaran kaymakam ve mektupçuluklara tayin olunacaklardır.

Avrupada görgü ve bilgi ziyadeleştirilmesi. Dahiliye memurları kanununun 15 inci maddesindeki selâhiyete istinaden görgü ve bilgilerini tevsi için memurlara vekâletçe bir seneye kadar mezuniyet verilmektedir. Bundan istifade eden dört kaymakamımız muhtelif Avrupa şehirlerinde bir sene Etüt yapıp avdet etmişlerdir.

Kadın memur Memur işleri bahsına nihayet verirken kadın memurlardan bahsetmek lâzımdır. Büyük Türk inkılâbının kadınlarımız için tanıdığı haklardan birisi de kadınlarımızın memur olabilmeleridir. Bu hakkı memurun kanunu da bir maddesile teyit etmiştir. Vekâlet merkez teşkilâtında müteaddit vazifelerde hanımlar istihdam edilmekte ve kendilerinden istifade olunmaktadır.

Sicillerin tanzimi Dahiliye memurları kanununun 25 inci maddesine tevfikân memurun kanununun aradığı şartlar dairesinde bir sicil nizamnamesi yapılmış ve bu nizamnameye tevfikân memurların sicilleri çok muntazam bir şekilde konulmuştur.

**Terfi usulü ve
kıdem mecmuası**

Vekâlet, memurların terfi usulünü de iyi bir esasa rapta çalışmıştır. Memurin kanunu terfi için kıdem ve ehliyeti esas ittihaz etmiştir. Bir idare memurunun bulunduğu derece ve sınıfın yukarısına çıkması için kıdem esastır. Fakat şahsî evsaf haricinde kalan âmilin yanında, ehliyet ve muvaffakiyet gibi sırf şahsî olan diğer bir âmile de mühim mevki ayrılmıştır. Yüksek ehliyetler kıdem zammı suretile terfi müddetini azaltabilir. Kıdeme ve eskiliğe güvenilerek yapılan ihmal ve kayıtsızlıklar da kıdem tenziline sebebiyet verebilir. Kıdem tesbitinde muhtelif noktai nazarlar tetkik ve tahlil edilerek en amelî tarz kabul edilmiştir. Devlet hizmetinden başlayıp veya bu hizmete devam gibi maddeler ve esaslar idare mesleğinin muhtelif derecelerinde bulunan memurlar arasında derece veya sınıf farklarını tesbite medar olamaz. Binaenaleyh kıdem esasının kabul edildiği 928 tarihinde memurların bulunduğu derece ve sınıflar kıdeme esas ittihaz olunmuştur. Kıdem sıraları tesbit olunanlardan ehliyeti âmirleri tarafından tasdik olunanlar her sene üst derecedeki sınıfa Cumhuriyet bayramına müsadif 29 teşrini evvelde terfi ederler. Kıdem zammı alanlar bulunduğu sınıfa bu zammın miktarı kadar daha evvel terfi etmiş sayılırlar. Buna mukabil kıdem tenzili cezası görenler de bu tenzilin miktarı kadar daha sonra terfi etmiş gibi muamele görürler. Vekâlet emrinde bulunan idare memurlarının kıdem sırası mahfuzdur. Her ne suretle olursa olsun mesleğinden çıkanlar kıdem sırasını kaybetmiş olurlar. Bu esaslar dairesinde her sene kıdem mecmuaları

neşredilmektedir. Şimdiye kadar dört mecmua neşredilmiştir. Her sene Cumhuriyet bayramında yapılan terfiler ve kıdem zamları resmî gazete ve vekâletin aylık mecmuası olan «İdare» ile neşir ve ilân olunur.

Sin tahdidi

Dimaç ve vücut sağlamlığını, iyi bir görgüyü ve bilgiyi istilzam eden idare amirliğinde sinnen müterakki olanlarla vücuden sağlam bulunmıyanların muvaffakiyetleri memul olmadığını göz önüne alan vekâlet son içtima devresinde Yüksek Meclise bir «Tahdidi sin» kanunu lâyihası takdim etmişti. Ahiren meriyet mevkiine giren 2169 numaralı bu kanuna nazaran nahiye müdürleri, kaymakamlar, emniyet müdürleri ve mülkiye baş müfettiş ve müfettişleri için bir sin haddi tayin edilmiştir. Nahiye müdürleri için kabul olunan sin haddi 55, mülkiye baş müfettiş ve birinci sınıf müfettişler birinci sınıf kaymakam ve emniyet müdürleri için 60, ikinci sınıf kaymakam, ikinci sınıf mülkiye müfettişi, ikinci sınıf emniyet müdürleri için 58, üçüncü sınıf kaymakam, müfettiş ve emniyet müdürleri için 56 dır. Bunlardan hizmetlerinde devamını Dahiliye vekâletinin kabul ettiği memurlar İcra vekilleri heyeti kararıyla daha beş seneye kadar istihdam edilebilirler. Bu kanun 29-Teşrinievvel-1933 den itibaren muteberdir. Yapılan tetkikata nazaran bir mülkiye müfettişi 6, kaymakam, 37 nahiye müdürü tahdide tâbi tutulacaktır.

Tekaüt işleri

Tekaüt, yetim, dul, maaşlarının bağlanması; evvelce aylarca hattâ senelerce sürüyor bu da bilhassa istenilen malûmatın muntazam bir usul dairesinde cem edile-

memesinden, noksanların ikmali için uzun muhaberele yapılmasından ileri geliyordu. Bu iş yeniden tanzim edilmiş ve tekaüt muamelelerinin icra tarzı hakkında bir muhtıra vücade getirilerek vilâyetlere ve alâkadarlara tevzi olunmuştu. Şimdi tekaüt işleri çok muntazam bir şekilde icra edilmekte ve her ay yapılan tahsis muameleleri İdare Mecmuasıyla ve Hakimiyeti Milliye gazetesiyle neşir ve ilân olunmaktadır. Aynı zamanda alâkadarların şahıslarına mektup yazılmak suretiyle işlerinin neticelendiği bildirilmektedir. Tekaüt işlerinden bahsederken Cumhuriyetin tekaüt kanunu ile memurlara birçok menfaatlar temin ettiğini kaydetmek lâzımdır.

1 -Haziran1930 tarihinde mer'iyete giren yeni tekaüt kanunu tekaütlük müddetini dolduran memurların ekserisine maaşlarının % 50 si nisbetinde maaş tahsisini temin ettiği gibi filen 30 sene hizmeti olanlara bir senelik maaşları nisbetinde ikramiye verilmek suretiyle istirahat hallerinde refahlarını düşünmüştür. Halbuki 325 tarihli tekaüt kanunu bir memurun son maaşı ne olursa olsun son on sene zarfında almış olduğu memuriyet maaşları yekûnunun 120 de birinin yüzde ellisini tekaütlüğe esas tutmuş olduğundan bu suretle bağlanan tekaüt maaşı memurun hiç bir vakit refahına kâfi gelmemiştir. 325 tarihli tekaüt kanununun mer'i bulunduğu bir sırada 45 sene hizmet ifa etmiş 55 lira maaşlı birinci sınıf bir kaymakama 28 lira 17 kuruş bağlanmış iken yeni tekaüt kanununun neşrinden sonra bu derece hizmeti olan aynı maaşlı bir kaymakama 120 lira 60 kuruş maaş bağlanmıştır ki bu miktar evvel

ki maaş miktarının üç dört misline tekabül etmiştir.

1 Haziran 1930 dan beri 1192 memurun tekaüt ve yetim maaşı tahsis muamelesi ikmal edilmiştir. Bunlardan fîli hizmetleri 30 seneyi tecavüz edenlere bir senelik maaşları nisbetinde verilen ikramiye miktarı 121,000 liraya baliğ olmuştur. Şimdiye kadar tekaütlüğü icra edilen beş vali, yirmi bir kaymakam, on iki mektupça, on dört nufus müdürü, on bir nahiye müdürü, yirmi bir nufus memuru, dokuz tahrirat kâtibi, yedi nufus kâtibi, dört mülkiye müfettişi, yedi iskân müdürü, on yedi müteferrik memur; yüz yirmi sekiz memura ikramiye verilmiştir.

Neşriyat

İdare Mecmuası Vekâlet idare memurlarının meslekî bilgi ve umumî malûmatlarını arttırmaya, idare hayatındaki yenilik ve değişikliklerden memurları haberdar etmeye büyük ehemmiyet atfetmiştir. Bu itibarla 1928 senesinden itibaren İdare Mecmuasını neşretmeye başlamıştır. Her ay muntazam intişar etmekte olan bu mecmuadan şimdiye kadar 65 nüsha çıkmıştır. Mecmua resmî ve gayri resmî olmak üzere iki kısımdır.

Resmî kısım Tayin, terfi, tasfiye, tekaüt, vekâlet emrine alınma muamelâtını vekâlet ve vilâyetler inzibat komisyonları kararlarını, vekâletten vilâyetlere yapılan ve mahrem olmıyan tamimleri, Dahiliye vekâletini alâkadâr eden kanunların metnini ve di-

ğerlerinin hulâsalarını yine vekâleti alâkadar eden İcra Vekilleri heyeti kararnamelerini, karar ve tefsirleri, nizamnameleri, aramızdan ayrılan idare âmirlerinin tercümei hallerini,

Gayri resmî kısım İdareyi alâkadar eden ilmi yazıları, ihtiva etmektedir.
Kanunlar Bundan başka İdarî kanunları ve nizamnameleri toplu bir halde idare memurlarına. Verebilmek için üç cilt üzerine «kanunlar» neşredilmiştir.

Köylerimizin adı. Ayrıca köylerimizin adı ünvanıyla Türkiyede mevcut bütün köyleri ihtiva eden bir kitapla idare taksimatını gösterir bir eser tab ve tevzi edilmiştir. Köy adları alfabetik şekilde ve yeni harflerle yeniden bastırılmaktadır. İdare taksimatını gösterir bir de harita bastırılmış, ve tevzi olunmuştur.

İdare coğrafyası. Her vilâyete, vilâyetin tabî, coğrafi, tarihî, İktisadî, vaziyetini gösterir birer kitap hazırlanmış ve ilk olarak Ankaranın ki vilâyet vasıtasıyla tabetirilmişdir.

Vekâletin neşriyatı

(Albüm) vilâyetler hususî idareleri faaliyetlerinden.

300 Sa. (32X22) Hilâl ve Cumhuriyet matbaası
 İstanbul 928.

Dahiliye vekâletinin neşriyatı 1932.

Hususî idarelerin faaliyet ve tekâmül hamlelerini gösteren ihşaî malûmat hulâsalarile fotoğraflarından ibarettir. Başta hulâsaları olmak üzere fotoğraflar vilâyetlerin alfabe sırasile tertip edilmiştir.

Belediyelerin 1925, 926, 927, 928 senelerine ait hesap hulâsaları:

376 Sa. (32X22) Hamit matbaası. İstanbul 930.

Belediyelerin varidat ve masraflarile vücade getirdikleri asarı ve gayri menkul malların miktarını gösteren bu eser belediyelerin «4» senede geçirdikleri tekâmül derece ve safhalarını tetkik ve mukayeseye medar olmak üzere tertip edilmiştir. Belediye bütçeleri 1930 (4 cilt) 1932 Hukuk idare:

Müellifi: Berthelemy.

Mütercimi: M. Atıf.

İdare mecmuasına ilâve edilmektedir. Şimdiye kadar çıkan kısmı «696» Sa. (23,5X16,5) Hamit matbaası. İstanbul. 1931 Hususî idarelerin teadül cetvelleri 930 Hususî idarelerin dört senelik faaliyetlerinin hulâsaları

13 tablo (32X22) Hilâl ve Cumhuriyet matbaası İstanbul 1928.

Hususî idarelerin varidat ve masarifinin dört senelik mukayesesini gösterir grafikleri havi olup «13» tablodan ibarettir. İdarei hususiyelerin 926 bütçeleri.

İdarei hususiyelerin 1927 bütçeleri:

1032 Sa. (25X17) Cumhuriyet matbaası İstanbul 930.

İdarei hususiyelerin 1928 bütçeleri:

1275 Sa. (25X17) Hamit matbaası. İstanbul 929.

İdarei hususiyelerin 1929 bütçeleri:

1751 Sa. (25X17) Hamit matbaası 930. İdarei hususiyelerin 1930 bütçeleri:

1837 Sa. (25X17) Hamit matbaası. İstanbul 930.

İdarei hususiyelerin 931 bütçeleri

927 senesine kadar toplu bir halde neşredilmeyen hususî idareler bütçeleri vilâyetlerin birbirile mukayese edilebilmesini temin etmek üzere bu tarihten itibaren bir arada neşredilmeğe başlanmıştır.

İdare taksimatı:

Vilâyet kaza ve nahiyelerinin isimlerde bunların alfabetik bir cetvelini havidir.

170 Sa. (23X16,5) Köy Hocası matbaası. Ankara 929.

İdare taksimatı:

40 Sa. (23,5X16,5) Yenigün matbaası. Ankara 929.

Vilâyet, kaza ve nahiyelerin alfabetik cetvelini havidir.

İdare taksimatı:

40. Sa. (23X16) Hamit matbaası. İstanbul 1931.

1 Kânunuevvel 1931 tarihinde mevcut vilâyet, kaza ve nahije isimlerini ihtiva etmek ve her vilâyete tâbi köy adetleri de bir kalem olarak gösterilmek üzere tertip edilmiştir.

İskân tarihçesi:

Kanunlar:

Birinci cilt 1270 Sa.

İkinci cilt 1350 Sa.

3 üncü cilt 982 Sa.

(15X12) Köy Hocası matbaası. Ankara 1930.

Dahiliye Vekâletini alâkadar eden kanun ve nizamnameleri ihtiva etmektedir.

Kıdem mecmuası ve tabloları: Vali, kaymakam, mektupçu ve nüfus müdürlerinin terfileri muntazam bir esasa bağlamak için

tanzim ve tertip edilmiştir. Bu memurların sınıflarını derecelerini gösterir ve terfileri bu cetvele istinaden her sene Cumhuriyet bayramında icra olunur.

Kıdem mecmuası:

44 sahife (22,50X16,50) Yenigün matbaası.
Ankara 929

1931 kıdem mecmuası:

40 sahife (22,50X16,50) Hamit matbaası. İstanbul
1931.

1931 kıdem tablosu:

52 sahife (15X23) Hamit matbaası. 1931.

1933 4 üncü kıdem tabloları.

«Köylerimiz»in adları son teşkilâtı mülkiyede.

1066 sahife (21X26) Hilâl matbaası. İstanbul
1928.

Vilâyetlerin kaza ve nahiyeleri ile bunlara tâbi köylerin isimlerini göstermektedir.

Muhtıra:

176 Sa. (16X12) Hakimiyeti Milliye matbaası.
Ankara 929.

Belediyelerin varidat ve nüfusları hakkında istatistik hulâsalarını havidir.

Muhtıra:

129 Sa. (13X9,5) İdeal matbaası. Ankara 1931.

Askerî ve mülkî tekaüt kanunu ile tekaüt ve yetim maaşlarının tahsisi hakkındaki talimatnameyi ve buna dair tamimlerle müteferrik bazı ahkâmı muhtevidir.

Nüfus meselesi:

373 Sa. (23,5X16,5) iktisat matbaası. İstanbul
930.

Müellifi: Léon Rabinovicz.

Mütercimi: Alâettin Cemil.

Nufus ilmi, nufus tarihi ve nufus harekâtından bahseder.

Vilâyet idaresi kanunu:

122 Sa. (23,5X16,5) Yenigün matbaası. Ankara 929.

Hükümetin esbabı mucibesini ve meclis, zabıtlarını havidir.

Neşredilecek eserler

Hususî idarelerin “1932” bütçeleri:

İdare coğrafyası:

Vilâyetlerin idari, tabiî, ziraî, sıhî, sınaî, İktisadî, İçtimaî ve tarihî vaziyetlerini tesbit etmek üzere neşredilecek ve buna vilâyetlerin muntazam bir haritası da ilâve edilecektir. Bu suretle «57» vilâyet hakkında istenilen malûmatı kolaylıkla bulmağa yarıyacak bir ansiklopedi vücade getirilmiş olacaktır.

Köylerimizin adları.

928 senesinde tanzim ve arap harflerde tabedilen köylerimizin adı yeni harflerle hasırlanmaktadır. Vilâyetlerin ayrı ayrı kaza ve nahiye ve köyleri gösterilmekle beraber ayrıca vilâyet, kaza, nahiye, köy gibi idare cüzütamları alfabe suretile tanzim edilmektedir.

Bu suretle aranılan her hangi bir idare cüzü tamının ve meselâ ve köyün hangi vilâyetin hangi kazanın hangi nahiyesine bağlı olduğu kolaylıkla bulunabilecektir. Bu cüzü tamların hizasına nüfusları miktarı da işaret edilecektir.

Hukuku idare Ayrıca zamanımızın en kıymetli Hukuku idare hocası « Berthelmy » nin «Droit administratif» isimli eseri tercüme ettirilerek forma tab ve her ay İdare mecmuasına ilâve edilmektedir. Şimdiye kadar bunun 95 forması çıkmıştır.

Muhtelif eserler İskân tarihçesi ve nüfus meselesi isimli eserlerden başka vilâyet idaresi kanunu, hükümetin esbabı mucibesi ve Meclis zabıtlarını ihtiva etmek üzere bastırılmış ve dağıtılmıştır.

Bu mecmua nahiyelere varıncaya kadar tevzi edildiği gibi arzu edenlere de bilâbedel gönderilmektedir. İdare âmirleri her ay bir aylık idari şunu ihtiva eden İdare mecmualarını masalarının başında bulurlar.

Evrak işleri

Kayıt işleri sadeleştirilmiş ve makineleştirilmiştir

Evvelce vekâlete gelen evrak geldiği yere göre ayrı ayrı defterlere kaydolunurdu. Gayet çok olan bu kâğıtlar için fazla memur kullanılmasına rağmen icap eden sür'at temin edilemiyordu. Çünkü evrakı umumiyede kaydı icra edilen evrak ayrıca zimmet defterlerine yazılıyor. Dairelere o suretle tevdi ediliyor. Dairelerde ayrıca kendi hususî kayıtlarını yapıyorlardı.

Bu teahhür nazarı dikkati celbetmekte olduğundan daha pratik bir usul kabulü için tetkikata başlanmış ve Avrupa devletlerinin evrak sistemleri göz önünde bulundurularak vekâletin yeni evrak talimatnamesi vücade getirilmiştir. 930 senesindenberi muvaffakiyetle tatbik edilmekte olan bu talimatnameye göre:

Gelen evrak

Vekâlete gelen evrak vilâyetler idaresi üçüncü şube müdürü tarafından büyük bir masa üzerinde açılarak ait olduğu dairenin hususî gözlerine atılır. Bundan sonra memurlar tarafından havale ve imzalarile imzalanarak evrakı umumiye numarası numarator ile evrakın üzerine işaret edilir. Bilâhare bu evrakın fişleri yapılır. Fişler evrakın nereden geldiğini tarihini numarasını ve hülâsasını ihtiva etmek üzere kopyeli olarak üç nüsha çıkarılır.

Biri evrakı umumiyeye kaydolarak vilâyetler idaresi üçüncü şube müdürlüğünde saklanır. Bu aynı zamanda evrakın zimmet kaydı vazifesini yapar. Diğer ikisi evrakla birlikte ait olduğu daireye tevdi edilir. Bunlardan birisi şubenin kayıt defteri yerine kaim olur. Diğer de evrakı kontrol edebilmesi için daire âmirinde bulunur.

Görülüyor ki bu sistem ile her şubede ayrı ayrı kayıtlar yapılması külfetinden kurtulunmuş oluyor. Ve fişler makine ile tanzim edildiğinden güç okunan el yazısına nazaran temizlik ve kolaylık ta ayrıca temin edilmiş bulunuyor.

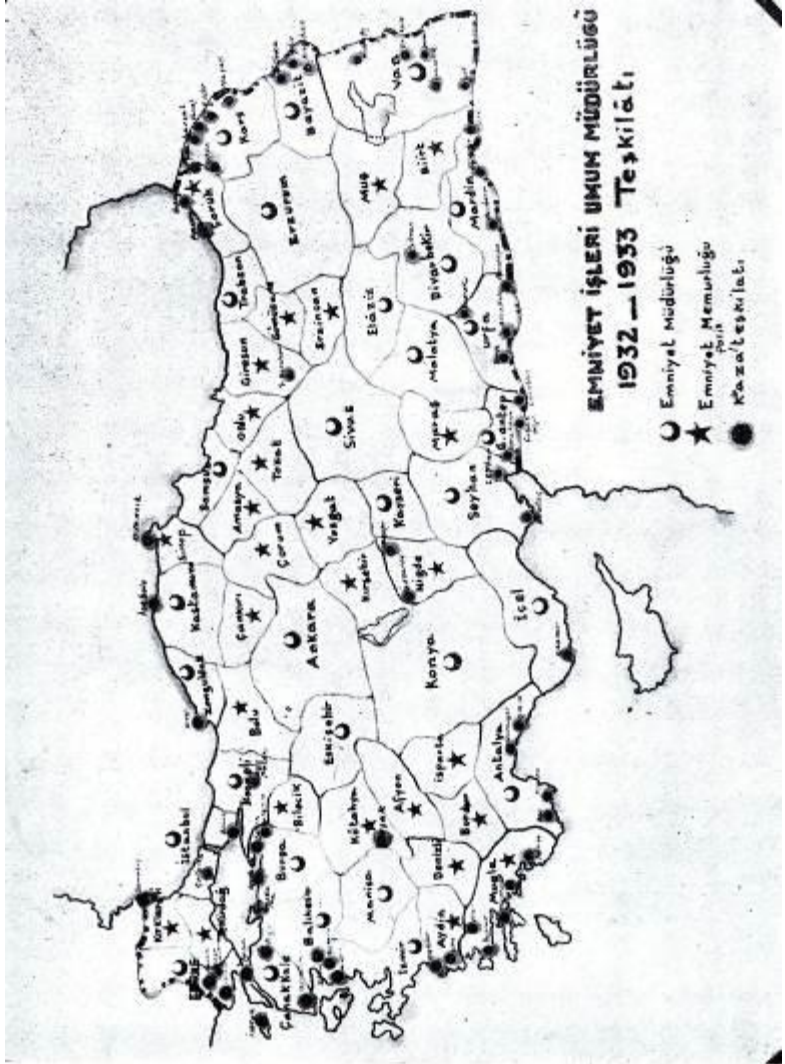
Çıkan evrak

Evrakın çıkışı da aynı şekilde olmaktadır. Her daire sevkedeceği evrakın iki nüsha olarak fişlerini tanzim ederek birini hem kayıt hem zimmet olarak hıfzeder, evrakı zarflanmış olarak diğer fişle evrakı umumiyeye tevdi eder. Bu fiş te evrakı umumiyede diğer dairelerin fişleriyle birlikte vekâletin umumî kayıtlarını göstermek üzere bir arada saklanır.

Devlet dairele - rinde mesainin bir şekilde cereyanı için yapılan teşebbüs

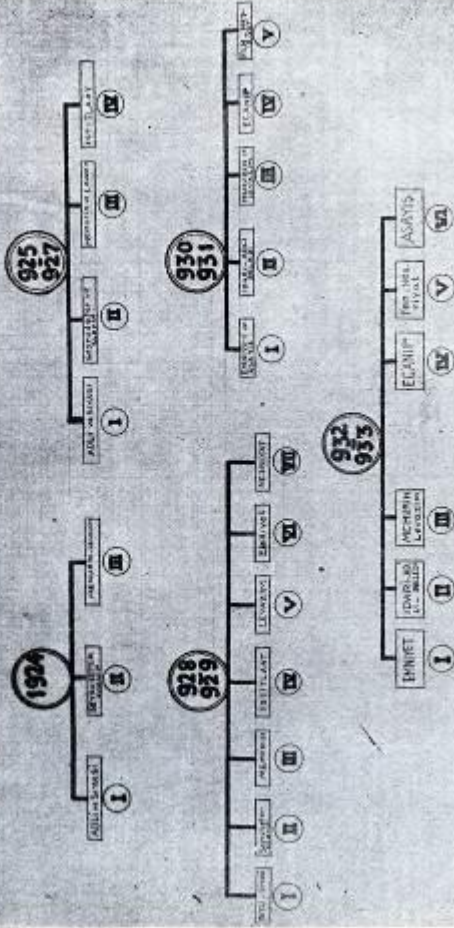
Evrakın girip çıkma işlerinin muntazam bir şekle konulmasının ve her vekâlette bu işin başka başka cereyan etmekte olduğundan bunların zaptıAPT altına alınmasının ve bütün devlet teşkilâtı için yeknasak bir şeklin kabul ve tatbikinin pek

lüzumlu olduğunu düşünen vekâlet; Almanya hükümetince bilumum devlet dairelerinde kırtasî işlerin tanzimi ve yeknasak bir hale ifrağı için vücade getirilen iş talimatnamesini şayanı istifade görerek tercüme ettirmiş ve bilumum vekâletler mensubininden teşkil edilecek bir komisyon tarafından tetkik edilerek memleketimiz için kabili istifade umumî bir talimatname vücade getirilmesinin muvafık olacağını 12-5-1931 tarihinde başvekâlete arzetmişti. Yüksek Başvekâlet bu hususun tetkik ve evrak sistemini islâh için Başvekâlet müsteşarlığı kiyasetinde vekâletler müsteşarlarından müteşekkil bir komisyon teşkil ederek tetkikata başladı. Bu komisyon da, bu hususta ihzarı projeyi hazırlamak için vekâlet, vilâyetler idaresi umum müdürünün riyaseti altında her vekâletten selâhiyettar bir zatın iştirakiyle talî bir komisyon teşkil etti. Talî komisyon tarafından yapılan tetkikat neticesinde vekâletin evrak muamelâtında tatbik etmekte olduğu usule pek yakın bir sistem kabul edildi. Bu bapta tanzim olunan rapor müsteşarlar komisyonuna takdim kılındı. Bu proje kabul edildiği zaman her vekâlette evrak işleri yeknasak bir şekle konulmuş olacaktır.

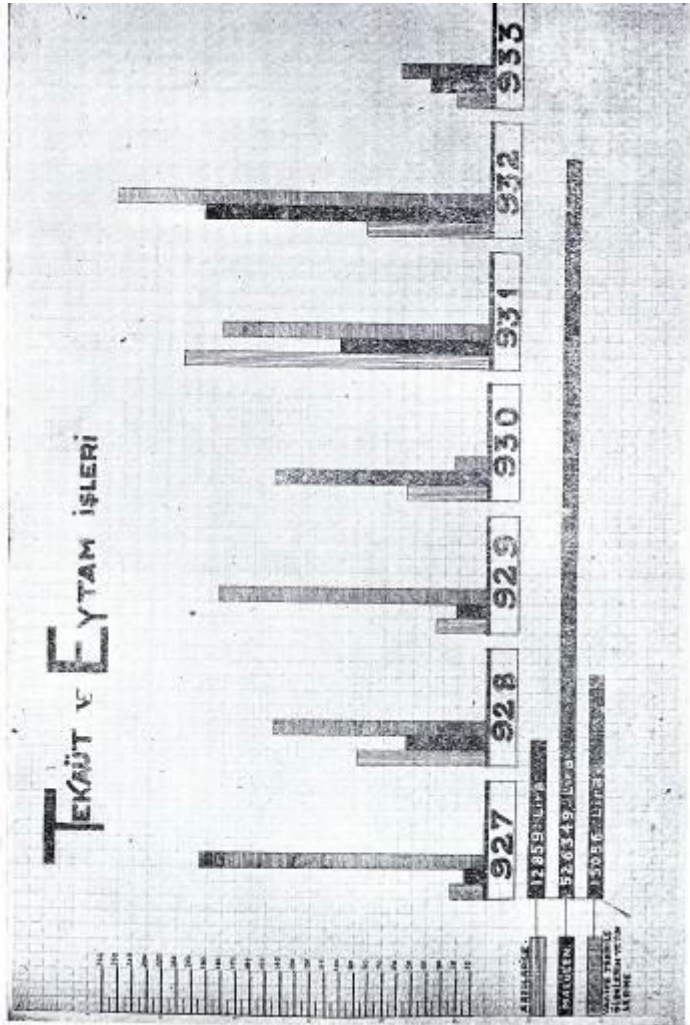

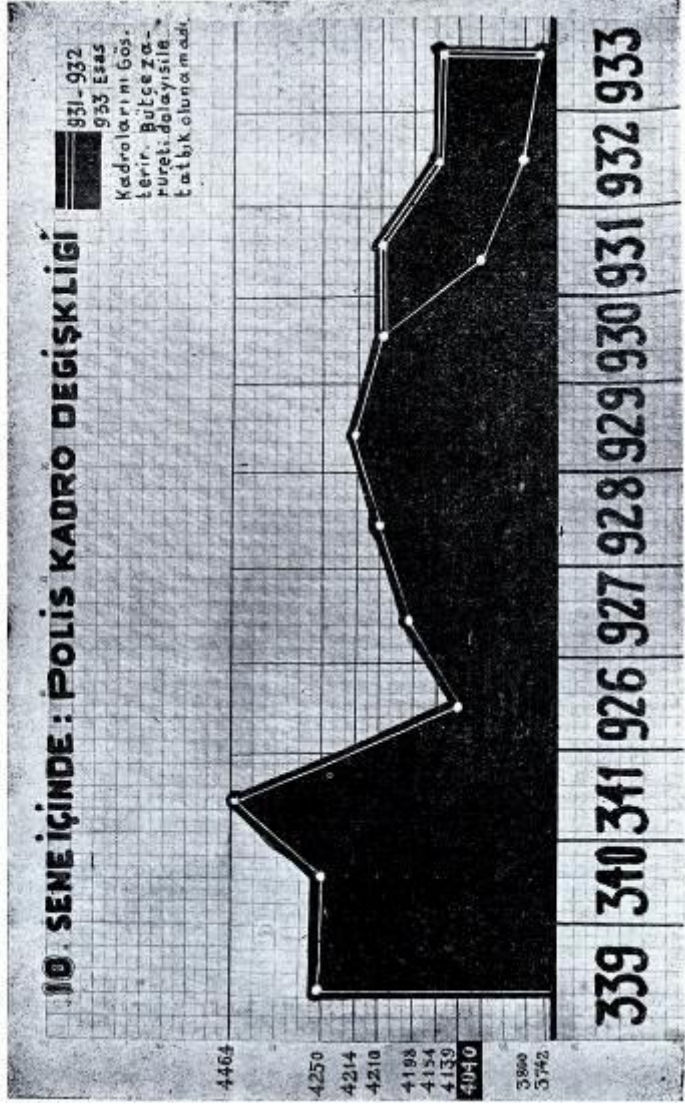
Em. İş. U. Md. Sayı: 1

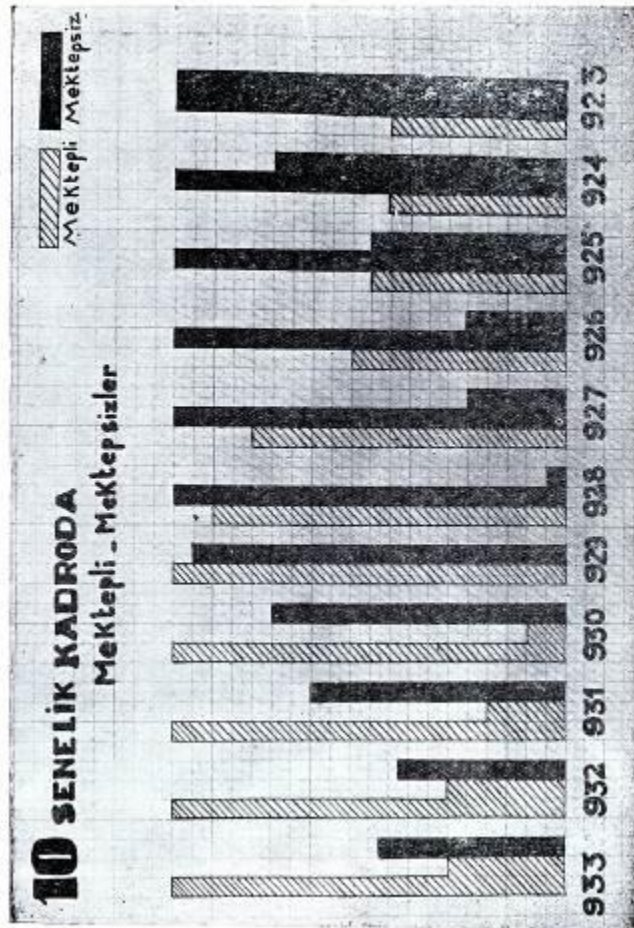
E.m. İ.Ş. U. Md. MERKEZ TEŞKİLÂTİNİN GEÇİRDİĞİ SAFHALAR.

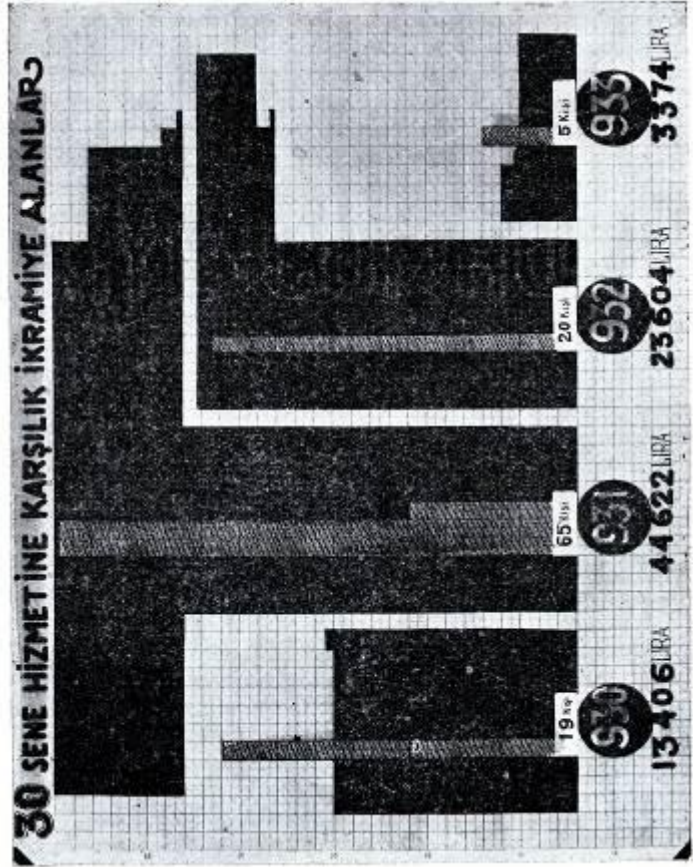
Em. İş. U. Md. Sayı: 2

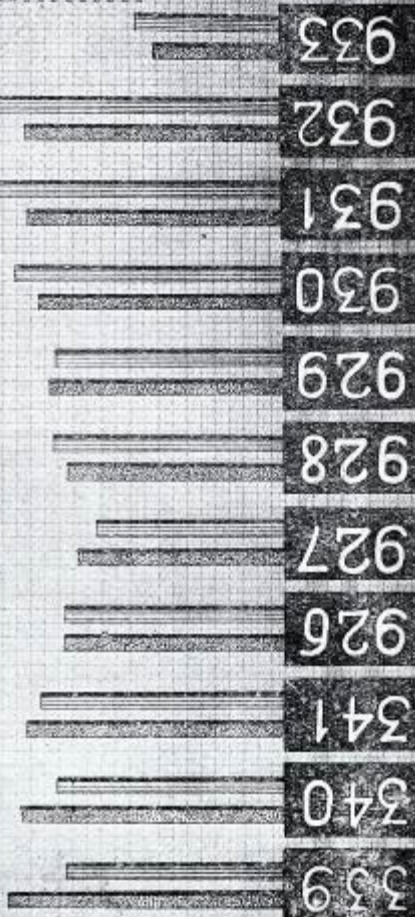
Em. İş. U. Md. Sayı: 6

Zabitâ Memurlarının

TALİF - Tecziveleri

32.204
31.107
30.010
28.913
27.816
26.719
25.622
24.525
23.428
22.331
21.234
20.137
19.040
17.943
16.846
15.749
14.652
13.555
12.458
11.361
10.264
9.167
8.070
6.973
5.876
4.779
3.682
2.585
1.488
300

Em. İş. U. Md. Sayı: 8

930 SENE SİÇİNDE POLİS MINTAKASINDA

İŞLENEN SUÇ

Tutulmuş Suçlu

Çankırı

Haşır
Mevlânî
Müb
Erzurum
Van

Beşerî vîkayeler

SUÇUN SUÇLU SU
Babil'dedir.

Em. Iş U. Md. Sayı: 10

1937 suç-suçlu

TURK 99812

FİLİMET Gazete Şofo NİSİETİ

1500	1400	1300	1200	1100	1000	900	800	700	600	500	400	300	200	100	0
1200	1000	800	600	400	200	100	50	25	12	6	3	1	0	0	0

51879 SIF

68583 SIF

31590 SIF

77336 SIF

Azərbaycan İş Bankası S.S.	819
Bank for Foreign Trade S.S.	1100
İstanbul Bankası S.S.	1478
Azərbaycan İş Bankası S.S.	2114
Bank of Commerce S.S.	2311
Bank of Trade S.S.	4572
Bank of Commerce S.S.	5188
Bank of Commerce S.S.	10418
Bank of Commerce S.S.	17390
Bank of Commerce S.S.	24929
Bank of Commerce S.S.	44533

Jandarova Bankası
SİF

Yıldırım S.S.

Salıvermeler S.S.

Em. İq. U. Md. Sayı: 12

930 ~~Sus~~ ~~İstisna~~

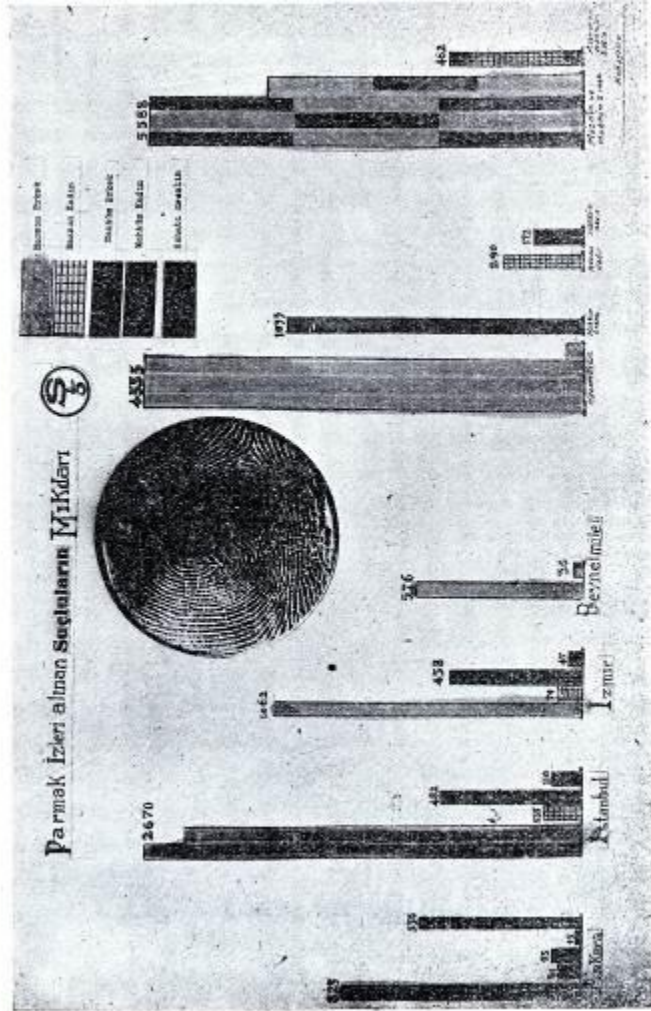
83469 **SIC** 100 377 6 0 42 **116 219** TUTULAN FİKRATİ **SIC**

Kadir
9252
106967
Erke

51879 60583 **Sus Sus** **Poliste**

51910 47620 **Sus Sus** **Jandarmada**

Em. İş. U. Md. Sayı: 13

Em. İş. U. Md. Sayı: 14

de. suçlu - şüpheli Eşhase
Ail Fotograf izleri

Mevcutlu
999

Şubelerden Kopya
İçin Gelen
1227

Basılan resim Adedi : 66.879

S S

Em. İş U. Md. Sayı: 15

1 - 1 - 933 - 50 - 6 - 933 tevhino bedat

buç ve baçlu dikbari.

SÜC 21873
SÜC 17233
1853 Flar

SÜC 2185
765 Flar

SÜC 2185
24195

SÜC 21873
SÜC 2185
28899

Polis

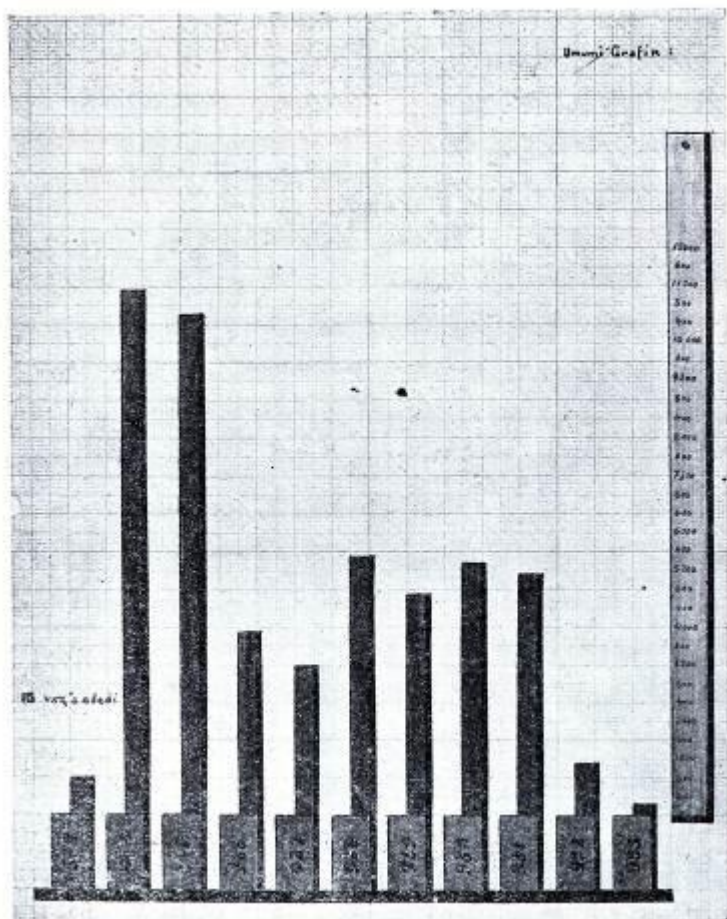
Jandarma

Polis
Tuluhan
28254

Jandarma
Tuluhan
25191

51284
1557
1510
1579
2456
1559
1652
2015

Ad	Sıra No
Erkek Kadın	1557
	1510
	1579
	2456
	1559
	1652
	2015
	1449
	1485
	1524
	1547
	1624
	1654
	1681
	1719
	1757
	1795
	1833
	1871
	1909
	1947
	1985
	2023
	2061
	2099
	2137
	2175
	2213
	2251
	2289
	2327
	2365
	2403
	2441
	2479
	2517
	2555
	2593
	2631
	2669
	2707
	2745
	2783
	2821
	2859
	2897
	2935
	2973
	3011
	3049
	3087
	3125
	3163
	3201
	3239
	3277
	3315
	3353
	3391
	3429
	3467
	3505
	3543
	3581
	3619
	3657
	3695
	3733
	3771
	3809
	3847
	3885
	3923
	3961
	3999
	4037
	4075
	4113
	4151
	4189
	4227
	4265
	4303
	4341
	4379
	4417
	4455
	4493
	4531
	4569
	4607
	4645
	4683
	4721
	4759
	4797
	4835
	4873
	4911
	4949
	4987
	5025
	5063
	5101
	5139
	5177
	5215
	5253
	5291
	5329
	5367
	5405
	5443
	5481
	5519
	5557
	5595
	5633
	5671
	5709
	5747
	5785
	5823
	5861
	5899
	5937
	5975
	6013
	6051
	6089
	6127
	6165
	6203
	6241
	6279
	6317
	6355
	6393
	6431
	6469
	6507
	6545
	6583
	6621
	6659
	6697
	6735
	6773
	6811
	6849
	6887
	6925
	6963
	7001
	7039
	7077
	7115
	7153
	7191
	7229
	7267
	7305
	7343
	7381
	7419
	7457
	7495
	7533
	7571
	7609
	7647
	7685
	7723
	7761
	7799
	7837
	7875
	7913
	7951
	7989
	8027
	8065
	8103
	8141
	8179
	8217
	8255
	8293
	8331
	8369
	8407
	8445
	8483
	8521
	8559
	8597
	8635
	8673
	8711
	8749
	8787
	8825
	8863
	8901
	8939
	8977
	9015
	9053
	9091
	9129
	9167
	9205
	9243
	9281
	9319
	9357
	9395
	9433
	9471
	9509
	9547
	9585
	9623
	9661
	9699
	9737
	9775
	9813
	9851
	9889
	9927
	9965
	10003

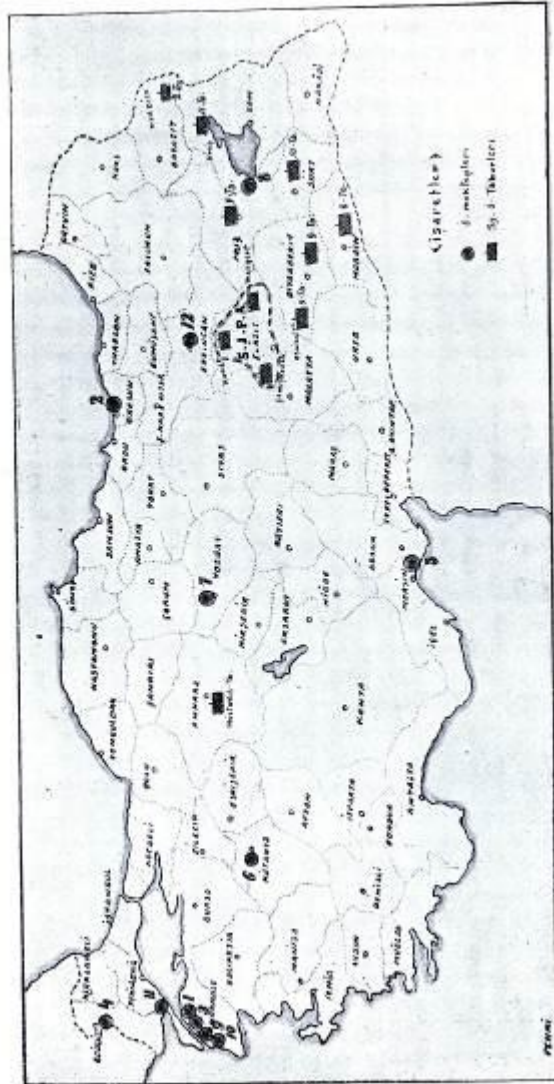
Kroki ; NO. 1

(JANDARMA MÜFETTİŞ VE MINTAKA KUMANDANLIKLARI MERKEZ VE
HUDETLARINI GÖSTERİR KROKI)

Kroki No. 2.

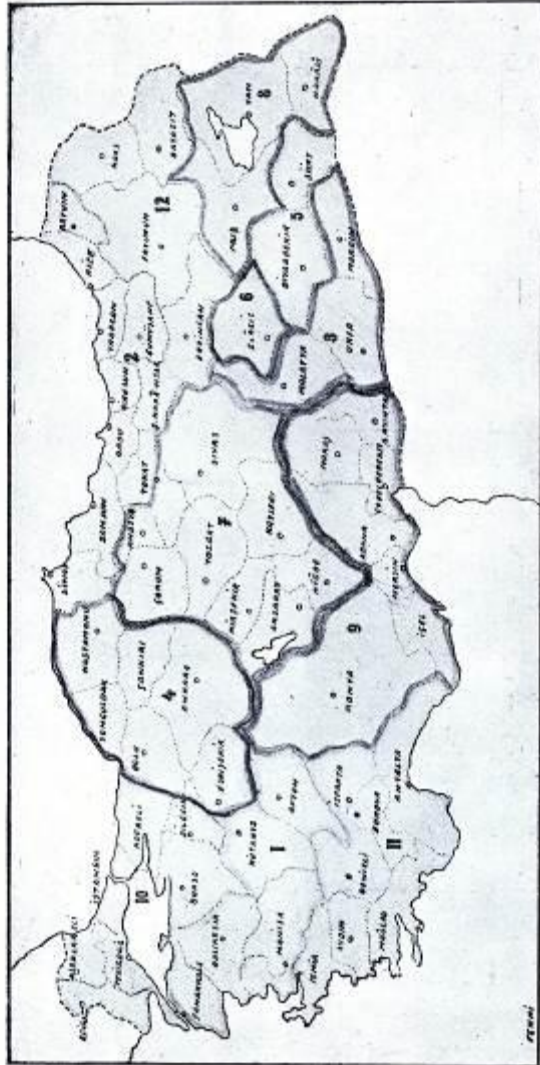
(JANDARMA NEFER MEKTEPLERİLE SEYYAR TABURLARIN BULUNDUKLARI
YERLERİ VE NUMARALARI GÖSTERİR KROKİ).

1/25000

Kroki : No. 3.

(JANDARMA NEFER MEKTEPLERİNDE TAHSİLERİNİ BİTTİREN EFRADIN
TEVZİ MINTAKALARINI GÖSTERİR KROKİ)

MÜLKİ TAKSİMAT HARTASI Sayı: 2

